

712

sufficienter supplenduz per se vel per alium intentionem dantis. quorū ratio est. quia cum res in istū nō transeat nisi eo moto quo dās vult transferre si nō existat pōitio. in ipsū res nō transfertur. Alij vero dicunt q̄ ad restitutionem talis error non obligat nisi ip̄a conditio circa quam erratur esset causa motiva et finalis dationis talis. quod p̄bāt p̄ simile. tō tibi centuz libras quia credo te esse amicū meum. dato q̄ accipiens nō sit amicus meus. nō obligatur ad restitutionem. Si autē amicitia sit causa propter quam tō tibi centū libras. s. si sis amicus meus. nisi amicus fueris obligaris ad restitutionem. Et hijs pater q̄ questores sancti Antonij. vel alij quicūq; nullo modo possūt sibi retinere ea que illis pauperibus vel locis pro quibus dant petunt. q̄ hic esset error p̄sone. Teruntamē quia nullus tenet proprijs stipendijs militat. nec causas aliorū agere ab expensis suas. dico q̄ possūt tales vivere super questus quos faciunt. et p̄ eis moderatum salariū dari. hec ille. Illa vō que dant eis ex mendacijs eorū questorū quia videlicet asserunt q̄ dicent multas misse p̄ dantibus. v̄l habebunt talem vel talem indulgentiam. vel absolvent a votis eorū. v̄l a casibus reservatis. vel q̄ fient lectisternia et hospitilia et huiusmodi p̄ quibus illi dant. vel nō danturi. nec talia fiunt. nec vera sunt. totum ē rapina et restitui debent dantibus ea vel pauperibus erogari. ar. xiiij. q. v. Non sane.

Titulus tercius de Supbia. Capitulum primum de superbia primorū parentum. et eius punitione.

Appeditis his que pertinent ad auariciā euz speciebus et filiabus et medijs restitutionis. Nunc de superbia agendum est que cum sit vitium spirituale minus ab hominibus cognoscitur. Sicut autē de dyabolo a quo ortum habuit. dicitur Job. pl̄t. q̄ est rex super omnes filios supbie. ita et superbia ip̄a regina et mater est omnium vitiōrum s̄m Grego. et sicut de ip̄a maxime dyabolus condemnatur. ita x̄pc cum electis suis de eius contrario. s. humilitate maxime commendat. vñ Aug. in. xiiij. d. ciui. dei. ca. xij. sic ait. Ciuitati dei in hoc seculo pegrinanti maxime commendatur humilitas. et in f̄ge eius qui ē x̄ps maxime predicatur. Contrarium huic virtuti elationis vitium in eius aduersario q̄ dyabolus ē maxime dominari sacris litteris eto cetur. Profecto ista est magna differētia. qua ciuitas vnde loquimur utraq; discernit. vna. s. societas pioz hominū. alia impioz. sigula queq; euz angelis ab se pertinentibus in quibō

precessit hac amor dei. hac amor sui. hec ille. De hac psalmista. Superbi inique agebāt v̄sq; quaq; a lege autem tua nō declinaui. Abi de ea tria notantur.

Primum est vitium. et ideo propulsanda. ibi. Superbi inique agebant.

Secundum est maximuz. et ideo eradicanda. quia v̄sq; quaq;.

Tercium eius remedium. et ideo regula seruanda. quia a lege autem tua nō declinaui.

De superbia sit peccatum. §. i.

pater ex eo quod dicit ps. Superbi inique agebant. s. supbiendo. Iniquitas autē peccatus est. vñ et Iaco. iij. dicitur. Supbis deus resistit. et hoc ideo quia sibi contrarij sūt p̄ p̄em. De de ip̄o supbie vitio vitanda sunt tria.

Primo quid sit.

Secundo quā sit mortiferum.

Tercio quō primuz.

Et q̄tum ad primuz dicit Aug. i. xiiij. de ciui. dei. q̄ supbia est puerse celsitudinis appetitus. Abi primo notandum q̄ supbie peccatum consistit in appetitu seu voluntate sicut et alia peccata. nō in estimatione que p̄tinet ad rationem. vñ q̄ Greg. dicit in libro moral. q̄ supbia est cum quis estimat bona q̄ habet. a se habere nō a deo. vel meritis suis estimat obtinuisse et huiusmodi. nō sic est intelligēdū tanq̄ in ip̄a estimatione consistat supbia ip̄a. s. consistit in appetitu excellentie inordinato. S. quia q̄ quis multum appetit facile credit ex ip̄o appetitu nimio excellentie quem habet supbus. inde inclinatur de facili ad estimanduz de se ultra id quod ē. ita q̄ estimatio illa sequit appetitum illum inordinatum. Secundo ē considerandum q̄ quia appetitus supbi ē peruersus seu inordinatus quia contra regulam rationis. ideo vitiosus. Pro cuius declaratione est dicenduz q̄ appetitus in omni eo q̄ appetit aut sequit regulam rationis id. s. q̄ ratio naturalis dicat. aut excedit ip̄az. aut deficit ab ea. et cum sequit regulam rationis ē actus virtuosus. cum autē excedit vel deficit a regula rationis est vitiosus. Exemplum de appetitu sciencie qui de se est homini naturalis. Si enim quis appetat scienciā et intendat ei s̄m q̄ ratio dicat. puta ad debitum finem et debito moto. p̄tinet hoc ad virtutem studiositatis. Si vero excedit regulam rationis ut quia nō intendit sciencie p̄pter deum vel quia q̄rit scire que nō p̄tinent ad deū. et huiusmodi. p̄tinebit hoc ad vitium curiositatis. Si autē deficit a regula rationis ut quia nō vacat sciencie ut debet p̄tinebit ad negligentie vitium. Sic ad p̄positum de supbia. Cum enim consistat in appetitu excellentie et honoris que naturaliter hō desiderat. et ratio huius est quia hō naturaliter d̄siderat p̄fectionem boni quod consistit in quibus excellētia. Hanc excellentiam potest q̄s tribus modis desiderare. Nam si hoc faciat scōm

regulam rationis. s. ad debitum finem et bebi-
tis medijs. pñebit ad dñe et magnanimita-
tis. Si deficiat a regula rationis totaliter re-
trahēs se ab ope magno et honore sibi ppor-
tato timore deficiendi: pñet ad vitium pu-
sillanimitatis. Si autē excedit regulam ratio-
nis querens honorē et excellentiam nō ab de-
bitum finem vel sibi inproportionatū: s3 sup-
suam pditionem. pñet ad vitium supbie. Nō
enī est aliud supbia q̄ excedere mensurā pro-
pnam in excellentie appetitu. An supbus di-
citur quasi super id qd est valens. Et quia nō ē
eadem mensura omniū. qd vni nō imputabit
ad superbiā faciendo quedam multū honora-
bilia sicut epus exercendo auctoritatē epalez
alteri imputaret ad superbiāz vt si sacerdos
eandē agere vellet. Tho. scda scde. q. clxij. et i
questionibus d malo. ¶ Tercio sciendum q
materia hui⁹ vicij p quam differt ab alijs est
excellentia: sicut materia auaricie ē pecunia
et materia luxurie ē delectatō venerea. Et q̄
uis videat idē supbiā cū inani gloria. p̄p
qd aliqui doctores ponunt vtrunq; p vno: tñ
fm Gre. i. xxxj. li. moral. et b Tho. scda scde
ubi supra. sunt diuersa et realiter distincta in
hoc differentia: quia superbie materia ē p̄pria
excellentia: s3 materia inanis gloria ē mani-
festatō ipsi⁹ excellentie. Appetit enī superbus
excellentiam et honorez supra suā virtutē: s3
vana gloriosus appetit inordinate q̄ manife-
stet alijs suā excellentia. Et quia ad excellē-
tiam pñet q̄ manifestet quis alijs: ideo q̄si i
mediatē a superbiā pcedit inanis gloria vt pri-
ma filia seu psequit ad eaz p̄tinuo vt germa-
na. Qd pulcre ostēdit Origenes sup pantha-
theucis. c. xij. Abi moraliter exponens inebriatōnem Loth p filias eius: dicit q̄ ille due
filie maior et minor Loth q̄ secute eum i mō-
te inebriauerūt et cum eo copulate filios ge-
nuerūt. s3 Moab et Amon quoz descendētes
inimici fuerunt populi dei p̄hibitiq; in tēplū
intrare in terciā et quartā generatōnem:
figurant hec duo vitia superbiāz et inane glo-
riā: q̄ ex mente oriūt viri iusti et sancti. Su-
perbia enī ait Aug⁹. etiam bonis opibz insi-
diat vt pereant. Cum igit q̄ mundi vitia te-
serit. s. cupiditatem et luxuriam tanq̄ ignem
et sulphurem sodomam mūdane puerfatōnis
p̄sumētē. montemq; p̄fectōnis apprehendit.
sequūt superbiā et inanis gloria q̄ etiam non
sibi cauētem dulcedine p̄placencie ipsius ho-
noris et laudis inebriant vt nō discernat bo-
num a malo in ope fiendo: ex quibz generāf
tanq̄ filij opera facta ex superbiā et inani glo-
ria: q̄ quia illegittima et dei populo inimica:
nō possunt in tēplū superne glorie intrare
vel hominē introducere siue ipa superbiā sit
corde siue locutōne siue opere siue consuetu-
dine perpetrata tanq̄ quatuor generatiōes ei⁹.

Quis autē superbia videat habet similitudinē
cum magnanimitate inq̄tum vtrūq; tendit i
magnum: differt tñ ab ea plurimū sicut vir-
tus et vitium. Nam superbia tendit i magna
q̄rendo excellentiam et honorem s3 excessiue
vt dictum ē. Magnanimitas vero mediocritē
q̄ mediocritas nō attendit fm quantitatem
eius in qd tendit. quia tendit i maximū q̄tuz
fieri potest: sed attenditur ista mediocritas i
duobz. s. Primo in p̄portōne sui ad magnū. qz
tendit in magnum qd p̄t sibi esse p̄portōnatū
et conueniēs et ideo nullus potest esse magna-
nimus nisi virtuos⁹. Secdo attendit ista me-
diocritas in electōne. qz. s. nō tendit i magnū
fm qd sicut sūt bona exteriora inf q̄ magnū
p̄cipue ē honor: qd patet. quia magnanimus
nō q̄rit honorem tanq̄ finem voluntatis sue
quia hoc nimis parū reputat sibi. cū honor
sit vanū et trāsitorium bonum: unde nō curat
nec eligit honorari sed fieri honore dignum
fm qd honor ē testimoniūz v̄tutis. Supbus
autē i hīs duobz deficit a magnanimo. Prio
quia excessiue et supra regulā rationis. i. supra
proportōnem sue v̄tutis honore et excellentia
appetit. Secdo quia honorem exteriorē eligit
tanq̄ finem voluntatis sue. de v̄tute cui debet
honor nil curās Tho. super. ij. in iap. dif. xliij.
Sic q̄ supbi inq̄ agūt quia peccāt supbiēdo.
Nec est q̄ qd reppromittit seruantibus legem
suā in p̄miū dicens. Ponā te i supbiā p̄p̄oz.
Sumit enī ibi ip̄oprie supbiā p quādā ex-
cellentia sup alios. ¶ Q̄tum ad secundū no-
tandū q̄ supbiā fm genus suū ē mortifer⁹ qñ
est fm rationis deliberatōnem. Ratio hui⁹ ē: qz
velle nō subijci deo deliberate seu regulis eius
ē mortale. qz hoc ē auerti a deo. qd ē p̄cipuū
i omī mortali: s3 supbo hoc agit. q̄ rē. Signā-
ter at dictū ē deliberate: qz sicut oia alia mor-
talia ex genere suo vt homicidiū. furtuz. ad-
ulterium. et huiusmodi p̄pter inspectōem qz. s.
p̄ueniūt iuditiū ratiois et sūt p̄ter ratiois p̄sen-
sū sūt venialia. ita et circa supbiāz accidit: qz
sūt aliqui motus supbie q̄ sūt venialia dum
eis ratio nō assētit. hec Tho. scda scde. q. clxij.
An et Thobias admonēs filium dixit. Sup-
biam nunq̄ in tuo sensu aut verbo dñari p-
mittas Thobie. iij. nō dixit tangi vel stimu-
lari sed dñari: qd importat ratiois p̄sensum.
Oñdē itēz auctoritate ps. dicentis in p̄sona
dñi. psalmo. c. Non habitabit i medio domus
mee q̄ facit supbiam. Nullus autē excluditur
a domo dei siue militantis siue triūphantis
ecclesie nisi propter mortale: s3 hoc agit sup-
biā fm dētm Aug⁹. q̄ rē. Dicit etiā dñs per
p̄pham. Detestor ego oēm supbiā: qd n̄ fit ni-
si prop̄ mortale. Ad qd etiā facit dētm Gre.
i. xxxij. moral. dicētis. Quiddēssimū signūz
reprobū est supbiā sicut electorum est hūili-
tas: s3 nullus sit reprobū nisi prop̄ mortale.

ergo 7c. **S**ociens tñ q̄ superbia dupliciter potest p̄siterari fm̄ Tho. ubi sup̄. **E**no modo fm̄ q̄ habet quādam redubantia i oia vitia. **O**mnia enī p̄ca p̄nt oriri ex superbia duplici ratōne. **E**no mō per se inq̄tum. f. alia peccata ordinant ad finem sup̄bie que ē appetitus inordinatus proprie excellētie. ad qd̄ potest ordinari illud qd̄ q̄s inordinate appetit. **A**lio mō indirecte 7 q̄si p̄ accitēs. f. remouendo p̄bi bens ut timorē 7 reuerēciam ad deū inq̄tuz f. p̄ superbiā p̄tēit homo diuinā legem p̄ quam phibetur a peccato. 7 sic sup̄bia ē vitiiū q̄si generale. 7 habet quādam generalitatē sup̄ omia vitia. **A**d hanc tñ generalitatē sup̄bie p̄tinet q̄ oia vitia p̄nt ex ea oriri nō q̄ semp omia ex ea oriant. **N**ametsi possit q̄s trāsgre di qd̄cunq̄ p̄ceptum ex p̄temptu qd̄ p̄tineret ad sup̄biā. nō tñ semp ex p̄temptu trāsgre diē s̄z aliqñ ex passione v̄l ignorātia 7 huiusmodi. **A**lio mō p̄t considerari sup̄bia fm̄ speciem p̄priā quā habet ex ratōe p̄rii obiecti: 7 sic sup̄bia est speciale peccatū. **E**st enī appetitus inordinatus p̄prie excellētie. **E**t q̄uis quidam cōnumerēt inter capitalia vitia inq̄tuz ex ea multa genera peccatorū oriū. **G**reg. 7. tñ quez sequit̄. b. Tho. scda scde. q. cxxxi. ponit eam matrē 7 radicem capitaliū dicens. xxxi. moral. **R**adix quippe cuncti mali ē sup̄bia. prime aut̄ huiusmodi septē nimis principalia vitia de hac virulenta radice p̄ferūt. inanis gloria. inuidia. ira. tristitia. auaricia. v̄t̄ris igluuies. 7 luxuria. **E**t tñ ab terciū. f. q̄ est primū p̄c̄m. patet ex hoc qd̄ dicitur **E**ccl̄i. x. **I**nitiū omis p̄c̄i sup̄bia. 7 **T**hobi. iij. **A**b ip̄a. f. sup̄bia sumpsit initiū omis p̄c̄i. 7 **V**istor dicit q̄ sic sup̄bia ē origo omniū criminū. ita 7 ruina omniū virtutū. patz hoc. quia primū peccatū luciferi fuit sup̄bia. **E**nī de eo dicit̄ ysa. xiiij. **D**etracta ē ad iseros sup̄bia tua. **E**t similiter primū peccatūz **A**dē 7 **E**ue fuit sup̄bia ut ifra dcl̄arabit. **Q** aut̄ ali qua peccata etiā dicant̄ prima. ut cupiditas. apostasia. 7 inuidia. hoc non ē simpliciter ut sup̄bia. s̄z fm̄ quid. i. fm̄ aliquem respectum. **N**ā cupiditas dicit̄ prima seu p̄mū p̄c̄or fm̄ illud. j. **T**himo. vj. **R**adix omniū malorū ē cupiditas. qd̄ ē verū ex p̄te p̄uersionis eo q̄ cōuersio inordinata ad cōmutabile bonū ē causa omis peccatorū. **S**z sup̄bia ē causa ex parte auersionis a deo. prius aut̄ ē auerti ab incōmutabili bono q̄ cōuerti ad cōmutabile bonum et ideo sup̄bia ē prior cupiditate. 7 causa ei. **A**postasia. i. recedere a mādati dei 7 volūtatē dicit̄ causa omniū p̄c̄or fm̄ illud **E**ccl̄i. x. **I**nitiū peccati hois apostatare a deo. s̄z hoc intelligit̄ p̄ritate executōis nō p̄ritate intentōis. ita q̄ p̄ritate executōis ē apostasia a deo. q̄ ē voluntas nō subiacenti se voluntati diuine. s̄z p̄ritate intentōis ē prius

sup̄bia. que ē voluntas p̄sidentis **T**ho. prima scde. q. lxxxiij. **I**nuidia dicit̄ initiū omnium malorū. f. in hūano genere. iuidia. f. diaboli. prius tñ i ip̄o fuit sup̄bia **S**apientie. ij. **I**nuidia diaboli mors introiuit i orbem terrarū. **E**x sup̄bia enī diaboli secutū est odiū ip̄ius ad deū iuste punientem 7 resistentem superbie sue. 7 inuidia ad hominem 7 multa alia **T**homas i. iij. contra gentiles. capitulo. cxiij.

Quertum ad secundum S. ij.

principale. sup̄bia omib̄ esse maximū p̄c̄or cū dicit̄ ps. v̄lq̄quaq̄. i. maxime inq̄ agebat sup̄bi. vnde glo. ibi dicit̄. maximū peccatum i hoie est sup̄bia. **E**t ad itē facit qd̄ dicit glo. sup̄ illō ps. **E**t mūdabor a delicto maris. hoc ē a delicto sup̄bie. qd̄ ē vltimū reputibus ad deum. 7 primū recedentib̄ a deo **V**istor etiā i libro d̄ sumo bono dicit̄. **O**mī vitio deteriore scito esse sup̄biā seu p̄pter qd̄ a sumis p̄sonis v̄l a primis assumit̄ seu p̄pter qd̄ ex hois ori tur. **Q** aut̄ sup̄bia sit ḡuissimū oim̄ peccatorū octo rationib̄ p̄bat̄. f. ratōne auersionis. opatōis. p̄missionis. vitatōis. oppositōis. assimilatiōis. adhesionis. et iuriatōis. **E**t primo auersionis p̄bat̄ sic. **I**n p̄c̄o mortali attenduntur duo. f. auersio ab incōmutabili bono. et conuersio ad cōmutabile bonū. licet aut̄ ex p̄te cōuersionis ad cōmutabile bonū sup̄bia nō sit grauissimū peccatū eo q̄ excellētia quam sup̄bus inordinate appetit nō h̄ maximā repugnantiam ad bonum stutis. tñ ex p̄te auersionis sup̄bia habet maximā ḡuitatēz cuius ratō est. q̄ in alijs p̄c̄is h̄o auertit̄ a deo vel p̄pter ignorātiā. v̄l p̄pter infirmitatē aliquā. vel p̄pter p̄cupiscentiā alicuius alterius boni: sed p̄ sup̄biā auertit̄ a deo ex hoc ip̄o q̄ nō vult subijci deo et ei p̄ceptis. p̄p̄terea **J**ac. iij. dicit̄. **D**e sup̄bis resistit̄. p̄terea q̄to peccatū magis auertit̄ a deo tanto ē maius: s̄z p̄c̄m ex cōceptu qd̄ ē sup̄bia magis auertit̄ a deo q̄ p̄c̄m ex ignorantia in potentia vel p̄cupiscentia. q̄ sup̄bia est maius. **C**ontēnit. n. deus sup̄bo eo q̄ nō vult subijci ei 7 p̄ceptis eius. **S**ecdo p̄bat̄ sup̄biā esse maximū p̄c̄m ratōne opatōis sic. **I**llud qd̄ oib̄ peccatis grauitatē donat 7 causat ē grauius alijs per regulam illā **A**rest. **P**rop̄ quod vnūquodq̄ 7 illud magis. **S**i enī quecūq̄ sunt calida sūt calida inq̄tuz p̄cipiant naturā ignis. q̄ per maxime ignis ē calidus: s̄z sup̄bia facit hoc. **N**am vnūquodq̄ peccatū ē grauius si fiat ex sup̄bia q̄ si ex ignorantia vel infirmitate. etiā si sit peccatum infidelitatis qd̄ grauius rebbitur ex cōceptu sup̄bie. q̄ ip̄m est maximum fm̄ q̄ potest illud exponi. ps. **S**up̄bia eorum q̄ te oderūt. f. deum ut punientē 7 p̄hibentem consecutionem suorum malorū desideriorum ascendit semp. f. sup̄ alia vitia. **T**ercio p̄bat̄ itē ratōne p̄missionis sic. **A**pud deum 7 apud

mundū pmitte minus malū ut eulce vel ex
tirpe maius. sicut et medicus sapiens in re-
mediū maioris morbi patit infirmū i leuio-
re morbi incidere. et deus pmittebat in veteri
lege libellum dari repudij ut vitaref ororici-
dium. et leges humane pmittūt meretriciū ne
sequat adulterius. qz grauiora sūt huiusmodi.
S3 in remediū peccati supbie permittit deus
hoiēm ruere i peccata grauiā et turpia Tho.
ubi sup. **Uñ** **Isidor** in libro de sumo bono di-
cit. Qui detinet supbia et nō sentit. labit i car-
nis luxuriam ut p hanc hūiliatus cōfusione
erurgat. item **Greg** in moral. tractans illud
Job. xij. Qui. s. deus dissoluit baltheum regū
i. permittit frangi castitatem et sanctorū ut. s. re-
cognoscant supbiam. Exemplū i vita patz d
vno qui cū ex magna puritate et sactitate pa-
sceret ab angelo lapsus in superbia ita fuit
deuictus stimulo carnis qz derelicta beremo-
ibat ab seculum ad implendū concupiscentiam
suā s3 in via hospitat apud duos germanos
religiosos. dum ab eoz instantiā eos instruēt
i se reuersus penitentiā egit. **Quarto** pba-
tur item ratione facilioris vitatōis sic. Pec-
catū tanto ē graui? quāto facili? pōt vitari et nō
vitaf. S3 peccatū supbie facili? potest vitari
alijs peccatis. s. ipo cognito. g si nō vitet gra-
uius erit. Signant autē diuictus ē ipo cognito.
Nam motus supbie occulte subrepens anteq
deprehendat per iuditiū rationis nō h3 maxi-
mā grauitatē. et difficulter tales motus vitā-
tur prop eoz latēciam. **Uñ** in ps. In via hac
q ambulabā. s. bonoz opey abiconderūt sup-
bi laqueū mibi. s3 deprehensū p ratōem faciliē
vitant et hoc ex triplici cōsideratōe. **Primo**
ex p̄sideratōe infirmitatis proprie. fm illud
Eccl. i. Quid supbia terra et cinis? **Secdo** ex
cōsideratōe magnitudinis diuine **Job. xv.**
Quid tumet. i. supbit contra deū spūs tuus?
Tercio ex p̄sideratōe paruitatis bonoz no-
stroz. Nam q ad bona nature vel fortune di-
cit ysa. xl. Omis caro fenū et omis gloria ei?
qsi flos fenī. Quo ad spūalia dicit ysa. lxiiij.
Omīs iusticie vte qsi pann? menstruare. Cū g
ex huiusmodi p̄sideratōe superbia cōpta dfa-
cili possit vitari si nō sit erit gūissimū Tho.
ubi supra. **Quinto** pbať itē ratōne opposi-
tōis sic. Illud ē grauissimū et maximū pec-
catū qd maxie opponit se deo: s3 supbia ē h?
mobi. g. **Nam** **Boetius** dicit q cū omīa vi-
tia fugiāt a deo sola supbia opponit se deo. sic
fecerūt descendentes ex **Noe** nēroth cūz suis.
cum voluerūt edificare turrē pertingentēz
vsq ad celum ut si forte inundaret diluuiūz.
possent se a deo defendere i illa turri et nō sub-
mergi. sed deus confudit supbiaz eoz. quia
cūz moniti per angelos noluerunt desistere.
confuse sunt ibi et diuersificat lingue eoz ut
non possent se mutuo intelligere. et sic opor-

tuit eos bimittere inchoata. **Ante** et ipa **Sa-**
piencia ait. **Superbo**rum et sublimium colla
propria virtute calcaui. confundendo et pcul-
cando eos multipliciter. **Sexto** pbať ratō-
ne firmioris abfessionis sic. Quanto peccatū
firmi? ē et minus sepabile tanto ē grauius: s3
superbia ē huiusmodi. g. **Uñ** **Quod** pbať mul-
tipliciter. Nam si separef anima sensibilis ab
homie nunq̄ erit concupiscentia oculo: nō in
homie: certe nō. et tamē esset superbia. **Item**
q̄tum ab peccatū ire. Nam si tollat ut nō fiat
alicui iniuria. nūquid istud erit appetibile qd
ē vīdicta: constat q nō. et per ablatōnem iū-
rie remouebit vīdicta. et tamen erit supbia.
i. appetitus inordinatus excellentie. **Item** cū
motuum inuidie sit obuius aliene felicitatis.
si sit vnus homo solus in mundo. nunq̄ erit
tristitia aliene felicitatis: certe nō. et tamē po-
terit esse superbia. **Superbia** igit quia min?
epabile ratōne iam dicta. ideo grauissimum.
Septio ratōe assimilatiōis sic. Sicut maior
virtus ē illa q nos magis assimilāt xpo. ita et
maius est vitū illud qd magis nos assimilāt
diabolo. s3 superbia ē huiusmodi. **Uñ** dicitur
Job. xij. de diabolo. **Ipe** ē rex sup omīs filios
superbie. g. **Uñ** **Octauo** ratione iuriatōis
sic. Illud ē grauissimū et maximū peccatū qd
maxime iniuriat deo et auertit et derogat deo
s3 superbia ē huiusmodi. g. **Uñ** qd patet p alia
discurrendo. Nam per blasphemā homo iū-
riat bonitati diuine: qz ē peccatū in spm̄san-
ctū. per mendatiū iuriat homo veritati di-
uine. s3 per superbiā iniuriat excellentissime
maiestati diuine. qd patet qz superbie ē quasi
super statū hoīs ire. hoc ē qsi quābaz eq̄litate
dei appetere. et sic iniuriari maiestati diuine.
hec **Alexā.** scda parte. q. xxxviii. **Kainerius.**
Cum g superbia sit maximū ideo detestanda
et euitanda. et remediū ad hoc notat in s. se.
Quem ad tercium prin. S. iij.
cipale. s. de remedio. hoc est qd ait ps. **A** lege
autē tua non declinaui. quasi dicat. **Superbi**
ideo inique agūt superbiēto quia declinant a
lege tua nolentes subijci ei. **Ego** autem nō de-
clinaui ab ea sed subijctio me ei seruans eam.
et sic vito superbiā. **Sic** ergo qui vult vitare
superbiā nō declinet. et nō recedat a lege dei
eterna per affectum. que est voluntas sua or-
dinans cuncta ad fines suos subijciens se vo-
luntati sue. **Qui** em̄ esse vult ut deus. ait **Au-**
g. super ps. viij. s. facere voluntatem suā nō
dei. peruersē vult similis esse deo. sicut diabo-
lus et primus homo qui noluit diuino teneri
pcepto. **Item** nō declinet a lege naturali per
effectū q docet inferiore subijci superiori per
maxie et ei nō velle equari. **Uñ** dixit **Anthio-**
chus. et si pessimus tū instinctu naturali du-
ctus. **Iustū** ē hoīem subditum esse deo. et nō pa-
ria sentire de eo. ij. **Machabe.** ix. **Decet** etiam

dominam vilem se reputare cū clare videat se esse vermez et cinerem. **En Michee. vi.** Humiliatio tua in medio tui. Item nō declinet a lege diuinali scripture p̄ intellectum frequē meditando ruinas sup̄boꝝ que ibi referunt. unde ab ea sibi caueat ne similia patiat. **Dinc** virgo beatissima in canticis **Luce. j.** Dispsit sup̄bos mente cordis sui. i. eos qui sunt superbi nō primo motu s; mente. i. deliberatōe. cordis sui. i. voluntate ip̄oꝝ superboꝝ: sic exponit dñs **Jb. dñici super.** Magnificat. **Vel** sic ut referatur illud sui ad deum: et est sensus. deus dispsit superbos. nō sn̄a cōminatoria vel ab tempore sicut aliquos peccatores: s; mēte cordis sui. i. deliberatōe sue voluntatis imutabilis. **Vel** sic dispsit superbos in mēte et volūtate. ut ubi prius erāt uniti cū deo et primis et in seipsis sint p̄ superbiam in partes diuisi et sepati a deo et angelis suis bonis: et in se in diuersa vitia distracti. sicut pars d̄ supbia luciferi. hominis primi. et Nabuchodonosor: qui fuerūt dispersi. **Lucifer** de celo in infernū. et demoēs hincinde p̄ aera: hō d̄ paradiso i mūdū p̄ diuersos ritus ydeomata et loca. **Nabuchodonosor** de regno in desertum cū diuersis feris: omnes mente dispsi et intellectu et affectu. **Unde Greg. in moral.** Consideret hō elatus quid in terra mereat si angelus prelatu in celo p̄sternit. de peni. di. ij. §. principium. De ruina luciferi scribitur **Luc. x.** ubi xpc dixit discipulis suis admonēs eos cauere sibi a supbia. **Elidebam** sathanan sicut fulgor de celo cadentem: et p̄ quod vitium ceciderit ostendit **ysa. dicens. xiiij. c.** Quomodo cecidisti lucifer de celo et. qui dicebas in corde tuo: in celum ascendam et. similis ero altissimo: qd̄ dicere. i. deliberatōe cogitatōis et affectōis fuisse superbiam ostendit subdens. tetracta ē ab inferos supbia tua. **Ubi dicit Aug. d̄** questioibus veteris testamenti q̄ diabolus elatōne iflat? voluit esse ut deus absolute. i. i nullo subesse. **Pro** declaratōne sciendum q̄ triplex ē equalitas seu similitudo: vna omnimode eq̄paratīe. alia eminentie. tertia ē excellentie in cōsecutōne glorie virtute sue nature. **Prima** eq̄litas vel similitudo ē in p̄sonis diuinis. **Unde Ambro. tractans illud ps.** Deus quis similis erit tibi dicit. utiq; filius. qui ē ymago p̄ris. **Hāc** equalitatē seu similitudinē licet qd̄a dicant angelū appetisse. i. esse ut deus. quia q̄ uis hoc sit impossibile: tñ ut dicit **Aug. d̄** hoc habet ceca ambitō ut semp̄ presumat q̄ possit. **S; hoc** oīno esse impossibile q̄ isto mō appetierit dei similitudinē fm̄ omnimodā eq̄paratīā p̄bat triplici ratōne. **Prima** ē quia q̄ uis qd̄ possit plus desiderat q̄ possit habere: non tñ potest pl̄ velle q̄ possit estimare. q̄ intellectū voluntas sequit nō excedit. hoc aut nō poterat angelus estimare. **Secunda** ratō ē q̄ cer-

tissimum ē creaturā nō posse adeq̄ri creatori. nec etiam ip̄a natura humana q̄ erat in xpo. **En ysa. xl. dicit.** Cui silem fecisti eū: hoc aut sciuit angelus cū habet intellectū p̄ sp̄icacissimū. q̄ nō hoc appetijt. **Tercia** ratio ē ex p̄te angeli quia impossibile est q̄ angel? appetat aliqd̄ bonum q̄ existente iam ip̄e idem nō esset. **Nulla** enī natura q̄ ē inferioris grad? appetere potest superioris nature gradū sine sui p̄ corruptione: q̄ nō cadit i intellectu nec p̄ p̄ns in appetitu. sicut canis nō appetit esse leo: q̄ si trāsserret i gradū superioris nature iā n̄ esset. **Secunda** eq̄litas est p̄eminētie. i. in nō subesse alicui sed p̄esse omnino angelis et cūctis inferioribus quos est proprium dei. Et q̄tū ab hoc licet angelus potuerit appetere omnino p̄esse angelis et creaturis inferioribus: non tamē potuit appetere q̄ absolute nō esset sub deo. Et hoc propter tres ratōes. **Prima** q̄ ē hoc impossibile angelū et omnē creaturam nō esse subiectam creatori: nec enī hoc eadem potuit i ei? apprehensione q̄si possibile. **De** cūda rō ē q̄ ip̄e angel? desineret esse si totalitē deo subiectus nō esset. **Tercia** ratō est quia tota ei? p̄fectio ē esse sub deo: quia totū bonū angeli ē in hoc q̄. i. deo subest. sicut tota claritas aeris est ex hoc q̄ subijcitur radijs solis. **Tercia** equalitas eminentie seu excellentie ē habere beatitudinem ex nullo merito suo vel alieno: et hec ē eminentia quā appetijt angelus cū dixit. filius ero altissimi. **Fuit** q̄ p̄cm supbie sue in hoc q̄ ad cōsequendam supernalem beatitudinē suā q̄ in plena dei visione p̄sistit nō se erexit in deum tanq̄ in finale p̄fectōe ex eius grā d̄siderat cū alijs s̄ctis: s; cū cōse qui voluit p̄ virtutē sue nature. si tñ sine deo in natura opante: s; sine deo grām cōferēte. **Et** quia habere finale beatitudinē p̄ virtutē sue nature oīno absq; grā alicui? superioris. est p̄prium deo: manifestū ē q̄ q̄tū ab hoc appetijt angelus dei eq̄litate. **En** q̄tū ab hoc appetijt etiam deo nō subijci ut. i. ei? grā supra sue nature virtutē ibigeret. **hec Tho. ij. sn̄az. di. v.** Et prima p̄te. q. lxij. Nō solum aut in lucifero fuit supbia. s; etiam in alijs angelis q̄ ceciderūt cū eo. **En** dicit **Apoca. q̄** braco cauda sua. i. exemplo traxit tertiā p̄te stellaz. i. angeloz in terrā. i. infernalem. **S; quia** incert? ē nobis numer? angeloz qui ceciderūt. ponit ibi numerus determinat? aliq̄ modo. i. tertia pars p̄ indeterminatō. **Quomō** aut aliq̄ ageli peccauerūt exemplo primi bat tale exemplū. **Sicut** miles ordinat? sub fge et sub duce exercitus. habet bonā voluntatem sequens volūtate ducis dirigentis volūtatem suam i regē. et malā sequens voluntatē ducis contra volūtatem regis: sic quidam de inferioribus angel? sequentes voluntatē primi angeli i volūtate dei peccauerūt: alij dissidentes a voluntate

primi angeli peccantis. et sequentes voluntatem divinam deo immobiliter abhæserunt. Unde **Job. iij.** Ecce qui serviunt ei. s. deo si sunt stabiles. in bene esse gratie. q. ad malos. Et in angelis suis. i. a se creatis invenit pravitatem. s. superbiam. Angelis dicit in plurali. **33.** dispersit superbos mente cordis sui per aerem caliginosum ubi hincinde habitant. Multa autem magna et mirabilia dicuntur in lege divina. i. i scriptura de angelis primi excellentia pmaxime **Ezech. xxiij.** Tu signaculum similitudinis etc. **Dec.** autem tunc mira (i. quod **Greg.**) illa exponens **xxij.** moral. idcirco d. eo scribuntur ut homini ostendatur quid ipse si superbiat de elationis sue culpa passurus sit. si feriendo illi parcere noluit quem creando in tanta gloria claritatis elevarunt. de penitencia d. ij. ca. finali.

De superbia primorum. S. iij.

a parentum dicit **Aug.** ad **Horosium.** Homo elat' superbia suasioni serpentis obediens dei madata contempsit. s. de non comedito d. ligno sciencie boni et mali. Superbia ergo precessit appetitum sciencie boni et mali et vitium gule. s. secuta est suasionem serpentis. Fuit autem superbia primi hominis in hoc q. appetijt imoderate similitudinem dei q. tunc ad scienciam boni et mali principaliter. Secundario autem appetijt similitudinem dei q. tunc ad potentiam ut. s. virtute nature p. operaretur ad beatitudinem consequendam. Pro quorum declaratione sciendum q. similitudo dei est triplex. s. esse. noticie. et potencie. **Prima** similitudo. s. in esse fuit ipsa homini a principio. s. in illud **Gen. i.** Fecit deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. et angelo **Ezech. xxiij.** Tu signaculum similitudinis. **Secunda** est similitudo noticie seu sciencie. et hanc similitudinem angel' accepit in sua creatone. **Ubi** subdit in auctoritate **Ezech. p.** dicta. Plenus sapientia. **33.** homo hanc similitudinem in sui creatone non accepit in actu s. i. potencia solu. **Tercia** est potencie similitudo. s. op. p. aliquid q. ad beatitudinem p. se pueniret. Angelus igitur et homo non peccavit appetendo primam similitudinem. s. nature. Peccavit autem homo in appetendo secundam similitudinem principaliter. s. scienciam boni et mali. sicut serpens ei suggestit ut. s. p. virtute nature p. se sciret ut per seipsum cognosceret quid sibi boni vel mali futurum esset. Secundario appetijt divinam similitudinem q. ad potentiam ut. s. virtute p. nature operaretur ad beatitudinem consequendam. **Ubi** **Aug.** d. vera religione dicit. q. magis voluit sua potencia frui q. dei. **Notandum** autem q. peccatum primorum parentum. s. superbia non fuit simpliciter gravius alijs peccatis hominum q. patet. q. maior est superbia q. quis deum negat vel blasphemat ut odit q. superbia q. quis inordinate appetit divinam similitudinem. **Quia** fuit superbia primorum parentum. **33.** fuit gravius illud pecca-

tum ceteris s. m. q. b. i. s. m. aliquem modum. i. s. m. conditionem personarum peccantium. **Peccatum** enim illud habet maximam gravitatem ppter pfectum status eorum. q. erat i. pfectissimo et summo statu. et ex hoc gravissime peccaverunt **Tho.** scda scda et sup. ij. snia. **Et** quis ambo equaliter peccaverint. i. in genere. quia ambo superbiunt. cōpando abinvicem peccatum eorum habent se sicut ex ceteris et excessa. **Superbia** mulieris fuit q. m. triplici ratione. s. elationis. suggestiois. et inclinationis. **Primo** ratione elationis q. maior fuit elatio mulieris credentis suasioni serpentis q. viri non credentis. **Secundo** ratione suggestiois. q. mulier non solum peccavit s. etiam viro peccatum suggestit: vñ peccavit i. deum et i. primum. **Tercio** ratione inclinationis. peccatum enim viri ex hoc diminutum est. quia p. sensit i. peccatum amabili q. d. benivolentia q. plerumque fit ut offenda deus ne ex amico quis fiat inimicus. **33.** ex alia pte peccatum superbie **At** fuit gravius triplici alia ratione. **Primo** ppter maiorem ingratitude magis enim fuit ingratum **Adā** eo q. p. erat mēte spūali p. datus p. magnitudinem sciencie sibi date. **Secundo** ppter maiorem rebellionem. **Maiores** enim fuit iobediencia **At** eo q. pceptum pmo fuit sibi datum. exinde **Eve** p. euz. **Tercio** ppter maiorem damni incurfioem. **Nā** mai' damnus secutus est ex peccato **At** q. **Eve**. **Nam** q. in **Adā** erat humanū gen' d. ualiter seu seminaliter ut i. principio actiuo. i. d. ex peccato ipius corruptū et i. trāsfusū peccatum in humanū genus. non autem ex p. **Eve**. **Nā** si sola peccasset non fuisset humanū genus infectum **Alexan.** in scda pte. et **Tho.**

Dene autem secute ex. S. v.

illa superbia q. causa fuit transgressionis divini madata sunt multiplices. **Et** pmo q. ad totum gen' humanū est triplex. **Et** prima q. d. infestio aīay cū corporib' infundit. s. p. origi nali. ppter quod nisi purificent. dei visione et gloria ppetuo priuant. **Secundus** est q. ex illo originali etiam purgato remanēt aīe vulnerate ignorantia. malitia p. cupiscencia. et diffcultas ad bonum. **Tercius** est quia ex illo omnia sunt subditi morti corporali et oībo penalitatibus quas sustinemus. famis. sitis. estus. et frigoris. innumerabiliū infirmitatū corpis. **Ubi** ap. ab **Ro. v.** Per unū hominē peccatum. s. originale intrauit i. mundū. et p. peccatum mors. **Quis** enim **Eua** pri' superbiendo peccaverit propter q. dicit **Eccl. xxiij.** **A** muliere iūtiū factū est peccatum. et p. eam omnia morimur. tñ q. mulier non fuit vñ principium totius hūane nature. q. non tota humana natura fuit i. **Eua** s. i. **Adā** s. ut i. principio actiuo seu pfectiuo. i. d. totum peccatum fuit in **Adā** psumatū qñ mulieri cōsensit. **Si** enim **Adā** non consensisset peccanti mulieri. puuli descendentes ab eis non p. traxissent peccatum originale nec p. p. mortem necessario incurfissent. **berue.** **Et** i. d. signant

718

apulus dixit p vnus hoiem .f. Adam. Et quis illa die qua peccauerunt primi parentes non fuerint mortui actu. tamē fuerunt imediate mortui corpis obnoxij. Et sic intelligitur illud eis a dño dictum. In quacunque die comederitis ex eo morte moriemini Genes. ij. i. mortu eritis obnoxij. fm Thomam et Augustinum.

Secundo pena in

.S. vi. ficta cōmunit primis pntibz ex supbia ē triplex. **¶** Prima ē grē et omniū btutū amissio. Ante Aug. Princeps viciōz dū vidit Adāz ex limo terre ad ymaginē eius factū. pudicitia ornatum. tēporātia ppositū. caritatis splēdidū illos primos pntes illis bonis ac tantis bonis spoliavit: piterqz gemit. f. spiritualis priuando grā. de peni. dif. ij. **.S.** Princeps. Et hoc innuit cum dictū fuit a deo ecce adā scēs ē qsi vnus ex nobis sciens bonū et malū. Et ē locutū sacte trinitatis: et iō dicit. qsi vnus ex nobis. f. psonis diuinis. et sūt verba icrepātis qsi dicit. ad hoc scēs erat vt bñficio grē dei esset sicut deus p adoptionē: s3 p superbiā et inobedientiam miser hō pōdit et fact' ē filis bestiis. vnde fecit eis deus tuicas pelliceas vt se cognoscerent. Vel sūt verba deterrentis tā eos q ceteros homines a vicio superbie. fm Augu. qsi biceret. Ecce quō punitur supbia hois. **¶** Secunda pena inflicta vtriqz fuit re bellio carnis seu sensualitatis ad spm q pñō apparuit in mēbris genitalibz. An Aug. in li. de ciui. dei. bicit q sēserūt motum carnis sue. i. stimulos carnis. ppter qd erubescētes adinuicem fecerūt sibi pizomata de folijs .i. cooperamēta vt serabolas: et sic secuta ē reco gnitio verecūdie vel pcupiscencie. Ante dicit Gen. iij. Et apti sūt oculi eoz. An Aug. super Gen. Nō ē credendum q primi patētes essent pducti clausis oculis pcpue cum de muliere dicat q vidit lignum qd esset pulcrum visu. S3 aperti sūt ad aliqd intueudū et cogitādū qd nunq an abuerterāt. i. adinuicem se pcupiscēdū. qd an nō fuerat. Spūaliter aut apti sunt oculi eoz. vnus. f. difficultatis in bono alius facilitatis in malo. vel ab malum apertū sunt. i. cognouerunt vtrūqz in eis.

Tercia pena est

.S. vii. clusio resistentie de loco tam ameno. Nam p peccatum exclusus est eadem die de paradiso. Dicit enī Gen. iij. Emisit eū dñs de paradiso voluptatis. An Greg. Quid paradiso iocūbius: quid celo securius: et tñ homo de paradiso. et angelus de celo peccando cecidit. Ite Adam primus hō p peccato de paradiso eie ct' ē. hoc ē. q nobilitatē dei a se eiecit nobilitate loci priuatur. dif. xl. Quelibet. Hic loc' paradisi quis nunc nō deseruiat homi ad vsū quia inaccessibleis ē: tamē seruit ei ad docu mētū. Primo qbz dū cognoscit se pp pñm

illo fuisse priuatū. Secdo qz per ea q corpaliē in illo paradiso sūt istruē spūaliē d hīs que pertinent ad paradysum celestem quo preparat nobis abit' p xpm Tho. scda scda. q. lviij. Et ne homo possit ad placitum suūz illuc redire posita sunt ibi impedimenta. f. cherub. gladius flamme atqz versatilis ad custodiē dam viam ligni vite Gen. iij. Hoc autē sic intelligitur fm lram. Locus enī illius paradisi videt esse inaccessibleis pcpue ppter debemē tiam estus in locis intermedijs ex ppinquitate solis. et hoc significat p flāmeum gladium qui versatilis dicit' propter ppritate motus circularis huiusmodi estus causantis. Et fit p cherubin quia per angelicum ministeriū cre dit' ibi esse aliq ignea custodia Tho. ubi sup p' Augu. Spūaliter autē duplex reatus q p pñm incurrit: designat. **¶** Primus est amissionis glorie que consistit in visione dei. i. plena cognitōe. et iō collocat' ante paradysū cherub qui interpretat plenitudo scie qui excludat ab ipsa visioe. **¶** Secdo reat' seu pena ē ignis gehenne. et iō ponit' gladiū flāmeus. Nam per gladiū vltio diuine iusticie designat. qui et dicit' versatilis. i. ex vtraqz parte incidens quia animam et corp' cruciabit. Designant etiam ista tria p que quis ex peccatis rebit ad deū .f. per cherubin. i. per sciām et cognitionē dei per ignē dilectionis. per gladiū versatilem. i. tolerantie passionem. fm m gfm i. ij. snia.

Quero quoqz preci

.S. viij. que fuit inflicta triplex pena ex parte corporis. **¶** Prima fuit terre sterilitas. cum dictus fuit. Maledicta terra in ope tuo. Et exponit' multis modis. videlicet terra nō gratis pascet se si cut fecit' i statu innocentie: s3 nec semp ex eq rñdebit laboribus tuis: quia aliquādo multū laborat: et parum vel nihil recolligit: qd est in penam: et sic maledicta terra nō in se s3 in ope inq'tum punit' homo ex terra non percipiēs fructum quē deberet fm laborem suū. Vel sic maledicta terra. i. quia peccasti ppter vroz q tibi debuit esse subiecta. iō et maledicta erit era sūt dita tibi et nō respondens ad desideriu tuum. Et quia peccasti per mulierem que tibi debuit esse in adiutoriu. iteo et terra que tibi debuit esse in seruitium erit maledicta quia i tedium et labores. vel ppter ea terra maledicta nō Adam ab horrendum homines ne similia facientes similiē maledictōne feriant. **¶** De cūda pena ē culture anxietas. vñ dicit' ei. i. la bore et anxietate comedas ex ea sc Gen. iij. i. laborando victū queres. Et hec pena laboris ē cois. Nullus enī ex terra comedit nisi prece dente labore vel in se vel in alio. Nā et contem platiui si nō laborant in vita actiua: tamē laboribz alioz de terra comedunt. An autē peccatū qsi opatus esset hō terrā n fuisset ad laborē s3 ad solatiū et delicias. fm Aug. qntū

placuisse. **Tercia** pena est angustie acerbitas. ibi spinas et tribulos germinabit tibi. **fm** **Abanum** spine autem peccatus erant. s3 non ut homini laborē inferrent. sicut serpentes et alia noxia. q̄ ante homi erat innoxia. **fm** **Tho.** ubi sup̄ p̄ **Augu.** Spūaliter spine sūt pūctiones seu stimuli p̄corū q̄ ex carne pueniunt velut ex terra. vel pūctiones tortuosarū questionū. et tribulos cogitationum q̄ de nimia solitudine prouisionis vite proueniūt **fm** glosam.

Mulier autem in speciali. §. iv.

tres pene ex pte corporis sunt ex superbia inflicte. **¶ Prima** ē laboris in portatō prolem conceptā. vñ dictū est ei **Gen. iij.** Multiplicabo erummas tuas. et cōceptus q̄. **Multitudo** conceptuum inducīt in penam mulieri non propter procreatōem et multiplicatōem proliis que fuisset etiam in statu innocentie: sed propter multiplicationem afflictionum quas mulier patitur ex hoc q̄ diu portat fetū. vñ et mulier fetosa citius senescit et moriē. **¶ Secunda** pena est doloris in partu. vñ dicit. **In dolore paries.** Omnis enī mulier q̄ concipit i peccato de necessitate parit cum dolore. **Sola** enī uirgo **Maria** sine corruptōne concepit. si ne labore portauit. sine dolore peperit. quia eius conceptus non fuit **fm** legem nature a primis parentibus deriuatā. **Si** autē mulier nō concipit neq̄ parit. patitur sterilitatis defectum q̄ prepōterat predictis penis. vñ et **Ambro.** Pudor ē feminis nuptiarū p̄mia nō habere q̄bus sola ē hec causa nubendi. s. principalis. **Idem.** Cōiugij p̄miū et gracia nuptiarū pars ē feminarū. **xxij. q. ij.** Pudor. **¶ Tercia** pena inflicta mulieri est seruitus in obsequendo. ibi. sub viri potestate eris. quod intelligit ex pte corporis. Nam ex parte anime deo subiecit sicut et vir. **Dec** etiam subiectio ē in troducta in penam nō solū q̄tum ad regimē q̄ etiam ante peccatū vir fuisset caput mulieris et gubernator eius. s3 put mulier cōtra p̄riam voluntatē. necesse habet voluntati viri parere. Ita q̄ ante peccatū erat subiectio mulieris ad virū ex reuerencia et dilectione. p̄ peccatū ē ex timore. et sic ē subiectio quasi seruilis ei inflicta in penā p̄ci. **Hinc Augu.** Satis apparet quē admodū feminas viris subditas esse et pene famulas lex voluerit esse v̄ores. **xxij. q. v.** **Dec** ymago. **Ecce** quot mala ex superbia. **Ante** dicitur **Adam** exemplum meum ab adolescentia mea.

Capitulum secundū de quatuor speciebus superbie.

De speciebus superbie dicit **Greg.** in. iij. libro moralium. q̄ quatuor sunt species superbie q̄bus omnis timor arrogantiū dō

monstrat. s. cu3 bona a semetip̄is habē existimant. **Aut** sibi datū desup̄ p̄ suis meritis putant. **Aut** certe cum iactant se habere qd nō habent. **Aut** despectis ceteris singularit̄ vide ri appetunt. **Et** de his potest exponi illud ps. **cxix.** **Dñe** nō ē exaltatus cor meū. s. affectatō excellentiam inordinate supra p̄riam mēsuram. et sic bona mibi collata mibi attributō nō a deo recognoscendo. quo ab primā specie. **Neq̄** elati sūt oculi mei. oculi. s. estimatōnis et affectōnis nō sunt ultra debitum i altum leuati. bona q̄ a deo habere agnosco meritis meis ascribendo principalit̄. q̄ ab secundā specie. **Neq̄** ambulavi in magnis. magnificatō in me vel apud alios bona mea sp̄itualia vel tēporalia ea nō possidēdo vel minus habendo. q̄ ab terciā specie. **Neq̄** in mirabilibz sup̄ me. s. ambulavi estimatōe. mirabilia et q̄si singularia sup̄ me existentia pre ceteris intiendo et alios ex hoc despicēdo. **Id** autē n̄ me exaltaui aliquo istoz modoz. quia ut dicit saluator. **Matth. xxij. et Luce. xij.** Qui se exaltat humiliabit. et puer. **Ant** ruinā exaltabit ciuitas. **Exaltare** est rem ex imo i altū leuare: quod facit superbia ut patz ex ci et ethimologia. **Ante** apte figurat p̄ ventus de quo dicit **Mar. vj. q̄** erat eis ventus **frigus. s. discipulis** nauigantibz in mari. **Erat** eis ventus contrarius ubi tria notantur.

Primo proprietates et multiplicitas elationis ibi. erat ventus.

Secundo nocibilitas seu malignitas huiusmodi infectōnis. ibi. contrarius.

Tercio imediabilitas ei⁹ malignatōis. ibi. eis.

Nam i mari hui⁹ seculi nauigantibus ventus superbie contrariat. quia bonis opibz insidiat ut peant. ut dicit **Aug.** **Est** enī materia vēti **fm** **Al.** vapor terre. frigidus et sicc⁹ q̄ eleuat virtute radij solaris. et eleuatus et igrossat i aere ipellit aerem faciēdo aliqui rumorē q̄n ē magnus. **Sic** superbia ē q̄dam cogitatio subtilis q̄ de terra cordis egreditur sicca humore gr̄e. frigida caritate. quia caritas nō inflat. **j. Corin. xij.** q̄ cogitatio calore. i. inordinato amore excellentie trahit sup̄ in altum p̄ estimatōnem supra se. et rumorē facit se magnificando. **Id** ē ille ventus figurat q̄ veniens a regione deserti. pcutiens domum in quatuor angulis. ubi septē filij **Iob** cu3 tribus sororibus cōuiuabant. deciecit eā. om̄s opprimens intra existentes **Iob. j.** quia videlicet vent⁹ superbie inmissus a dyabolo p̄ tēptatōes. q̄ desertū dicit q̄ oī gracia derelict⁹. pcutiens domum mētis seu p̄sciēcie iusti. i. quatuor angulis. i. virtutibz cardinalibus. si ei assenciat rueret facit. et se p̄t dona sp̄s sancti cū tribus virtutibz theologicis figuratis p̄ filios et filias extinguit. ut nulla ibi virt⁹ vel gracia viua remaneat ubi superbia regnat. **Signant** autē p̄dicte quatuor

720

exaltationes seu species supbie per quatuor ventos quos vidit Daniel i mari magno pugnare ut habetur Daniel. vii. s. orientalem. australem. occidentalem et aquilonarem.

Est prima exaltatio .S. j.

seu species supbie cum quis ex i ordinato appetitu proprie excellencie boni habitū naturale ut ingenium. intellectum. memoriā. fortitudinem corporis. pulcritudinē. vel bonū temporale ut diuitias. gloriam. honorem. potentiam. vel spirituale. ut graciā. scienciā. sapiēciam p̄dicatōez. prophetiam. et huiusmodi. sibi attribuit quasi a se haberet nō a deo. **Ubi nota** q̄ supbia consistit non solum in cogitatione sedetiam in affectōe. **Supbus** em̄ nō credit hoc. s. q̄ nō sit aliquod bonū in se vel alio qd nō sit a deo: s. d. bono qd habet seipm ita magnificat ac si ab alio nō haberet sed a se. **Pro** cuius declaratiōe sciēdū fm. b. Tho. scda scde. q. lxiij. et in. ij. sentēciaz. dist. xliij. q. estimatō ratiōis de aliquo bono potest corrumpi dupliciter. **Uno** modo in vlt. et sic corrumpit estimatio ratiōis. s. in vlt. quando quis estimat vlt bonum qd habet nō habere a deo s. a seipso: et hoc p̄tinet ad infidelitatē. cū recta fides habeat q̄ deus ē actor omnīū bonorū. **Secundo** corrumpit estimatio ratiōis in p̄ticulari p̄pter aliquā passiōē fm q̄ errat q̄ opant malum ut dicit puer. iiii. Sicut obgrā: si aliq̄s sentiret in vlt. fornicatōem nō esse p̄cām esset infidelis. Non aut infidelis censet fornicator qui fornicatōnem elegit tanq̄ bonū propter concupiscēcie passiōē. Ita a fili si q̄s existimaret vlt et absolute deum nō esse oīm creatore vel hōi graciā p̄ meritis dare: esset heresis vel infidelitatis p̄cām. **Et** q̄ aliq̄s p̄pter inordinatū amorē proprie excellētie ita de bonis suis gloriē acti ea a seipso habet: p̄tinet ad superbiam nō ad infidelitatē. **Ita** species prima supbie potest figurari p̄ ventum orientalem: q̄ sicut ab oriente orit nobis lux. ita a deo oritur nobis oī bonū gr̄e et nature de q̄ supb se exaltat sibi attribuēdo: de hoc p̄t illud intelligi. onager assuetus in solitudine attraxit ventum amoris sui. **Hec** videt fuisse exaltatō supbie luciferi. s. appetendo et estimādo p̄pria virtute sine deo p̄ graciā opante ad gloriam puenire ut dictū ē supra. **Et** de hoc ysa. xliij. dicit. Quō cecidisti de celo lucifer: qui mane oriebaris corruisti in frā: q̄ vulnerabas gentes. qui dicebas in corde tuo. **Ascendā i celus sup astra dei exaltabo solū meum:** se tebo in monte testamenti. i. lateribus aqilonis. **Ascendā** super altitudinem nubium: sicut ero altissimo: verūtamē ab infernū detraheris i p̄fundū laci. **Et** q̄si causas subdit. detracta ē ab inferos superbia tua. q̄. s. usus est in sermone p̄dicto. **Ubi nota** q̄ dicta prophetia fm lico. de lira. et alios h̄z duplicē intellectū iſraelem.

Exponit em̄ et de Nabuchodonosor cuius regnum emicuit ut lucifer super alia regna. et mane ortum dicit q̄ fuit prima monarchia mundi. s. assyriorū. q̄ et gentes multas vulneravit et debilitauit. subiugans imperio suo. et submisit sibi populū dei. s. populū iudeorū qd notatur in seq̄ntib. **Nam** ascendit i celū. i. i populū dei celestē: sup astra. i. sup factos viros. se tebo i mōte. i. i tēplo dei qd erat i mōte in laterib. i. cum magno extēminio. super altitudinem nubū. i. sup prophetas dñando eis et captiuādo. similis ero altissimo nō recognoscendo hoc a deo s. proprie tūti ascribēdo: s. q̄ a deo nō recognouit s. supbiuit. ab infernū deductus ē: et ab nihilū redactus ē regnū ei in Balthasar filio vel nepote suo. **Sed** exponit etiā ad lram et cōmuni de āgelo p̄mo. **Et** ibi notant plura expmencia gūitae p̄cā illi. **Et** p̄mo hoc ostēdit ex nature dignitate cū dicit lucifer q̄si lucē ferēs p̄ excellēciam. **Fuit** em̄ supremus inter oēs āgelos creatos. fm illud Grego. de peni. dist. ij. c. si. et ideo magis i gratus et rephensibilis: q̄ plura bona ceteris recepat nature et gr̄e. **Aliq̄** tñ dicit nō fuisse supremū simplicitē: s. fm qd. i. in aliq̄ ordine p̄cipatū vel āgelorū vlt archāgelorū. **Secundo** ostēdit gūitae q̄ ab originis p̄ortatē cū dicit: q̄ mane oriebaris. i. i p̄cipio añ omēz creaturā ita. s. q̄ nulla añ eū s. plures p̄ eum fm narratōem lre genesis sūt creati. **Qui** potuit vidē se nihil creasse s. de totūz fecisse. **Tertio** ex criminis originalitate cū dicit corruisti i terrā. **Auget** em̄ se a diuina cōtemplatiōe et p̄uertit se ab sui p̄sideratiōe: et sic corruit. **Prīmū**. n. oīm p̄corū i mōdo fuit suū. **Quarto** ex p̄cā societate. ibi. q̄ vulnerabas gentes. i. spūs quos secū trahēbat suo exēplo p̄ncipio se supbie. grauius utiq̄ peccat et tāto plures inficit suo exēplo iniq̄. **Quinto** ex p̄cā firmitate. ibi. qui dicebas i corde tuo. **Non** em̄ fuit quidem motus a natura vel ab alio p̄suasus ut primorū pentū: s. cū malicia et assiduitate ex se p̄curat. **Sexto** ex supbie imēsitate. ibi. ascendā i celus. non empirreū: q̄ ibi erat vbi creatus fuerat: s. in celum sanctissime trinitatis ut. s. sicut ipse ē gloriosus ex se. ita ipse ascenderet et p̄ueniret ad gloriā quam nō dum adeptus fuerat p̄ propriā b̄tutē sine adiutorio gr̄e. **Septimo** ex p̄cipatus singularitate. ibi. sup astra dei exaltabo solū meū. i. super āgelos ceteros ut mihi fuiāt. **Octauo** ex sapiēcie sublimitate quā ap̄ecijt. ibi. se tebo i mōte testamenti. **Ap̄ecijt** fm Ber. esse similit̄ dei filio quē vidit incarnādum. et q̄ daturus erat i mōte syon legē testam̄ti noui. **Ap̄petebat** q̄ et ipse esse legislator. **Nono** ex malicie nocibilitate. ibi. in laterib. aquilonis vñ p̄cedit ventus frigidus et afflictus. i. suggerat et flato in primis parentibus ventū superbiē

onde frigibi fiant amore dei. quod fecit ex invidia sua. **Decimo** in cognitōnis naturalitate. ibi ascendam super altitudinem nubium. i. super subtilem cognitōnem prophetarū. i. oīa erūt mibi p̄uēia sine dei adiutorio. **Unde** timo in dei equalitate. ibi similis ero altissimo. querendo adorari ut deus. qd frequē facit q̄rēdo adorari p̄ deo. sicut apud gentiles adorantes in statuis demones. et cum xpo dixit. **Matth. iij.** Nec omnia tibi habeo si catēs adoraueris me. Dicit autē tūc dixisse hoc: quia ex supbia sua quam tunc incurrit omnia mala facit in contemptū dei. Et p̄ hanc supbiam iurāf homo deo in seipso. quia facit se totalē causam boni qd habet a deo. **3.** quem ap̄lus. i. ab **Corin. iij.** Quid habes qd nō accepisti ab alio salte3 a deo a quo bona cūcta p̄cedunt i. mediate v̄l mediate. **Jaco. j.** Omne datū optimū et omne bonum p̄fectum desursum ē de: scēdēns. i. j. palipo. xxi. **Tua** sūt omnia. et qd manu tua accepim⁹ dedimus tibi. Et subdit ap̄ls **Si** autem accepisti quid gloriaris: s. in tēpo vel apud alios quasi nō accepis. s. ab alio s3 a tēpo habes. qd p̄tinet ad ingratitudines. **Unde Greg⁹.** Actōis sui grām negare cōuicif qui sibi tribuit bonū qd opaf. Et inde ex sua ingratitudine meret amittere qd fm **Augu.** qd deus dederat gratis abstulit ingratia: sicut narrat in libro de septē donis de quob3 magno doctore legente solenniter epistolas **Pauli.** et cum quadam die laudare3 a qd3 q̄ ita bene legeret dixit ex supbia q̄ melius intelligebat q̄ ip̄e ap̄lus. propter quā supbiam imediate est oblitus penit⁹ omniū ut nec vnā litteram sciret cognoscere.

Secunda species eral. §. ij. tationis superbie est cum quis bonum qd h3 a deo meritorie sibi ascribit credēdo aliquam excellentiā in natura vel gracia vel fortuna i. in tēporalib3 suis meritis et virtute habere principalit⁹ quā nō potest nisi p̄ dei grām obtinere. Cum ḡ supbus inordinatē appetat excellentiā ultra sibi p̄fixā a deo quia ad maiorem excellentiam p̄tinet alicui⁹ q̄ bonum qd habet a se habeat nō ab alio. v̄l si ab alio habeat maioris excellentiē ē q̄ meritis suis illd acquiescit q̄ ex grā sine sufficienti merito. iō superbo estimat habere bona a se vel meritis suis a deo fm **Tho.** **3.** merita nra sūt i sufficientia ad ea q̄ pro meritis reddūf. Et ip̄o3 meritorū nō sola causa nos sumus s3 principalis causa est grā q̄ est tñ a deo. **Unde ap̄ls.** Nō ex opib3 iusticie que fecimus nos s3 scdm suā misericordiam saluos nos fecit inquit ab **Ti.** tum. **Nō** ex opib3 inq̄ p̄teritis q̄ nulla erant q̄ ut dicit. **Ez3** nōdum nati essent aut aliq̄b boni vel mali egissēt dixit deus **Jacob** dilexi. **Gau** autē odio habui. nō tñ inptiendo malitiam obisse dicit **Esa.** s3 nō dando grā3 sicut

Jacob. neq̄ ex opib3 p̄ntib3 a nobis factis. q̄ nō sunt p̄digne passionē hui⁹ tēporis q̄. s. sūt in tribulatiōib3 et opib3 bonis in quib3 homo patitur laborem ad futurā glām. **Ro. viij.** Neq̄ ex futuris. quia si deus p̄uiderit aliquid bonum futurum et bene vsum gracia ideo sibi debet quia tunc tēporale ut ē opatio humana esset causa eterni. s. p̄destinatiōis q̄ est ab eterno. contra qd ait ap̄lus ad **Ephe. j.** Elegit nos ante constitutiōem mundi ut sim⁹ sancti et imaculati. nō quia eramus futuri s3 ut simus p̄ eius electiōem. **Scdm** ḡ suā misericordiam saluos nos fecit principaliter nō ex meritis nisi secundario. **3.** in naturalib3 quoq̄ cum deus sit actor primus omniū actōnū et motor omniū motionū nec intelligē nec velle nec sentire nec viuere: nec opari possimus sine eis influ3. Et in libro de causis dicit q̄ omnia prima causa plus influit in causatū secunde cause q̄ ip̄a causa secunda. **Ante** ysa. xxi. Omnia opa nostra opatus es i nobis dñe. Et ap̄lus. ij. ab **Corin. iij.** Non sum⁹ sufficientes cogitāe a nobis aliquid quasi ex nobis. s. principali virtute nostra. **Quis** enim deus p̄pter bona que quis facit multiplicet ei spūalia. cōseruet naturalia. augmentet temporalia. nō tamē debet existimare q̄ deus hoc faciat q̄si ex debito tanq̄ sua opera sint causa principalis huiusmodi p̄cessionis s3 sua liberalitas. Multos etiā videm⁹ magis industrios et laboriosos et sanctius viuentes. et tamē nō sunt ita habundantes in tēporalib3. **Figurat** ista species supbie p̄ ventū australem q̄ ē calidus et venit a regione multū calida: quia de meritis. s. eximie bonitatis nimis confidit. de q̄ vento dicit **Daniel. vij.** Huius supbie vento fuit p̄cussus **Nabuchodonosor** quando dixit in palatio suo consistens. **Nōne** hec **Babilō** magna quā ego edificauī et ampliaui in robore meo et i. dñe mea. et sic ex supbia attribuit virtuti sue non dei liberalitati dñum illd. **3.** punit⁹ ē imediate sicut fuerat sibi p̄ p̄ annū in visioē sub figura altissime arboris demonstratū. **Nā** in bestiā mutat⁹ est. que tñ mutatio fm epiphanium fuit fm fantasiam ip̄ius et alio3 aspiciēci3 nō fm nature specie vel substantiā. iō **Augu. xviij. q. iij.** **Airor** ubi dicit. si d̄ p̄fate p̄sumit **Nabuchodonosor** regē intente q̄ causa supbie ex hoīe mutat⁹ ē i bouē. et (ut dicit i historijs scolasticis) videbat ex pte capitis vsq̄ ad mediū corpis bos. ex residuo sicut leo. q̄. s. tirānī in principio totini sunt laui et ceruicof et postea fiūt rapaces ut leo populos duorantes. sicq̄ amisit regnum p̄ septē tpa. i. annos q̄bus sapientes cum filio ei⁹ regebant. et ip̄e cū feris interfertū habitabat deo sic disponēte ut nō leteretur a feris. Et (ut dicit magister i historijs) septē anni mutati sūt in septē menses q̄to passus est

istā alienationem mentis: et i capite. xl. dieꝝ reuertebat̃ ad sensū p̃riū ⁊ flebat peccatum suum per alios. xl. dies. ⁊ exinde reuertebat̃ ad illā alienationem: septē tñ annis stetit sine usu regni. **E**nde historīa que pulcra ē Daniel̃ iij. **D**ic ⁊ p̃pheta sanctus q̃ fuit missus a deo de iudea in samariam. ut habet. iij. Reg. xij. ad reprehendendū hieroboam de ydolatria. ⁊ fuit sibi p̃ceptum ne ibi māducaret vel biberet. postq̃ hoc fecit. s. reprehendendo hieroboam regem ⁊ nō timendo minas eius ac etiaꝝ brachium regis ip̃ius arefactum sanauit et munerā eius cōtempnit. ut dicit **Greg.** in moral. quedāz occulta supbia mentē ei⁹ apprehendit meritis suis illa magna opa ei⁹ ascribens in mentis obscuritate incidat tantā ut inuitat⁹ ab alio p̃pheta s; falso ad comedendū secū ex p̃te dei: p̃tra mādatū dei assensit credēs a deo illi fuisse p̃ceptum: s; ab eo reprehensus in via postea strāgulat⁹ ē a leone. **S;** ⁊ paulo ap̃lo datus fuit stimulus carnis sue siue temptatō carnalis s̃m **Grego.** in moral. siue infirmitas corporalis s̃m **Augu.** ne icideret i hāc supbiā ut meritis suis ascribēt illas magnificas dei reuelationes: prout ip̃emet fatetur dicēs. **N**e magnitudo reuelationum extollat me datus est mihi stimulus carnis ⁊c.

a Tercia species exal. .S. iij.

ratōis supbie est cū se iactat habē apud alios loquendo: vel apud se existimando habere qd nō habet: ut cū quis reputat se h̃re acutū intellectum. vel magnā memoriā. vel magnam industriā i agendis. vel pitia i arte. vel prudentiā i regimie. vel pulcritudinē in persona. vel scienciā i mente. vel p̃fectiōem in vita sp̃iali. ⁊ de hoc in se gloriā cū tñ re vera ista nō habeat: vel nontñ sicut estimat. **Eñ** **Isa.** xvj. dicif. **A**udiui⁹ supbiā moab: supbus ē enī valde. **S**upbia et arrogancia eius plusq̃ virtus eius **Iero.** **N**os pulices ⁊ vermiculi nr̃am debem⁹ scienciā i scienciāz p̃fiteri: ⁊ ex hoc p̃fect⁹ ē hō. **Eñ** p̃b. pl̃t. dixit. **Q**ui cui lo cut⁹ ē deus p̃ itimā cognitiōem ⁊ grām. stultif sim⁹ sū viroz. sapiēcia nō ē mecū **Deñ.** **S**cio me aliquib p̃fecisse: quia hoc scio qd nescio. **E**t si de sciēcia sua debet qd hūilia scire. quāz ⁊ qsi nullam reputatō cum quasi nil p̃fecerat ⁊ cōplete sciaf etia nata vni⁹ musce: multomāgis de grā ⁊ virtutib⁹ debet qd d se ifima estimare. **Nā** de sciā vel sapiēcia sua p̃t aliquam certitudinē habē: s; de grā ⁊ virtutib⁹ infusis nullā. **E**t iteo ap̃lus postq̃ dixerat. **N**ihil mihi cōsciū sum. i. ad **Cor.** iij. subdit: s; non i hoc iustificat⁹ sū. **P**ericulosa ē talis superba existimatio ⁊ vanā cōfidentiā inducit de bonitate sua. vñ postea defacili ruit. **H**ac videt̃ fuisse pulsatus **Petrus** ap̃ls qñ x̃po sibi dicē: te de scādalo sui ⁊ alioꝝ. ⁊ postea de sui nega-

tōne trina: ip̃e estimans se habē illā p̃stāciāz p̃fectam. s. p̃ eo tolerandi mortē quā nōdum habebat: dixit. **E**tiam si oportuerit me mori tecum te non negabo **Luce.** xij. sup quo vbo **Ambro.** ait. **H**ec iteo dicta sunt ut sciam⁹ ne minē se iactare debere. **N**am si **Petrus** lapsus ē qui dixerat. **E**t si alij scandalizati fuerint in te: s; nō ego. qd ali⁹ de se iure p̃sumat: deniq; **Dauid** q̃ dixerat. **E**go dixi i habūdancia mea. s. deuotiōis et seruioris: nō mouebor in eñū eā sibi iactanciā obfuisse testā: dicit. **A**uertisti faciem tuā a me ⁊ fact⁹ sū p̃turbat⁹. **Hec** ille. vj. q. j. **I**mutare. **T**alis de se supba estimatō excecāt intellectū ut nec se nec agēda: nec deum bene cognoscat. **E**nde figuratur p̃ albuginem oculi que impedit vīsz. **Eñ** **Grego.** in pastoral. **P**upilla nāq; oculi nigra vitet albuginem tollerās nihil videt: q̃ videlicet sens⁹ humane cogitatiōis si stultus se peccatōꝝq; intelligit cognitiōem itē claritatis apprehendit. **S**i autem candorem sapiencie seu iusticie apprehendisse existimat a luce se superne cognitiōis excludit: ⁊ eo claritatem veritatis nō apprehendit quo se apud se p̃ arrogancia exaltat. **Dis.** xlij. **H**inc etenim mirabiliter homines pene omnes decipiūt de se existimantes maiora q̃ habeant. **H**ac supbia sed occulta vitet: fuisse ductus **Iosias** optimus rex iuda quando bellum mouit sine causa contra regem egipti. ut dicit **Jo.** cassianus in tractatu de octo vitijz: sed in punitionē i bello occisus ē: ut habetur. iij. Reg. **S;** ista est differentia inter electos ⁊ reprobos: quia si electi aliquanto superbiunt cito redeunt ad humilitatez: s; reprobi nunq̃. **Ante** **Job.** xv. dicif. **C**unctis diebus suis superbit impius. **Ubi** **Greg.** in. xij. moral. inquit. **S**olent etiā electi in quibsdā suis cogitatiōibus et actib⁹ supbiare: s; quia electi sunt cunctis diebus superbiere nō possunt: quia priusq̃ vitāz finiat ab elatione ad humilitatem corā p̃mutant. **I**mpius vero cunctis diebus supbit: quia sic vitam terminat ut tamē ab elatione nō recedat. **C**ircumspicit q̃ tēporaliter floret i vita. carnis fiduciā ponit: eamq; diu p̃manē estimat quam ad p̃ns tenet. **S**olidat̃ in elatione animus in despectu adducit omnia p̃pinquas q̃repentina mors surripiat nunq̃ cōsiderat. **E**t subdit **Job.** **E**t numerus annorū incertus est tyrannidis eius. **Ubi** **Greg.** **T**yrannus p̃prie dicif qui in cōmuni republica non iure principat̃: bene ergo superbiam tyrannidem vocat: quia qd nonnunq̃ alius in republica ab hoc p̃ acceptāz dignitatis potenciā alius in provincia. alius in ciuitate. alius in domo propria. alius p̃ latenti nequiciā hoc excercet apud se i sua cogitatiōe. **N**ec intuet̃ deus quātum quisq; valeat facere: s; quantū velit: s; cui⁹ sit incertus termi⁹ vite ei⁹: cur extollit

qñ de certo: qñ dicat. de hoc beberet eū humiliare ieritudo vite. Ad hanc speciem supbie pñet excusare suos defect. qz ex hoc scdm Tho. ubi sup. bō sibi arrogat inocēciā quaz nō habet. ab quā supbiā etiā mltū pñter homines labūf ut merito possit dici illud *Diēre*. viij. c. Null' ē qui agat penitēciā de peccato suo dicēs qd feci: omēs ei se excusāt. Sed ut dic Aug'. Si te excusas de' accusat. Si te accusas de' excusat. i. pñt. Unde et primi pētes requisiti de trāsgressione qz nō se accusauerūt sed excusauerūt. vir retorquēdo in sociā vel ī teū qui dederat sibi talē societātē. qz mlier in spēntem qz decepat: ideo subito de parabiso expulsi sūt. vñ et Gratian' dic. qz species supbie ē velle videri iustū qz peccator ē. atqz ppo crita pñciē. qui ad imitātōz pmoz pñtuz tergiverlatōe dōzū peccata sua leuigare cōtendūt. Vel sicut Cayn peccatū reticēdo pñt' supprimē querūt. ubi supbia regnat. hūmilitas locū nō habet. sine qz nō potest esse sal'. d. p. bis. i. §. Taciturnitas. c. Qui domuz. circa fi. Ad hoc aut. f. ab excusātōz suos defect' inducunt mlti ex hoc. f. qz pñterāt defect' alioz. et sic maiores reputātes. suos pñtendūt. Signat aut hec supbia p ventū occidēt alē. In occidēt. n. occidit lux. sic homo supbit de bonis qz nō habet.

§. iij.

Quarta spēs superbie est qua

quis estimās se meliorē vel sapiētiōz ceteris alios despicit qz pñtmit affectās alijs dñari. de hoc pñt intelligi illud *Job. xi.* Cur van' erigitur i supbiā et qñ pullū bonagri liberū se natū estimat. *Alere* vanus est etis qz leuis et nullo pondē timoris firmat' erigūt. f. super alios querēs dñari qz leges imponē. similis ē bonagro. i. azino siluestri qui p siluā suarum prauaz voluptatū discurrens nullis oneribz vel vincul' mādātū reputat se subditū: sed libez ad nocendū cuiusqz despiciendū qz puicandū. Talis fuit phariseus ille qz ascēdēs cū publicano ad adorandū in templum dicebat stans. f. rigidus in supbiā. de' grācias ago tibi. qz nō sū sicut ceteri hominū. abulteri. rāptozes. iusti. velut etiā hic publican' ieiunabis in sabbato: decimas dō omnū qz possideo *Lu. xviij.* Et sic ex supbia se exaltādo et pñrimū publicanū despiciendo fuit reprobāt'. Qui aut pharisei exemplo primo cōuiciat. quod accidit frequēter ex supbia. sibi qz alijs plura mala facit secundū *Criso.* pmo qdēz audientem reddīt peiorē. qz si sit peccator: sit letior criminis innēto collega. Si sit iustus extollitur per aliqua crimina inductus de se magna putare. Secundo talis cōmunitatem ecclesie lebit. Non enī omnes audientes vitupant solum eū qui peccauit: sed ritui cristiano contumelias innectunt. Tercio dei

gloriam blasphemare facit. Sicut enī nobis recta agentibz nomē dei glorificat. sic nobis peccantibus blasphemat. Quarto eū qui audiuit obprobria: cōfundit imprudentē et abuersariū faciēs. Quinto statuit se pene obnoxiiū rebus platis que sibi nō pñuunt: pñtinet g' ad supbiā se alijs pñonē et alios despicere. unde et Ambro. i. libro de officijs inquit. Si quis vero nō obediat epō sese extollere atqz exaltare desiderās querēs etiā obubrare merita epī simulata affectōne doctrine aut hūilitatis aut misericordie. is a vero teuiat supbo. qz veritatis ea reglā ē ut nihil faciat quis cōmēdandi sui grācia qz minorali fiat: ne si quis boni opis habeas id ab deoz matōz alteri' qz vitupatōz exerceas. xj. q. iij. Si qz. Exemplū ponit Greg'. i. dialogo. Tales supbi nullū timēt. similes diabolo. de quod bñ *Job. xij.* Factus ē ut nullū timeret. Omne sublime videt. De hac etiā Grego. xxiij. moral. circa fi. sic ait. Quasi tirānus quidā obfessā ciuitatē incipit cū mētem supbiā irrūpit. Et quo ditiorē quēqz cepit eo in dñio durior exurgit. quia quo ampliores stutes sine humilitate agunt eo lati' ista dñant. Quis qz vero eius i se tirānidem captiua mēte suscepit hoc primū damnū patit' qz clauso corbis oculo iuditij equitatē pñt. Naz cuncta qz ab alijs bene gerūt displicēt: et sola ei qz ipse vel prauē egerit placēt. Semp aliena opa dēspicit. semp mirat' quod facit. qz qdquid egerit egisse se singulariter credit. et cū se i cunctis trāscēdē ceteros estimat plata cogitāt: cōnū spacia secū deambulans laudes suas tacitus clamat. Nōnūqz ad tātam elatōz mēs ducit ut in eo qd timet etiā p ostentatōz locutōnis effreneē. hec ille. sicut fecit pharise' ille qz. Sed mirabilē eos deus humiliat. vñ dicit *Ecc. x.* Debes ducī supboz evertit qz sedere fecit mites p eis. Unde legīt de quodam tirāno supbo. qz cū audisset pluries decantārī in ecclesia illud. Dispsit supbos mēte corbis sui. Deposuit potentes d se: qz exaltauit humiles. Vocat clericos et mandauit eis ut deberent radē de libris suis illos versus quia falsi erāt dicēs de sede sui dominij a nullo posse deponi. cui cum ecōtra bicere nō acqlescebat: sed sic humiliatus fuit. Accidit ut quādam die iret ad balneandū se cum magna cōmitiua. cūqz dimissis vestibus solus fuisset balneum ingressus. intē ad modicum angel' domini apparuit in effigie illi' domini quasi exiens de balneis nubus. Cūqz omēs estimarent illum dominum esse suum. reindutū as sociantes omnes cum eo redeunt ad ciuitatē et ad domum. vero domino remanente i balneis. transfactaqz aliqua morula exiēs de balneis nubus neminem inuenit: nec etiā suos pannos sed quosdam miseros qz confisfos

724 cūq; alios nō haberet ī p̄mptu illos indue-
 furore repletus cōtra familiā suā quia eū dī
 miserant: reuertit̄ ab ciuitatez: et incipit in-
 terrogare ianitores de familia sua nominā-
 do nūc unū nunc alium cōquerendo quō eū
 fuerant ausi ita dimittere solum. Illi vero q̄
 viderant angeluz in forma eius reuersuz do-
 mum cū comitiua quē dominū credebant vi-
 dentes hunc male indutū reputant eū vnuz
 fatuū q̄ faceret se dominū ex fatuitate. et sic
 deridendo loq̄bant̄ cū eo (sicut fit cūz fatu-
 is) Turbat̄ iste magis et miratur: vadit ad
 palatiū et multi cū eo deridendo. Cūq; ab ali-
 quibus maturioribus diceret̄ q̄ dñs ciuita-
 tis erat in palatio. et q̄ ip̄e errabat. et ideo nō
 diceret talia. ille attonitus et p̄ admiratione
 quasi alienatus dic. qd̄ est qd̄ dicitis: nō cog-
 scitis me dominū vestrū qui egressus paulo
 ante de ciuitate iui ad balnea. quō ḡ dicitis
 dominū esse in palatio. qd̄ est iste dñs alius
 q̄ ego? Fiunt hec nota angelo q̄ dominū pu-
 tabatur. Qui ad sui humiliatōz maiorez fe-
 cit eū vocari ut sic loquendo coram alijs ir-
 rideatur. Et ille dñs male indutus vidēs an-
 gelum ab omnibus haberi ut dominuz et se
 p̄temni. dicit. quō ip̄e est dominus ciuitatis:
 et quō dimissus fuerat in balneis nec etiam
 suas vestes iuenerat. et q̄ mirat̄ quō ip̄e te-
 neat dominium ciuitatis qd̄ suum erat om-
 nesq; in risum puerbat. Demū angelus vo-
 cavit eū solum ī cameram. et reduxit sibi ad
 mentem supbiā suā qua vsus pluries fu-
 it ī dñis dicens se de sede nō posse deponi. et iō
 illos vsus debē abradī. ostendens sibi mani-
 feste p̄ expientiam quō in breui inceptibi-
 liter fuerat sede nō solum p̄uatus sed fatuus
 a cunctis reputatus. et ideo disceret humili-
 ari et nō supbire. Qui recognoscēs p̄c̄m su-
 um indut̄ ab angelo vestibz suis ip̄o dispa-
 rente gressus de camera receptus est a suis
 ut dominus. narrans gesta per angelum.

a **Dicitur autem ventus. §. v.**
 p̄trari? q̄tū ab secundā p̄tem q̄ notius ē.
 Sic. n. a vēto materiali mltā nocumēta p̄-
 cedūt. ita a vento supbie multa nocumēta
 spūalia. Sicut enī vētus ut patet ab sēsuz ē
 aeris obscuratiuus seu spissatiū? p̄citatiū?
 et turbatiū? ita supbia intelligentiā obscu-
 rat. puer. xj. Elbi fuerit supbia et cōtumelia
 cor ad malū incitat. vñ Grego. Obstatuluz
 veritatis ē supbia et hominū pacē p̄ turbat.
 Ezech. j. Ventus turbinis veniebat ab aqui-
 lone. i. supbia p̄turbans venit et orta ē a de-
 mone. Secundo vent? ē ī mari t̄pestatis
 generatiuus. et hoc q̄ vndaz eleuatiū? et p̄
 p̄ns maris inflatiuus et in p̄tes p̄trarias ex-
 tensiuis vñ et nauigantiū submersiū? Sic
 supbia in mūdo bella et rixas p̄citāt. dū q̄sq;
 vult esse maior et alteri dominari. vndas id

ē affectōnes hūanas eleuat extollendo se et ia-
 ctando. mare corbis inflat et in p̄tes p̄trari-
 as sepat donec nauigantes in nauī superbie
 submergat. Math. xiiij. Nauicla ī medio ma-
 ris iactabat fluctibus. i. a vento. puer. xiiij.
 Inter supbos semper sunt iurgia. Tertio
 ventus ē in terra montiū cōcussiuus. domo-
 rum subuersiuus. et arborū eradicatiū? q̄.
 i. supbia etiā viros spūales spū emīnētes tē-
 ptādo pulsat et subūit assentiendo. in Reg.
 xix. Spūs grandis et fortis. i. vent? subuer-
 tes montes. non in spū dñs domus diruit et
 collegia diuident. Math. viij. Flauerūt venti
 et irruerūt in domū illā et cecidit. puer. xv.
 Domos supborū demoliet̄ dñs. arbores. i.
 homines fructuosos et gratijs multis dota-
 tos aliqñ eradicat destruēdo ut Saulē Sap.
 iij. A nimietate ventoz eradicabunt. i. arbo-
 res. Confringentur enī rami incōsumati. et
 fructus illoz inutiles Eccl. xxi. Substācia
 supbi eradicabit. Quarto vent? est spume
 in aqua generatiū? vesice inflatiuus et extē-
 siuus. paleaz et puluez eleuatiū? q̄ supbia
 quē aduersitate nō deicit in spūā vanita-
 tis si potest adducit. et p̄ vanā gloriā inflā-
 do et eleuando submergit Sap. v. Spes im-
 pij quasi lanugo q̄ a vento tollit. et tanq̄ spu-
 ma gracilis q̄ a p̄cella dispargit. Apl̄s. ij. ab
 Gorin. xij. Timeo enī ne forte euz venero nō
 q̄les vos volo iueniā vos. et ego inueniar a
 vobis q̄lem nō vultis. ne forte p̄tentōnes et
 emulatiōnes ne inflatiōes et seditiōes q̄. sint ī
 vos Deutro. j. Tumētes supbia ascendistis
 q̄ Job xxi. Erunt sicut palee ante faciē vē-
 ti. Sic supbi q̄rentes honores et sic se eleuā-
 tes deiciunt in miserā. sicut supbus anthi-
 ochus de quo. ij. Machab. ix. Quinto vēt?
 ē ī corpore humano mltaz egrotudinū cau-
 satiuus q̄. i. in corpore generat̄ vñ ibi claudi-
 tur. ut infirmitas p̄lionū. torsiones ventris.
 collica. et huiusmodi. Sic p̄ supbiā mltē in-
 firmitates spūales Eccl. iij. Synagoge sup-
 borū nō erit sanitas. Et que ifirmitates pec-
 catōz oriant̄ ex supbia ostendit Grego. in.
 xxxiij. libro. moral. in. fi. Cūctis nāq; sup-
 ba apud se cogitatōe tumētibz inest clamor
 in locutōe. amaritudo in silentio. dissolutio
 in hilaritate. furor in tristitia. inhonestas in
 actōne. honestas ī imagine. erectio ī incessu.
 rancor in responsione. horuz mens semper
 est ad irrogandas p̄tumelias valida. ad tol-
 lerandas infirma. ad obediendum pigra. ad
 lacendum alios importuna. ad ea que fa-
 cere et debet et p̄ualet ignaua. ad ea autem
 q̄ facē nec dē nec p̄ualet parata. hec in eo qd̄
 spōte nō appetit nullis exhortatiōibz flectit̄.
 ad hoc aē qd̄ laet̄er desiderat q̄rit ut cogat̄.
 q̄ dū metuit ex desiderio suo vilesce. optat vñ
 ī ip̄a sua volūtate tolerare. hec ille. Deret

vent' est luminis et ignis extinctius ut pa-
cet ad sensu. sic supbia extinguit lumē gracie
et ignem caritatis et omniū virtutū. **Eccl. xxi.**
Domus q̄ nimis. i. valde locuplet ē. s. virtuti-
bus. anihilat supbia. vii. Gre. Sicut omnia vi-
tia eneruat humilitas omnisq̄ virtutes colligit
et roborat. sic superbia omnes virtutes destru-
it et eneruat. **Item Greg.** paulo sup̄ iquit.
Alia vitia eas solas virtutes impetunt q̄ ipa
destruūt. ut videlicet ira paciēcia. castrimar-
gia abstīnēcia. libido p̄tīnēcia expugnat.
Supbia aut nequaq̄ ē vni? virtutis extinctiōe
p̄tēta sed p̄tra cūcta aīe mēbra se erigit. et q̄i
generalis ac pestifer morbus corp' omīe cor-
rūpit. Impedit q̄ supbia infusioz gracie et
virtutū. Sicut enī p̄cauū ē receptiū nō p̄ue-
rum ut mōtes. ita supbia q̄ facit mētes ele-
uatas vlt' p̄nem p̄tōnē impedit receptiōē
gracie. Unde i figurā dicit. ij. Reg. i. Mōtes
gelboe q̄ significāt supbiām nec ros nec plu-
uia. s. gracie veniāt sup̄ vos q̄. Lumē etiā
vere p̄tōnē impedit. Unde aplūs dicit Ro.
primo. de p̄biis supbiis q̄ dicentes se esse sapi-
entes stulti facti sūt. et tradidit eos de' in re-
p̄biū sensum. i. tradi permisit.

Tertio superbie remedi. S. vi
abūltas infuāt ibi. eis. s. disciplis p̄traria-
batur vent'. q̄ laborando p̄ ventū in nauī-
gando et demuz xpo ad eos veniente. li. be rati
sūt a vento. et facta est enūllitas. **Opo:ret q̄**
ad remediandū supbie ne dñe. xpi disciplin
ei' vitā et doctrinā sequi et laborare diuersis
cōsideratiōibz. Ipse siq̄dem xpus humilim?
fuit in omī vitā sua et p̄uersatiōe humilif
p̄uersatus cū simplicibz et paupibz nō cū do-
ctoribz et mundi sapientibz et diuitibz q̄
p̄nter sūt supbi. Humiliter indut' ē n̄ pom-
pose. docuit nō p̄funda et curiosa sed vilia et
humilia. fugiēs honores. ut cū vellēt eū tur-
be facere regē Job. vi. aliqñ p̄cipiens occul-
tari ei' miracula. ut Mar. vi. de muto et sur-
do. in hīs que agebat gratias deo referēs et
nō sibi attribūēs. ut Job. vi. A me ipso facio
nihil. Et illud. mea doctrina nō ē mea sed ei'
qui misit me. in suendo discipulis ut abluen-
do pedes eoz Job. xii. Et dimittam? hūli-
mū eius ad nos descensū. de lumine celi ad
tenebras mundi. de sede regali ad officinam
peccati. de consessu patris ad p̄fundūz laci.
formā serui accipiēs et similitudinē carnis
peccati videlicet corp' subbitū penis peccati
ut famem. sitim. frig'. et alia. etiā ipaz mor-
tem. nō tamen habentē peccatū. vii. Augu.
Erubescat homo fieri supbus postq̄ hūmi-
liatus ē dñs q̄ etiā supbiām rep̄bentens hūi-
litatē docēs. ut illō Math. xxiii. Nolite voca-
ri rabbi. Et illud. recūbe in nouissimo loco
Lu. xiii. discipulos cū cōtenderēt de primā-
tu supbia tēptatos r̄p̄bentens dicendo. quia

nisi cōuerfi fueritis et efficiamini sicut pu-
li nō intrabitis in regnū celoz. **Mc xviij. Et**
cū apostoli reuerfi a p̄bicatione gauderent q̄
demonēs expulissent aliqñ supbia proprie re-
putatiōis stimulat. terruit eos exemplo sa-
thane dicēs. Videbā sathanā sicut fulgur de
celo cadentē scilicet. supbiā. Et itē. cū feceri-
tis omnia q̄ p̄cepta sūt vobis dicite serui iuti-
les sum? et qd̄ debuim' facere fecim' Lu. xviij.
Ipse etiā ait ad patrē. Confiteor tibi dñe p̄
celi et terre q̄ abscondisti hec a sapientibz et pau-
dentibus q̄. i. supbis Math. xj. et subbit. Di-
scite a me q̄ mitis suz et hūilis corde. Est
q̄ primū remediū p̄tra ventū supbie. exem-
plū vite xpi. Secundū. doctrina ei' ipam
deterans et ad p̄rium exhortās. et hoc ē cri-
stū secū habere in nauī mētia. Tercū est
laborare in exercitiis vilibz se occupādo. Un-
dē de peni. di. ij. Si quis semel notatus fue-
rit iudie vel p̄tentiōis vitio. et rursū in hoc
item sciterit sciat se primā causā ex qua in-
vidiā vel contenciō nascit̄ interioribus me-
bullis habere reconditā. opo:ret ergo eū p̄
contraria atq̄ aduersa curari. id est p̄ hūmi-
litas exercitiis. Exercitia vero hūilitatis
sūt si se vilioribus officiis subbat. et ministe-
rijs indignioribz tradat. Ita enī arrogācia
que est humane glorie vitioz curari poterit
ut in consuetudine humilitatis affectus vlt'
iam non incidat in arrogācie et vane glo-
rie delictum. sed in singulis huiuscemodi vi-
tijs similis abhibetur q̄. Quartum reme-
dium ē cōsideratio vilitatis proprie atq̄ mi-
serie anime et corporis Job. xiiij. Repletur
homo multis miserijs natus de muliere bre-
ui viuēs tempore. qui q̄si flos egreditur et p̄-
teritur q̄. Quid enī est homo nisi sp̄ma ves-
tidū i principio sui. vas stercoreum i medio.
esca vermiū in fine quo ad corpus. q̄ ad ani-
mā in peccatis natus. sine peccatis n̄ viuēs.
tenebris inuolutus. ignorās finē suum. a su-
p̄no iudice de omībus iudicandus et puniē-
bus et p̄cipue de supbia. Juxta illud. ps. Re-
tribuet dominus habundāter. scilicet penas.
facientibus supbiā. et hoc recte. quia supbi-
directe pugnāt p̄tra deum isa. ij. Pies domi-
nī super omīem superbū et arrogāte. Adeo
infirmi sumus animo ut nec leuī cogitatiōi
possumus per nos resistere. nec leue verbuz
sufferre. nec leuē flatum temptatiōis susti-
nere. Corporis infirmitas tanta ut paruus
vermis ut scorpio et aranea ipsum proster-
nat. ipsum molestat. Quid inflaris inquit
Augustinus sanies fetida. quid tenderis pel-
lis morticina. Quintū ē cōsideratio me-
lioris vite Gregori'. Sicut incentiuum ela-
tōnis est cōsideratio deterioris. ita cautela
humilitatis est cōsideratio melioris. Con-
siderata enim vitā sanctorū quot et quāta

fecerūt et sustinuerūt p̄ deo: miserrima oñdīf
vita n̄ra. Sextū f̄mēdū ē cōsideratio iu-
diciōrū dei et p̄cipue contra sup̄bos. p̄s. Tu
humiliasti sicut vulneratum sup̄bū. ⁊ illud.
oculos superborum humiliabis.

Exempla habes plu. §. vii.

a ra i scriptura quomō deus humiliat super-
bos. Primum exemplū luciferi et primo-
ruz pentum de eoz sup̄bia humiliata. de q̄to
sup̄b. dñi. xj. de edificare volentibz turri
ptingentē vsqz ad celum ut sic se defenderēt a
deo si amplius aquas diluuij induceret sup̄
terram vbi p̄fusus linguis eoz p̄puli sunt
opus dimittere inspectū. Secundo de pha-
raone qui ex magna sup̄bia nolens parere
domini iussionibus sibi p̄ Moysen et Aaron
factis de dimissione populi. demū post mltā
flagella humiliatū demersit i pfundū. Exo.
xvij. Tercio d̄ Datan et Abiron q̄ rebellā-
tes Moysi et ex sup̄bia continentes princi-
patum eius. apta est terra et deglutit eos
vivos Numeri. xvj. Quarto de Saule rege
quo nō erat melior in israel. cui dñs dixit. j.
Reg. xv. Euz essey p̄uulus in oculis tuis ca-
put in tributo p̄stitui te in isrl. nunc autē qz
elevatoris abieci te. Quinto de Roboam fi-
lio salomonis de cuius superbia legitur. iij.
Reg. xij. cū dixit populo isrl. Minimus digi-
tus me? grossior ē dorso patris mei ⁊c. Sed
humiliatus est. qz occiso Aburan q̄ erat sup̄
tributa. decem tribus recesserūt ab eo et fe-
cerunt sibi alium regem. s. Jeroboam. Se-
xto de Senacherib de cuius sup̄bia dicit do-
minus Isa. xxxvij. Sup̄bia tua descendit in
aures meas. ponā igitur circulū i naribus
tuis. et frenum in labijs tuis. et reducam te
p̄ viam qua venisti. de eius humiliatōe sub-
diē. quia angelus dñi in vna nocte occidit.
clxxxvj. milia exercitū sui. sicqz ip̄e rex assiri-
orum Senacherib euatens reuersus in ter-
ram suā a filiis suis occisus ē i tēplo dei sui.
de Nabuchodonosor. de q̄ Daniel. iij. dictus
ē sup̄. Septimo de holoferne ⁊ exercitu ei?
cui perat innumerabili. q̄ ex sup̄bia dixit p̄.
q̄ Achior locut⁹ ē collaudās illū populū et
deū suū ut ostendat. qz nō ē ali⁹ de⁹ nisi Na-
buchodonosor. postq̄ p̄cussuerim eos q̄ vnū
homīnē. tu etiā cum eis gladio interibis Ju-
dith. vj. Sed humiliat⁹ ē. qz amputato capite
ei⁹ a Judith. exercit⁹ fugit. et debellatus est
Judith. xv. Octauo de Aman q̄ p̄pter sup̄-
biam suā pati nō poterat q̄ Martoche⁹ euz
nō adoraret sicut ceteri homines qd̄ ille non
faciebat. qz cognoscebat illuz abuti honore.
sed humiliat⁹ ē. qz temum suspensus est in li-
gno illo qd̄ parauerat Martocheo p̄ patibu-
lo. et om̄s inimici populi iudeoz occisi sunt
illa die a iudeis data licencia sup̄ hoc a rege
Assuero. qz ip̄i debebāt occidi. ut habet De-

ster p̄ totum. Nono de Anthiocho rege. ij.
Machab. ix. de quo dñs q̄ locut⁹ ē sup̄be An-
thiochus audito q̄ exercit⁹ eius fuerat deu-
ctus a iudeis dicēs se vēturū Hierosolimā ⁊
p̄gerē sepulchri eā facturū. Sed immediate
humiliat⁹ fuit. qz app̄hendit eū dolor vīce-
rū et tant⁹ fetor de corpe eius scaturiēte ver-
mibus exibat q̄ nō poterat eū exercitus tol-
lerare. ibi vide de ei⁹ humiliatōe. Decimo d̄
herode qui decollocauit Jacobū. qz cū popu-
lus ei acclamaret laudes dei et nō hominis. i.
laudaret eū ut deū inbutū veste aurea reuer-
berat⁹ sup̄ eū radio solis. et ex hoc sup̄bientē
et sup̄ hominē se se estimantē p̄cussit eū an-
gel⁹ dñi. ut h̄ Act. xij. sed diffusius i historia
ecclesiastica. Antecio. d̄ p̄lo iudeoz q̄ cū fue-
rit a dño mirabilis adiut⁹ ⁊ exaltat⁹ qz sup̄-
be egit p̄ dñm nolēs euz recipere et doctrinā
eius. humiliat⁹ ē ⁊ disp̄sus p̄ orbē in fuituē
et obprobriū. Duodecimo i vitis p̄m de q̄
dñs anachorita qui ad magnū apicē p̄pla-
tōnis ascenderat. s. sup̄bia elat⁹ humiliat⁹ est.
Nā diabolus assumēs sp̄m mulieris oberrā-
tis in deserto venit ad cellā eius rogās recipi
de nocte ne a feris deuoraret. q̄ facto et accē-
so ei igne ad calefaciendū aspiciēs i eā et sti-
mulatus libidine cū opus neptariuz attem-
ptaret illa ut fum⁹ euauit i aerē clam itās
d̄ anachorita q̄ te vsqz i celū exaltabas. ecce
qz i infernū dmerfus es ibucēs eū ad d̄spatōz

Capitulū tertiu⁹ de gradibus sup̄bie. xij.

DE gradibus sup̄bie
xij. de q̄bus. b. Ber. in quodam lu-
bello. ⁊. b. Tho. scda scde. q. clxxij.
de hīs p̄ exponi illud. p̄s. Su-
p̄bia eorum q̄ te oderūt ascēdit
semper. Abi sciendū q̄ est duplex ascensus
mentalis. Unus ē virtualis. s. de bono ope i
melius. ⁊ de actu vni⁹ virtutis in alium. de q̄
Ma. ij. Venite ascēbam⁹ ab mōtez dñi. i. xpm
vlt̄ celū. s. p̄ humilitatē et bona opa. Alē cri-
minalis. s. d̄ vno actu p̄cī ad aliū. et p̄cipue
qz sup̄bia ip̄ortat ascēsu quēdā false estima-
tōis ⁊ iordinate affectōis ad magna. ascēdit
criminalis cū quis d̄ vno gradu sup̄bie ascē-
dit ad aliū. de quo p̄telligi illud Exo. xij.
Non ascēdes. s. per gradus sup̄bie ad altare
meum. i. cristū seu diuine maiestatis. sed per
humilitatē oportet ascēde. qz de dñe Job. xj.
Si ascēderit i celū. s. p̄ meritoy estimatōez
sup̄bia ei⁹. ⁊ caput ei⁹ nubes tetigerit q̄ ster-
q̄liniū i fine p̄des. De hoc ḡ ascēsu sup̄bie
di. p̄s. lxxij. Sup̄bia eoz ⁊c. vbi tria possu-
m⁹ notare. Primo vitiū tēstabile. ibi. Su-
p̄bia. Secūdo malū insupabile. ibi. q̄ te o-
derūt. Tercio p̄gressū exēbile. ibi. ascēdit sp̄.
Quintum ad primum ita §. i.

est detestabilis supbia putat **Eccli. x.** Obiis
lis coram deo supbia est et hominibus. Supbia
enim deo aduersat et primo ac proprio subie
cto. Aduersatur quippe deo qui volens ab eo au
ferre quod suum est. **Dic. ei dominus Apoc. i.** Ego
sum alpha et omega principium et finis. I. omnis cre
ature. Sed supbus cum estimet bona sua que
habet. a se habere et esse principium eorum. et ab
hunc finem faciat opera sua ut honoretur et ma
gnificetur. sic facit se principium et finem. quod dei
est. unde dicit **Boetius.** quod cetera vitia fugiunt
deum. sed supbia resistit deo. per luxuriam enim homo
ab creatura pervertit querens inordinata dele
ctationes. per auariciam ad pecuniam. et sic de alijs.
sed per supbiam pertrahit deo qui volens domi
nari eius. Sed si videris inquit **Seneca** murum
velle dominari alijs muribus. nunquam risu teneas
et ideo specialiter dicitur de supbia **Ysa. xij.**
De? supbia resistit. et merito nam non solum supbo
vult deo equari sed superius esse. Unde de superbo
Anticristo dicit apostolus. **ij. ad Thesalon. ij.** Ex
tollitur et aduersatur super omne quod dicitur de
aut quod colitur. ubi **Der.** horret humanum intel
lectum ubi. utinam horreat simul cogitatum ma
lignum pietatis et affectum. dico enim vobis quod non ille
enim sed omnis supbus extollitur supra deum.
Vult enim deus fieri voluntatem suam. vult et su
perbo fieri suam. Nam videtur equitas. Sed vide ma
le perquam proportionem. Deus enim in hijs qui ra
tione approbat vult fieri voluntatem suam. su
perbus vero contra rationem et contra rationem. Supbia
deum impugnat semper in omni tempore. in omni lo
co. et in omni persona. Multa peccata sunt que
cauentur in solennitatibus. sed supbia tunc ma
gis exerceat in pompis vestibus et ornatibus.
unde homines supbiunt in iuuventutibus. in spon
sibus et huiusmodi. Peccata carnis gula et frau
dulentie et huiusmodi. raro committuntur in locis
sacris. Sed supbia ibi premaxime. Multe etiam
sunt persone que obnoxiant fornicari. fraudare. me
dantia dicere. que tamen sibi non cauent a supbia. Su
perbia etiam bonis operibus insidiat ut perdat. ait
Aug. Quinimo nulla contumelia seu offensio
fit deo ubi non sit aliqua motio supbia. propea dicit
Eccli. x. Initium omnis peccati supbia. ex eo vi
detur. quod primum peccatum quod fuit luciferi fuit su
perbia. Sed ut dicit **Iudith. ix.** Superbi non tibi
domine placuerunt a principio. Vel dicitur initium om
nis peccati. quod supbia primorum peccatorum est causa in
nobis originalis peccati. unde in nobis inclinatum est
omne peccatum. vel quod in omni peccato est aliqua motio
supbia dum quis se rebellat mandatis dei. Unde
aduertus christi in carne fuit. et ad iudicium contra
supbiam erit. Sed primus ad metendum. secundum ad
puniendum eam. unde **Aug.** prope magnus peccator
supbie de humilis venit. Iste ingens morbus
aiaz omnipotentem medicum de celo deduxit.
usque ad formam sui humiliauit contumeliosum. eum li
gno suspendit ut salute tante medicine curetur

hic tumor. secundus aduertit erit de supbiis
punientibus. **Amos. ij.** Dies domini exercituum super
omnem superbum et excelsum et arrogatem et humilia
bitur. Est etiam supbia primo iuriosa. Su
perbus enim primum corde contemnit. verbis con
turbatur. factis molestat. Corde enim contemnit
secundum illud **Eccli. xij.** Sicut abhominatio est superbo
humilitas. sic execrabilis est diuiti pauper. Et non
solum humiles. sed et superbos superbus contemnit et
eis persequitur. Non enim in eo verificatur illud. Omne
animal diligit sibi simile et inclinatur ad illud.
Et ratio est. quod superbus appetit super alios posse
vel reputari et honorari. et ideo cum ista primum
esse non possit. cum videt alium superbum ista querere
tanquam impediens suum plene desiderium eum detesta
tur. Verbis etiam superbus molestat primum
multipliciter. et se iactando. et cum eo litigando.
et contumelias inferendo. Unde **Amos. vi.** Nunquam
in fortitudine nostra assumptum nobis cornu. scilicet fa
ciendo magnifica opera et apparatus. et **Eccli. xj.**
Sicut eructat percorbia fecerunt. ita et cor su
perborum. ab lingua. stomachus ventositatem inflat
eructat quod abhominabile est audientibus. Sic
superbus oba ventosa et displicibilia perfert. Et
illud puer. **xj.** Ubi fuerit superbia ibi et contum
elia. Factis etiam molestat eum affligendo et
bonis spoliando. secundum illud puer. **xxij.** Arma et
gladij in via superbi. custos autem anime sue longe
recedit ab eis. et **Eccli. xxv.** Effusio sanguinis
in rixa superborum. Quia enim non possunt obtinere quod
volunt non curant per se vel alios sanguinem fundere
ut possint ad dominum ascendere. Et quod molesti sunt
alijs superbi. ideo prius egreferunt. unde **Eccli.**
xxv. Tres species odit anima mea et aggrauor
valde anime illos. pauperem superbum. diuitem me
dicum. et senem fatuum et insensatum. ab lingua. hoc
ideo est. quod talibus tollit occasio illos malorum.
Supbia enim inducit opulentiam vel magna aliquam
excellenciam quam non habet pauper. Ex paupertate
ut prouideat necessitati sue quis aliquando dicit me
dicum. Et experientia longa debuit senem sapientem
efficere. Moraliter motum implet de superbo quilibet.
Ex parte siquidem corporis est homo valde pauper. imo
pauperrimus adeo ut medicare eum oporteat vi
ctum et vestitum ab herbis ut panem lineum. et anima
libro brutis ut lana. Diues mendaciosus est qui
bona que habet magna dicit a se habere. vel se
non posse continere vel vitia vincere. cum tamen possit cum
adiutorio gratie. Senex fatuus est qui cum plures fue
rit expertus suas fragilitates et casus potest
um tamen perficit se exponens se periculum et regimi
na qurens. Demum superbia proprio subiecto no
cet. Nam bona de se pervertit in mala. Igitur de bo
nis superbit operibus. et sic malum culpe incurrit. unde
de vita moritur. de sanitate egrotat. de medici
na inficitur. a mortuo occiditur. Sicut in figu
ra **Eleazar** occidit elephantem sub eo occubu
it. **j. Machab. vj.** Item superbia in errorem in
ducit. unde super illud **Die. xlij.** Arrogancia

tua decepit te et supbia cordis tui. dicit glo. q. omnis hereticus arrogas. q. supbia hereti-
cū facit. et vere ignorantē. Itē supbia mentē
inebriat ut se nō cognoscat Abachuch. xv.
Quō vinum potantē decipit. sic erit vir su-
pbus. Inū hoc modo decipit potantē. q. in-
grebit blandē suā suauitate. postq̄ vero re-
ceptū ē incōmensurate. ipm dñatur in boie.
et facit eū fatue credere. et fatue loq̄. et opa-
ri nociua. Sic postq̄ supbus recepit supbiā
in affectu tūc defacili recipit eam in intellectu
ut alta de se credat. alta loquatur. et ē sicut
ebrius. et q̄ de se dicunt bona q̄ in se nō esse
videt. credit. Unde accidit ei sicut cuidā ru-
stico q̄ cū portaret agnū ad vēdendū. quidā
truffatores p̄bixerūt sibi ut q̄libet interro-
garet p se quid vellet de illo cane dicētes ca-
nem esse agnū illum. Cū ḡ prim⁹ q̄reret a
rustico qd p̄ciū vellet de cane illo. R̄dit ru-
sticus. agnus ē iste nō canis. cui ille irriten-
do inquit. Erras q. canis ē nō agn⁹. Inter-
rogat secundus quātū p̄ciū esset canis ille.
Qui econtra ille dixit. agn⁹ ē nō canis. et sic
successive plures fecerūt. p̄ter qd demū im-
mutat⁹ a vera credulitate sua immo sciēcia.
s̄bis illoz canem estimavit et p cane vili p̄e-
tio vēdidit. sic supbus q̄. Itē supbia in-
ducit infirmitatē q̄ defacili incurrit et diffi-
cili curatur et sepe i ea reciduat curata.
triplici autē ratione incurrit facilius. Pri-
ma rō ē. q. nō putat tanta infirmitas quā-
ta ē. et iō nō vitat sicut vitāda ē. vñ Greg⁹.
Cū nimis turpis supbia credit min⁹ vitat⁹
luxuriā eo magis erubescūt homines. q. omis
turpē nouerūt. Secunda ē q. manifestiora
repiūt exēpla supbie q̄ alioz peccatoz. For-
nicatores enī et alij viciosi occultāt peccata
sua: sed supbia manifeste p̄mittit. Et at qd
glorie de lasciujs et alijs sceleribz iā proce-
dit ex supbia. al occultat. Tertia rō ē p̄ter
multiplicē materiā. q. de q̄cunq; malo. Itē
de difficili curat. vñ Job. xv. Cūctis diebus
suis supbit ipius. Quē enī aliq; infirmat ali-
quo alio peccato obij. homicidij. vel fornicā-
tōnis. p̄gnosces p̄fite. cōterit et dimittit il-
lud. Sed supbus nec vult subire hūilitatem
p̄tritionis nec erubescenciā p̄fessionis. vitās
miserias suas sciri. At enī dicit Gracian⁹ de
peni. bñ. j. c. Qui domū. circa fi. §. Taciturni-
tas p̄fessionis ex fonte supbie nascit dum
quis nō vult cognosci qualis sit. Ex similitu-
dine enī apparet non defacili curabilis. Nā
assimilatur luciferi peccato: qd supbia fuit et
insanabilis. Ad hoc etiā facit huiusmodi ra-
tio. q. infirmitas que ignoratur nō potest
curari Hiero⁹. Difficile ad sanitatē venim⁹.
quia nos egrotare nescimus: quod maxime
accidit ex superbia.

a **Secundo malū insu** .§. ij.

pabile notat cū dñ. Qui te oberūt. Odiū autē
hominis ad deū ē maximū peccatū qd supat
omnia alia. et ad hoc demū p̄ducit superbia.
Sciendū tñ fm. b. Tho. scda scde. q. clxij. q.
deus i natura sua nō solum nō p̄ obiri. Est
enī ipa essentia bonitatis. bonitas autē in se
inq̄tum bonitas nō p̄ obiri. q. bonū est qd
omīa appetūt inq̄t p̄bus in primo ethicoz.
Sed etiā inq̄tū creator vel benefactor: nō p̄
obiri. Nullus enī obit eū qui sibi bene facit
inq̄tum apprehendit illud ut beneficiū. Sed
si reputaret illud qd sibi impendit bonū ut
malū et sibi nociuū sic posset obire. vel etiā
habito respectu ad aliud: puta q. si sibi ali-
qd bonū fecit ē sibi p̄rius in aliq. ut si fili⁹
obiat patrē nō q. eū genuit: sed q. verbera-
uit. Sic deus obit. vel inq̄tum punitor: ma-
lorum. et sic obit a demonijs et animabo dā-
natis. vñ dñ. Apoc. xvij. de dānatis. Et man-
ducaverūt linguas suas p̄ dolore et blasphemie
mauerunt deum qui habet p̄tatem sup has
plagas neq; egerūt penitentiā ut darent illi
gloriam. vel q. impedit deus aliq; ne imple-
ant suas voluntates malas diuersis modis.
vel q. phibet peccata p̄ter qd pui nō ita li-
bere peccant ut cupent tū q. momoret con-
scia. tū q. nō assentit ab alijs ex timore.

Tertio progressus .§. iij.
execrabilis supbie notat cū dñ. Ascendit sp.
ubi notandū q. xij. sūt gradus supbie q̄bus
ascendit ad sūmū eius. s. curiositas. leuitas.
inepta leticia. singularitas. iactancia. arro-
gātia. p̄suptio. simulata p̄fessio. defensio pec-
cati. rebellio. libertas sui. assuefactio mali. Et
Ber. in quodā libello eos explanat quo ad
statum religiosum. Sed ut p̄mior sit ma-
teria etiam ad alios extendemus.

Est ergo primus gra .§. iij.
Curiositas. que in hoc cōsistit duz quis
nō p̄tentus terminis p̄gnitionis sibi pueni-
entis q̄rit scire. videre. audire. vel alijs sensu-
bus apprehendere q̄ nō decz. Multiplicif hoc
vicio infectum ē genus humanū. et tāoma-
gis quātomīn⁹ de eo nō facit sibi p̄ficiēciam.
Est enī dicitur Ecclesiastes. j. Nō satiat ocu-
lus visu. nec auris auditu. frequēter quis q̄-
rit q̄cunq; oculis occurrūt videre. et audire
omnia que dicunt. Et breuiter quātoctūq;
quis vitur aliquo sensu nō p̄ter aliquā cau-
sam rōnabilē. sed solū ut noticiāz habeat de
ipla re obiecta sensui. p̄tinet ad curiositatē.
Cum etiā intellectus scire querit q̄ sibi phib-
ita sūt vel notia vel q̄ sūt sup capacitatem
suā ut de misterijs fidei. et p̄destinatōe et hu-
iusmodi. curiositas est. vñ dñ. Eccl. iij. Alti-
ora te ne quesieris. et fortiora te nō scruteris:
et in plibus opibus eius non fueris curio-
sus. Ber. autē sic ait de hoc gradu. Si viteris

monachū de quo prius p̄fitebas ubi stat. am-
bulat. f. discurrēdo hinc inde. et oculis inspi-
cēt vagari. caput erectū. aures portare dis-
tētas. et moribus exterioris hominis interioris
mutatū agnoscas. bñ em̄ aīa sui circū-
spectōe torpescit i curia sui. i. alioꝝ curiosas
eq̄ facit. Ut qđ aīa aures oculos leuare in celū
qđ peccasti i celū: terrā itūē ut agiscas teipm̄
hec ille. Dina filia Jacob qz curiosa fuit in
egrediēdo domū ut videret semias regionis il-
li? stuprata fuit a Sichem. Gen. xxxiij.

Secundus gradus est. §. v.

Leuitas. f. adhibendū facta alioꝝ. ad loquē-
dū. ad p̄ferendū sūas. ad ordinandū noua.
ad docendū alios. et si p̄tradicē p̄tentōnes
multiplicat. que omnia p̄cedunt cōmuniter
ex nimia sui estimatōe. q̄si euāgeliz sit om̄-
ne qđ dixerit v̄l s̄serit. et alij nil sciāt. sicut
Cayphas cū dixit i cōsilio. Vos nescitis q̄c-
qđ nec cogitatis: expebit vobis ut vn̄ homo
moriatur. et Delij iuuenis qui cū vidisset
tres amicos Job. qui eū visitauerāt. f. Delij
phac. Balbach. et Saphar. disputātes cū eo
supatos. buct? leuitate et arrogācia illos cō-
tempnit tanq̄ ignaros. et ipse Job aggressus ē
disputatōz eū arguens. Sed rep̄bñsus a do-
mino fuit et ei dictū. ca. xxxviii. Quis ē iste
inuoluens sententias sermonibus i peritis.
Per. vero sic ait de hoc gradu. sic oritur iste
ex gradu p̄cedēti. Monach? qđ sui negligens
alios curiose circūspicit dū q̄bdā suspicit su-
piores q̄bdā d̄spicit inferiores. i. alijs q̄cē videt
qđ iūdet. i. alijs qđ irribet. vñ aīa? nulla sui
cura gnat? p̄ supbiā ad alta se erigēs. moto
p̄ inuidiam tabescit. moto p̄ excellenciā pue-
rilit̄ hilarescit. et qđ supari dolet. et qđ supā-
re se gaudet: amor p̄prie excellēcie facit. Ca-
lis aut̄ nūc pauca et morbiacia d̄ba nūc mul-
ta i amariū versa. nūc luctu plena. semper
autem irrationabilia indicit verba. hec ille.

Tertius gradus est. §. vi.

Septa leticia. Eūdem em̄ supbus se prosperari i
temporalibz. ab hominibus laudari. honori-
bus exaltari. dignitatibz sublimari. et quos
vult posse d̄p̄mere. inde mūdiāliter hilare-
scit. hoc habens p̄ magna felicitate et indu-
stria sua. etiā de aptis malis exultans. Sm̄
illud puer. ij. Letanē cū male fecerint et ex-
ultant in rebus pessimis: deridentes et subā-
nantes vel p̄ternētes paupes et miseros. si
cut diues epulo i inferno sepult? p̄pterea qz
p̄uuijs gaudēs medicū Lazarum cōtempnit
Luc. xvi. Procurant aliquando tales tripu-
bia. choreas. hastiludia. ludos. et alia vana.
ad augendam suam ineptam leticiam. Sed
ut ait Job xxi. Tenent t̄mpanū et lyram et
gaudent ad sonitum buccine. et in puncto ad
inferna descendunt Per. vero de hoc sic ait.

Monachus qđ duos supbie gradus ascendit
cum gaudium videt ierpellari tristitia quā
de bonis alterius cōtrahit impaciēs sue hu-
militatis p̄git ad consiliū false cōsolationis
ex illa parte qua sui sibi vilitas et aliena ex-
cellencia monstratur astringit curiositatez.
ut i quo ipse videtur excellere notet. in quo
alter p̄cellat semper dissimulet. ut dum eui-
tat quod triste putatur leticia cōtineat. D̄ijs
itaqz inbicijs hic gradus d̄prehenditur. ra-
ri v̄l nulli gemitus. utputēs si attendas. aut
sui oblitum aut ablutum a culpis. in signis
scurritas. i fronte hilaritas. vanitas appa-
ret in incessu. pronus ad iocū. facilis et p̄m-
ptus in risu. similis vesice turgenti vento.
puncto forate exiguo qđ si strigis crepitat et.

Quartus gradus est. §. vii.

Iactancia. f. laudare seipsum supra debitūz
modum diuersis rebus. vel de pulcritudine.
vel fortitudine. vel nobilitate generis. aut
de diuitijs. potencia. et gloria. d̄ industria az-
tis sue. intellectus acumine. sciencia. sapien-
cia. eloquencia. virtutibz. et gracia. Sed ut
dicitur puer. Laus in proprio ore fordescit.
vñ Cato. Nec te collaudes. et sequitur. hoc fa-
ciūt stulti quos gloria verat inanis. Ad ia-
ctanciam etiam et supbiā p̄tinet. portare
supfluas vestes et alios ornatus sup̄ statum
suum. pompas in cōuiuijs. edificijs. et equi-
taturis. et in alijs apparatibus que omnia de-
mum ad inferos debucunt. vñ dicunt ipsi su-
perbi in inferno positi. Quibz profuit nobis
superbia nostra et iactancia diuiciarum: ec-
ce omnia transierunt velut umbra Sap. v.
Sic simon magus qui iactabat se posse mu-
tare naturas rerum. et mortuos suscitare. et
in celum ascendere. cadens in terram dimis-
sus a demonum multitudine qui eū ferebāt
per aerem. oratione Petri collisus et cōfra-
ctus in profundis descendit. Per. aut̄ sit ait
de hoc gradu ibi ex p̄cedenti gradu sic or̄f.
Postq̄ vanitas in vesica crescere grossescere
re cepit necesse ē ut ampliori foramine las-
sato sinu ventositas eructet alioquin rum-
petur. D̄prehenditur aut̄ hic gradus hijs in-
ditijs. Esurit et sitit quibus omne quod sen-
tit ostendat. puenit interrogantē. non que-
renti respōdet. ipse querit. ipse dissoluit. d̄ba
collocutoris p̄scibit inspecta. Si d̄ religione
agitur statim visiones et somnia p̄ferunt.
laudat ieiunia. p̄mēdat vigiliās. super om̄-
nia orationes exaltat. si ad ludicra sermo p̄-
uertitur. in hijs quanto assuetior tāto loqua-
tior ita ut seueros animos et graues in leui-
tatem concitet et in risum.

§. viii.

Quintus gradus superbie est
Singularitas. facere. scz aliquid ultra p̄sia
et plueta ut p̄ ceteris reputet et honoret. ut

730

circa vestitū. inuenire nouitatē vestitūz magis apparētū. noua ornamēta. in sermonibz uti verbis pegnīs et obscuris. i. disputatōibz sequi nouas opiniones ultra pñes. i. tractatibus cū alijs d. aliqua materia. discrepare a pñi iudicio aliorz ut videat magis intel ligere factū. in puisionibus. grauaminibz. et pñotōnibus vult singulariter p ceteris tractari melius. de quo pñt exponi illud ps. Singularis ferus depastus ē eā. s. vineā ecclesie. Ferini enī homines sūt huiusmōi qui volunt esse singulares. Nam homo inq̃tum homo est animal sociale nō singulare. et hij pñumunt vineam ecclesiaz et ciuitatū totū p se querētes de alijs nō curātes. In statu vero spūali recedere a pñi vita regule. a pñibus cōstitutōibus patruz. a pñibus ceremonijs et obseruantijs sine causa urgente. vel speciali reuelatione ab singularitatē pñinet et ē valde piculosum. Cōtra hos inuehit Ber. i. pñone dicēs. Quibz dicis tu amator singularitatis. pñia loca. pñunē vitā. pñem regulāz. pñes obseruatias q̃bz fastidibz. Ideo Thomas nō vidit xpm cū ceteris. qz nō erat cū eis quāto venit Iesus. Qz sit piculosū ostendit Jo. cassian⁹ i. pñia collat. de quobz qui dicebatur herro qui cuz esset singularis i. austeritate vite et admoneret in pñrium. ex supbia permanēs in illa singularitate. cū appareret ei diabolus in specie angeli lucis. et ei⁹ obis acq̃lesceret. demū ex suasionē diaboli pñecit se i. puteū. Nō tñ pñinet ad singularitatē hoc sed animi firmitatē ut declinatibus alijs q̃i omnibz a manbātis et debitis regulis q̃si solus vel cū paucissimis mādata et regulā fuet. sicut in laudē dñi de Thobia q̃ cū omnes ex filijs isrl' irent ad adorandum ydola q̃ fecerat Iheroboam rex isrl'. iste solus ibat i. hierlm ad templū ad adorandū. iij. Reg. xij. deum et offerendū sacrificia et decimas. et cū bucezetur ad captiuitatē in Niniven cū alijs pñribus suis. et omnes alij de populo suo cōtaminarent in eis gentiliū. s. pñmedendo ci bos eis phibitos in lege. ipe solus nō ē pñtaminatus i. eis coz abstīnēs. s. ab esu illorū ciborū Thob. j. ca Ber. sic ait. Singularitas a pñcedēti gradu sic orit. Turpe ē ei q̃ se sup ceteros iactat si nō pl' ceteris agat aliqd: ut vlt ceteros appareat. Perpēdit af hīs inditij grad⁹ iste. pl' sibi talis blādit de vno ieiunio qd ceteris prandentibz facit q̃ si ceteri septem dies ieiunauerint. cōmodior sibi vñ vna oratiuncula peculiaris q̃ tota psalmodia totius noctis. dolet aliquē se pallidiorē et min⁹ pñmedētem. ab omnia sua strēnu⁹. et ad pñia piger. vigilat in lecto. dormit in choro.

Sextus gradus su. §. ix.

gbiē ē Arrogātia cū. s. quis attribuit sibi illam sciam et virtutē quā non habet. ex hoc

querēs alijs posse pñesse. subesse rēnuēs. eq̃ri ceteris nō sufferrēs. abulatōibus acq̃lescēs. si aliquis eū nō venerat in patēs dñere. xlvij. Sublimitatē et arrogantia et supbiaz et altitudinē cordis illius ego scio dicit dñs. scz ad puniendū. Hoc arrogātia ducit? Marius ciuis roman⁹ non cōtērat q̃ series fuerat consul romanorū voluit tirānice et violentia esse et septimo. pñter qd interfectio facta ē multorū ciuiū bello intestino facto inf Mariū et Sillā q̃ voluit eū impedire i. hoc. ut narrat Thitus liuius. Sic et Juli⁹ cesar reuersus victor de Gallia voluit fieri cōsul. vñ secuta sūt multa mala. Qz etiā q̃s crebat posse vel velit malos q̃scunqz separari a bonis pñtinere ad arrogantia ostendit Aug⁹. dicens. Q̃tus arrogātie timor ē. q̃ta humilitatis et lenitatis obliuio. et arrogantie q̃ta erectio ut quis se posse facere crebat qd nec apostolis pñcessit deus zizania videlicet a frumētis putet se posse discernere. xxiij. q. iij. c. Q̃tus. Pertinet etiā ad arrogantia impiose despectiue docere vel regere subditos et pñtra alios inuehere ut videant pl' ipis sage ut q̃bam faciūt etiam in sermonibz et in scriptis suis. Cōtra quos Grān⁹ pñdico. Nihil impudētius arrogātia rusticoz. q̃ garrulitatē auctoritatē putāt. et paratī ad litas i. subditos tumide intonat. dis. xlvj. §. j. Ad itē Greg⁹. xxiij. moral' ait. Habet hoc pñu doctrina arrogātiū ut humiliter nesciant inferre que docent. et recta que sapiūt ministrare recte nō possunt. In verbis eorum probibz q̃ cum docent q̃si in quobz sibi videntur sūmitatis culmine residere. eosqz quos docent ut lōge infra se positos velut in imo respiciunt. quibus nō consulendo loqui sed vix dominando dignantur. Hys pñphetam. s. Ezech. xxxiiij. dicit. Vos autē cum austeritate i. perabatis eis et cum potencia. dis. xlvj. cap. Hoc habet. Ber. vero sic ait de hac arrogancia. sic orit ex pñcedenti. Cum ex hīs talis que singularis agit apud simplices eius opinio excreuerit. qui opera que cernūt. sed vnde pñbeant non discernunt. dum miserum beatificānt in errorem mouent. credit quod audit. obliuiscitur intentionem dum amplectitur opinionem. quiaqz de omni alia re plus sibi q̃ alijs credit. de se vero plus alijs q̃ sibi. ut nō solum verbo aut operum ostentatione suaz preferat religionem. sed intimo cordis affectu se crebat omnibz sanctiorē. et quicqz de se laudāt homines. non ignorantie aut benivolētie laudatoris s̃ suis meritis ascribit

Septimus gradus §. x.

supbie dñi. Presumptio cuz. s. ponit se ad ea q̃ excedunt facultatem suā. pñditionem suā et statum. Ad pñsūptiōē pñinet q̃ q̃s poneret

se ad disputandū cum hereticis vel alijs ifide libus ignar⁹ scripturaz et rationū ad argu- mēta eoz. In q⁹ dam religiosus ut reputa- bat deuor⁹ et sciōlus sed psumptuosus. audies errorē fraticelloz quesuit habere librū in q⁹ erat errores illoz ut posset cū eis disputare et pvincere. Sed q⁹ ignorās erat in illis ca- ptus ē et hereticus fact⁹. Pertinet ad psum- ptionē q⁹ quis dū potest se iuuare ī victu et necessarijs expectet cibū de celo. Sicut acci- dit vni ex duobus heremitis ī vitis patrū q⁹ receperat ab alijs pmissit se gubernatōni diuine. Et itinerātes cū iā cepisset esurire et p debilitate deficere obuiauerūt qbusdā bar- baris q⁹ diuina instigatōne p⁹moti pter soli- tū obtulerunt eis ad pmedendū. quib⁹ assen- sit et acceptauit unus eoz intelligens a deo dispositū ut homines ita feri eis obtulisset et pmedit. Alter pmanens in sua pteruia et p- sūptione noluit. sed expectauit cibum sibi a deo mitti p angelū: vñ et p fame mortuus ē sui homicida. Ad psumptionē p⁹tinēt agere que spectat ab officia alioz ut si subdit⁹ ve- lit platu regere. si laicus de clericis velit iu- dicare. cape et punire etiā malos clericos. si mulier velit viro impare. si quis velit fa- cere officium quod ab eū non p⁹tinēt. Sicut Osias rex iuda. qui ingressus ē tēplū dei ut offerret incensū: sed ppter suaz psumptionem hanc effectus est leprosus. ij. palpo Ber. de hoc gradu sic ait. hec ex pcedenti gradu sic ori- tur. Qui alijs pesse putat quomodo pl⁹ de se q⁹ alijs nō psumat: p⁹sumus ī puentibus resi- det. in p⁹lijs p⁹im⁹ respondet. nō vocatus ac- cebit. si iussus se intromittit. deordinat ordi- nata. reficit refecta q⁹quid ipse non fecerit aut ordinauerit: nec recte factū. nec pulchre ordinatū estimat. iudicat iudicantes. p⁹iudi- cat iudicatis. si cū temp⁹ aduenerit nō pmo- ueat ad prioratū: suū abbatē aut inuidus iu- dicat. aut deceptus. q⁹ si mediocris aliq⁹ obe- diencia ei iniūcta fuerit. indignat⁹ arbitras non minoribus sese occupandus: qui ad ma- iora sese sentit idoneum.

Octauus gradus super. §. xj.
bie ē. Defensio peccati. Multū hoc repitur ī hominibus ut vitia pmissa excuset⁹ alleuiet. alijs attribuāt. et aliquāto tanq⁹ bene facta defendant. S⁹ d⁹ si te accusas (ait Aug⁹). de⁹ accusat. Alleuiat qñq⁹ peccatū suum p⁹ptōe peccatoz alioz et p⁹ipue supiorum iuxta il- lud. Stultus vitabit correctōnem. et iuxta voluntatē suaz inueniet compationem. i. si- milem sibi ut sic alleuiet factū suum. Aliqñ vero alijs attribuit causam peccatoz suoz ut diabolo vel socio et huiusmodi. sicut pri- mi penes. quozū adam requisitus de culpa attribuit sociē Eue. Ipsa requisita attribuit serpeni dicens. Serpens decepit me. p⁹p qd

immediate de paraiso eieci sūt Gen. iij. Ali- quādo etiā quis defendit peccatū suum. pu- ta rationibus ostendēs se bene fecisse. Et in hijs que sūt determinata ab ecclesia. ut velle defendere usurā q⁹ p⁹mittit sub nomine depo- siti vel discretōnis nō esse peccatū. aut forni- catōnem simplicē. et huiusmodi: p⁹tineret ad heresim. Defendere etiā culpam alioz: gra- uis supbia ē. vñ Jidor⁹. Qui p⁹sentit peccā- tibus et defendit aliqū delinquētē: malebi- ctus erit apud deū et homines: et corripietur increpatōne seuerissima. xj. q. iij. c. Qui p⁹se- tit. vñ et Anastasius. secundus quia voluit defendere Fotinū hereticum. diuino iudicio percussus ē. ut habet⁹ dis. xix. Anastasius. De- cūbū Ber. sic orit⁹ iste ex pcedenti. Qui p⁹ptus ad omnia se p⁹suevit ingerere: impossibi- le ē aliqñ nō errare. Ad platum autē p⁹tinēt errantem arguere. sed quō culpā suā cōfite- bitor q⁹ nec esse putat: p⁹pterea cū culpa non putat⁹: crescit. non amputat⁹. Multis modis fiunt excusatiōes in peccatis. Aut enī dicit q⁹ se excusat. aut nō feci. aut feci quib⁹ et bene feci. aut si male nō multū. aut si multum nō mala intencione. Si aut⁹ et de illa p⁹uincitur: aliena se niti⁹ excusare suasionē. Sed q⁹ ap- tas defendit quō occultas et malas cogitatos cordi suo aduētēs hūiliter fūelaret abbati.

Nonus gradus super. §. xij.

bie ē. Simulata p⁹essio. cū. i. quis p⁹uict⁹ et manifestatus de aliquo excessu cū videt lo- cum nō esse excusatiōnis. fate⁹ et ostendit si- gna magne humilitatis et emendatis. qd⁹ fi- cte agit ut reputet⁹ vere p⁹pūct⁹ et correct⁹. ad quod facit q⁹ ait Criso⁹. Quis aliquando vixit clericum cito penitenciam agentē. et si dephensus humiliauerit se. s. p⁹fitendo culpā. non dolet quia peccauit: sed pfundit⁹ q⁹ p⁹bi- dit gloriam suam. de peni. dis. j. Mensurā. §. Quis aliqñ. Ad simulatā etiā p⁹essionēz p⁹ tinet q⁹ quis in p⁹essione sacramentali retice- at aliq⁹ mortale p⁹ verecūdia qd⁹ mēti occur- rit. in quo mortalit⁹ peccat p⁹ irreuerentiā sacramēti. et ex supbia p⁹cebit. dū vult videri iustus in eo q⁹ tacet malo. qui peccator ē ut hic Gracianus de peni. dis. j. §. Taciturnitas. De quadaz muliere legitur que erat magne sapientie. p⁹lij et sanctitatis. hec lapsa ī pe- catū carnis q⁹uis hoc toto tempe vite sue de- fletet et penitentiā ageret aspramam. tñ quia noluit p⁹fiteri defūcta apparuit cuidā sibi no- cte reuelans se p⁹pter hoc damnatā ad gehē- naz. Ber. vero sic ait. ostendēs quō ex prece- denti hec oriat⁹. Nōnulli cum a peritiōibus arguunt p⁹siderantes q⁹ si se defenderent nō crederetur eis subtilius inueniunt argumē- tum defensionis. verba respondentēs dolose cōfessionis. vultus demittit⁹. prosternit⁹ cor- pus. alijs lacrimas si possūt sibi extorquet.

732 **732** voces suspirijs. verba gemitibus interrumpit. Nec solū talis obiecta n̄ excusat: sed ipse culpam q̄ exaggerat. **De** aut simulatō sic pp̄bitur inq̄t **De**. **A**sa figuli pbat fornax. et tribulatio vere penitētes discernit. **Q**ui veraciter penitēt: labores penitēcie nō abhorrent. **E**ius simulata ē p̄fessio. vna vel leui contumelia aut exigua pena interrogatur. iam humilitatem simulare non potest. murmurat. frendit. irascitur.

Decimus gradus .S.riij.

a supbie ē **R**ebellio. nolle obedire superioribz vt p̄latis. parentibz et alijs. contēnereq; mandata superiorū puer. xviij. **I**mpius cū in p̄fū dum venerit peccator p̄enit. **E**bi sciendū q̄ nō solum in maioribus ordinatōnibz sed etiam in minimis quibuscūq; p̄ceptis mortale est. vñ **De**. in li. de dispensatōne et p̄ceptione dicit. **N**eglectus ubiq; culpabilis. **E**t **A**nterius papa ait. **I**n lege veteri habet q̄ q̄cūq; sacerdotibus non obtemperasset. aut ex castra positis a populo lapidabatur. aut d̄ gladio subiecta ceruice cōceptū expiabat cruore. **N**ūc vero inobediens spiritali aīabueriside trūcatur. i. pena damnatōnis eterne. aut eiecit de ecclesia rabito demonū ore decerpit. xj. q. iij. **A**b̄sit. **P**harao rex egipti q̄ cōceptit m̄ datum dñi pmanens in sua p̄tinacia et duricia demū submersus est in mari rubro. vt habet **E**xo. xiiij. **De**. de hoc sic ait. **Q**ui prius arrogas factus socios p̄temperat. iā patenter inobediens: m̄ḡm etiam p̄temnit. **S**ciē dum tamen q̄ gradus. xij. in tres tñ colligi possūt. vt in sex primis sit p̄ceptus fratru. in quatuor sequentibus p̄ceptus m̄ḡi. et in duobus q̄ restāt p̄ceptū dei. **D**eniq; ubi f̄m concordiā. aut m̄ḡi s̄ntaz sp̄ monachū sp̄nit. qd̄ ultra in monasterio nisi scandalū facit:

Undecimus gradus .S.riij.

bus supbie ē **L**ibertas peccābi. tal' vult esse simil' deo vt. f. libeat ei facere qd̄ vult. vnde dicit **A**nshelmus in li. de similitudinibus. q̄ qui vult esse liber sui q̄ nulli legi subici. vult auferre coronā de capite dei. q̄ solū ei ē hoc p̄prium vt nulli subiciat. et si impediat a deo aliq̄bus tribulatōnibus vel obstaculis vt n̄ possit libere implere voluntatē suā malam. irascitur p̄tra deū. blasphemāt et iniuriat. **H**uic aut accidit qd̄ legi parabolice d̄ p̄o bigo filio **L**u. xv. qui petita a patre portione substantie sue. et accepta. i. libertate sue voluntatis. abiit in regionē longinquam in statū. f. ruens malicie. remotū a deo. ubi dissipat totam substantiā. f. otutis et ḡfe a deo habite. et bona etiam naturalia debilitat uiuendo lasciuē: et seruientio demonijs. **De**. de hoc p̄ hanc libertatem monachus. cū iā mo-

nachus nec magistrus videt quē timeat. nec fratres quos reuerat. quāto securius tāto liberius sua desideria implere delectat. a q̄bo i monasterio taz pudore q̄ timore phibeat. **S**ed et si fratres et abbatem non iam timer. nondū tamē penitus dei formidine carebit.

Duodecimus gradus .S.xx.

bus supbie ē **C**onsuetudo peccandi. et hoc ē valde piculosū. q̄ p̄suetudo (vt dic. sapiens) est q̄si altera natura. **E**ñ sic naturalia tolli nō possūt. ita et p̄suetudo valde difficulter tollitur. vep̄ q̄ natura nō est sed q̄si. iō reici potest et si cū difficultate. inducit em̄ habitū qui est dispositō de difficili mobil' a subiecto: tamē remoueri potest. vñ et **L**azarus mortuus et sepultus cū difficultate fuit suscitatus. i. p̄currentibus pluribz actibus q̄ in resuscitatōe alioq; mortuorū a x̄po. **N**ā et fleuerūt sorores et orauerūt p̄ ip̄o. et turba. et cristus fleuit ac clamauit. **S**ignificat aut **L**azarus mortuus et sepultus peccantem ex cōsuetudine f̄m **A**ug. bñ. f. male cōsuetudinis q̄si mole p̄mitur anim' de peni. bis. ij. **S**. **S**icut tribus. **N**ec tñ talis p̄suetudo excusat v̄l minuit peccatū: sed poti' aggrauat. vñ **G**reg. go. **T**anto sūt grauioza peccata quāto diutius animā infelicem detinent alligataz. et d̄ p̄sue. c. **E**uz tāto. **De**. vero sic ait. **P**ostq̄ terribili dei iuditio prima flagitia ipunitas sequit. expta voluptas libenter repetitur. repetita blandit. p̄cupiscentia reuiuiscēte sopit ratio. ligat p̄suetudo. trahit miser i p̄fundum malorū. trahitur captiuus tirānibz vitiōrum. ita vt carnalium voragine desitiorū absorptus sue rationis diuiniq; timoris oblitus. dicat insipies in corde suo. **N**on est deus.

Capitulum quartum de superbia in quaduplici genere hominum. scilicet. i. prelati. in religiosi. in clericis. et in laicis. et i. singulis horum est quadruplex superbia.

On habitabit in me
bio domus mee qui facit superbiaz inquit ps. centesimo. **D**om' dei ecclesia sancta est. vt dic **Me**ro. xxiij. q. i. omnibus. **M**edius

eius est vnitas et caritas fidelium. quia in medio consistit virtus. **I**n domo ergo est sed non in medio qui in ecclesia est numero et nō merito. sed in medio qui in caritate et omni virtute p̄ quam postmodū habitat in domo glorie celestis. de qua **I**oh. xxiij. **I**n domo patris mei mansiones multe sūt. **S**uperbus autem quia non habitat i medio dom' id est in caritate nō potest peruenire ad celestē gloriā. **S**upbiam autē facit id ē opal' q̄druplex gen' bōmū. et hij a f̄gno excludit.

Prima est superbia prelatorum.

Secunda est supbia religiosorum.

Tertia est supbia clericorum.

Quarta est supbia laicorum.

Item ad primum. f. S. i.

de supbia prelatorum. In quatuor autem rebus supbia in prelatibus. Primo in hoc quod estimant meritis suis fuisse adeptos et subditis suis meliores se esse arbitrantur. unde Gregorius in x. r. r. iii. moral. circa si. sic ait. Prelato in cogitationibus supbia suggerit. quia solo vite merito super ceteros excrevit. et si quod ab eo aliqui bene gesta sunt hec importune eius animo obiciunt. et cum hunc singulariter deo placuisse insinuat. quod facile suggesta suadeat. ipsa ad testimonium potestatis trahit retributionem vocat dicens. quod nisi omnipotens deus te huius omnino melioris cerneret. omnes hos sub tuo regimine non dedisset. eiusque mentem mori erigit. viles atque inutiles eos qui subiecti sunt: ostendit. ita ut quasi nullus dignus respiciat cui equanimiter loquatur. unde et mori mentis tranquillitas in iram vertitur. quia dum cunctos despicit sensum videntemque omnium sine moderatōe reprehendit. hec ibi. Sed quoniam quis sit certus quod de voluntate domini sit propositus alijs et videatur sibi bene administrare. nunquam tamen potest esse bene securus si deus bene suum faciat: nec alijs se deus preferre. Quotidie percutit multos subditos meliores simpliciter esse prelatibus. Nec sanctiorem dicimus. Solum Laurentio quod dixit papa. ille diaconus eius. Aut perfectior Valerius episcopus Vincentio diacono eius. Et quis apud dicat ad Ro. viij. Non est potestas nisi a deo. vix est. sed operante quod ad bonos. sinere seu permittere quod ad malos. unde Hieronymus. Audacter forte aliquid dicimus fratres quod scriptum est dicimus. non spiritus princeps populo et iudex ecclesie per arbitrium dei. i. beneplacitum dei: sed put merita nostra deposcunt. viij. q. i. Audacter. Et ponit exemplum de Baule quod deo ordinare fuit factus rex populi israel et bonus erat et tamen postea reprobus factus est. ut habetur. i. Reg. xv. Sic et Hieronymus iunctus est rex israel per discipulum Delisei domino iubente. et quis impleverit mandatum dei in exterminando domum Achab et omne progeniem eius et prophetas Baal. tamen idolatrie deditur reprobus factus est. ut habetur. iij. Reg. x. propter quod ut dicitur Job. xxv. gigantes genuit sub aquis. i. viri fortes. et magni sanctitate sub cura populorum ingemiscunt. timentes semper deficere ut exponit Gregorius. Secundo supbia prelatibus inuadit in hoc quod tanquam domini volunt in omnibus a subditis obediri et reuereri. magis dolentes de transgressione suarum ordinationum etiam circa leuia quam de transgressione diuinorum preceptorum. Contra hoc dicit apostolus. Non quasi dominantes in cleero sed forma facti gregis ex alio. nec pietate ulla mouent in defectibus subditorum sed seueritate. de quo dicit Gregorius in omel. iij. qui de

falsa iusticia supbire solent ceteros quosque despicunt nulla infirmantibus misericordia commiscendunt. et quod se peccatores esse non credunt ceterius peccatores fiunt. bis. xlv. Vera iusticia. Intantum autem aliqui tales supbia verat ut in malis sibi velint obtemperari. alii ipsos subditos persequuntur. Ibi figurant per Balaam arolum qui iter faciens ad malum pagendum. i. intendens maleficere populum dei. azinam cui insidiebat pergrederi nolentem calcaribus urgebat ad eundem et mortem minabatur. Sed diuino miraculo azina loquens arguens vesania illius dixit se non posse quia angelus ante eam erat gladio euaginato. ut habetur Numeri. xxij. Balaam significat prelatos. azina subditos. Euz autem prelati volunt inducere subditos suos precipiendo. suadendo. promittendo ad aliquid malum. non debent obedire sed humiliter se excusare. non posse. quod gladius verbi domini quod angelus. i. prebicator proponit. f. diuine sententie prohibet ut exponit Gratianus. ij. q. viij. §. Item cum Balaam. Tertio prelatibus supbia ducunt quoniam cuncta disponere volunt de capite suo debignantes audire ab alijs quam ipsi nesciunt. vel sequi precepta aliorum ne minus eis sapere videantur. cum tamen scriptum sit. puer. iij. Ne imitaris prudentie tue. Paulus apostolus vas electiois et doctus euangelium a christo post visionem claram dei et miracula facta per tres annos a sua pueritione venit Hierosolimam ad proferendum cum apostolis de hijs qui ipse predicabat. ut ipse refert ad Gal. Et ei dicit Gregorius. si quod boni habet quicunque ecclesia. ego etiam minus meos quam ab illicitis prohibeo in bono imitari patius sum. Stultus est enim qui in eo se primum estimat ut bona quod viderit discere contemnat. bis. xxiij. de constantinopolitana. Clemens etiam dicit. Nullus episcopus propter obprobrium senectutis vel nobilitatem generis a puerulis vel minoribus eruditus. si quod forte est utilitatis vel salutis inquirere negligat. qui enim rebellis viuere et discere atque agere bona recusat. magis deus aboli quam christi membrum esse ostendit. bis. xxxi. r. c. Nullus. De rege Asuero monarcha legum deditur. i. quod habebat septem sapientissimos scientes leges et iura maiorum quod consilio cuncta agebat. Quarto factores supbia detinentur. cum non patiuntur ab alijs reprehendi in hijs qui minus bene faciunt. ut enim dicit Ecclesiastes. viij. Non est bonum super terram qui faciat bonum et non peccet. et per maxime cura rei familiaris sine peccato exerceri non potest etiam ab hijs qui nouerunt vitare peccatum secundum Gregorium. Oculi quod proprii quod tunc acutus: quasi omnia alia videat seipsum non videt. Non sic egit Petrus princeps apostolorum reprehensus a Paulo de nimia presumpsione erga iudeos. i. obfusione legalium eum audiuit. ut dicitur ad Gal. ij. et. bis. viij. Veritate David etiam rex reprehensus a Nathan propheta de adulterio et homicidio occulto. subito accedens

734

penituit Theodosius impator reprehensus ab Ambrosio de occisione plurium pcurata in vindicta unius sui militis interfecti et phibitus ab eo ecclesiam ingredi ante publicam penitentiā. acq̄uit et patienter tulit. Contra Jeroboam qui manū extendit p̄tra ip̄be tam qui eū reprehendebat de idolatria inuēns ut capetur auit brachius. iij. Reg. xij. Joas rex iuda quia lapidare fecit Zachariā filium Joiade ex eo q̄ vitia eius reprehendebat: in mala multa incidit. Eūz humilitate tū et reuerēcia et prudentia. ut fecit Nathan erga Dauid. debent supiores argui. Debiti iniuste arguerent cū māfuetudine nō cū indignatione et vindictā debet ostendē ino cenciā suam. sicut fecit xp̄us dicēs iudeis eū in multis calumniātibz. Quis ex vobis arguet me de peccato. Job. viij. et habetur. ij. q. vij. capitulo. Testes s. Ecce ostensum est.

In religiosis quadru. §. ij.
 a plex inuenit supbia. ¶ Prima ē eoz q̄ d̄spiciunt seculares etiā peccatores credentes se inquinari ex p̄ortio eozum. Similes hij sūt iudeis q̄ (ut d̄r Job. xviij) volebant introire in p̄torium Dilati ne p̄taminarent. timētes conquinari cohabitātōe infidelīū: nec sibi cōscienciā facientes de p̄curatione mortis xp̄i inocētis. Conē quos dicit d̄ns Deutro. xxiij. Nō abominaberis egiptiū quia et ip̄e aduena fuisti in terra eius. Egipti? interpretat̄ tenebre et significat secularē. Ad quod etiā facit illud Hiero. Discedite inq̄ūt. scz. illi qui p̄sumunt de sua bonitate ad peccatores polluti: recedite a nobis. nolite nos tangere. nolite nobis p̄ficare. Nec locutio non illuminat cecū. nō sanat egrotum. nō curat infirmū. sed magis occidit. et in despationē deicit. d̄f. xliij. Recedite. Debēt q̄z fligiosi cōsiderare q̄ aliqui in seculo sūt aliqui habētes meritum et p̄fectōnē religiosorū. et econtra: rio in religione aliqui desides et mali tenentes vitā malorū et mundanorū. In cuius figurā legiē Josue. iij. q̄ d̄ns transit iordanē voluit q̄. xij. lapides de ip̄o fluuio sumerentur et ponerentur in terra sicca in medio castrorū. et econtra. xij. alij de terra extra fluuiū sūpti ponerent̄ i medio fluuij iordanis. Iordanis fluuius significat statū fluidū secularē. et terra arida statū religiosū. sed i examine recti iudicij xp̄i. mutat merita orbī nū q̄litas actōnū. Quidā i seculo faciūt opa religiosorū. et econtra. Exemplū in vitis patrū q̄ ad p̄mum de Pannutio. qui cūz oraret sibi reuelari cui associare in celis. audiuit a d̄no q̄ cuidam simphonico q̄ q̄rebat sibi victum ex arte cantandī. quē cum quesisset Pānuti? et inuenisset interrogauit q̄d boni egisset in mūdo isto. R̄spondit q̄ sel' cūz esset latro et quedā mulier fuisset rapta quaz so

cij eius volebant opprimere ip̄e defendit eā et liberauit de manibz eoz. Et alia vice cū inuenisset p̄ heremū discurrentē et lamētantem quandā mulierē eo q̄ marit' ei' et filiū tenebant ex debito captiui. ip̄e erratē r̄duxit et refectionē debet. et. ccc. solidos q̄bus redimeret maritū et filios. Cū aut Pānuti? hortaret eū ad deserendū mundū acq̄uit et fact' religiosus sc̄e vixit et obiit. Itē post hoc rogauit Pānuti? cui similis habere se o. et fuit ei dictū q̄ similis erat primario cuiusdam vici qui erat in primo. et cū venisset Pānutius ad eū et diligētē inquisisset de vita eius dixit se esse piugatū et vxorē nō p̄gnosce nisi cā. plis. nō raptorē. nō letētēz p̄ famulos suos. greges vel fruges aliorū. lites sedantē. et hospitalē. qui demū hortatu Pānutij intrauit heremū et sancte vitā finivit. Iterū tertio orauit Pānuti? cui assimilaret in factis. Et responsum fuit q̄ cuidam mercatori qui iuste lucrans paup̄ibus subueniebat. et hortatu eius omnibus paup̄ibus elargitis intrans heremū sancte decessit. postmodū reuelatū est ei q̄ assumend' esset in celo. Et ne in supbiā eleuaret p̄pterea prius illa sibi ostensa sūt. Contra legiē in vitis patrum de q̄dā religioso solitario qui erat tante opinionis in populo ut estimaretur patris illa meritis p̄ferari suis. et tū in morte fuit anima ei' violenter a demonibz de corpore educta et ab infernū delata. quia fuerat p̄pocrita et supbus. Quis aut religiosus nō debeat despiciere secularē vitā vel abhorere p̄ortū cū expedit. nō tū debet exē necessitatē multū secularibus familiaris existere vel cōuersari. qz nimia familiaritas parit p̄ceptū ait Benedicti. et quies etiā mētis r̄soluitur ex hoc. ut dixit Anthoni. ¶ Secundo supbiūt religiosi aliquanto ex sua religione et p̄ribz se iactantes. alijs omnibus p̄ferentes statū suū. q̄nimo et alios despiciētes. et multa mendacia fingentes ad exaltandū suam religionē. et alias deprimendū. Et monachi quidē gloriant̄ se patrē habē Benedictum patrē omnium religiosorum in occidēte. multosq̄ sanctos ac sūmos pontifices ex monachis extitisse ut Gregorium magnum Eugēnium Urbanum. et multos aliosq̄ doctores optimāq̄ partem elegisse ut. i. cum Maria sedant se cus p̄ctes domini ad audiēdū verbum illi' et contemplandum: sed utinam tales ut bona Martha satagerēt circa frequis misteria uiz d̄ni. et nō otio torperēt et ignauia. neq̄. n. q̄s valz esse bon' iusticia. i. vidēs deū p̄ p̄cepta tōnē. nisi p̄us fuerit iacobita. i. supplantator victorū supator passionū. Un in figurā d̄ctm fuit Exo. xiv. Bestia q̄ tetigerit mōtē. i. p̄cepta platōis lapidabat. i. erroribz p̄cuciet. qz aīal homo. i. passiōibz subbit' nō p̄cipit ea q̄ tē

fū. i. Corin. ij. ca. Predicatores vero et minores et augustinenses iactant se viros habere sicut **Liam** secundam et **Rachel** per pulchram immixtamque ex actus predicationis et doctrine. et contemplationis orationis et meditationis. christum imitari cum apostolis eius. sicut ceteros percellere. Et predicatorum quidem dominicum quasi domino Iesu similitudinem super ceteros predicant. Minores seraphicum **Franciscum** extollunt secus **Luciferi** amissam replent. Avertiunt equidem ipsum omnino anno purgatorium expoliare suis deuotis **Augustinus** summe veneratur heremitani ut gemam doctorum induentes eorum habitu suo. **Carmonici** etiam regulares et seruice. Nam carmelite a monte carmelo sub **Helia** initium habuisse suspicant per regule **Basilii** suscipientes. Sed attendant omnes quod **Petrus** dixit **Act. x.** In veritate operi quoniam non est acceptor personarum deus. sed in omni genere qui timet deum acceptus est illi. **RecoGITet** illud **Iheronimus**. Non sunt filii sanctorum qui tenent loca eorum: sed qui exercet opera eorum. **bis. xl. c.** Non est facile. Notet dictum **Gregorius**. Non loca vel orbines nos creatori nostro reddunt acceptos sed nos aut merita nostra coniungunt aut mala disiungunt. **bis. xl. c.** Non loca. Sed quis habuerit nobilioris patrem et perfectioris statum et degeneret tanto sibi maior perfusio et iudicium. Ita ergo quis afficiatur ab patre suo et religionem quam alios non contemnat vel alijs se preferat. Tercio supbius alii qui religiosi in eo quod se sapientes estimantes se in suo se regere volunt et sequi propria voluntate. **Per.** Supbia contra vis prudentis videatur dimittenda et abigenda. Si enim admittit supbus. prima die qua incipit habitare vult leges dare pueri. **xxij.** Videri hominem sapientem sibi videri: magis illo sepe habebit stultum. Tales nolunt facere quod eis dicitur. etiam si prius habebat voluntatem facienda illud. **pmayime** hoc est reprehensibile eticulosum nouellum in religionem. **vn. Per.** Nouitium prudentem insipientem sapientem in cella dei posse consistere impossibile est. Stultus fiat ut sit sapiens. et hec sit omnis discretio eius ut in hoc nulla sit ei discretio: hec omnis eius sapientia ut in hac parte nulla sit hec propria voluntas. ut dic. **b. Benedictus** in regula. Est illa via de qua dicitur pueri. **xxij.** Est via que videtur homini recta et nouissima et ducit ad mortem. Hec figurat per arboris scie boni et mali in paradiso voluptatis. i. religionis cuius fructum intendit a domino qui comedit. s. sequendo suum velle. quod non debet habere. mortem anime incurrit. **Gen. ij.** Narrat **Gregorius**. in secundo dialogo dicitur de beato benedicto quod cum cellerari non debisset panis olei quod erat in monasterio pauperum ut mandauerat dicitur: cō passione fratrū ne ipsi eo carerent. precepit ut vas illud cum oleo piceret ex fenestra de summitate in terram ne remaneret aliquid per obediens

tiam in monasterio. Quarto supbia religionisolorum est eorum qui in claustris supbius de diuitijs quas habuerunt in seculo. vel nobilitate generis. vel de hijs que strenue gesserunt in seculo. aut quod multa dederint monasterio. vel quod multa acquirant. quasi omnes sint sibi obligati et debeant eum reuereri. **vn. Aug.** in regula. Nec extollant si per viam aliquam de suis facultatibus contulerunt: nec de suis diuitijs magis supbiat si eas in monasterio partiunt. Quod si eis in seculo fruerentur. Quid enim preest dispendendo dare pauperibus si anima misera supbius efficitur diuitias percipiendo quod fuerat possidendo? Sed certe de hijs supbiis non habet. quia bona quod sua dicebat sua non erant. **vn. Dauid** paralipo. dicebat domino. Tua sunt omnia domine et que de manu tua accepimus tibi debemus. **Beneca.** Nihil est omni bonum sine se bono **Ambrosius**. quoniam hunc ingressus es lucem. quoniam de ventre matris existi. quod queso facultatibus. quibusque stipendijs contentus ingressus es: **bis. xl. vij.** Sicut hijs. et ex hoc videri eis ad placitum posse sibi aliqua retinere sed accidit eis spiritualiter quod accidit **Ananie** et **Saphire** corporaliter qui retinentes sibi aliquid ex suis occulte mortui sunt **Act. v.**

In clericis similiter. §. ij. supbia reperitur. de quibus potest illud per se intelligi. In labore hominum non sunt. quia non habent artes facere. et cum hominibus non flagellabunt. quia non verant in positionibus et seruitutibus hominum. s. domini et pietatis secundum iura. secus de facto. Tenuit eos supbia. Et hoc quadrupliciter. Primo in supfluo ornatu vestium. Amictus hominis enunciat de homine. **Eccl. xij.** quia supbus habet supbum animum indicat **Basilius**. Omnis ornatus preter necessitatem. i. congruam. elatus habet caluniam. **vn. de Aug.** legitur quod dicitur solitum erat. fateor de preciosa veste erubescere. et ideo cum mihi offerret vento eam. ut cum ipsa prius esse non possit. precius sit prius. Hinc et **Per.** ab **Eugenio** papa ait. Tu pastor incebis daurat? tam multa circūdat varietate. Oves quid capiunt? Si autem dicitur demonum magis hec pascua quam oues sunt hec. Sic faciebat **Petrus**. Sic **Paulus** ludebat. **Petrus** nescit processisse aliquando vel gemis ornatus. vel sericis. non textus auro. nec vectus equo albo. nec stipatus militum: nec circumstantibus septem ministris. absque hoc tamen crederet satis posse impleri salutem mandatum: pascite oves meas. Sacerdotes eius inquit de per per. induantur iusticiam. et iterum. Sacerdotes eius induant salutari. i. saluatore. videlicet ornando eos puerlatie christi qui fuit humilis in vestitu et in omnibus actibus suis. Solent autem se quidam excusare tripliciter. videlicet quia dominus intuetur cor. et humilitatem cordis respicit. et magis humilitatis interioris se fateat. **bicem Math. xj.** Dicitur a me quia mitis sum et humilis corde. Secundo quia bz

quisq; se pformare moribus eorū cū quibus
viuit. ut dñs. xij. Quisq; tercio q; ex hoc
honor ecclesie queritur. ¶ Quid ad primum
responderi potest q; a corde vere hūili ex-
terior supbia nō pcedit. Ex fructu inq; salua-
tor cognoscitur arbor. Math. vij. Preterea
nō videt sufficere clericis vel alijs hūilitas
sola interior exteriori omīssa. Phil. iij. apls.
Modestia vestra nota sit omībus hominibus.
Rephendit itē apls comedentē idolotitū. q;
si nō in veneratōne idoli corā infirmis mēte
.j. Cor. viij. q; ab Ro. xij. ex eo videlicet q; scā
balizat infirmū cū ille estimet sapienter hoc
facere in veneratōe idoli. vñ ab similia tra-
hiē p exemplū. Sic populus vidēs clericos
deserre pompasas vestes cogitat eos ex sup-
bia et inani gloria agere. vel i huiusmodi nō
esse peccatū. ¶ Preterea xpus nō solum hūi-
litate habuit interi? sed etiā exteriorē exhi-
buit ut in ablutōe pedū discipulorū et alijs
multis in exemplū. Ereo aut qd dicit. Disci-
te a me qd. voluit ostendere humilitatē cor-
dis necessariā. q; sine ea nihil valeret exteri-
or: quam pēdūt ypocrite. non p hoc exclu-
dendo exteriorē. Itē ab omī specie mali ab-
stinete vos ait apls. qd pmaxime debēt ser-
uare clerici. ut exē de vi. et ho. cle. Cū ab om-
ni. Sed portare vestes pōpōsas habet speci-
em mali supbie. q; abstinere debēt ab huius-
modi. ¶ Ad secundū respōdet q; qd debet cō-
formare se morib; eorū cū quib; viuit quāto
tales mores sūt. i. actus morigerati et hone-
sti. et hij ppe dicunt mores. nō aut qñ sunt
abusiones. vñ et Aug? dic. Qd nec cōf fidem
nec cōtra bonos mores esse puincit. indiffe-
rēter habendū est: et p eorū inter qñ viuitur
societate seruandū ē. dñs. xij. Illa. Non dicit
simpliciter mores: sed bonos mores. S; quō
possūt dici boni mores qui a iure reprobāt
et a sanctis dño et exemplo: dñs. dñs. xij.
Clericus pfectionē in habitu et incessu pbet.
Et ideo nec in vestib; nec in calciamentis de-
cotem querat. Insup cōclusio tocius. iij. q.
xxj. cause hec ē. q; clerici nec fulgidis nec cla-
ris vestibus debēt ornari. et i plibus. c. dñs.
q. dñs q; pñcis tēporibus omīs sacratus vir
cū mediocri aut vili veste cōuersabāt. Au-
dierant enī q; qui mollibus vestiunt i domi-
bus regū sūt. Math. xj. glo. tñ sumaria dic.
ibi rephendi iactanciā et abusū et volupta-
tē in huiusmodi. nō ipm vsū pñsariū vestīū
qui potest fieri sūm pñsitudinem regionis.
verū q; in hīs pñter repit et iactācia et vo-
luptas et supbia et pñgalitas et scandaluz
primorū vidēt simpliciter iherēdū lre cū scī
hoc dixerint et seruauerint. Nec p huiusmo-
di apparatū honorat ecclesia ut tangebatur
in tertia circulatione sed potius debonorat.
Clerus enī ei? bonorū pcurat p virtutē minū

stroz suoz et pñpue p actuz humilitatis et
modestie. qd itelligētes scī egeit. ut Aug? et
Martin? et alij. vñ Greg?. Nihil i epali cer-
uice splēdidi? fulget q; hūilitas. dñs. c. ca. pñ
moxē. ¶ Secūdo supbiūt et glorian? clerici
seculares et reglares sed vni i aplitudie ec-
clesiaz suaz et mltitudie mltroz. in pictu-
ris. et sculpturis. et marmorib; et i ornāmē-
tis mltiplicatis paramētoz. et beauratis va-
riatis vel polimitis. et in vasis argenteis et
cortinis. Supbia extior et laicalis hec est et
vana. Sed omīa ista licz ab dei honorē fiāt
et diuino cultui applicēt cui pñt omī dec?
et eminens. tñ q; ab supfluitatē mltas q; ibi
pcurat meli? et gti? deo ut in paupū alimo-
nias puerterēt. qd et scī fecerunt. ut Aug?
et Ambr. q; ait i libro de officijs. Nōne dictu-
r? ē dñs. Cur passus es tot inopes fame mo-
ri? et certe habebas aux? vñ mltas alimo-
nias. i. sacroz vasoz. cur tot captiui i capti-
uitatē ducti nec redēpti ab hoste occisi sunt.
meli? fuisset ut vasa viuētū suares q; metal-
lorū. Quid enī dices? Timui ne tēplo dei or-
nat? deesset. Rñdet. Aux? sacra nō grūt: nec
placēt auro q; auro nō emūf. Omat? sacroz
ē redēptio captiuoz Aug?. xij. q. ij. Aurum.
Nec aliq; mibi opponat iqt Hiero?. diues fu-
isse i Hierosolimis tēplū. mēsa. lucernā. thu-
ribula. patellas. ciphos. mortariola et cetera
ex auro fabricata. Tūc hec phaban? a dño
qñ sacertotes hostias ymolabāt et sāguis pe-
cudū erat remissio pñorū. q; hec omīa i fi-
gurā pñcessit. Nūc dñs cū paupertatē dom? sue
bñs dedicauerit portem? crucē? et felicias lu-
tū putem? xij. q. ij. c. Gloria. ¶ Tertio sup-
biūt clerici tā seculares q; reglares d audien-
tia pñfessionū cū hnt magnū pñfessionū pñpue
d nobilitate et potētate estimantes ab eos pñ-
nas accedē ex bonitate sua et scia et doctrina
sua. cū tñ aliqñ tles sunt ipitissimi: nec cecis
meliores nī loqtiores. si hñent zelū aiaz nī
pñonay nī se extollerēt. pñ qd aliqñ emulāt
phibentes ne ab alios accedāt. et sine cā ra-
tōnabili nī se extollerēt cū reqrat magnā pñ-
tētiā et nī modicā sciam. et castimoniā veraz
q; i se pñfice pñfessionū vñ. mltū hnt timē ne
cec? ceco ducatū pñtās ābo i foneā cadāt. Ea
ueat spūal? inter iqt Aug? de pñfessione ut si
nō pñfice crimē neqtie ita nō careat munē
scie. d. peni. dñs. v. Qui vult. Cogfcat se igif
ait itē i eo. c. et purget i se qd videt alios sibi
offerre. i. pñfca. Q; si ab elatōe nō cauerit de
se pñfice et sua puritate et zelo sine timore
pñfice. si nimis familiaritatē cū mlierib; etiā
am spūalib; supferit et cupiditati intēderit
vel curiositati. qñs q; nō oportet. de? humi-
liabit eū. et i magnos icidet laqueos diaboli
cū scādalo et pñtione pñmoy quas ruinas
frequentē aurib; nostris vbiq; audiuim?

Quarto supbiūt clerici magis reglāres q̄
seclāres. q̄ magis eis officiū exercēt de actu
p̄dicatōis cū vidēt ecclesiā impleri q̄ p̄cipue
cū nō solū aures demulcēt populorū sed mo-
uēt et flectūt oīs ad pueriōnē morū q̄si me-
ritis suis hoc ascribentes aut ingenio et elo-
quentie. ex hoc sup ceteros teneri cupientes
et honorari. et dictis suis nō p̄radici patie-
tes. in hīs etiā q̄ minus bene vel falso dicta
sūt. Nesciūt hī p̄litterare q̄ grā sermonis etiā
cū fructu dñis ē bonis et malis. qd̄ ostendit
ap̄lus. i. Corin. xij. Si linguis hominum. s.
placendo. loquar. et angelorū int̄. s. mouēdo
vel illuminādo inq̄t. caritatē nō habeam. fa-
ctus sū sicut es sonās. me p̄sumens. et alios
ad bonū inducēs. p̄pter qd̄ ip̄e ap̄lus p̄dica-
tor vniuersi rap̄t ad tertium celū castigaret
corp̄ suū et in fuitutem retegīt. nō i delictis
nutrēt. ne forte cū alijs p̄dicaret ip̄e repro-
bus iueniret. timēs si nō egerit q̄ docuerit.
In in iudicio sedēs (ait Crisostomus) Si em̄ bene
docueris et male vixeris. deū instruis quō te
debeat cōtēnare. dist. cl. c. Multi. Solent hī
gloriarī d̄ filijs suis. i. pueris. sed eos extin-
guunt malo exemplo vite sue. Insup abuer-
tendum est q̄ fm̄ Gre. in moral. sermo bas̄
p̄dicanti frequēter ex merito nō suo sed au-
dientis sicut etiā et auferē. vñ et dñs azinā
cum voluit loqui fecit ad corripiciendā vesa-
niam prophete Balaam Numeri. xxiij.

De superbia laicorū. §. iij.

potest intelligi illud Isa. xxiij. Pedibus oculi
cabiet corona supbie. i. illud de q̄ maxime su-
pbunt. et hec ē quadruplex. Prima est de
diuitijs. i. Thimot. vi. Diuitibus p̄cipe non
altum sapere. i. nō supbire. dic. n. Aug. Eler-
mis diuitum supbia. videt̄ em̄ eis rōne diui-
ciarū om̄ibus esse supiores. q̄ om̄ia diuitijs
posset habere. Sed attendat. q̄ ut dic̄ Job.
xxviij. Diues cū dormierit nihil secus affert.
Secunda ē de nobilitate generis. vñ Sa-
lustus. Cōmune malū nobilitatis ē supbia.
videtur em̄ eis q̄ a nobilioribus descēderūt
p̄ alijs debē honorari et reputari. vñ datan
et Abiron de nobiliori tribu exorti supbia ele-
uati sūt p̄tra Moysen de ducatu populi. Nu-
meri xvi. Sed ridiculosa est ista nobilitas q̄
attendit̄ ex p̄te corp̄is ratione generis. Om-
nes ei de luto originē trahim̄. q̄ corp̄ cui?
libet suus ē anime. Nō aut̄ dī magis nobi-
lis vnus suus q̄ ali? cū seruit? nō spectet ad
nobilitatē. Anū tantū bonū ē qd̄ habet no-
bilitas q̄ carnis dī. qd̄ q̄si quobdā frenū est
qd̄ debet cobibere homines ne male faciāt.
vñ Hiero. Nihil aliud video in nobilitate
appetendū nisi q̄ nobiles quādā necessitate
astringunt̄ ne ab antiquorū p̄bitate degene-
rēt. vñ cū quidā vituparet aliū d̄ genere suo
dicēs. Tu es caput tui generis. ille respōdit.

et tu es cauda tui generis. Sed ut ait q̄daz.

Nobilitas sola ē alimū que moribus ornat.

Tertio supbiūt de opibz ex genere bonis.
Nam cū faciant q̄dam superficialia bona ut
aliquādo ieiunare. dicere alijs orationes.
dare elemosinas. audire p̄dicatōes. laborare
ad gubernandū familiā. q̄ forte ad regendū
ciuitatem p̄ diuersa officia. reputant se dei
amicos. et in gloria recipiēdos. p̄ferendo sta-
tū suū clericis et religiosis. cū nō habeāt tot
labores et veratōes. Sed cū hīs opibz in-
misceant multa mala et mortalia q̄ in eis p̄-
maneāt p̄ totum annū. imo et aliqñ p̄ ānos
debēt aduertere nullū valoris seu meriti esse
illa bona que eis vident̄ tam magna. q̄ ex
caritatē facta. ut obitū. fornicatio. p̄urium.
fraudulētia. et huiusmodi que frequentant.
vñ de eis verificat̄ illud Agei. i. Congrega-
uerūt mercedes et miserūt eas in saccū p̄tu-
sū. in quo. s. nil remanet missum. labores q̄
eorū p̄ multo sūt. nō p̄ deo. et cum modica pa-
ciencia et timore dei. Quarto supbiūt eru-
bescenti d̄ opibus bonis eis incōsuetis. s. sic
dimittēdo Eccl. i. iij. Est p̄fusio abducens. pec-
catū. s. qñ quis p̄pter verecundiā timens irri-
deri ab alijs dimittit bona facere. qd̄ videtur
p̄cedere ex supbia carnali. q̄ dū appetit ho-
norari ab alijs timet faciendo illa bona que
nō sint eis grata nō esse in honore coraz eis
sed in obprobrio. Idē certe ut ait ps. Timue-
rūt timore vbi non erat timor. i. causa timo-
ris. vñ sūt q̄ puuli qui exterrēt latratu ca-
tuloz qui mordere nesciunt Seneca. Auto-
ritatē hēm? senū. s. vitia puerorū nec puerorū
tātū s̄ infantū. illi leuia formidat. hī fal-
sa. nos vtraq̄. hec ille. Ale leuia formidat q̄
ōba irrisionis formidat. falsa formidat q̄ sp̄u-
tat debecus qd̄ in veritate ē honor. Mundus
iste ē ut catulus irrisionis latras cōtra eos
qui bene faciūt. sed mordere nescit q̄ eos nō
p̄cutit q̄ cū satis latrauerit. tacebit. Qd̄ strē-
nui milites sūt qui p̄pter solū latratū terelū-
quunt dominū suū. bene relinq̄rēt eum si ar-
mati milites insequerent̄. Si alijs de militi-
bus alicui? regis ip̄o p̄tente ab eo debitū ser-
uitiū. diceret se nō audere ei suire. q̄ bores
obloquerēt̄ de eo. friuola et ridiculosa repu-
tare ē eius excusatio. Sic est friuola illorū
q̄ p̄pter ōba hominū dimittūt facē q̄ p̄tinent
ad seruitiū et honorē dei et salutē animarū.
ut p̄fiteri. audire diuina. facere elemosinas.
visitare infirmos. et seruire eis. accipere eu-
charistiā publice. cū alijs frequentare p̄dica-
tōes. dimittere vestes pomposas. cauere a
mendacijs. ingredi religionē. q̄ huiusmodi. Idē
sūt similes lepori q̄ ē aial valde timidū. vñ
tñ eēt siles ei i alijs. De eo. n. scribit̄ puer.
xxx. Lepuscul? plebs iualida q̄ collocat i pe-
tra cubile suū. Lepuscul? labia habz i motu

738 aures longas. pedes veloces. timor ei addit alas pedibus. Sic facere debet qui debile se agnoscat in petra fiducia habet. et cubile collocat qui in christo fiducia habet. petra enim erat christus ait apostolus. scilicet. significatiue. labia habet in motu qui frequenter orat. longas habet aures qui velox est ad audiendum. tardus ad loquendum. **Iac.** i. i. ad respondendum obprobriis qui sibi dicunt. debet enim tacere. pedes veloces habet quia timor dei occupat quia qui timet deum nihil negligit ut dicitur **Ecclesiastes.** vii. **Et** autem huius timoris esse potest amor placendi mundo **Seneca.** Desines timere si sperare desieris. vel quia forsitan deus recessit ab eo. vir posset esse in eo tanta timiditas in qua deus esset. unde **ps.** Si ambulauero in medio tribulationis non timebo mala: quoniam tu mecum es. **ostendit** autem fatuitas eorum qui erubescunt bene facere triplici. **Primo** quia ipsi permittunt se vinci ab irrisoribus quia magna facilitate vincere possunt. sola enim taciturnitate vincunt irrisores ista. **xxx.** In silentio et spe erit fortitudo vestra. **Si** enim illi qui irrisoribus tacerent et animum haberent ad mercedem quam expectant. confusi remanerent irrisores. **Secundo** ostendit hec fatuitas ex eo quia timet irrideri ab hijs qui irrisione digni sunt. **Quia** enim mali irritant bonos de bonis operibus suis. inde est ac si ceci irritarent videtes de hoc quod videt. et claudi recte icequentes. et ideo ipsa irrisio irritanda est **Seneca.** Equo alio audientia se putia ipitorum et ad honesta tendenti prenent? est ipse correptus? **Tercio** ostendit per hoc quia erubescunt de hoc unde glori debent. unde erubescunt bene agere eo quod psueuerunt male agere. vel quia videt eos male agentes. **Hoc** enim valde gloriosus est cum aliquis bene agit inter male agentes ubi male agere psueuit. **Tales** sunt similes illis qui erubescunt quod naufragio euaserunt. vel de hoc quod non fecerit quod soliti sunt. vel de hoc quod sanus esset alijs exstincto leprosis **Seneca.** nobis est felix si turba non te teridet. **Christus** **Math.** v. Beati eritis dum malebixerit vobis homines et **Seneca.** Nunquam multis sed quibus placeas cogites.

Capitulum quantum de ambitione. et ibi de appetitibus vel procuratibus dignitate. vel officia. vel beneficia curata. vel magisterium in theologia. utrum sit licitum.

De vitijs descendebus
Da supbia magis ab alijs. **Et** primo de ambitione qui dicitur cathedra pestilencie. secundum illud **ps.** j. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. et in via peccatorum non stetit: et in cathedra pestilencie non sedit. Quos intelligit de christo et de quicunque iusto eum imitatur. unde **aug.** super **ps.** Noluit christus regnum terrenum cum supbia.

qui cathedra pestilencie recte dicitur. quia non fere quisquam est qui careat amore diuini. et humanam non appetat gloriam hec **Aug.** Pestilencia enim dicitur morbus late vagans et quasi omnes inuoluens. **Amor** autem diuini ad ambitionem pertinet **Ambr.** quoque super **Lucam** inquit. **Sepe** quis vitia nulla delectatur. quos nulla potuit mouere luxuria. nulla auaricia subuertit. facit ambicio criminosos. et ut dicitur quis prius seruit. **Et** ipse et diabolus temptans dixit christo in monte hec omnia tibi dabo. scilicet. regna mundi qui ostenderat si cathedra adoraueris me **Math.** iij. Adorat enim et honorat et seruit ambiciosus intebit eum a quo honorem et dignitatem sperat. **In** primo autem versu **ps.** notatur triplex processus qui potest in qua libet respirare peccato. **Tres** enim sunt difference peccati. scilicet. mortalis ait **Aug.** tanquam tres mortes. **Una** in corde cum. scilicet. ratione assensu libidinis vel cuiusque peccato mortali. tanquam puella in domo mortua **Math.** ix. **Altera** in opere. cum in factu peccat assensus. ut adulescent extra portam delatus **Lu.** vij. **Tercia.** cum mole male psuetudinis permittitur animi. tanquam **Lazarus** fectus in monumento **Ioh.** xi. de peni. bis. ij. **Sicut** tribus. **Denotant** iste difference seu gradus per hos terminos. abire. stare. et sedere. **Et** sicut in abeundo. id est. recedendo de loco importatur principium motus. in stando id est via percutio motus. id est sedendo finis motus. **Ita** in mali assuefactione est grauius peccatum quam in operante. et in operante exteriori magis in cogitatione tantum. **Beatus** ergo in re fuit christus et erit in futuro omnis iustus. **Nunc** autem in spe vir viriliter agens et virtuose qui non abiit in consilio. id est. recessit a deo in regione dissimilitudinis per peccatum deliberate cogitationis. **Ab** ea enim quis incipit a deo recedere. in consilio impiorum reprensus. scilicet. demonum tractatus et psuetum ambitionem. eis acquiescens ut primi pentes. **Et** in via peccatorum non stetit. id est. non peccauit opere erectus propter deum que est via qua itur ad inferos sicut ipsi primi pentes opere insgrebientes dei mandata. **Et** in cathedra pestilencie non sedit. in psuetudinem ducens actum ambitionis vel alterius peccati. et frequenter iterans ac de sedens ut licitum peccatum suum ut ipsi primi pentes qui se excusauerunt. et sic ibi quiescens. **Sicut** in cathedra quis exaltatur super alios. ita per ambitionem querit dignitas et prelatio ab qua sequitur honor. **Et** sicut in cathedra docetur. ita talis suo exemplo malo inducit alios ad vitium. quod inficit et occidit animam sicut pestilencia corpus **Ber.** in sermone. **Omnia** ambitio angelum felicitate angelica ad quam erat creatus psueuit. **Scie** appetitus hominem immortalitatis gloria spoliavit. non Euacibus deslexerat. non mandatorum obliuio destituerat. sed permissio honoris. ambicio illecebrosa recepit. **Potest** et psiterari ambitio per

et deliberata interius ei affectu. et hic abiit in consilio ipso. In procurata exteriori opatione et hic stetit in via peccatorum. In procurata uberius exercitatio. et hic in cathedra pestilentie sedit.

De prima scilicet am. S. j.

bitus putat in mente dic. saluator in reprehensione scribarum et phariseorum. Math. xxiii. Amat primas cathedras in synagogis. i. primas dignitates ab quas sequitur honor. Est autem ambitio putat diffiniri a beato Thoma secunda secunda. q. cxxxi. inordinat appetit honoris. Et quia ab dignitate potest et plerumque sequitur honor. ideo inordinat appetitus huius pertinet ad ambitum. **¶** Quod autem ambitio sit peccatum probatur tripliciter. Primo quod a mala radice pagatur. Secundo quod caritati aduersatur. Tercio quod magnanimitati perit. Primum sic patet. Sic fructus est infectus quod ex infecta radice generatur. Ita et actus humanus quod peccat ex peccato operatur quod sit peccatum: sed ambitio quod est appetitus inordinatus honoris peccat ex peccato. Nam dicit Augustinus in libro de vera religione quod ambitio peccat ex supbia et ex cupiditate seu cupiditate. Sed supbia et cupiditas sunt peccata ut patet superius. et ambitio est peccatum. putat enim per potestatem vel dignitatem intendit quod acquirere appareat et excellere honorificationem. sic ambitio oritur ex supbia. Sed putat intendit quod acquirere per huiusmodi sufficientiam apparentem seu reprobam habundantiam: sic a cupiditate oritur ambitio. Alexander in secunda parte. Secundo ambitio probatur esse peccatum quod aduersatur caritati. Nihil ei repugnat caritati quod est vita anime nisi peccatum: sed ambitio repugnat caritati. Dic. enim apostolus. i. ad Corin. xiii. Caritas non est ambitiosa. ubi dicitur. glo. i. non vult alijs preponi. Caritas enim diligit primum sicut seipsum et ideo non vult ei subicere sibi sed locum esse. Appetit fuisse primum et non sibi fuisse. Sicut filius hominis non venit ministrari sed ministrare. Math. xx. Ambitio igitur peccatum est. Tercio ostenditur esse peccatum ex eo quod magnanimitati perit. Nam quod petrarum virtutum moralis est peccatum. quod virtus moralis est secundum regulam rationis. sed magnanimitati quod est virtus moralis secundum philosophum. iiii. ethicorum petrarum ambitio. Ambitio enim est inordinatus appetitus honoris. et magnanimitas est ordinatus appetitus magni honoris. Inordinatum autem oppositum ordinato. igitur ambitio est peccatum. **¶** Prode claratur autem huius inordinatus appetitus quod reperitur in ambitione. Nota secundum beatum Thoma. secunda secunda. q. cxxxi. arti. i. quod honor importat quandam reuerentiam exhibitam alicui in testimonium excellentie eius vel virtutis. Circa autem excellentiam hominis duo attendenda sunt. Primum est quod id in quo homo excellit non habet homo in seipso. s. a se sed est quasi quoddam diuinum in eo. Et ideo non debet sibi principaliter ex hoc honor fieri deo. Secundum considerandum est quod id in quo excellit ha-

tur homo a deo ut ex eo alius possit. unde instantum habet homini placere testimonium sue excellentie quod ab alijs exhibetur in quantum parat sibi via ex hoc ut alius possit. Tripliciter ergo contingit appetitum honoris esse inordinatum. Uno modo quod appetit honoris seu testimonium de excellentia quam non habet. quod est appetere honoris super suam proportionem ut si malus desiderat honoris ac si esset bonus et desideret regimem et plerumque quod non debet nisi virtutis nil curas de virtute. Unde de Ecclesi. vii. dicitur. Noli velle fieri iudex nisi valeas virtute diruere iniquitates. s. aliorum. s. recte iudicando. nec declinando a veritate. timore vel amore cuiuscunque. quod non facit malus. Refert Augustinus. i. v. de ciuitate dei. c. xii. antiquos romanos cum debiti essent idolatrie duo in urbe construxisse templum in cetera. unum deo ututi alii ubi deo honori. et contigua. ita tamen ordinata quod ad templum dei honoris non poterat esse accessus nisi per templum deo ututis. Qui quis errarent ut infideles in facto et opinione. Nam nec virtus dea est. nec honor deus: sed bona dei quod solus est colendus. In signo tamen quod ad orbem constructis templorum non errabant. volebant ei cultis ostendere quod ab honoris quod multum appetitur recte perueniri non potest nisi per opera virtutis. **¶** Secundo inordinate appetit honor in quantum honoris de excellentia sua quam habet a deo non refert in deum cupiens ipsum deum ut actorem sue excellentie et virtutis principaliter honorari. iuxta illud apostoli. Soli deo honor et gloria: sed sibi cupit illud honoris ut quoddam bonum. Quod si quis obiceret quod absque vitio per utique appetit a quocunque quod sibi debet per primum: sed honor est primum virtutis ut dicit philosophus i. iiii. ethicorum. ergo sibi appetere honoris non est peccatum. Respondet Thomas. ubi superius. quod honor non debet primum virtutis ex parte ipsius virtutis ut hoc. s. per primum ex parte debet at sed per primum ex parte beatitudinis quod est finis virtutis. Sed debet esse honor primum virtutis ex parte aliorum quod. s. non habet aliquid maius quod retribuant virtutis quod honoris. quod ex hoc ipso magnitudine habet quod prohibet testimonium virtutis. non tamen est sufficientia primum ut dicitur. iiii. ethicorum. **¶** Tercio inordinate appetit honor in quantum appetit in ipso honore quiescit. non referens honorem ad utilitatem aliorum. et talis propter consequentem honorem in multa mala incidit. unde Leo papa. Mens potestatis auida nec abstinere novit a vetitis. nec gaudere processis. nec pietati adhibere consensum. dicitur. xlvij. c. Elirum. Hic auiditas potestatis ad ambitionem pertinet. Nec obstat si quis dicat quod honor de se est quoddam bonum et maximum inter exteriora. Insuper et per honorem homines reuocantur a multis malis faciendis. ne. s. peribant honorem et prouocantur ad bona. unde et Cullius dicit in libro de tuscis. questionibus. honores alit artes quicquid stulti accenduntur gloria.

740 ergo vester licitū ipm appetere. Nā ut rñdet
Tho. ubi sup. honor: et si sit bonus. appetit?
tamē boni debet esse regulatus fm rationē.
Si autē inscenbat reglam rationis iā nō erit
bonus ille appetit? boni. Sic g appetē hono-
rem iordinate ut. s. quiescat in eo v' alio mo-
do qd facit ambitiosus. ē p' reglam rationis
unde et malū. Sic etiā p appetitū ordinatū
honoris. s. p debita media aliq reuocantur a
malis et puocant ad bonū. nō autē p appeti-
tū inordinatū. quūmo p hoc dā occasio
mītorū malorū. cū. s. n curāt quid mali agāt
ut honorē psequant. vñ Salustius i catilli-
nario dic. q gloriā. honorē et imperiū bon?
et ignauus. i. mal? eq sibi exoptāt. Sed iste
scilicet bonus recta via nitit. huic. s. ignauo
q bone artes desūt dolis et fallatijs inēbit.
Et etiā illi qui nō curāt de honore vitupant
fm plm intelligit de hīs qui nō curāt d ho-
nore fm q ratio dīctat. i. q nō curāt vitare
ea q sūt p'ria honoris. ut mala opa. Nō autē
intelligēdū q debeat querē honorē. vel facere
bona ut honoret. Qui enī solū ppter honorē
vitāt mala v' faciūt bona nō sūt virtuosī ut
patet p plm in scio ethicorū ubi dicit q nō
sē vere fortes q ppter honores faciūt fortia.
Appetitus igit honoris ābitiosī qz inordinā-
tus aliq p'dictorū triū modorū ideo peccatū ē.
Aug? etiā dic. q locus supior sine q p'p's re-
gi nō potest et si admistret ut decet. idēter
tamē appetit. viij. q. i. Qui epātū. unde et ibi
peccatū. Et tūc appetit? ad ambīōz ptinet.

S. ij.

Quum ad secundū scilicet pro
ut honor et dignitas pcurat. phibetur hoc
pertinēs ad ambitionē Ecclesiastici. vij. ubi
dicitur. Noli querere ab homine ducatum.
nec a rege cathedram honoris. id est dignita-
tem. Dicit autem ad regez specialiter per-
tinet ponere aliquem in regno suo qui loco
eius sit. et regi iniuriam faceret qui ab alio
q a rege sine ei? consensu hoc obtinere vel-
let! Sic deo iniuriam facit qui ab alio q ab
ipso dignitatem querit. Quilibet autem re-
ctor tenet vices dei p'cipue ecclesiasticē. Tūc
autem putatur a deo p'fici seu de volunta-
te eius cum a populis seu electoribus vel su-
perioribus i dignitate sine sui affectu vel q
situ ponitur. Unde ad hebreos quinto. Nec
quisq sibi sumit honores: sed qui vocatur a
deo tanq Aaron. Querit autē quis cathe-
dram honoris et sic stat in via peccatorum
ambiciozorum qui per precamina vel obse-
quia vel munera procurat dignitates officia
vel beneficia p'cipue curata quod pertinet
ad simoniam ut dīctum est sup. ti. i. capitu-
lo quinto. Quod fecit impius Jason qui am-
biebat ad sūmum sacerdotium. ut dicitur. ij.

Machab. iij. Unde promisit fgi Anthiocho
trecenta sexaginta talenta argēti ut obtine-
ret sūmum sacerdotium. quod et fecit ita p-
verse agens ut constitueret ephēbiam id est
prostitulum iuuenem. et iudeos transire sa-
ceret ad ritus gentilium. et postea cum mit-
teret pecuniam per Menelaum ipse addidit
ad p'dictam sūmam multa promittens: et
sibi procurauit sūmum sacerdotium. Debet
autem quilibet sibi cauere ab huiusmodi q
situ et procuracione triplici ex causa. primo
quia multa crimina inducit. secūdo quia q
libet iustus huiusmodi fugit honores. tercio
quia quietem mentis tollit. De primo dicit
quidam philosophus. Hoc maximū malum
habet ambitiosus. quia non respicit deū vel
se vel alios: sed per fas et nefas et mille peri-
cula ad dignitatem tendit quaz appetit. Am-
bitiosus semper est pauidus. Timet enī ne
quid dicat vel faciat quod in oculis homi-
num displiceat. bonestatem mentitur. humi-
litatem simulat. cunctis abulatur. cunctis
inclinat. omnium ē serūus et tributari. gra-
uem pugnam habet in se dum iniquitas pul-
sat animū. et ambitio continet animū. Am-
bitiosus nulli parcat ut regnet: dominiū ei
non patitur socium. Propter hoc romul? oc-
cidit fratrem Remulum ut solus regnaret.
Iulius Cesar plura bella ciuilia: in quibus
occisi sunt innumeri: fecit ut imperiū v'sur-
paret. Ambitiosissimus Absalon patri non
pepercit ut regnaret ipe. sed per abulaciones
populum ad se traxit: et facta coniuratione
contra patrem Dauid. eus d regno expulit.
vixoresq eius publice cognouit ut firmius
posset regnare. ipsumq patrem cum exerci-
tu suo exterminare curauit: sed impunitus
non transiit. Nam fugiens de bello in mula
cum transiret subtus quercum. per capillos
capitis ad ramum quercus remansit suspen-
sus. quē Joab lanceis transfixit. ij. Regum.
xviij. Athalia mortuo filio Ioraz ut sola re-
gnaret pessima femina omnem de semine re-
gio masculinum occidi fecit nisi vnum Joas
scilicet paruulum qui absconditus fuit: sed
ipsa temuz occisa fuit: quarto reguz. xj. Idē
roboam rex israel ne amitteret regnū quod
sibi a deo traditus fuit vitulos aureos fecit
i Dan et bērsabee ut eos populus adoraret.
et in hierusalem non accederet: sed tempo-
raliter et eternaliter punitus est. scio Reg.
xij. Abimelech ut principatum acciperet in
Sichen occidere fecit septem fratres legiti-
mos ipse illegitimus: sed male finiuit faciēs
se occidere postq fuit percussus a muliere
per fragmen mole iactatum de muro ciuita-
tis ab eo obfesse. Iudic. ix. legitur i vitis pa-
trum q dum quidam frater incederet per vi-
am lutosam secū mente reuoluens q si esset

episcopus faceret multa bona. et mala extirparet cecidit in densum lutum. unde totus deturpatus est. Qui ex huiusmodi causa ab se reuersus ad intelligendum peccatum ambitionis quod eum sub specie boni pulsabat sibi dixit. Surgite domine episcopo. Animaduertit exinde quod in maius lutum vitiorum cecidisset si ad illud promotus fuisset. Secundo ostenditur magnitudo vitij ambitionis seu grauitas ex hoc quod omnes sancti fugerunt dignitates et honores considerantes mala inde sequentia. Quod etiam figuratum est in parabola quam dixit Iosias contra sitimitas. scilicet qui interfecerant. lxx. fratres suos ut ambiciosum Abimelech haberent in principem Iudic. ix. Quod semel ligna voluerunt reges sibi constituere super se et inungere. Dixeruntque oliue. impera nobis. Respondit oliua. nunquid possum deferere piguebinem meorum quod vruntur dii et homines ut promouear inter ligna? Dixerunt exinde ad arborem ficum. veni et accipe regnum super nos. Que respondit. nunquid possum deferere dulcebinem meum et fructus suauissimos et ire ut inter ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vicem. veni et impera nobis. Que respondit. nunquid possum deferere vinum quod letificat deum et homines ut promouear inter ligna set non luerunt. Demum dixerunt ad ramnum. impera nobis. Qui respondit. si me constitutis regem venite et sub umbra mea requiescite. et egrediatu ignis de rano et conburat vos. Moraliter ligna sunt homines iuxta illud psalmi. Erit tanquam lignum etc. Regem querunt sibi inungere quia rectorem querunt qui eos mansuetet et leuiter regat. et non tyrannice. Procurant habere oliuam. sed renuit. quia debiti operibus misericordie signati per oleum non lunt dimittere opus misericordie. quod impinguat lucem in se gratie diuine. et proximis subuenit ut preficiatur timentes ex hoc amittere bonum quod faciunt. Ficus designat contemplatiuum qui vocatur ad regimen non acquiescit timentes amittere suauitatem otiosis contemplationis ex sollicitudine et occupatione prelatiōis. Vitis significat dilectionem seruientem que etiam recusat prelatiōnem timentes ne ex officio regiminis tepescat feruor dilectionis qui letificat deum et hominem. Rarus est genus rubi asperum nimis et aculeatum ad modum sentis. quod ad impetum ventum secundum Iosephum emittit ignem. et in primo molle est postea obdurefcit. et significat tyrannum vel ambiciosum qui spinis vitiorum accutus subbitis spoliatur. sicut spinem lanam ouum. qui ex se mittit ignem peruersum et furiose conuersationis quo se et alios conburat incendio tribulationis presentis et infernalis. Sic igitur sancti recusant.

mali percurant et auide acceptant honores et dignitates. Ante et ipse sanctorum omnium sanctificator christus Iesus cum facto miraculo ex quinque panibus multiplicatis turbe voluerunt eum sibi facere regem aufugit. ut habet Ioh. vi. Moyses. lxxxij. annorum cum mitteretur a domino ut esset dux populi Hebreorum. multum restitit excusans se quod esset imbecillus lingue Exodi. iij. Saul qui melior fuit erat in israel non querens dignitates sed avaritiam patris. cum a Samuele esset sibi nuntiatus ex parte dei et per miracula ostensum quod futurus erat rex populi. vocato omni populo ut manifestaretur. ipse se in domo abscondit ne assumeretur. i. Reg. ix. Hieremias cum mitteretur a domino et constitueretur super gentes et regna ad annuncianum verbum dei subtraherebat se dicens. a. a. a. domine deus ecce nescio loqui Diere. j. Marcus euangelista ut sacerdotio reprobo haberetur amputauit sibi pollicem ut ait Hiero. et Grego. magnus ab omni populo et clero acclamatus in papaz occulte fugit ut vitaret dignitatem. Hiero cardinalatus rome dimisit ut literis sacris in Bethleem infunderet. Et Petrus bamiannus tanto honori iam exercito ut sibi vacaret: valefecit. Ambro. ne promoueret in archiepiscopum electus a cunctis meretrices ad domum suam ire fecit non ut eas cognosceret: sed ut populum ab huiusmodi reuocaret. Grego nazarenus episcopatum dimisit ut sapientie vacaret. et Aug. summum doctorem licet inuitum Valerius episcopus suus presbyterum ordinauit sibi precauens ne ad urbes carentem episcopo deueniret ut pastorem curam vitaret. Martinus autem nec diaconatus a sancto Ilario pictaui episcopo voluit impositum acceptare. indignum se clamitans tanto officio. Et igitur presumptio. quanta ambitio. et quod periculosa in illis qui humilitates merito et actione pusilli humeros offerunt ad huiusmodi onera grauiora que gigantes sapientia et sanctitate vite sibi arbitrati sunt importabilia. Considerabant hi quod ait Aug. Nihil in hac vita et maxime hoc in tempore difficilius. nihil laboriosius nihilque periculosius episcopi. presbyteri aut diaconi officio. sed apud deum nihil beatius si eo modo militet. quo noster impator precipit. nihilque tristius. miserabilius et damnabilius huiusmodi dignitate si pfuntorie res agatur. dist. xl. c. An omnia. honores qui et dignitates temporales plene sunt periculis et vitij malis. unde Hieronimus. Egregie de cesare Tullius ait. Cesar cum quidam honorare voluit non ipso honestauit. sed ornamento deturpauit. et Boeti. Et maior est dignitas tanto despectores improbos facit. Tollit tamen ambitio et presidia vel dignitas quietem mentis. inducens multas

742 amaritudines permaxime quanto queritur
vel quesita possidetur. In cuius figurā **L**ya
dicitur lippos oculos habuisse quia cū ma-
tha sollicitatur et turbatur erga plurima.
in oculus obscuratur et quies tollitur: quies-
scento autem anima fit sapiens. **Hinc Gre.**
Omne quod hic eminet plus meritis affi-
citur q̄ honoribus gaudet. et bum cor in tri-
bulatione ponitur. ab memoriam culpa re-
reuocaf. s. ambitionis. bi. xij. c. **Nerui. Ber.**
quoq; sic ait **O** ambitio ambientium crux.
quomodo omnes torques omnibus places.
nil acerbius cruciat. nil molesti? inquitat:
nil tamen apud miseros mortales celebrius
negotij eius. **Apte** figurantur presidentes
per operimentum superius tabernaculi do-
mini factū de pelibus arietum rubricatis.
quod cooperiebat aliud cooperimentum p̄-
ciosum ipsius tabernaculi. ut habetur **Ero.**
xxvj. Tabernaculum dei ecclesia ē. cooperi-
mentum superius defendens aliud inferius
ab estu et imbris et pluuijs significat presi-
dentes i ecclesia qui custodiunt filios dei q̄s
tenere diligit: perfectōe superiores: ab incō-
modis et vexationibus multis quas ipsi su-
stinent. unde **Grego.** Misericors de? quos te-
nere diligit ab exterioribus actionibus abs-
condit. **Nam** et paterfamilias ab eum labo-
rem mittit seruos a quo subditos filios su-
spendit. et inde filij sine vexatione tecori sūt:
unde serui in puluere deturpantur. **Item** in
moral. Cessationem a laboribus mūdi tomi-
nus imperat. **Sed** vesana mens plus assequi
aspera carnaliter q̄ tenere blanda spiritali-
ter gaudet. habentes enim manna fastidi-
unt et sepe desiderant que non sine lacrimis
comdebunt. id ē honores et dignitates figu-
ratas per alias et cepas q̄s in deserto quidā
appetebant **Numeri. xj.** Et sicut tales ambi-
tiosi hic amittunt quietem conscientie: ita i
futuro quietem glorie. **Unde** et cristus **Joha-**
ni et iacobo qui per matrē vxoꝝ. scz **Zebe-**
dei petierant sedere vnus ad dextram et ali?
ad sinistram in regno suo. i. primos existere
in regno quod temporale tunc estimabant
ambitione ducti. Respondit cristus. **Sedere**
ad dextram vel ad sinistraz non est meū da-
re vobis **Math. xx. i.** nō congruit. sicut nec
alijs ambitiosis. **Legitur** de **Goffredo** pioꝝe
Clarauallesi. q̄ cum fuisset electus in epi-
scopum. **Tornacensem** et ab **Eugenio** papa
et sancto **Bernardo** cogeretur subire onus.
prostratus in terra dixit. **Monachus** fugiti-
us esse potero si hinc me eiecit episcopus
autem nunq̄ ero. et sic dimissus fuit. **Cū** au-
tem predictus **Goffredus** mortuus apparuis-
set cuidam caro sibi. interrogatus ab eo si il-
lo negotio episcopatus q̄ si acquireret ius-
sus si. fuisset illud deo placitum. Respondit.

Reuelatum est mihi a sanctissima trinitate.
q̄ si fuisset de numero episcoporum fuisset
de numero reproborum.

§.iii

¶ **Q**uem ad tertius scilicet per
manenciam in vicio ambitionis: hoc notat
ibi in sedendo in cathedra pestilencie: quod
non facit virtuosus. Cathedra dignitate si-
gnat presidencia. unde Math. xxij. dixit cri-
stus. Super cathedram Moysi sederunt scri-
be et pharisei. i. dignitatem et officium re-
gendi ⁊ docendi populū. quod faciebat Moys-
les. tenuerunt scribe et pharisei. Sed cathe-
dra pestilencie dī quando per ambitionem ⁊
presumptionem pervenitur ab eam. et in bi-
gne retinetur. Nam talis prelatus moribus
contagiosus occidit habentem: et alios infi-
cit suo exemplo. Debet autem in ea qui per-
seuerat et quiescit in tali ambitione excusā-
se: et defendens hoc ut licitum ut magister in
cathedra. Sed ut ait xpus. Ele vobis phari-
seis qui diligitis primas cathedras Luc. xi.
Ele autem damnationes importat. Ubi dicit
Eriso? Qui male sederit super cathedram i-
uriarū cathedre facit. Malus enim sacerdos
de sacerdotio suo non dignitatem: sed crimē
acquirat. bis. xl. Multi. Male autem sebit qui
ambitiose et vitiose habet talem dignitatem
vel officium. et huiusmodi. Sanguisfuge due
filie dicentes. asser affer. prouert. pti. Dee
sunt ambicio et cupiditas que semper appe-
tunt honorabiliora et ditiora beneficia ⁊ di-
gnitates: et sic sedent habituati in huiusmo-
di. ¶ Sed queritur utrum appetere episco-
patum sit illicitum. etsi est mortale peccatū?
Et videtur q̄ non. Qui enim episcopatu de-
siderat ait apostolus. i Thimoth. iiij. bonum
opus desiderat: sed desiderare bonum opus si
est illicitum nec per consequens peccatum.
ergo nō. Preterea quod licet sperare licet et
appetere. cum actus spei includat appetitum
in rem speratam: sed licet sacerdoti sperare
episcopatum. ergo et appetere. dicit em̃. To-
simus papa de sacrotore. Qui per singulos
gradus est ordinatus debite seruatis intersti-
tijs congruis temporum q̄ si eum ab bonos
mores extractor vita perdurerit exinde sum-
mum pontificatum sperare debebit. i. episco-
patum. distinctione lxxvij In singulis. Et
idem distinctione. lviiiij. Si officia ergo nō.
Ad hanc questionem respondet beatus tho-
secunda secunde. questione clxxxv. dicens q̄
in episcopatu possunt tria considerari q̄rum
vnum est principale et finale. s. episcopalis
opatio per quā utilitati primorū intenditur.
secundum illud Ioh. vii. Pasce oues meas.
Aliud ē altitudo grad⁹. q̄ episcopus sup ali-
os constituit fm̃ illud Math. xxvj. Fidelis su⁹
⁊ prudēs quē constituit dñs sup familiā suā.

Terciu est quod consequens se habet ad istas. scilicet fuerentia et honor et sufficientia temporalium. secundum illud. i. **Thimo-** mos. v. Qui bene presbiteri duplici honore digni habentur. Appetere igitur episcopatum ratione hominum circumstantiarum manifestum est quod illicitum est pertinens ad cupiditatem et ambitum. Unde contra phariseos dominus dicit **Matth. xxiii.** Amant primas cathedras in synagogis. **¶** Quartum ad secundum. scilicet ad celsitudinem gradus appetere episcopatum presumptum est. **¶** Tunc dominus arguit discipulos primatum gratias dicens. Principes gentium dominantur eorum. ubi **Chrysostomus.** dicit quod gentile est primatum cupere. et sic gentium propter avaritiam eorum est uanitas conuertit. Sed appetere primis potest esse secundum se laudabile et et utile. **¶** Item quia per celsis actus habet annexa gradus celsitudinis. presumptuosus videtur quod aliquis presbiter appetat ad hoc ut subditis presbiteri manifesta necessitate imminere. sicut dicit **Gregorius.** in pastoralium. quod tunc erat laudabile episcopatum appetere quando dubium non erat per hunc quicquid ad maiora supplicia peruenire. Tunc defacili non inueniebatur quod hominum onus assumeret. presbiterum cum ad hoc aliquis caritatis zelo diuinitus incitatur. **¶** Sic **ysaias** appetens primis potestesse. ad predicandum se mitti percipit. quod tunc (ut dicit **Gregorius**) prius se purgatum a vitiis audiuit. potest tamen quilibet absque vicio presumptus appetere talia opera facere si eum pringeret in tali officio esse. ut etiam esse se dignum ad talia opera exercenda. ita quod opus bonum cadat sub desiderio non autem primatus dignitatis. Et sic videtur dicendum simpliciter esse illicitum. quod probatur per **Augustinum.** dicentem. in. xix. de ciuitate dei. Locum superius sine quo populus dei regi non potest. nisi admittit ut deest. indecenter tamen appetitur quod etiam habet. viii. q. i. Qui episcopatum. Et quis ex ipse hic non dicat hoc esse mortale. videtur tamen ex dictis et hoc elici posse. i. q. c. arti. v. et in scripturis. i. iiii. dicit. n. ibi quod presbiter per se porrecte per dignitatem vel beneficium habere curam animarum simulationem inducunt **Raj.** hugo. hostiensis. et **Goff.** et quod alij id sentiunt. Et ratio eorum est. quia reputatur per indignum ratione presumptum. etiam si alias esset dignus. Sed nullus reputatur indignus beneficium ecclesiastico indignitate culpe nisi ipse mortale. ergo talis presumptio est mortalis. tunc sic arguitur. Appetitus deliberatus alicui rei cuius procuratio vel actio exterior est mortalis est mortalis. quia ad eandem speciem pertinet. sicut patet per exemplum de appetitu deliberato et opere fornicationis furti et alij. et habet de penitentia. dist. i. Si cui. cum alij capitis. Sed procurare per presbiteri beneficium curatum est mortale ut probatum est. ergo et appetere. cum et episcopatus primarie habet curam animarum. ergo et. Si dicatur quod appetitus et opus non sunt circa idem. quod opus est per presbiteri. sed appetitus est simpliciter non ad opus per eum. sed quod hoc non obstat firma manet conclusio. Nam et ille qui delectatur in cogitatione mortalis fornicationis esto quod expressum non appetat opus

fornicationis. non propterea euabit mortale. quod si non expresse tamen tacite assentit ad opus. ex quo voluntarie delectationem cogitationis habet. Sic in proposito. quis non appetat furtum de preces: appetit tamen illud cuius procuratio est mortale nisi hoc appeteret sub conditione inquit scilicet hoc esset licitum et non peccatum. tunc non esset proprie voluntas que requiritur ad peccatum: sed potius uelleitas quedam. **¶** Propterea per totam illam questionem. beatus **Thomas.** de simonia nil dicit de mortali: tamen certum est simoniam esse peccatum mortale. Et si quis diceret hoc constare per penas inflictas et multa que ibi dicuntur. et similiter per hoc elici ex his que in isto articulo ponit. dicit. n. allegans **Chrysostomum.** Primum ecclesie occupare nec iustum est nec utile. Quis enim sapiens uult se subicere seruituti et periculo tali ut det rationem per omni ecclesiam nisi forte qui non timet dei iudicium: ab utroque primatu ecclesie secularis. scilicet ut conuertat eum in secularis: hec ille. Sed hoc agere. scilicet contra iustitiam vel abuti primatu ecclesie seculariter: mortale videtur. Et superius etiam dixit hoc appetere esse vitium gentile. id est pagano: quod videtur esse mortale. Super epistolam. i. **Thimo-** mos. iij. super illud. Qui episcopatum desiderat. item **Thomas.** sic dicit. **Augustinus.** dicit quod locus superior indecenter appetitur. Et ratio est quod nullus debet appetere aliquid vel vires suas non sibi proportionatus. aliter est stultus. Ille ergo bene posset desiderare cuius opus esset episcopatus proportionatus. Ad hominem autem nullus est ydoneus. quod platus secundum gradum et pueritiam debet oes alios excetere in pueritate et prelatum ita ut sui respectu alij sint greges. Et hanc ydoneitatem de se presumere est maxime supbire. ergo vel appetit circumstantias. id est presbiteri. et honores. et habeat prelatum et diuitias. et tunc nescit quid appetat quod non est hic episcopatus. vel ipsum opus. et hoc est superbire et ideo non accipiedum nisi impositum. hec ille. **¶** Superbia autem ex genere suo est mortalis. ex quo ostenditur bene magnus esse peccatus. **¶** Ad argumenta respondetur. Ad illud. quod episcopatum desiderat. dicit ibi beatus **Thomas.** super epistolam quod multi ex hoc textu male intelligentes supererunt sibi occasionem ambitionis. Non uult ergo dicere ibi apostolus quod desiderat dignitatem episcopatus desiderat bonum opus. Sed quod desiderat hoc opus quod est interdere salutem populi quod opus importat nomine episcopi. interpretatur. n. superintendens. scilicet salutem aliorum. iste desiderat bonum opus. quod hoc est opus caritatis quod potest fieri etiam sine dignitate episcopali quis habens illam dignitatem ad hoc ex debito teneatur. non attendens ad gradum et diuitias que circumstant nunc illam dignitatem episcopalem. que tunc non erat. quod episcopi erant pauperes nec in honore: sed primi ducti ad uicem. **¶** Tamen **Augustinus.** dicit ibi quod apostolus exponit uoluit quod sit episcopus. quod scilicet est nomen operis non honoris grecum est. n. nomen. viii. q. i. Qui episcopatum. Unde et **glossa.** que arguit ex isto. capi. quod possumus

744

appetere epatum ab probesse alijs nō pcesse. multū supficialiter arguit. cū in ipso. c. Aug. dicat p̄riū. f. q. locus supior indecēter appetitur. etiā si bñ administratur. ¶ Ab secūduz rñdetur q. spes sumit duplī. Eno moto ppe. 7 sic includit appetitum rei sperate. Alio mō in ppe et large pro quadam expectatōe q. si certa seu credulitate alicuius futuri euentus q. pē 7 amari 7 nō amari. sicut dicē possu mus reū cōiuctū separe mortē quā tam obit nō amat. 7 sic sumit spes a. Cosimo in dicto c. in singulis. bis. lxxvij. Sicut 7 Grego cū videret pplm 7 clez acclamare in eum poterat separe papatuz ex illis circūstantijs. i. expectare fiendū. 7 tñ fugiebat 7 horrebat. vel ut exponit qdā glo. sup. c. Si officia. separe debet. i. dignus habebit epatu. Nec obstat si dicatur. Appetere religionē ē licitū. g. 7 appetere epatū cū utiqz dicat status pfectōnis. Naz ut dicit Tho. ubi sup. alio mō 7 respectu dī status pfectōis epatus. et alio mō religio. Epatus. n. bñ status pfectōnis actiue. quia. f. habet alios pficere. f. subditos. unde supponit iā pfectōne habitā quā nullus de se debet psumere. 7 habet etiam gduz 7 p̄fate sup. alios. Sed religio ē status pfectōnis passiue. ut. f. via tēdendi in pfectōnem. vñ nō oportet q. sit pfectus. sed q. tēdat ad eā. et i. ea nō pficitur sed subiicit alijs. qd p̄tinet non ad honore sed humiliatōem. ¶ Ab supdictā p̄clusionē facē vñ qd ait Grego. loquēs de dignitate epali. f. Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus. ita fugiētibz est offerendus. Et sicut scriptum ē. f. ad Hebre. v. Nec qsqz sibi sumit honorem: sed qui vocatur a dño sicut Aaron viij. q. j. in scripturis. Nō aut vñ tenendus hñdī alio impedimēto nō cōcurrente nisi p mortali. g. illud desiderij vñ mortale. Glo. tñ ibi dicit q. intelligi de desiderantibz ambitio se. f. ut p̄fint non ut p̄fint. 7 de importune se ingerentibz. Et fm hanc glo. et opinionem eoz q. dicunt licitū esse p̄ces p se porrigere p bñficio curato si al. sit dignus. de quibz habes in. S. se. licitū esset desiderare epatuz ut p̄frit qd tam vnus de mille non facit de modernis. Sed ex supradictis etiam hoc illicituz 7 ambitiosum 7 presumptuosum est.

Queritur etiam. S. iij.

¶ Alz appetere alias dignitates seu officia vel beneficia curata infra dignitatez epalem. ut abbatiam. p̄oratū. decanatū. p̄posituram. vel archidiaconatū vñ eccliam curatā. sit mortale. Et vñ q. nō. q. qd nō ē phibitū aliq. iure intelligi esse cōcessū. rñj. q. ij. Ezon. Sed ista nullo iure phibetur. g. ut licita p̄ceditur. Cōfiriū huius vñ esse rei veritas. Et rō ē. q. vñ ē eadē rō. ibi et ibi ius. Naz de similibz idēz est iudiciū. ar. bis. v. Ad eius. Sed rō qre est illicitus 7 mortalis appetitus epatus est propter

curam quā habet annexā. quia presumptuosum nimis est ut quis se reputet idoneū ad regendum animas aliorum. Sed eadem ratio est in quolibet p̄dicto. quia scilicet in omnibus est cura annexa. nec differunt ab episcopatu nisi fm magis 7 minus. quia videlicet episcopus habet curā vniuersalem sue diocesis. sed in p̄dictis officijs constituti habēt curam ptialem videlicet vnius parrochie vel vnius collegij. talia autem non diuersificant speciem. sed quantitatem peccati. Sicut appetere furari vñm florenum est eiusdem speciei cū appetitu furandi mille. licet secundū sit grauius peccatum ppter maius nocumentum intentum. Sic in p̄posito maior vñqz p̄sumptio 7 ambitio tantū est q̄tum maior cura 7 maior gradus est annexus dignitati vel beneficio quod appetitur. tamen utrobqz appetitus mortalis. Preterea si aliquid p̄dicto petere est mortale. 7 illud appetere erit mortale. sed petere quolibet p̄dictorum est mortale. Nam scdm Tho. ray. hosti. et Goff. petere pro se aliquid eorum etiam si al. sit dignus inducit simoniam. quia sunt p̄ces pro indigno ratione presumptionis. g. 7 appetere erit mortale. cum simonia sit mortale. Et ab confirmatōem huius conclusionis videntur facere plura dicta sanctorū. Dicit. n. Chiso. Qui desiderauerit primatum. i. dignitatez vñ prelaturam in terra. inueniet confusione in celo: nec inter seruos xpi computabitur qui de primatu t̄ctauerit. bis. xl. c. Multi. S. Qui desiderauerit. Nullus autem inuenit confusio nem in celo aut sepatur a consortio seruoz xpi nisi ppter mortale. g. 7c. Item Leo papa. Principatus quem aut sedis extorsit. aut ambitus occupauit. etiā si actibz suis vel moribz non offēdat. ipsius tamen initij sui est pernitiosus ex se. j. q. j. Principatus. Sed nō dī pernitiosum nisi mortale. g. 7c. Item Grego. Sicut is qui inuitatus rēnunt requisitus refugit est sacris altaribz admoūdus. ita qui vltro ambit 7 sponte se ingerit est remouēdus. j. q. vj. Dicit. Sed nullus est remouēdus a promotōne nisi propter mortale. g. 7c. Itē cura animarum non potest exerceri licite et absqz mortali sine gratia. scilicet in celebrādo. administrando sacramenta. officiendo ecclesiam solenniter. nullus aut potest esse certus ex se bñe grām. Cū g. frequēter 7 quasi p̄tinue habeat ista facere. vñ spōte se piculo mortal p̄fci exponere. Hāc rōem vñ t̄gere. b. Tho. in q̄libet. Si aut p supiorē ponat ad p̄dicta vñ satis excusari. quia necesse habz obedire. ¶ Sciendū aut q. id qd dictū ē sup. f. q. nō licet petere bñficiū curatū absqz vñto simonie fm Tho. 7 alios. aliqui nō tenēt. ut Bern. in glo. Wil. glo. Ray 7 Al. in ope suo. Dicit. n. hoc esse licitum si al. sit dignus. Qsi vñ esset

certe etiā licitū eēt appetere. et idem de ep̄atu. Ab auctoritates autē forte rīderent q̄ intelli-
gūt q̄ hoc appetit ut p̄sit nō ut p̄sit. vel q̄n
hoc q̄rit per indebita media ut per potentia
secularem. vel munera. et h̄mōi. v̄l quādo al̄ ē
indignus. Nec requir̄ certitudo scie. s̄z sufficit
certitudo probabilis cōiecture de hoc q̄ sit in
grā sicut erigitur in susceptione sacramētorū
debita. Idāc opinionem seq̄ videtur curiales.
Sed q̄ doc. q̄ p̄riū dicit. s̄citate et scia theo-
logie et iuris sūt lōge p̄stantiores. id nō videt̄
tuta p̄bica opinio. nec sequenda. Dicit tñ for-
te posset q̄ q̄ intēderet deo seruire in clero nō
p̄pter honores maiores consequēdos et diui-
tias q̄ in seculo: sed quia status iste melior ē
q̄ secularis et diuini applicatus et magis sibi
gratus. et in eo positus appetit sibi prouideri
de b̄nificō a superiorib. vel etiā petit ut possit
fm cōditionem suā sustentari non ad pompā
sed ad decentiā nō h̄ns intētionem ad curā nec
ad honorem et q̄bus et pinguius b̄nificium. sed
ad sui gubernationem. ita cōtentus ēē simplici
b̄nificō sicut de curato. dūmodo sibi sufficiens
esset. nō peccaret. Appetit. n. et querit qd ē de
iure diuino debitum. videlicet. Qui altari de-
seruit de altari viuere debz ut ait apl̄s. j. ab
Cor. ix. Qd licitum ē cuiuslibet. Et q̄uis cura
anneta sit ei qd sibi p̄ferē. oculus tñ eius nō
ē ad hoc p̄ncipaliter s̄z ad sustentatēz sibi debi-
tam ex seruitio eccl̄ie. Illud autē. s. q̄ sit cu-
rati ē accessorii et p̄ accessib. Et accessorium
naturaz sequi cōgruit p̄ncipalis de. re. iu. li.
vi. c. Accessorium. Sed p̄ncipale intētum. s.
sustentatiō sui videt̄ licitū. q̄ et qd inde sequit̄
nō aliq̄ illicitū adiungendo. Ad argumentum
rīdetur q̄ negāto illud. s. q̄ hoc appetere nul-
lo iure prohibeatur. prohibetur. n. illo man-
dato diuine legis. Iuste qd iustū ē exequis:
q̄ mādto intelligit̄ prohiberi indebita p̄cura-
tio vel ministratio sacramētorū. vel executio
sp̄ualiu et h̄mōi. Itē contra illud ad Hebre.
v. Nec sibi q̄sq̄ assumit honorem sed q̄ vocat̄
a dño q̄. Videt̄ etiā hoc esse cōf ius natura-
le q̄ aliq̄s q̄rat on⁹ sup vires suas. Et circa
principale q̄stū hui⁹ q̄stionis et precedētis. s.
de ep̄atu utp̄ sit mortale illa appetere. quia ut
dicit Tho. in q̄dam q̄libz. questio de mortali
vbi non repit̄ expressa auctoritas scripture
vel determinatō eccl̄ie. nō nisi p̄culose diffi-
nitur. teter mādto iudicō sapientū derelinq̄t.
Ab argumentum autē factū in p̄riū posset
rīderi dupl̄. Uno moto fm opinionēz illoz
qui dicūt non esse illicitū porrigere p̄ces p̄ se
p̄ b̄nificō curato si al̄ ē dign⁹. videlicet q̄ nō ē
mortale p̄curare ep̄atū p̄ p̄ces. Et nec etiā
appetere. Alio mō tenentō opinionē. b. Tho.
et seq̄tū. s. q̄ illud sit illicitum et simoniacum
et fm hanc opinionem rīdebitur q̄ appetitus
deliberatus ei⁹ cui⁹ p̄curatio et actus exterior

est mortalis. ē mortale. hoc ē verū q̄n appeti-
tus et p̄curatō sūt circa idē. qd non est in p̄po-
sito. Nam p̄curatō ē p̄ p̄ces. appetitus autē est
simpl̄. unde et sine p̄cib. p̄p̄is potest ēē. Sed
siq̄ ita appeteret q̄tiā p̄ces ē pat⁹ porrigere
p̄ se. tūc appetitus et p̄curatō eēt circa idē
et tūc fm illā opinionē videt̄ mortale. Ad
illud aliud. s. cū dī. q̄ si in petitiōne est morta-
le. et in appetitiōne erit etiā mortale. rīderi
p̄ q̄ nō ē semp̄ ver⁹. Nā licet mihi appetere q̄
Petrus gratis et liberaliter det mihi duo pro
mutuo facto sibi q̄tis et liberalit̄: et tñ hoc pe-
tere usurā sapet. Ab auctoritates iam respon-
sū ēē videt̄. v̄l posset dici etiā q̄ dicte sunt ab
exaggeratiōne. tñ mihi adhuc remanet mate-
ria dubia. et ideo cauendū. Querere q̄ aut
appetere h̄mōi curata p̄ncipaliter p̄pter bono-
rem et diuitias q̄ idē secūf h̄mōi videtur esse
mortale. et rō est. q̄ est cōf ordinē caritatis.
Nā nō solū dilectō dei et p̄mi est in precepto
sed etiam ip̄e ordo dilectionis fm Tho. scda.
sebe. q. xxi. Est autē de ordine dilectiōis ut
diligatur prius salus aīaz q̄ corpor⁹. sed hūc
ordinem talis peruertit preferens tempora-
lia que ordinantur ad corpus. s. diuitias et bo-
norem. saluti animarum que exercetur per
curam. Preterea distinctiōe. li. ca. Qui in ali-
quo crimine. ponit concilium Colletanum
plura vitia et impedimenta canonica a quibz
debet esse immunis promouendus in epi-
scopatu. Et inter cetera hoc ponit. Qui am-
bitu honorem querunt. concludens q̄ ordina-
tor eorum qui habent talia vitia debet pu-
niri cum ordinatis: quod nō esset nisi morta-
le esset. q̄ rē. Preterea abuti re ex quo abusu
verisimiliter potest sequi periculum salutis
animarum videtur esse mortale quia contra
caritatem. Sed huiusmodi querere vel appe-
tere moto dicto est abuti illa re. s. dignitatis
vel beneficii. quia illa p̄ncipaliter sunt or-
dinata ad procurandum salutem animarū
non ad temporalia. Et ex hoc abusu verisimi-
liter sequitur periclitatiō animarū et ideo vi-
detur esse mortale. Nā ne displiceat subditis
vel dñis t̄palibz et p̄ consequē amittat talia
b̄nificia. v̄l cōsequat̄ alia incommoda mundi
nō curabit de correctiōne subditōz vel ad mo-
nitiōne eorum. vel subtractione sacramentōz
cum exp̄dieret. Talis ut mercenarius cuz vi-
derit lupum inuadētē gregem fugiet tacendo
et lupus rapiet et dispet oues. ut dī Jo. x. Et
hoc est sal infatuatū. fm Augus. s. cū q̄runf
t̄palia i cura p̄loz p̄ncipaliter. qd ad nihilū
valet nisi ut mittat foras et conculcet ab ho-
mibz. ut habet Math. v. q̄ rē. Preterea in re-
pentinis hō opatur fm finē p̄stitutū et habi-
tū p̄ceptū. Tali at frequēter occurrūt ea
q̄b̄ repēte oportz p̄uide i foro p̄scie rōe cure.
cū at finis p̄stitutus i eo sit t̄palitas. et in eo

746

sic habituatus. fm illud iudicabit. et male. et sic exponit se piculis peccatorum mortalium. Preterea cum qd picipua opa spūalia ordinat ad tpale utilitatē. vñ pmutat ibi cōstituere finē et p cōsequēs ē mortale. q: auertit ab icōmutabili bono. et puerit ad cōmutabile bonū sicut cū qd opa de genere bonorū cōmūtāt ut ieiunia. elemosinas. et huiusmōi. facit ad hūc finem pncipaliter ut laudetur ab hoīb. Sed hoc talis facere vñ. Nā que maxime sūt spūalia. f. exercere curam. intendit et ordinat ad bonorem et diuitias. f. cōstituit ibi finem. et p psequēs peccat mortaliter. Ab qd facit qd ait August. ad Valerīū. videlicet. qd nihil in hoc mundo tristius. miserabilius et damabilius episcopi vel presbiteri vel diaconi dignitate si pfunctorie. i. negligenter et abulatorie res agat. bñ. cl. An oīa. Prebicti omēs tūc ponantur in cura vñ adiutorio cure ut diaconi. et cū tpalitas qritur pncipaliter. pfunctorie et abulatorie agitur cura. ergo et. Multo magis fm omēs peccat mortaliter. q indignū vñ ppe ignorātiā crassā vel ppter malā vitā vel ppter impedimētū aliqd canonicū. ut etatis vel irregularitatis et huiusmōi. appetit vel qrit talia. Talis. n. facit cōf iura diuina et canonica. Facit. n. p regulā apticā. j. Thimo. iij. Oportet epīm esse irreprehensibilem et. que regula exēditur ad omēs pmoūēdos pcpue ad curā. ut bñ bñ. lxxj. c. Aplus. Et i figurā Leui. xij. pceptū fuit. Homo q habz maculā nō offerat panem deo suo: nec accedat ad misterīū eius. Et ille macule significant pēa mortalia. ut exponit Grego. bñ. xlij. c. Hinc etem. a quibz maculis debent esse liberi pmo uendi. quibz maculis pleni sunt tales qui appetunt et qrit hūmōi pmoūēones. Ad hoc etiaz facit qd habet exē de elec. ca. Euz in cunctis.

¶ Sed quid de offi. **§. v.** tjs et dignitatibus secularibus si appetant et petantur et pcurētur p pces et obsequia. ut officium pēatis. senatoris. capitanei. vexilliferi. pōratus ciuitatis. et alijs hūmōi. nunquid est pēim? heo. qd si quis hūmōi appetat vel querat magis curans de honore et lucro q de iusticia seruāda. vñ et paratus seruire amicis illicitis et in illicitis. et lucrari p fas et nefas. et deuiare a iure ne dipliceat magnis: nec punire crimina ut debet. utiqz mortaliē peccat faciens cōtra illud Sap. j. Diligite iusticiā q iudicatis terrā. Silite: si igrat ea q spectāt ad executōnem debitā dicti officij: nec iuuari p aliū potest. ut p assessorem. In laicis. n. intolerabil vñ ignorātia dicit Leo. bñ. xxyviii. ca. Si in laicis. et loqz de rectoribz. Silite si patus est se itromittere de his ab q sua pfas non se exēdit qvis ibi consuevit fieri: puta si laicus velit de clericis iudicare vel de ecclesiasticis disponere qd eis pbihef. bñ. lxxxyvi.

p totū. Si autē intendit seruare in oībz et administrare iusticiā in agēdis. saltem per praticam ppetere edoctus. et in dubijs intēdens consilia querere: illa tamem querit et ppter bonorem mundi. et ne despicabilis habeatur non participando officia ciuitatis ut ceteri. vel ut inte lucrum consequatur quo se et familiam valeat sustentare. et hoc per salariū deputatū. et alia consueta ut de penis pecuniarijs et litigijs nil extorquendo a subditis vltra constitutum. scilicet apportatōnem lignorum et victualium et huiusmōi: humana cōptatio est. non tamen condemnābus. Et mltomagis cum ista querunt ne priuati hys cōculcentur a ceteris. et imponantur ei onera grauiā et importabilia. Siquis autem hoc faceret ad obuiandum malis zelo iusticie deuz non homines timens: quis est hic et laudabilis eum? Tutius tamē esset extra huiusmōi bi esse. quia difficile est in huiusmōi officijs que ibi proponuntur malis multis resistere et opponere se torrenti: ad quod tamen tenetur qrit in eo est. quia ut dicit Inno. Non caret scrupulo societatis occulte qui mani. festo crimī desinit obuiare. distincte. lxxxi. Error. Ad mentem etiam reducendum quia iudicium durissimum fiet hys qui presunt. ut Sapiētie. vi. dicitur. Qui autem sunt male vite periculose se ingerunt ad talia: et multo magis qui etiam male fame. Difficile est. n. ut habituati in malis non deficient in mltis. Ante et Leo papa dicit qd ad honores mundi sine suffragio temporis siue merito laboris indignum est perueniri. Et notari ambitus solent. idest ambitionis vitio quos probitatis documenta non adiuvant. distincte. lxxj. Miramur. Dicit enim Zosimus papa. Officia secularia principalem locum nō vestibulum actionis ingressis idest nouis in huiusmōi: sed per singulos gradus examiatos deferunt. distincte. lxx. Si officia. Et licet mali iuste iudicāret hoc tamē est scandalum populis. vñ Ambro. Iudicet iste de alterius errore qui non habet quod in seipso contemnet. Iudicet ille qui non agit eadem. iij. qst. viij. Iudicet et per totam questionem illam.

De magisterio in **§. vi.** theologia vtrū liceat appetere. petere et procurare. Et videtur qd non. quia xpūs dixit Math. xxviii. Nec vocemī magistri. quia magister vester vnus est xpūs. Et Iaco. iij. bñ. Nolite plures magistri fieri et. In cōtrariū est. quia nullo iure prohibetur. et nullaz curā habz annexaz vñ sit piculum. heo. Hanc qstōem format. bea Tho. in quolibz sub alijs obis. videlicet vtrū liceat alicui p seipso petere licentiā docēdi in theologia. Et rñdet qd sic. Et rō ē qd nullā petit excellētiā pēatis qd turpe ē: sed petit solū opportunitatē cōmunicādi id

quod habet communicare. Communicare autem scias quas
quod habet laudabile est. et ab caritate pertinet. secundum
illud **1. Petri. vii.** Quia sine fide non dabitur. et sine
iudicio communico. **Et. i. Petri. iiii.** Unusquisque pro
ut accepit gratiam in alterutrum illam administrat.
Potest tamen turpitudine pertinere ratione presumptionis
viti ille qui non est idoneus peteret officium docere
dicitur. **Ex** his igitur duo presupponuntur ad
hoc ut sit licitum. **Primum** quod sit idoneus ad docen-
dum. **Secundum** quod intendat non excellentiam princi-
paliter sed communicare doctrinam. **Si** ergo
aliquod horum defuerit non licitum sed pec-
catum erit per argumentum a contrariis. ut
dicitur. **Qualis.** **Si** ergo non sit idoneus nec
etiam competenter. presumptuosus erit et vix
esse mortale. quia contra intentionem ordinis
tonis ecclesie. **Ab** ecclesia. n. creditur institu-
tum tale officium magisterij. ut ex de magi-
stris. per. 10. et ad defensionem et declarationem
catholice doctrine ut sciant homines ad quos
in dubijs de iure debeant habere recursum et
ut doctrina catholica publice doceatur. **Et** quod
sit intentionis ecclesie et non admittatur ad
tale magisterium non idoneus. patet ex hoc.
quia iurant communiter magistrandi quod non
admittent ineptos ad illud. **Iuramentum** autem
non exigitur extra ordinem ecclesie nisi
in arduis que vult omnino seruari: quod vix
in hominibus esse videtur. **Nam** ex contrario sequitur
derisio catholice doctrine et periculum animarum.
Nam simplices audito nomine magistri ab il-
lum accedunt pro consilio in dubijs conscien-
tie. vel pro declaratione scripture. super quam quod
tunc erubescens tacere ne ignarus videatur.
respondet sibi ignorantiam suam. **Ante** et
Inno. dicit. **Miserum** est cum fieri magister
qui non fuit discipulus. **dist. lix.** **Et** **2. solim.**
papa. **Quis** tamarrogans tam impudens in-
venitur qui in celesti militia que propensius
ponderanda est. et sicut aurum repetitis igni-
bus explicanda est. statim dux esse desiderat.
cum tyro ante non fuerit. prius velit docere
quam discere. **dist. lix.** **Si** officia. **Merito** autem
potest dici cuiusmodi magisterium militia.
quia docendo et disputando debet vix ad mor-
tem pro veritate certare. **Accidit** autem de hominibus
imperitis magistris quod dicit **Leo** papa. vi
delicet quod magistri existunt erroris qui veri-
tatis discipuli non fuerunt. **xxiii. q. ii.** **Quid**
autem. **Non** videtur igitur talis damnationem evadere
qui manifeste ineptus et insufficientis illud querit
et appetit: nec eos qui illum admittunt cum piuri
inveniant. **Quia** autem scia requiritur ad hoc ut pos-
sit idoneus iudicari: arbitrio ipsorum propter res
lingitur. **Si** autem idoneus quo ad scientiam ex-
istat. sed hoc quod non ab omni communicando scias sed pro-
cipaliter ad honorem sui et non dei. et magis ad
temporalia acquirendum et exemptiones habendas et li-
bertatem. vix etiam graviter et mortaliter peccare.

quod officium spirituale facit venale. **Ad** quod opti-
me facit quod dicit **Beda.** videlicet. **Debitores** co-
lubas sunt homines etiam qui gratiam vel gratiam in ecclesia
spirituale quam domino largiente preceperunt non sim-
plici intentione sed cuiuslibet humane causa retribu-
tis exercet contra illud **Petri** apostoli. **Qui** loquitur
quasi sermones dei et qui ministrat tanquam ex
virtute quam administrat deus ei ut in omnibus bo-
nificet deus. **Quicunque** ergo tales sunt si veni-
ente domino nolunt de ecclesia auferri auferant
ista de actibus suis. **i. q. iii. ca. Non solum.** **Non**
auferet autem quod de ecclesia nisi pro mortali. **et c.**
ex quo intendunt talem gradum propter temporalia
exercere. **Et** pertinere videtur hominibus vitiis ad am-
bitionem et cupiditatem que maxime debent esse
remota a clericis: et multo magis a religiosis.
Unde **Hymacius** papa. **Nullus** pro ambitione ad
honorem permittatur accedere. **Nam** cum hic exces-
sus in laica conversatione culpeus. quod dubitatur quoniam
in religiosis et deo servientibus incipit obpro-
brius. **i. q. j.** **Nullus.** **Unde** et saluator dicit in-
vehit contra scribas et phariseos de hoc in ce-
tera quod amant vocari ab hominibus rabbi quod in-
terpretatur magister. **Matth. xxiii.** et non vix utiliter hoc
egisse de venialibus culpis. **Ceterum** attempta am-
bitione moderni temporis qua omnes currunt ad
magisterium. docti piter et indocti. et non recta
intentione. credo laudabilius fore hominibus fuge-
re qui docti sunt ad sufficientiam. et abstinere. quam
querere. ad reprimendam temeritatem eorum qui per
fas et nefas ad talem gradum ascendunt. et tollen-
dum subterfugium excusationis eorum cum vide-
rent per hoc talia querere. sicut plures fecerunt
vita et scia dari. **Et** hoc nisi obedientia eos
cogat. tunc. n. cum **Hieremia** primo se excusante
temerum parvum est. **viii. q. j.** **In** scripturis. ut. **b**
Tho. fecisse legitur. **Ad** argumenta respondetur.
prohibuit christus aliquem vocari magisterem ea in-
tentione ne quod estimaret illuminationem men-
tis quam quod precipit ex doctrina magistri. sibi ipsi tamquam
magistro principaliter attribuere. cum ipse christus
solus deus sit magister qui illuminat omnes
hominem venientem in hunc mundum. **2. sol.**
primo. i. sine quo nullus illuminatur. **Ad** il-
lud **Jaco.** respondetur quod intelligit de his qui ex a-
mbitione hoc querunt et presumptione. **Unde** ibi glo.
Nisi discreti et in scripturis docti.

Sciendum etiam **S. vii.**
vitiu ambitionis reperiri circa exteriorem
cultum. s. ornatus corporis et apparatus. **Unde**
dicitur **Actu. xxi. q. Agrippa et Veronice** cum
ambitione multa idest apparatu introierunt
in pretorium. **Et. ij. paralipo. xvi.** dicitur quod
super corpus **Assa** regis iuda mortui com-
buserunt aromata et unguenta ambitione ni-
mia. **Sed** ut dicit **Tho.** secunda secunda. q. cxx. ar.
ij. hoc si est nisi secundum quod cultus exterior pertinet ad
honorem. **Presumptuosus.** n. ambitiosus et ar-
rogans. **Primo** quod ignorat seipsum in quantum

748

dignificant se bonis plusq̃ sunt digni. **P**ecū
do sunt insipientes vel presumētes inq̃tum
conantur ad honorabilia et alta que sunt
supra ipsos. **T**ercō indebitē utunt eis. De
mum quando nō possunt perficere rebarguū
tur et ab alijs et a propria conscientia. Et cuz
non possunt habere honorem in virtutibz et
in magnis factis: volunt honorari per fortu
nas. Ante ornant se vestibz et componunt fi
guras corporis sui ut decentes videantur: et
volunt q̃ bone fortune eorum sicut diuitie et
huiusmodi sint manifeste alijs: unde et ipi di
cunt et narrant fortunas suas ut inde hono
rentur. Non tamē ambitio est circa exteriorē
ornatum vel fortunas nisi fm q̃ hoc pertinet
ad honorē Tho. et Alb. i. cōmē. sup li. ethico.

**Capitulum sextum
de presumptione.**

Presumptō sumitur mul
tipliciter. Aliquando enim poni
tur pro probatione semiplena in
iure: et sic dicitur in regula iuris.
q̃ semel malus semper presumitur malus. de
regula iuris. in. vi. cum suis concordantijs.
Aliquando sumitur pro quadam bona confi
dentia et sic accipitur Iudith. vi. Benedictus
es domine qui non relinquis presumētes de
te. Et distinctione. iiii. c. Deniqz dicit Grego.
q̃ mulier que fluxum sanguinis patiebatur.
xpm̃ presumpsit tangere. id est deuote. con
fidit propter sanitatem habendam. Aliquan
do sumitur pro vna ex speciebus blasphemie
in spiritum sanctum qua quis indebitē sperat
dei misericordiam consequi permanendo in
peccatis. Aliquando sumitur prout opponit
magnanimitati. et est species superbie: et de
hac alijs modis acceptōnis omīssis nunc hic
agitur. Et potest describi sic. q̃ presumptō est
vitiū quo quis aggreditur vel exequitur ea
que supra facultatem suam sunt et conbitēz.
Pro cuius declaratione sciendum est q̃ ma
gnanimitas est virtus moralis tendēs ad ma
gna opera et magnos honores: sed fm rationē
et fm virtutem suam et dignitatem. huic autē
virtuti opponitur aliquod vitium fm defectū
et aliquod fm excessum. sicut et in alijs virtu
tibus moralibus. Et fm defectū quidem oppo
nitur vitium pusillanimitatis quo quis re
bit se ab hīs bonis quibz est dignus vlt̃ apt̃.
dum scilicet non conatur ad operandum ea
que sibi competere secūdm statum suum.
et hoc prohibetur Eccl̃i. vii. Noli esse pusillani
mis in animo tuo. Sed per excessum opponi
tur magnanimitati presumptio et ambitio: s3
diuersis modis. Nec est inconueniēs vni vir
tuti opponi plura vitia fm diuersos respect̃.
Elitium enī ambitionis opponitur magnani

mitati inq̃tuz inordinate tendit ad magnos
honores et indebitē utitur eis. quia nec ad de
bitum finem nec debito modo. Sed magnani
mitas tendit ad illa ordinate et debito modo.
Elitium autem presumptōnis attemptat ma
gnū opus excedens tamen suam facultatē.
Hunc Aresto. ventosū vocat. ij. et iiii. ethico.
Sed magnanimitas aggreditur opus sibi p
portōnatum. **Q**uā autē aliquis attemptet op
facere suam facultatem excedens: vitiosum ē
et peccatum. quasi contra ordinem naturalez
existēs: quod facit presumptuosus Tho. scda
scda. q. cxxx. Et de hoc Iudith. vi. De se et de
sua virtute pfumescentes humilias. s. tu deus.

Circa hoc tamen

S. j.

tria sunt notanda. Primum est q̃ sicut exis
in statu etatis imperfecte. scilicet puerilis. p
sumptuosus eēt si attemptaret facere ea que
ad statum perfecte etatis. scilicet virilis per
tinent. ut itinerando facere magnam dietaz.
portando maximū pondus faciendo sermo
nem ad populum. et huiusmodi. Non autē eēt
presumptuosus si ad hoc tendat puer ut ad
opera etatis pfecte proficiat: puta si ambulet
per aliquod miliare. si portet parū pōdus.
si aliquid menti recitet coram aliquibz. et hu
iusmodi. Sic existens in statu virtutis imp
fecte esset presumptuosus si statim attempta
ret facere ea que sūt virtutis perfecte. ut ex
ponere se operi ubi esset periculum martirij.
vel tradere se vite contemplatiue. vlt̃ expone
re se aliorum regimini. vel facere excessiuas
penitencias. et huiusmodi. non autem esset p
sumptuosus si ad hoc tendat ut in virtutē p
fectā pficiat. ut faciebat ap̃lus ad Phil. ii.
Que retro sū oblit? in āteriora me excedens
ad brauiū seq̃r supne vocatōis q̃si p̃tinuus
pfectus. Nemo. n. repēte fit sum? sed a mini
mis q̃sq̃ ichoat ut ad maiora pueniat. dicit
Gratian? de peniten. dist. ij. Dum sanctam.
Secdo notādū ē q̃si hō vult se ēbere et puer
tere ad diuina pōnē. p̃tēplationē. et hōmō.
viuēt se eis p̃ intellectū et volūtātē quīs diui
na sint sup̃ hoīes n̄ tñ dicef̃ p̃suptuosus si de
bito mō. i. fm capacitātē suā se applicet eis. et
rō ē q̃ i hoīe sūt q̃dā potētie naturales. ut i
tellect? et volūtās p̃ q̃s p̃ hō p̃iūgi imortalit
bus et diuinis. Eēt ac p̃suptuosus si intellectū
applicaret ad ea q̃ sunt sup̃ capacitātē suā ad
apprehendēdū pp̃ q̃d dī Eccl̃i. iij. Altrā te ne
quesieris: et fortiora te ne scrutatus fueris.
Tercō notādū ē q̃ si q̃s iēbat aliqd̃ otuo
sū op? facē dūte sua excedēs facultatē suam.
tal̃ dī vētosus et p̃suptuosus. Et hoc mō n̄ su
m? sufficiēs cogitare aliqd̃ boni vel facē ex
nob̃ (ut dī. ij. Cor. iij) i. dūte p̃pā. S3 si aliqd̃
attēptat aliqd̃ magnū opus. facere non ex se
s3 virtute diuini auxiliij. hoc iam non erit pre
suptuosum. cui? rō est. quia magnū opus de

se cū fiducia diuini auxiliij facultatem nrām
nō excedit. Tho. scda sede. q. cxxx. quod itelli-
go cū illud est sibi pportūatum fm cōbitōem
suam p̄supposito auxilio cōmūi grē. Nāz si q̄s
atēptaret facere miracula. aut p̄dicare into-
ctus sub fiducia diuini auxiliij magna p̄sum-
ptō esset. Sed attemptando celebratōem. cō-
munionem. religionis ingressum. regimen im-
positum q̄ huiusmodi. cum debitis circumstā-
tijs. hec cum diuino auxilio fiūt nō p̄pria
virtute: vnde non esset presumptio.

Si queratur

S. ij.

quod sit grauius peccatū p̄supptio aut pusilla-
nimitas sibi p̄ria: seo. Ita possunt confide-
rari tripl̄. s. fm suam speciez. fm suam radi-
cem. q̄ fm effectū inde sequentem. Scdm p̄-
mā p̄siderationem sic pusillanimitas est dete-
rius q̄ frequentius. detetius q̄d est et gūi? pec-
catum eoq̄ p̄ pusillanimitatē homo recedit a
bonis q̄d ē pessimum. vt dī. iij. ethicor. p̄-
supptuosus autē habz actū similitōz actui ma-
gnanimi inq̄tuz conatur i magnum. Et itē
pusillanimitas magis opponitur magnanimi-
tati q̄ p̄supptō. vñ q̄ gūius p̄cēm est. Est etiāz
frequentius p̄cēm pusillanimitas. Manifestuz
est. n. q̄ pluries accidit esse pusillanimes ali-
quos. q̄. s. omittūt facere bonuz quod possūt
q̄ q̄ se exēbant ad faciendū bonuz quod non
p̄nt. et itēo frequentius. Scdm hoc igī. b. Tho.
dicit pusillanimitatē simpl̄ esse maiusq̄ p̄-
supptōem. Scdm autē p̄sideratōem scdam. s.
q̄tū ad radicem eaz. tūc p̄supptō ē grauiusq̄
pusillanimitas. Nā radix p̄supptōis est su-
pbia. radix pusillanimitatis est ignorātia sue
possibilitatis. et pigr̄tia. gūi? autē ē supbia q̄
pigr̄tia. immo supbia dī delictū maximum a
ps. fm glo. ibi. q̄ fm cōsideratōem hanc dicit
Eccl̄. xxxvij. O p̄supptō nequissima vñ crea-
ta es: Elbī rīdet glo. q̄ de mala volūtate cre-
ature. s. de superbia. Et Hiero. ad Paulam q̄
Eustochium. De nulla re ita irascitur deus q̄
si p̄cōr. p̄supptuose supbiat. Scdm terciā
p̄sideratōem vñ gūius p̄supptio. nā ex p̄supptōe
boīm sequunt̄ innumera mala sibi q̄ alijs. No-
nūt. n. ex ea homines se ad honores et digni-
tates et officia indignissimi et imperitissimi.
volūt facere mltā indebite de sensu suo p̄su-
mentes neq̄ hoies neq̄ deū timētes. ea atē-
ptantes sub quibz deficiunt. q̄ alia magna scā-
dala faciūt. An dī Sap. xvij. Semp p̄sumit
seua p̄turbata cōscia. Pusillanimitas nocet
sibi priuando se illis bonis que facere posset.
alios per accidens non iuuando vt posset.

Extedendo huiusmo

S. iij.

bi materiā p̄supptōis dicit Ambro. q̄ Dauid
q̄ dixerat. Ego dī in abūdātia mea. i. bono-
rū spūaliū. nō mouebor in eternū. s. recedēdo
a rectitudine vitē p̄ p̄cēm sciens sibi nocuisse

illam iactantiā q̄ p̄supptōnez. subdit. Auer-
tisti faciem tuam a me. scilicet subtrahendo
gratiam. et factus sum conturbatus in pec-
cata varia lapsus. vñ. questione prima. imita-
re. In quibus verbis ps. tria ostenduntur.
¶ Primo sui p̄supptio. ibi. Ego dī in abūdā-
tia me: non mo. ineter. Secundo dei puni-
tio. ibi. Avertisti faciem tuam a me. Tercio
mali consecutio. ibi. factus sum conturbat.
Loquitur presumens de se in corde suo con-
ficens de abundantia bonorum spiritualium
suorum. non mouebor. scilicet recedēdo a deo
per peccatum in eternum nunq̄. Sic Petrus
apostolus de se presumens inquit. Et si omēs
scandalisati fuerint: sed non ego. qui tamen
ceteris detetius cecidit negans xpm ad vocē
ancille Math. xxvj. ¶ Sciendum tamen est
q̄ triplex est presumptio. Prima est p̄supptō
de p̄pria iusticia. Secunda est presumptio de
sua scientia. Tercia est presumptio de iniusta
potentia. De prima dicit Hiero. Nulla p̄su-
ptio perniciosior q̄ de propria iusticia et scien-
tia superbire. Presumit autem quis de p̄pria
iusticia quando propter opera precebetia sua
bona multiplicia ita cōfidit de virtute et con-
stantia sua q̄ amisso timore exponit se picu-
lis peccatorum tanq̄ sit certus de nō peccan-
do. Sed vt ait Leo papa i sermone. xl. Nemo
de sui cordis puritate confidat. s. p̄sumēdo.
quia peruigil ille hostis acrioribus pulsat in-
sidijs quos maxime nouit abstinere a pecca-
tis. Et per hunc modum diabolus aliquando
decipit homines vt cum per plura tempora nō
fuerint temptati vel inclinati ad aliquod ge-
nus peccati et precipue carnis et habuerint
oportunitatem peccandi: sic rebbat eos secu-
ros. q̄ incautos q̄ demū ēbat ad malū. Cū legē
in vitispatrum q̄ cum quibā esset infirma-
tus grauius et iam senex. propter quod erat
gravis congregationi. petijt ille licentiam ab
abbate eundi ad ciuitatem ad locum vbi ab
aliqua muliere gubernaretur et nō esset one-
rosus fratribz. cui cū abbas p̄diceret ne for-
te i fornicatōez caderz: ille p̄tristat? ait. Ego
sū mortu? corpe. q̄ quō p̄ istud mihi p̄tingē:
Cui ille. si tu mortu? es nō ē mortu? diabolus
tēptator. q̄ cū iuisset i ciuitatē q̄dā dgo ob de-
uotōez se obtulit ad fuidū ei. Et cū aliq̄ntu-
lū p̄ualuisset. ex nimia sūpta familiaritate q̄
fiducia eaz cōguit. q̄ ex ea filiū suscepit. de q̄
tū publice penituit exhortās alios sui exēplo
ne de se p̄sumerēt. Et vere hō habz timere et
nō p̄sumē p̄siderata boīm inualitudine. demo-
nū fortitudine. q̄ lapsoz multitudine. Tanta
ē imbecillitas nrā vt vnū verbuz blābum vel
aspey nos flectat ad malū. q̄ cogitāt de diui-
nis subito surripiat pessima temptatio. Nisi
quia dominus adiuuit me ait ps. paulomin?
habitasset in inferno aīa mea. Hostes autem

750

tartarei ita robusti sunt et callidi ut nos locuste reputemur et ipsi gigantes respectu nostri. sicut figurate dixerunt exploratores terre promissionis de inhabitatoribus eius. Lapsus innumeri et talium qui videbantur in peccabiles. ut David. salomonis. ezechie. et Josie. et aliorum. Unde Hiero ad Eustochium. Si Paulus apostolus vas electiois est preparatus in euangelium Christi. ob carnis aculeos et in centum vitiis reprimere corpus suum. et in servitutem subicit. et tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis sue. si post nuditatem. ieiunia. famem. carceres. flagella. supplicia. in se reuerfus exclamat. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securum esse debere. xxxij. q. v. Si Paulus. Et ubi quis ita de se presumeret quod exponeret se scientem peccatis peccatorum mortaliter peccaret. iuxta illud Ecclesiastici. Qui amat periculum incidet in illud. ut si quis ex aspectu fixo in aliquam personam. vel familiari colloquio vel turpi societate. vel loco. iam expertus est lapsum. et recenter et abuertentur ab ista se ponit male se posset iste a mortali excusare. Beat? vir qui semper est paupibus. dicitur Ecclesiastici. Qui vero mentis est dure nimis presumendo corruet in malum. Nullus ergo in gratia abundanti meritorum dicat. Non mouebor in eternum. Bene quilibet debet ponere non mouere se a deo et virtute recedendo unquam. sed cognoscat se fragilem et aptum ad perpetrandum omnia mala nisi custodiat eum deus: et ipse etiam se custodiat vitando occasiones malorum et sic obseruet. scilicet fugiendo pericula. Secundo presumit aliquis de sua scientia quando in hijs que sapientes dubitant ipse audet precipitare sententiam. sicut faciunt hodie multi predicatorum et confessorum. vel qui etiam quod peius est reprobant dicta magno doctorum et sanctorum quorum corrigiam calceamentorum non sunt digni soluere. Contra hos dicitur Ecclesiastici. xxxij. In medio magnatorum loqui non presumas. Quod inepte faciens Deliu iuuenis reprebensus. scilicet Job et amicos eius reprebensus fuit a domino. Ad magnam autem presumptionem de sua scientia pertinet qui sine causa urgente mutant leges et statuta maiorum tanquam ipsi melius cognoscent quam antecessores fundatores legum et religionum pleni sapientia. Sed ut dicit Nicolaus papa. Adiculum est et satis abominabile detectus ut traditiones quas patribus accepimus infringi patiamur. distinctione. xij. In cuius figuram preceptum fuit a domino in veteri lege. Ne transgrediaris terminos quos patres tui posuerunt id est ordinationes. Nec ex hoc quod alibi seruatur contrarium debet quis mutare de leui more quos inuenit in loco antiquatos in rebo in-

differentibus nisi sit ratio multum urgens et sine scandalo aliter presumptum esset. Unde Hiero. Illud breuiter admonendum puto ut fratres ecclesiasticas presertim qui fidei non officium ita obseruabatur ut a maioribus edite sunt. nec aliorum consuetudinem peritio more subuertere. distictio. xij. c. Illud. Et hic ibi glo. super verbo fidei. vel etiam moribus bonis. Ad magnam utique presumptionem pertinet ut ponat se quod audierit confessionem quam ignorat et etiam omnium presumens hoc ex sua bona conscientia et intentione et aliqui peccata et bonitate seu subtilitate naturali intellegit? nec per talis excusari a peccato mortali de hominis presumptione quod ita rudis ut nec casus a quo ipse per absolutum vel non abso lue sciat discernere: nec excommunicationem maiorem a minori nec peccata omnia mortalia. puta nesciens fornicationem simpliciter esse mortale. vel cogitationem deliberatam alicui mortalem. estimas omnes iras esse mortales. et sic de gula et inuidia. et quod non teneat quod ad peccatum et communicationem nisi in morte. et hominis. peccatus varios nec intelligens nec sciens saltim super hijs dubitare. Ad huiusmodi quod prestat causam efficacem ruine primi sui. et si non directe. sed hoc intentes. tamen indirecte. sed non faciens debite id ad quod tenet. quia non debuit se ponere ad illud ad quod apertum non erat id dandum alterius. per regulam. Qui occasionem damni dat damnum quod debuisse videtur. ex de iniuria. et damna. c. Si culpa. Ad quod facit optime quod ait Augustinus de penitentia. dist. vi. Qui vult consistere peccata ut inueniat gratiam. sacerdotem gratia scientem soluere et ligare. ne cum circa se negligens extiterit. si ex ignorantia instruendi. negligatur ab illo qui salubriter monet eum ut vitet cecum ne ambo in foueam cadant. scilicet peccator et peccator et loquitur de fouea eterne damnationis in qua nullus cadit nisi per mortale. Nec excusatur a toto ex hoc quod ponit ad hoc a plato suo. quoniam et ipse platus cum eo in foueam cadit eandem sententiam. Al. quod nec debuit cecum exponere: nec ille debuit omnino ineptus obedire. Posset tamen excusari talis in hijs tribus casibus. Primo quod periculum mortis consueti immineret nec aliter posset habere. tunc enim quilibet per se debet audire propter efficaciam sacramenti ne ea periret. Secundo quod peccata et peccata sufficiunt ita quod ipsum confessor docet. et ostendit uitam suam per peccata. et crederet bone conscientie. Tercio quod peccata sunt persone specialiter uiuentes et frequenter consuetos qui non consueverunt habere nisi venialia. Ad magnam presumptionem pertinet et periculofam ingerere se ad regendum alios qui se ignorat. Et similiter ad predicandum cum non est sufficienter aptus. vel cum non est missus. Ad magnam presumptionem imputandum est quod ponat se quod ab exercitibus abducendi. consulendi. in iure iudicandi. medicandi. si non studuit ut competenter sit in hominis eductus. Et ubi per regulam posse sumi illud. quod quicumque ponit se ad aliquod exercitium publicum. ex quo potest alius exinde sequi

notabile damnum verisimiliter in persona vel rebo
propter ignorantiam magnam illius circa illud
exercitium quod peccet mortaliter. ar. ex. de in
iu. 7 dam. da. c. Si culpa. Tercio presumit quod
de potestate. 7 hoc cum utitur potestate quas non habet
ab aliquo faciendum. de qua presumptione po
test illud exponi Ecclesiastes. vi. Nec vani
tas et presumptio spiritus est. vanitas est. quod
nil veri effectus agitur. presumptio est. quia
sibi attribuit potestatem quam non habet. unde
Gratianus de peni. dist. vi. §. si. dicit. Nemo vi
delicet alteri prophanum iudicare presumat.
In huius figuram mandavit dominus in veteri lege
Leuit. xix. ut transiens per alienum ager falcem in
alienam messem nullum mitteret. videlicet ut ex
ponit Grego. in euz quod non est sibi commissus
falcem iudicii non mittat. vi. q. iij. c. scriptum. Et
hoc scienter agendo utique mortaliter peccat.
ratio est quia facit contra iustitiam expresse
usurpans potestatem alterius 7 pervertit or
dinem iuris. Et hoc habet locum 7 in foro pe
nitentialem 7 in foro contentioso. ecclesiastico 7
civilium. Nam qui absoluit audiendo confessionem
si non habet auctoritatem. vel si habet auctoritatem
audienti. non habet potestatem absolvendi a tali casu
si scienter facit. quod dubitat mortalem et tale
presumptum: 7 similiter si absoluit ab excommunicatione
a quo non potest incidere etiam talis presumptor in
excommunicationem papalem. si esset religiosus. ut
habetur in quarta parte. tit. i. ibi vide de hoc. Similiter si
spesando vel commutando vota quod non potest sci
enter: peccat mortaliter in tali presumptione.
In foro etiam penitentialem si quis iudicaret aliquem non
sibi subditum scienter: peccaret mortaliter. etiam
in foro seculari. vel si episcopus proferret sententiam contra
totaliter exemptos. vel religiosos contra clericos.
7 homines sine sunt nulle. Similiter ad magnam
presumptionem 7 mortales pertinet rector secularium
si volunt iudicare clericos 7 ad iudicia
sua trahere siue pro debitis siue per tallias im
positis ab ipsis laicis. quia nullam potestatem habent
super eos. xj. q. i. p. totum. Similiter si clericus exer
ceret officium ordinis quem non haberet: puta
subdiaconus cantaret euangelium. diaconus bi
ceret missam. 7 homini. vel laico faceret officia
que nullo modo possunt fieri nisi per clericos: esset
mortalis presumptor. Unde 7 Otho rex iuda quia
presumpsit templum dei ingredi ad dandum
incensum domino quod officium erat sacerdotum. a deo
percussus totus factus est leprosus. ut habetur in i. pa
lipo. xvi. Ad magnam presumptionem 7 mortife
ram spectat mutare non solum materias 7 for
mas. sed etiam ritus: et quod pertinet ad solennitatem
sacramentorum 7 officiorum ecclesiasticorum.
Ad presumptionem maximam spectat ut inferior su
priori velit iudicare 7 sentire de eis cum non possit.
Unde dicitur in decre. dist. xxi. Tantum hanc pre
sumptionem sancti patris apud calcedonem in ge
nerali concilio detecti sunt (quod. f. quodam) Dioscor?

nomine presumpsit sententiam excommunicationis con
tra Leonem papam dicere) ut eum sine aliquo
iudicio subito condemnarent. Nec vacat
a presumptione subditus qui etsi non iudicio
sententiae. tamen temerarie condemnat facta pre
latorum dubia. quod potest bene et male fieri. quod
deo displicere ostenditur per figuram. Nam ut habetur in
ij. Re. vi. cum archa domini David ordinante re
duceretur in Hierusalem cum in itinere bobo
ducentibus eam recalcitrantibus archa aliquan
tulum inclinata fuisset. quidam nomine Oza
qui eam cum bobo deducebat temerarie teti
git eam quasi retinens ne caderet propter quod
a domino subito percussus est morte. Et ut ex
ponit Gratianus. ij. q. vii. c. plerumque. §. Huius
itaque. 7 Grego. in moral. Archa designat pre
latum quod in se debet habere manna dulcedinis 7
virga austeritatis. 7 legem iuris 7 scientie. bo
ves recalcitrantes sunt subditi discipuli. quibus
quod placet inclinatur condescendens aliqui inspectum
eorum. Aliquis presumptuosus quasi retinet archam
ne cadat. dum presumptuose iudicat 7 reprehen
dit platum de nimia remissione. Unde Oza inter
pretatur robustus quod. f. presumit de sua virtute.
Posset autem esse ita inordinata talis presumptio quod
mortem incurreret anime. Ita pertinet ad presumptionem
quod aliquis se intromittat de officiis aliorum
7 de hiis quod non spectant ab eo nisi necessitate vel
caritate moueretur ad supplendum defectum
alterius. Unde dicitur in regula iuris. quod non
est sine culpa qui rei que ab euz non pertinet
se immiscet. extra de re. iu. libro. vi.

¶ Dumitio quam facit .§. iij.

deus contra presumptionem ibi nota secundo cum
dicitur. Auertisti faciem tuam a me. Auertit autem
deus faciem suam a creatura rationali dupliciter.
Uno modo subtrahendo gratiam sicut cum aliquis
offenditur ab aliquo subtrahit faciem seu aspe
ctum suum ab eo nolens videre eum. Et hoc facit
deus presumptuosus quoniam est mortalis eius presumptor.
Deu. xxxij. Abscondam. n. faciem meam ab
eis. generatio. n. perversa est. Alio modo dicitur deus
auertere faciem suam subtrahendo feruorem
et actualem deuotionem et spiritualem gustum
quod facit aliquando sponsus erga sponsam
ex quo defectu ut magis sit circumspecta et ti
morosa. Et hoc dicitur per. Ego dixi in excessu me
tis mee. Et secundum aliam litteram. In pauore meo
proiectus sum a facie oculorum tuorum. quod est
verbum anime deuote. videlicet cum sentit se
priuatam consolationibus spiritualibus et gustu
dei timens se derelictam a deo. sed ideo deus
hoc agit ad tempus ad excludendam presump
tionem. Nam si ad placitum suum anima sen
tiret consolationem nimis de se presumeret. et
negligentie se daret. 7 parum a defectibus par
uis se cauere. sicut si vir semper aspiceret et
videret in faciem sponse efficeretur nimis ir
reuerens et levis.

762 **Quod ad tertium** **S. v.**

scilicet consecutione mali certum est qd amissa gratia dei per presumptionem non potest sequi nisi malum de quo conturbatur mens. Unde in versu predicto subbitur. factus sum conturbatus. id est totus turbatus. Cor enim impij quasi mare feruens quod quiescere non potest nunc estuans per vanam passionem. nunc per aliam. quandoque per vanam letitiam. quandoque per nimiam tristitiam. et huiusmodi.

Capitulum septimum de Curiositate. in q agitur de spectaculis et vitijs que procedunt ex vano aspectu. et etiam de studio secularium litterarum utrum sit licitum:

Curiositas inter gradus superbie supra ponitur. et ab ea procedere videtur. vitium est per se omnes inuoluens. et parum cognitum. sed multum nociuum: quod a se remoueri exoptat psalmus. dicens. Auerte oculos meos ne videant vanitatem in via tua viuifica me. **Ubi tria ponit.**

Primo ostendit sui debilitatem. ibi. Auerte oculos meos.

Secundo petit excludi curiositatem. ibi. ne videant vanitatem.

Tertio appetit dirigi circa vniuersitatem. ibi. in via tua viuifica me.

Ostendit primo ex **S. j.**

hoc sui debilitatem. quia postulat a deo hoc fieri quod videt per se facere non posse. scilicet Auerte oculos suos a vanitate ad quam curiositas inducit ad inspiciendum. Multum enim homo inclinatur ad sciendum. Nam ut dicit philosophus. Omnes homines natura scire desiderant. et Ecclesiastes primo dicitur. Non satiatur oculus visu: nec auris auditu. Multo enim magis appetitur scientia et veritatis cognitio quam diuitie quarum appetitus est insatiabilis: et merito quia scientia pertinet ad perfectionem anime. non autem diuitie. Et ideo orare debemus ut perficiat quod per nos non valeamus. scilicet auertere oculos a vanitate. id est inordinata et inutili cognitione. **Ipe. n. deus** (ait aplos ad **Phil. ij**) opas i nobis velle et perficere per bona voluntate. **Adeo** autem nociuum est ut excludat aliquam a regno celorum. **Ubi** curiosus figuratur per illum qui se excusauit non posse accedere ad quam fuerat cena iuitat? dicens. Iuga bouz emi quandoque et eo pbare illa. **Lu. xiiij.** Vos propter cornua que habetis eminetia in capite signat superbiam qui in se habet eminentiam estimationis de se super ceteros. Et propter ruminatorem designat considerationem inordinatam que discutit trite singula. **Quinq;** paria sunt quandoque sensus exterioris a quo ortus habet omnis nostra cognitio.

Paria vero sunt non singularia. quia iporum sensuum organa exteriora sunt duplicata. ut duo oculi. due aures. due nares. duo labia. due manus. in quarum pulpis precipue viget tactus. Probare vadit qui curiose utitur eis ut experiatur quod delectationis in hoc reperiat. **Hic** autem si emit huiusmodi paria bonum dans pro precio salutem anime sue: eam scilicet proponens ut delectetur in cognitione inutili et vana rerum secundum sensum vel intellectum utique seipsum priuat cena glorie. de qua dicitur **Apoca. xix.** Beati qui ab cenam nuptiarum agni vocati sunt. **Sed** videtur in huiusmodi cognitione intellectuali vel sensitua non posse esse peccatum. **Nam** sensitua deseruit intellectui. Cognitio autem intellectiva secundum se est bona. **In** hoc. n. videtur consistere perfectio hominis ut intellectus eius de potentia reducat ad actum quod fit per cognitionem veritatis. **Preterea** illud quod quis consequitur a deo non potest esse malum. quia deus non est actor mali. **Sed** quicquid abundantia cognitionis est a deo iuxta illud **Eccl. i.** Omnis sapientia a domino deo est. **Et** **Bar. viij. b.** Ipse dedit mihi horum que sunt sciam veram ut scientiam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum. **et** **et.** **Preterea** illud per quod quis assimilatur deo non potest esse malum: sed homo assimilatur deo per hoc quod veritatem cognoscit. et quia omnia nuda et aperta sunt oculis eius. ad **Hebr. iij.** **Et.** **Regu. ij.** dicens. Deus scientiarum dominus est. **et** quicquid abundet cognitio veritatis non est mala sed bona. **Appetitus** autem boni non est vitiosus. **et** circa cognitionem veritatis non potest esse vitium curiositatis vel aliud. **Rursum** beatus **Thomas** secunda secunda. q. clxviij. arti. j. per cognitionem veritatis quis de se fit bona. potest tamen per accidens alicui esse mala in quantum vel superbit ex ea vel utitur ea ad malum. **Vitium** autem curiositatis non est circa ipsam cognitionem veritatis directe. sed circa appetitum et studium cognoscere veritatis quoniam. scilicet inordinatus. **Quis** ergo bonum hominis consistat in cognitione veri. tamen perfectum bonum hominis non consistit in cognitione cuiuscunque veri. sed in cognitione summe veritatis perfecta. ut per philosophum in **x. ethicorum** patet. **Et** ideo potest esse vitium in cognitione aliquorum verorum secundum quod talis appetitus circa illa non debito modo ordinatur ad cognitionem summe veritatis in qua consistit summa felicitas. **Et** sic soluit philosophum. **Ad** secundum et tertium respondeo quod quis cognitio veritatis quam habemus a deo et per quam assimilamur deo: de se fit bona. non per hoc excluditur quandoque homo possit cognitionem veritatis abuti in malum. vel etiam inordinate cognitionem veritatis appetere. **Non** enim sufficit ad virtutem bonum appetere: sed oportet etiam ipsam appetitum boni esse regulatum secundum rationem. **In** hoc ergo consistit vitium curiositatis in appetitu et studio inordinato circa cognitionem rerum de quo orandus est deus ut amoueatur bicendo. **Auerte oculos meos. et.**

Item ad secundum. f. .§. ij.
 de ipso vitio curiositatis. Sciendum q̄ sicut
 duplex est oculus. scilicet corporis qui bicif
 sensus. ⁊ anime qui dicitur intellectus. ita du
 plex est curiositas. scilicet intellectiva ⁊ sensi
 tiva. ⁊ ideo i plurali dicit oculos meos ne vi
 deant vanitatem. Et quis curiositas sensiti
 ua exerceatur per alios quatuor sensus sicut et
 per visum. tamen nomine visus intelligit̄ ois
 sensatio. Unde consuevit dici. vide q̄ bonum
 sonum habet campana. i. audi. vide q̄ bonu
 odorem habet iste flos. i. odor. Et xpus dixit
 discipulis suis. Videte manus meas ⁊ pedes.
 i. palpare. Luce. vii. Et ps. Gustate et videte.
 Etiam autem dicitur res inutilis. vel que si
 consequitur finem ad quem ordinatur. sicut
 medicina dicitur vana que non inducit sani
 tatem ad qua ordinatur. Cognitio in homine
 ordinari debet ad aliquam utilitatem fm rone.
 sicut ⁊ omnis actus humanus al' vana est. et
 curiositatis vitium. Unde Sapi. xii. dicitur.
 Elani sunt omnes homines i quib' no subest
 scientia dei. i. qui non ordinant scientia suā
 ⁊ cognitionem ad deum saltem ut ultimum fi
 nem. ⁊ Hiero. ait de quibusdā curiosis. Nonne
 videtur vobis in vanitate sensus ⁊ obscurita
 te mentis ingredi: qui diebo ac noctibo diale
 tica arte torquentur. qui phisicus p̄scrutator
 oculos trans celum leuat ⁊ ultra profundum
 terrarum et abissi in quoddam inane demer
 gitur. qui iam bene feruet ab tantam metro
 rum siluaz in suo studiosus corde distinguit
 ut habetur. xxxvi. distinctione. Nonne. Ait
 ergo oculi vanitatem cum quis sequitur cu
 riositate intellectiuam vel sensitiuam. **¶** Et
 q̄tum ab intellectuam notandum fm beatū
 Tho. scda scde. questō. cly. articulo primo
 q̄ q̄nq; modis ipsa curiositas exerceat. **¶** Pri
 mo inq̄tū quis intendit suo studio in cogni
 tione veritatis prout per accidens coniungi
 tur ei malum sicut illi qui student ad scienti
 am veritatis ut ite superbiunt. Unde Aug.
 in libro de morib' ecclesie. Sunt qui desertis
 virtutib' ⁊ nescientes quid sit deus ⁊ quanta
 sit maiestas semper eiusdem manentis natu
 re magnum se aliquid agere putāt si vniuer
 sam istam corporis molem quaz mundu nū
 cupamus curiosissime intentissimeq; perqui
 rant. Unde etiam ⁊ tanta superbia in eis gi
 gnitur ut in ipso celo de quo sepe disputant
 inhabitare videntur. Similiter illi qui stu
 dent abdicere aliquid ad peccandum. vitio
 sum studium habent. fm illud Hiero. ix. Do
 cuerunt linguaz loqui mendaciū. Et qui ad
 discunt incantationes. sortilegia. ⁊ maleficia.
 ⁊ beneficia. et huiusmodi. vel experiuntur. ea
 si habent effectum. Hiero. etiam in libro sen
 tentiarū dicit. Ideo prohibet xpianus figmē
 ta legere poetarum. quia nimīū excitant mē

tem ab incentiua libidinu. bis. xxxvi. **¶** Ideo.
 Quob precipue v' h' locus in Quib' me
 tamorphoseos ⁊ de arte amandi. ⁊ Iuuenali.
 ⁊ similib'. Ambro. q̄ dicit de astrologia. ⁊ hu
 iusmodi scientijs q̄ despecte sunt. Et qui hīs
 student curaz anime non habent. bis. ea. §. ij.
¶ Secundo modo cum quis studet abdicere
 ab eo a quo nō debet. sicut illi qui perquirūt
 aliqua futura vel occulta a demonib'. in quo
 repitur curiositas supstitiosa. Unde Aug.
 de vera religione. Nescio an philosophi impe
 direntur a fide vitio curiositatis in perscru
 tandis demonib'. p̄trea autem xpus demo
 nez confitentem ipsum dum clamabat. Scio
 te qui sis sanctus dei. increpabat ut taceret.
 Luce. iiii. ut scilicet nos doceret non esse que
 rendum a demonib' etiam cognitionem veri
 tatis. quia p̄trea aliqua vera aliquando di
 cunt ut homines hīs allecti eis crebāt. ⁊ tan
 dem ad aliquod malū deducāt. Ad hanc etiā
 supstitiosam curiositatem ⁊ p̄stiferam p̄tin
 ars notoria qua quis querit acquirere cum
 certis obseruantijs diuersas scias. Et de hac
 infra in ti. de superstitiōib'. Dicit etiā Aug.
 in ti. de diuinationib' ⁊ maleficijs que fiūt in
 inuocationib' demonum. hīs potentis per
 demonum fallaciam illuditur curiositas hu
 mana quāto id impudenter appetūt scire qd
 nulla eis ratōne conuenit inuestigare. xxxvi.
 b. v. Nec mirum. Debent autem qui habent
 huiusmodi libros induci ad comburendu ta
 les libros et scripta ne alij abutantur exēplo
 eorū. quod scribitur Actū. xix. scilicet q̄ q̄
 dam qui fuerant curiosi sectati contulerunt
 libros ⁊ combusserunt coram omnib'. **¶** Ter
 cō mō ⁊ alijs sequitib' p̄ eē vitii ex ipa iordi
 natōe appetit' ⁊ studij addiscēdi veritate. Et
 hoc p̄mo inq̄tū p̄ studiū minus utile rebitur
 a studio qd ex necessitate sibi incūbit ut si ha
 bens curā aiā. vel audire confessionem ne
 sciens qd spectet ad tale officiū. insistat stu
 dio philosophie. vel astrologie. vel poesi ⁊ hu
 iusmodi. qd Hiero. reprehēdes inq̄t. Sacerdo
 tes dei omisiss euangelijs et p̄phetijs videntur
 comedias legere. amatoria bucolicorum ver
 suum sba cantare. tenere virgilium i maib'
 ⁊ id qd in pueris ē causa necessitatis. crimen
 in se facere voluptatis. bis. xxxvi. c. Sacer
 dotes. **¶** Sic et Origenes. dic. Scinifēs. ⁊ ranas
 q̄b' p̄cussa fuit egipt' significare vanā gloriā
 dialecticor' garrulitatem. ⁊ sophistica argu
 menta. Bilique q̄ porcorū quibus prodigus
 saturari cupiebat: sed nequibat. doctrinas fi
 gurant gentiliū fm Hiero. Sed ⁊ ipe Hiero.
 verberatus fuit acriter in infirmitate. ⁊ sibi
 dictū q̄ Ciceronianus erat nō xpianus eo q̄
 nimis vacabat studio Platonis et Ciceronis
 delectatus suauitate eloquij. Et si quanto
 prophetas legere incipiebat. sermo horrebāt

754

incultus ait ipe. bis. xxvij. **Legim?** cū. §. se.
Dicqz ex curiositate reſtebatur a studio ſcri-
 pture magis utili ⁊ neceſſario. **Uñ** et religio-
 ſis et clericis in ſacerdotio vel dignitate con-
 ſtitutis p̄hibetur ſub pena excomunicacōis
 ſtudio legum. et p̄ſice. i. medicine ut ma-
 gis poſſint vacare ſtudio theologie et cano-
 nū. ex ne cle. vel mo. c. fi. ⁊. ca. **Non magno.**
¶ Quarto modo inq̄tuz aliquis ſtudet ad co-
 gnoſcendum veritatem ſupra p̄p̄ij ingenij ſa-
 cultatem. quia per hoc homines defacili labū-
 tur in errores. **Uñ** d̄r **Eccl̄. iij.** Altiora te ne
 queſieris ⁊ fortiora te ne ſcrutatus fueris. ⁊
 in pluribz operibz eius ne fueris curioſus. et
 poſtea ſequitur. Multos enī ſupplantauit ſu-
 ſpectio illoz. ⁊ i vanitate detinuit ſenſus eoz.
Ad quā curiositatem pertinet q̄ aliqui inue-
 ſtigant de miſterio trinitatis. vñ incarnacōis.
 vel ſacramenti eukariſtie. ⁊ predeſtinationis
 ⁊ huiusmōi. rāōnibz naturalibz. de quibz dic
Ambrō. Cu q̄ bigitum ori admove. ſcrutari
 nō licet diuina miſteria. ſ. curioſe. **Uñ** et in
 figuram **Numeri. iij.** ſuit p̄ceptuz. Alij nul-
 la curiositate videant que ſunt in ſanctuario
 i. occulta miſteria xp̄i p̄uſq̄ induantur. i.
 niſi velata. **Et** quia curiositate ducti filij iſrl̄
 viderunt archam dei reductam per boues a
 philiſteis qui in bello abſtulerāt eā in Beth-
 ſames. mortui ſunt ſeptem milia virozum et
 quinquaginta milia plebis de Bethſamitis.
 ut b̄r. **j. Re. vij.** Permaxime ſimplices debent
 cauere ab huiusmōi curioſis queſtionibus.
Uñ **Auguſt** dicit. q̄ cuz querunt aliqui qd̄
 deus faciebat ante mundi creatōnem. **Reſpō**
 dendū ē q̄ eternā gehēnā curioſis p̄parabat.
¶ Quinto modo quando homo appetit cogno-
 ſcere veritatem circa creaturas non referen-
 do ad debitum finem. ſ. ad cognitiōnez dei: ſed
 in ip̄a cognitiōne ſola delectatur. vñ **Auguſt.**
 de vera religione dicit q̄ in conſideracōne cre-
 aturarum non eſt vana et p̄itura curioſitas
 exercenda: ſed gradus ad immortalia ⁊ ſemp-
 manentia faciendus. **Salomon** q̄ dicit ſe cu-
 rioſe multa inueſtigaffe. p̄pter nimiam curio-
 ſitatem quā habuit ad inueſtigandū de opi-
 nionibz hominum circa ſcibilia. inſatuatus
 legitur nimio amore mulierum. quos **Orige-**
 nes intelligit pro doctrinis gentilium varijs
 ⁊ multis quarum amore delectatus a verita-
 te errauit. poſtea tamen emendatus. **Gene.**
 in ep̄ſtola. **Demens** merito videret: ſi cū ſara
 in monumentum ſenes ſemineqz congererēt.
 cuz iuuentus intra portas expectaret arma-
 ta: ſederem ocioſus. ⁊ huiusmōi queſtiuncu-
 las ponere. Quos non perdidisti habes: cor-
 nua non perdidisti. ergo cornua habes. **Non**
 vacat ad iſtas ineptias. **Ingens** negotium i
 manibz eſt. **Mors** me ſequit̄. **Fugit** vita. **Ab-**
 uerſus hec me doce. hec ille.

Oculus quoqz cor. §. iij.

poralis p̄out includit omnem ſenſum exte-
 riorem videt vanitatem cuz curioſus eſt. que
 curioſitas ſenſitiua cauſa multozum peccato-
 rum ⁊ omnes pene inuoluens. conſiſtit in ap-
 petitu ⁊ ſtudio inordinato cognoscendi p̄ ali-
 quem ſenſum exteriorem. **Pro** cuius declara-
 tione dicit beatus **Tho.** ſcda ſcda. q̄ſt. clxxij. q̄
 cognitio ſenſitiua ordinatur ad duo. **Uno** mō-
 tam in hominibz q̄ in brutis ordinat̄ ad cor-
 poris ſuſtentacōnem inq̄tum. ſ. per huiusmōi
 cognitiōnem homines ⁊ alia animalia vitant
 nociua ⁊ conquirunt ſibi neceſſaria ad ſuſte-
 tacōnem. ſicut ouis videns lupum fugit. ⁊ ho-
 mo videns inimicum. quos facere non poſſet
 ſi non videret. ⁊ videns cibuz ſumit illū. **Alio**
 modo cognitio ſenſitiua ſpecialiter in homie
 ordinatur ad cognitiōnem practicam vel ſpe-
 culatiuam. **Uñ** enī herbam medicinale
 medicus ordinat eam ad medicinam. **Uñ** enī
 exercitia alicuius artis quomodo ſiūt abbi-
 ſcit ut ſm eam operetur. **Conſiderans** per vi-
 ſum. auditum vñ alios ſenſus pulchritudinē
 ⁊ virtutem creaturarum exurgit inde in co-
 gnitiōnem creatoris. **Quando** igitur nō appo-
 nitur ſtudio circa ſenſibilia cognoscenda p̄
 dictis modis ⁊ cauſis ſcilicet propter neceſſi-
 tatem ſuſtentande nature. vel propter ſtudiū
 veritatis intelligende. tunc oculus videt va-
 nitatem ⁊ peccatur curiositate vel alio vitiō.
Nam etiam ſi non ordinetur ab male concu-
 piſcendum vel detrahendum. aſpiciendo ſcili-
 cet facta alioz: ſolum ex hoc q̄ nō orbina-
 tur ad aliquod utile ſed potius auertit homi-
 nem ab aliqua utili p̄ſideracōne. curioſitas ⁊
 vanitas eſt. **Uñ** et **Auguſt.** in libro confeſ-
 ſatetur ſe peccare in aſpiciendo a caſu canez
 currentez poſt leporē eo q̄ hic aſpectus auer-
 tit aliquando ab aliqua utili conſideracōne ⁊
 vanus inquit ebefco. **Et** quīs luxuria ⁊ gula
 ſunt circa tāgibilia ⁊ guſtabilia ſicut et vitiū
 curioſitatis. eſt tamē iſta differentia inter iſta
 ſm beatum **Tho.** ubi ſupra. **Nam** luxuria et
 gula ſunt circa delectacōnes que ſunt in vſu
 rerum tangibilium ⁊ guſtabilium. ſed curio-
 ſitas eſt circa delectacōnem cognitiōis ⁊ ta-
 ctus ⁊ guſtus et alioz ſenſu ſed inordinate.
 ⁊ vocat̄ **peupia** ocl̄oz hec curioſitas rōe iaz
 bicta. q̄. ſ. noīe ocl̄i intelligit̄ oīs ſenſus. vñ ⁊
Aug. i. x. p̄ſef. oñtes diām hmoi dic. **Ex** hec
 euident̄ diſcernit̄ qd̄ curioſitatis qd̄ volupta-
 tis agat̄ per ſenſus q̄ voluptas pulchra. ſua-
 uia. canora. ſapida. leuia ſectat̄. **Curioſitas**
 aut̄ etiā cōtraria cēptandi cauſa ad ſubeūdā
 moleſtiā ſed expiendi noſcēdiqz libidinez. hec
 ille. **Sic** q̄ luxuria q̄rit delectacōnem inordi-
 natam tactus. ſed curioſitas q̄rit delectacōnez
 inordinatā cognitiōis q̄ h̄z per tactū de re ⁊ ſic
 de alijs ſenſatis. **Uñ** et virgines temptatur

de vicio carnis per mobuz curiositatis. s. ut experiantur qualitatem illius delectationis venerere et cognoscant magis alie persone non virgines fm De. de pal. Sed et qui expti sunt delectationem venerem aliquando incitantur et stimulantur ab turpia magis aliquando ex curiositate. s. ab experiendum novos modos turpitudinum et ex luxuria. Et ideo orandus deus ne oculi videant vanitatem. Dicit etiam Beda q. viciu curiositatis est in dinoscendis carpensq. vitijs proximorum: quod fit per particularia sensibilia. Quod tamen intelligendum fm beatum Tho. ubi supra. non qm hoc fit bono animo. s. considerando facta aliorum ad utilitatem suam ut. s. inde proficiat p. uocatus exemplo bono alterius. vel etiam ad utilitatem alterius ut. s. corrigatur ab eo regula caritatis seruatis debitis circumstantijs. Sed cum quis considerat facta aliorum ab de spiciendum vel detrahendum vel saltem inutiliter inquirendum: hoc enim curiosum est et vitiosum. Unde proverbi. xxiii. dicitur. Non insidias nec querat impietatem in domo iusti nec vases requies eius. Ad quod facit qd dicitur. vi. q. i. Ex merito. Officium singulorum sit carissimi non solum oculos habere castos sed et linguam: nec aures prurientes quis habeat. i. curiosas. Nec quid in domo cuiusq. agatur: alia domus per eos unquam nouerit. De qui busdam mulieribus vanis dicit apostolus. i. Thimo. inuectiue. q. circueunt domos. et non solum otiose et verbose et curiose. Dina filia Jacob quia egressa est domum patris ut videret femias regis curiositate ducta. oppressa et violata fuit a Sichem Gen. xxxiii. Nec de manibus eius eruta nisi quadam vi fratrum. ab figurandum fm Hugo. q. anima egrediens per curiositatem de domo proprie conscientie timorata ut curiose intueatur creaturas per aliam quam sensationem. inde violatur a diabolo per consensum in aliquod malum. quia diabolus violatam detinet blanditijs dum remordente conscientia de malo vane consolatur: vel spe venie vel emendationis. vel comparationis peccati aliorum. sed fratres. i. affectus viriles aie sensualitati vim facientes et occidentes per penitentiam vicia eripiunt de manibus diaboli.

Quintum ad tertium. S. iij.
ubi appetit ipsa dirigere circa vniuersitatem creaturarum. ubi. in via tua viuifica me. Nota q. via dei est vniuersitas creaturarum. quia per considerationem earum mens vadit ad deum: et tunc viuificatur mens cum deueniendo in cognitionem dei per creaturas. iuxta illud Ro. i. Inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Cognoscendo deum diligit eum ut omnis boni contentum. per dilectionem enim dei anima viuificatur. Ex pulchritudine enim creaturarum per-

cipitur pulchritudo dei creatoris omnium. Ex magnitudine earum magnitudo dei. Ex perpetuitate dei eternitas. Ex virtute dei perfectio. Et ista est pia curiositas et bona.

De spectaculis

S. v.

etiam dicit Beda q. non solum in addiscendis artibus magicis. sed etiam in contemplandis spectaculis consistit concupiscentia oculorum. q. fm Aug. facit homines curiosos. de huiusmodi autem dicit beatus Tho. scda scda. q. clyvi. arti. ij. q. inspectio speculorum redditur vitiosa in quantum per hoc homo fit pronus ad vitia vel lasciuie vel crudelitatis per ea que ibi representantur. vñ et Criso dicit. q. adulteras et iue recubas metra constituunt tales inspectiones. Sed querit ut sit mortalis talis inspectio. Et vñ q. sic. quia dicit de conse. dist. j. Qui die solenni premissa ecclesie conuentu ad spectacula vadit excommunicatur: sed nullus excommunicari debet nisi per mortali. q. vñ mortale. Preterea dicit Aug. sup. psalterium. Timent homines venationem et delectantur. Ele miseris si se non corripuerint: videbunt. n. saluatorem. s. in iudicio et contristabuntur. dist. lxxvi. Qui venatoribus. Sed ut ipso portat damnationem eternam. fm Hiero. Contristari etiam aduentu saluatoris non est nisi reproborum. q. vñ. In dñu. q. Al. sup. iij. bic. q. spectacula siue sint inuenta tñ ad rebum remouendum et solatium mortalitatis humane. siue etiam sint talia q. habeant annexam utilitatem quis immisceatur vanitas ut aucupia. venationes et huiusmodi in personis secularibus. sunt toleranda exercitia eorum dummodo non fiant tempore interdicto vel loco sacro. ergo multo magis inspectio huiusmodi est toleranda cum minus sit. ergo non est mortale. Etiam beatus Tho. supra. non dicit simpliciter esse vitiosam: sed in quantum prouocat ad malum. Posset sic distinguere. Aut spectacula sunt talia q. sunt representatiua piarum rerum. ut adoratio magorum. occisio innocentium. passio xpi. ascensio. missio spiritus sancti. et huiusmodi: et horum exercitia de se sunt licita. et similiter inspectio eorum. Et tamen que aliquando ibi miscentur: sunt resecanda. et multo magis si qua turpia committerentur a iuuenibus qui talia preparant. Aut non sunt talia. et tunc aut illa sunt expresse prohibita a iure ut torneamenta et duella. ex de tor. p. to. et ij. q. iij. Monomachia. Vel etiam ibi probabiliter iminet periculum vite vel notabilis lesionis. exercitium horum mortale est. Inspectio autem horum non est mortale nisi quia ita inordinata afficeretur ad aspectum homini. q. etiam accederet ad inspiciebundum si perciperetur prius. vel nisi quis propter hoc dimittat diuina in diebus festiuis. Et de hoc intelligitur. c. inductum super. Qui die solenni. Vel daret operam efficacem ad homini faciendam. si cut qui prouocant ab ista. vel soluit facientibus

726

qui al' non faceret. Aut nō sūt exp'sse phibi-
ta & tūc si repñtant multū turpia et lascīvia
ea exercētes: mortalit' peccāt. & d' hoc de cōse.
dis. ij. c. Pro dilectōne. Et inspectio volunta-
ria talitū mortale est. quia nll aliud est q' dele-
ctari de turpib' & de seuis. tū etiam quia pi-
culo tēptatōis spōte se exponit. & de hoc in-
telligit. ca. sup'dictū Aug'. Qui venatorib'.
Loquitur. n. ibi de histrionib' & venatoribus
cū bestia detata. Si a casu respicit talia ne-
sciens fieri h'mōi repñtationes. non vñ defa-
cili p'denādus pro leui & incauto aspectu. Si
autem alia vana & solatōia repñtetur ob so-
latiū. qd tñ nō sit in obprobrium ecclesie vel
cleri vel religionis. de se non vñ mortale: nec
exercitatio nec aspectū. vt facere laruas. dra-
cones. reges. & h'mōi. Similit' aspice coreizā-
tes. saltantes. currentes ad brauiū. in pale-
stra se exercentes. vel bastiludij. vel alijs lu-
dis. de se non vñ mortale Quis vanitas sit et
amissio tēporis. Posset tamē ibi esse mortale
p' accitēs ppter aliqd malū fugueniēs. vñ ma-
lam intētiōē in h'mōi. vt si quis ex aspectu
mulier' corizantiū trabatur in cōcupiscentiā
eap. Clericis etiā et religiosis talia aspicere
magnū p'ccm videt' ppter scābalū p'li. Ante
dñ de conse. dis. v. Non oportet. i. non p'gruit
ministros altaris vel quoslibet clericos spe-
ctaculis aliq'bo interesse. Et in. ca. p'cedēti dñ
q' laruas demonum ante se fieri non consen-
tiant. Et quia multa mala ptingit in huius-
modi fieri ideo detestanda & reprehendenda i
predicationib' & alijs huiusmodi.

De curiositate et

S. vi.

aspectu vano oculor' quātū est periculosus
plusq' alior' sensuū abusus. Committi potest
p'ccm p' visū magisq' p' aliū sensum multipl'.
incessanter & facilliter sm m'g'm Amb. in ex-
positōe regle August. Inducit incaut' aspe-
ctus ad q'libet capitaliū vitiōr'. Primo. n.
irritat gulā Gen. iij. Vidit mulier lignum qd
esset bonū ad vescendum. & pulchrum oculis
aspectuq' delectabile: & tulit de fructu eius &
comedit. Secdo incitat cupiditatem & aua-
ritiam Mat. iij. Ostēdit ei. i. xpo diabolus
omīa regna mūdi. vt. s. incitaret ad appetitū
eor'. Ambro. Mens auari sp' auar' sp' argentū
videt. Tercdo puocat ab supbiā. An Bern.
dicit. q' lucifer videt filii dei eq'lez p'ri voluit
assimilari sibi vt esset equalis & ipe p'ri. vnde
in corde suo dixit. Similis ero altissimi. ysa.
xliij. Et in fabula dñ q' bufo se p'pterea infla-
uit in prato. q' vidit ibi bouem magnū pascē-
tem & voluit ei assimilari i magnitudine: sed
crepuit. Quarto cōmouet irā Mat. xvij.
Videntes cōserui ei? q' fiebāt p'ristati sunt val-
de. Sic & frēs Ioseph videntes q' a patre plus
ceteris amaret: oderāt eū. nec poterāt ei q'cūq'
pacifice loq'. Gen. xxxvij. Quinto cōcitāt in-

uidiā. j. Regū. ij. Videbis emulū tuū i cūctis
prosperis in israhel. et paulopost. vt deficiāt
oculi tui. et tasecat anima tua. scilicet inui-
dia hec videndo. Socrates. Etiam oculi i
uidorū in omnibus ciuitatibus essent vt de
omnium felicitate torquerentur. Sexto so-
uet accidiam. Accidiosus. n. vīsa intemperie
temporis non audeat exire ab opus: sed torpe-
scit in domo Eccl. xj. Qui considerat nubes
nunq' metet. Septimo inflammat ab libi-
dinem Eccl. ix. Propter speciem mulieris mlti
perierunt: et ex hoc concupiscentia quasi
ignis exardescit Gen. vj. Videntes filij dei fi-
lias hominum q' essent pulchre acceperunt
uxores ex omnibus quas elegerant propter
quod postea secutum est diluuiū. Sic egiptij
videntes Pharam uxorem Abrahę q' esset pul-
chra nimis nunciauerunt Pharaoni & subla-
ta est mulier Gen. xij. Sic Hamson videns
mulierem Dalibaz de philisteis abamauit: q'
tandem fuit causa mortis sue. Iud. xiiij. Sic
David videns Bersabee lauandem se misit p'
ea et adulterium perpetratus est. ij. Re. xj.
Venes iudices populi videntes Susannam
exarserunt in concupiscentiam eius. Danie-
lis. xiiij. Omne igitur peccatorum genus per
oculos generatur. Et ideo xps dixit. Si ocu-
lus tuus neq' fuerit: totum corpus tuum te-
nebrōsū erit. quia scilicet omnes tenebre pec-
catorum per malos oculos inducuntur. Et
ideo si oculus tuus scandalizat te erue eus. s.
non aspiciendo illud vnde scandalizaris & p'
ijce abs te ait saluator Mat. xvij. Secudo
oculus potest incessanter inducere ad malū
quod non sic est de alijs sensibus. Nam aliq' sen-
sus non semper habent obiecta in promptu.
vt patet in auditu. gustu. odoratu. et tactu:
sed oculus semper habet quod potest inspi-
ce et intē peccare si velit. ij. Petri. ij. Oculos
habentes plenos adulteriij et incessabilis de-
licti. Item actus oculi velotior est q' aliorū
sensuum. Vnde apostolus coniungit eum cū
momento dicens. in momento in ictu oculi. &
ideo facilliter p' ipsum peccatur. vnde Iudith.
x. dicitur q' cum intrasset ante faciē eius sta-
tim captus est in oculis eius. Et ideo dicitur
Eccl. xxxj. Neq'us oculo quid creatū est: q. d.
nihil. siq' male vtatur. Itē quis impudicitia
possit vigere in omībo sensib'. pmaxime tū in
visu. Et in olfactu q'dem cū i odorib' meretri-
cis delectat'. iuxta illud. Aspersi cubile meū
mirra & albe et cinamomo puer. vij. Item in
auditu cuz vox eius vel cant' audis Eccl. ix.
Colloquū eius q'li ignis exardescit. vñ Bern.
dicit. q' est sicut sibilus serpentis. s. toxicans.
In gustu cōuiuando cū ea. ppter qd dñ Eccl.
ix. Cū muliere aliena non sedas nec accum-
bas cū ea. nec alterceris i vino cū ea. In ta-
ctu puer. vij. Qui igrebit ad uxore p'imi sui

non erit mûbus cû tetigerit eâ. In oculis .ij. Petri .ij. Oculos plenos abulerit. Licet ergo vigeat corruptio impudicitie in omnibz sensibus plus tamē in oculis. Tactus .n. simplex solâ suauitatē carnis suscipit. Auditus dulcedinē eloquij. Odoratus fragrantiam odoris. Gustus nihil ipse de ea percipit. Sed visus colorem figurâ gestus ornatu mēbra. ⁊ totius corporis dispositiōnem percipit. Et quanto plura sunt tantomaiorem ignē accendunt. Itēz frequentius potest videri psona q̄ tangi v̄l audiri vel cû ea comedere. Potest q̄s videre oēs mulieres vni ciuitatis ⁊ oēs percipere: s; si sic tangere audire ⁊ huiusmodi. Unde Trefi. ij. b. Oculus meus deperditur ē aīam meā in cūctis filiis vrbis mee. Item auctius oculus peccat in mulieres q̄ alij sensus. Audet enī quis videre multas mulieres cū quibz nō auderet loqui. Itē nō p̄ ita deperdi impudicitia oculi sicut alioz sensuū. Item insatiabilior est alijs sensibz. Ecclesiastes .j. Non saturatur oculus visu. Et ideo Aug. i regula. Nec bicatis vos hīc aīos pudicos si habeatis oculos impudicos. q̄ impudicus oculus impudici cordis est nūcius. xxij. q. v. Nec solo. Cauendum igit a curiositate oculorum. De q̄nq; sensibus habes sup in p̄ma pte ti. ij.

Sed queritur vtrum .§. vii.

liceat in litteris secularibz studere v̄l eis vti. Et Gratianus quidem hanc questionem mouet de viris ecclesiasticis. distinctiōne. xxvij. per to. Et arguit pro ⁊ contra. Demuz sic soluit in .§. Cur ergo. Seculares litteras quibaz legunt ad voluptatem: poetarum figmentis ⁊ verborum ornatu delectati. Et tales representantur a sanctis. vñ Hiero. Elino inebriantur qui scripturas sacras male intelligunt atq; peruertunt. Sidera qui abutuntur seculari sapientia et dialecticorū tendiculis. q̄ nō tam vincula sūt appellāda q̄ fātasimata. i. vmbre quedam et imagines que cito pereunt et resoluuntur. distinctiōne ea. Et in primo ca. dicitur. Episcopus libros gentilium non legat. hereticorum autem legat pro necessitate ⁊ tempore. Quibaz vero litteras seculares ad eruditiōnem eas addiscunt ut errores gentiliū legendo deestentur. et vtilia que i eis inuenerint ad vsum sacre eruditiōnis deuoti conuertant. Et tales laudabiliter litteras seculares addiscunt. Pro qua conclusione firmanāda inducit exempla figuras ⁊ auctoritates sanctorum. Exēpla videlicet Moysi ⁊ Danielis qui in omni scientia egiptiorum ⁊ chaldeorum fuerunt erubiti. de quibz dicit Hiero. distinctiōne ea. Qui de mensa ⁊ vino regis nolunt comedere ne polluantur. scilicet Daniel cum socijs vtiq; si sapientiam atq; doctrinam babiloniorum scirent esse peccatū nunq; acq̄lescerent discere quod non licebat. discunt aē

nō vt sequantur: sed vt iudicent atq; conuincant. Figuras huiusmodi habemus i hoc q̄ precepit dominus filiis israel vt spoliarent egiptios auro et argento. moralit̄ instruens inquit Gratianus. vt siue auz sapie siue argentum eloq̄ntie apud poetas inuenerimus in vsum salutis eruditiōnis vertamus. In leuitico vero primitias mellis. i. dulcedinē humane eloquentie domino iubemur offerre. i. ad honorem vti. Magi q; domino tria munera obtulerunt in quibus nonnulli tres partes philosophie intelligi volunt. Deniq; in expositiōe psalterij Cassiodorus ait. Omnis splendor rethorice eloquentie. omnes modi poetice locutiōnis. quelibet varietas decore pronūciatiōis a diuinis scriptoribz sumpsit exordibz dist. ea. §. Sed cont̄ legit. Confirmat idē auctoritate Bede dicentis. Turbat acumen legentiū ⁊ deficere cogit. q̄ eos a legēdis secularibus libris omnibus modis estimat prohibēdos. in quibz si q̄ inuenta sūt vtilia quasi sua sumere licet. alioquin Moyses ⁊ Daniel sapia ⁊ lris egiptoz ⁊ chaldeoz nō patrentur erubiri. nec ipse mgi gētiū aliq; versus poetarū suis scripturis indidisset vel dictis. Et glossa ibi ponit illa dicta poetarū. s. in eplā ad Titum illud Pigmenidis. Eretenses male bestie semp mendaces. ventris pigri. Et in eplā. i. Pauli. xv. ad Cor. illud Terentij. Corumpunt bonos mores colloquia mala. Illud autē qd̄ addit ibi glo. Otero si potero si non inuitus amabo. qd̄ dicit ē in dictis apli non est vep. quia ibi non h̄t: sed bene i actibz aplorū illud. Genus quidē cuz sumus dei in ipso viuimus. mouemur et sumus. Item Hiero super eplā ad Titum. Siquis grāmaticā artem nouit vel dialecticā ut recte loquendi ratiōnem habeat. ⁊ inter vera ⁊ falsa diiudicet nō iprobamus. Sed ex sinodo Eugenij pape hoc h̄t statutum vt ab vniuersis ep̄is subiectis plebibz ⁊ alijs locis in quibz necessitas occurrit omnia cura ⁊ diligentia habeatur. vt mgi ⁊ doctores cōstituant q̄ studia l̄rāz liberaliūq; artium dogmata doceāt. quia in his maxime diuina manifestant atq; declarant mandata dist. ea. De quibusdam. B. Tho. scda scda. q. clxvij. dicit q̄ studiū philosophie s̄m se ē licitū ⁊ laudabile ppter veritatē quā pl̄i p̄ceperunt deo illis reuelātē. vt d̄ Ro. j. Sed q̄ qui dam philosophis abutūtur ad fidē impugnatōem. ideo apl̄s dicit ad Col. ij. Elidete ne quis vos decipiat p phiam ⁊ inanem scientiā s̄m traditiōnem hoīm ⁊ nō s̄m xpm. Sed vir venerandus in sc̄itate. dignitate ⁊ sc̄ia p̄clarus dñs Jo. dñici hāc materiā plenit̄ discutit ⁊ declarat. quendam. n. libz edidit intitu latū lucula noctis q̄ tot̄ ē materia hui⁹ q̄stionis. Querit. n. argumētatiue p̄cedēs vtz sit licitū xp̄ianis secularibz lris vti. Et in corpe

758 questionis ubi post argumēta ad ptem negatiuā determinat qstōnem in ca. qđ incipit. **Q**uam dico pñiam. declarat se pñiam seu seculares lrās nūcupare qđ ethnici seu seculares homines ut cōmuniter inuenisse crebunt. **P**anc. s. pñiam inqđ ipse auctore **A**larone quadrifariā diuiserūt. videlicet i rōnālē. moralē. naturalē. et diuinā. **A**d rōnalem pñinere voluerūt dyaleticā ceterasq; artes liberales. **M**orales vero descripserunt ethicā. et poesie non modicam portōnem cū historiis. qđ eo ad mores conueniūt qđ viroz mulierūq; actus recitantes bene viuendi et timendi in malis ēbunt exempla. **H**uic riuulū omēm ciuilem tractatū placuit applicare. **D**e qđ pñte naturalis seu ab ybio: matre greco pñifica dicta qđ de rebus sensibilibus inuestigatione sua a centro terre vsq; ad summum celum de quocunq; potuit opinari presumptione solerti voluit hñe sermonē. **T**andē diuinalis seu methaphisicalis quā theologiā vocamus. de magicis. sacris. demonibz. septis substantiis et natura diuina pñctans. futurū seculū cum ciuibz suis opinatis atq; actiōibz crebēda nō autē scienda multipliciter diffiniuit. **S**icq; ex hoc vno fonte quē pñiaz seu amorem sapie vnde plantante **D**ictagora philosophi nomen est ortū. quatuor flumina nata anime padisū humectāt in riuulos mltos diuisa. hinc prodeunt grāmatica. rethorica. historia. et cetera multa. **E**t post multa in eo. c. dicit ad qstōez pñitā posse pñicularitē rñderi videlicet qđ naturalis pñia qđ rep. creatiōnē nō nouit et eternitatē. s. pñpetuitatē mūdi aut pbare nitē aut supponit. et pñmōi est veritati pñria in supficie tñi ut creto. **T**heologica etiam qđ metris currit vel prosa sinceritati fidei in suo vestimento rebellis nequa qđ sūt legēde nisi a paucis in fide bñi fundatis quoz ē infideles et hereticos expugnare. **H**ij enī si sciunt criticū a zizania separare. debent mixtū migma in area vētilare. et purū et de se catū cibū et potū non pñactū pñlis mīstrare. **D**uas vero alias hūane pñie partes xpian? poterit discurrendo videre cū ad eius officium pñinuerit. aut finis pietatis id petierit. siue ut videretur ociū vicioz sentina cuz meliora se nō pñtauerint. **S**it hec pñclusio scēi **D**iero. bi cētis sup eplā ad **T**itū. **S**i qđ grāmaticā artem nouit vl' dyaleticā ut recte loqñdi rōnez habeat: et inf vera falsaq; diiudicet nō i pñamus. **G**eometria aut et **A**rismetrica et **M**usica hñt in sua scia vitatē. s. nō ē illa scia pietatis. **S**cia pietatis ē nosce legē scripturas. et intelligē pñbas. et euāgelio credere. et aplos nō ignorare. **D**is. xxxviij. **S**i qđ. **A**ccedit ad idē **A**nticus in eplā dicēs. **T**ambū liberalibus artibz imozābū ē qđiu aīm? meliora agere nō pñ. **R**ubimēta sunt nñs nō opa. **E**t item in eplā. xxxv. **Q**uē ad modū studere oībz ānis

honestum est. ita non omnibz institui turpia et rebusculosa res est. **S**enex clemētarius. **Q**u ueni parendum est. seni vrendum est. hec oīa ille. **C**ui addi potest quod ait **D**iero. de **D**anielē et sortijs. s. discunt autem non ut sequant: sed ut iudicent atq; cōmunicant. **Q**uomodo si quispiam aduersus mathematicos volens scribere imperitus matheseos risui pateat. et aduersus philosophos disputans si ignoret dogmata philosophoz. **D**is. xxxviij. **Q**ui de mensa. **H**inc et **A**mbro. super **L**u. **L**egim? aliqua ne negligatur. legimus ne ignorem? legimus nō ut teneamus: sed ut repudiam? **I**tem **A**ugul. **S**i quid veri de deo **S**ibilla vel **E**xphus aliq; gentiuz vates aut philosophi pñdixisse noscuntur. valet quidē aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam. nō tñ ad isto:rum. s. que sunt fidei auctoritatem complectendam. **D**is. xxxviij. **S**i quid veri. **A**d pñ dictam questionem pñfatus vir venerandus in se. c. quod incipit. tercius terminus. **R**espo: det plenius declarans hos terminos. cōcessū. consulu: mandatum. pñceptū. prohibitu. et usum. **E**t qđtum ad primū dicit illud ē concessum quicquid per indulgentiam ab eo qui id iuridice potest est largitum. utraq; pñte in libera potestate beneficiati manente. **A**c: cipio autem magis stricte concessum qđ faci: at lex ubi dicit. quod non est prohibitum vñ esse concessum. **S**icq; concessus est usus carniū humano generi post diluuiū. **H**oc mo: to reor dicendum aliquibz aptis et solidatis in fide: ethnicorum studium esse concessum. **E**t ad hoc facit. ca. de quibusdā. **D**is. xxxviij. **C**onsultum addit supra concessum non solum persuasionem sed etiam maioris boni cōditōnem. **C**onsilium enī ut ex pluribz quod honestius fuerit eligamus. **H**inc dico ad bu: bium. qđ cum melius studium pñe omnis homo possit frequentare qđ sit studium philosophozum. **N**on enī de pari pugnant lectō xpianoz et lectō grecoz: sed incōpabili. sicut ad pñpositū **D**iero scribit **A**ugul. **P**ulchrior ē veritas xpianoz qđ **H**elena grecoz. **E**sset abso: lute i pñmū cuilibz pñsulēdū ne legat codices ethnicorū esto qđ in certis casibz hodie alicui foret consulendū pñfato studio dare operaz efficacē. ut i. c. **Q**ui de mensa. **D**is. xxxviij. **M**ā datū vult iuris pñtus maxime **A**rchid. cum **D**ugo. xiiij. q. j. **Q**đ debetur infra pñceptū fore et cōsiliū supare in eo qđ obligat ad penam cōtrariū facientē. qđ nō facit cōsiliū: sed nō obligat ad culpā qđ est de rōne pñcepti. **T**unc dē ad qstū. pñ iudicem sempiternū fore mandatū ne qđ i dictis gētiliū debeat permanere. verberari. n. iussit **H**ieronimū. ut **E**cieronia. nū. ipo verberato teste ad **E**ustochium. quod factū **G**ratian? assumit i canone pñ stabilimē to cōclusionis eiusdē. **D**is. xxxviij. c. **L**egimus.

Preceptum autē est cuius transgressio mortale crimē inducit. xiiij. q. j. Qd debetur. An vero sub tali pcepto libri gentiliū xpianis intelligi debeant interdicti. temerarie nō autēo affirmare. licet multi textus id videant sonare. ut illecti eorum doctrinarum blanditijs resipiscant aliqui qui earū vinculis astricti velut bos ad victimam ducerentur. Tali zelo impulsus ut credo non mediocriter. tali facultate instructus beatissimus. Hiero. scripsit de filio pbiō ab Damasum pagam. De monum cibus est carmina poetarum. secularis scientia. rethoricozū pompa verborū. Nulla ibi saturitas veritatis. nulla ibi refectio iusticie reperitur. Studiosi eorum in fame veri et virtutū penuria pseuerāt. Prohibitio non distinguitur a pcepto nisi quia illud affirmatiuum. ut Honora patrem et matrem. hoc negatiuum. ut Non occides. Et fm hoc creduntur a sanctis lectōnes ethnicozū cōbicum prohibite multis de causis. ita tamē ut omnis prohibitio condicionalis intelligatur et non absoluta. Cause autem sunt iste et similes. Siqui forent melioribz obligati ut sacerdotes qui debent cure animarum vacare. ut ca. Sacerdotes. dist. ea. Item ubi de sumptibus de quibus debent pauperes sustentari: tales littere emerentur soluendo doctoribus vel libris acquirendo. ut in ca. Legat. dist. ea. Item cum propter talium litterarum amorē littere sacre contēnerentur et negligerentur. ut in ca. Vino inebriantur. dist. ea. Item si causa vanitatis contingeret frequentari pdictas. ut in ca. Nonne dist. ea. Item si ab inanem gloriam vel quodvis vitium inclinarēt legentes. Item et fortius si deducerent ad errorem. Ad quod facit. ca. Ideo dist. ea. Omnes de cause tanguntur dist. xxiij. in ca. preallegato. Verum quia ut plurimum hec mala ex prefatis lecturis proueniunt sicut exempla patentia et conscientie proprie clamant. phibite presumuntur in pluribus. Et ideo debent detestari. sermonibz vilipendi. earumq; sectatores increpari. non quia in se male. sed quia media sunt ad deuiandū a deo. Unde et Greg. fidei zelator deuotus. Titi Liuij viri maxime eloquentis libros quotquot reperire potuit. combussit. **A**usus autem est fm August. et magistrum in primo scēctiaz. dist. j. id quod in usum venerit inferre in id quod fruendū est. idest in deūz mediate vel immediate. Sic q; omnis usus licitus est: et abusus illicitus. Sic igitur qui student in gentilibz doctrinis ppter deum. hī illis utantur et licitum est eis. immo et meritorium. qui vero ob vanitatem vel aliquem alium finem. hī eis abutuntur et illicite student in eis. Et quia cōmuniter ho-

mines abutuntur. ideo cōmuniter tales reprobantur.

**Capitulum octauum de
Temerario iudicio.**

Temerarium iudicium

Quod est speciale peccatū: ex curiositate et superbia procedit. **A**bi sciendum fm beatum Tho. scda scda. qst. lx. q. iudicium fm suam primam impositionem importat determinationem rectaz iustozum. idest eorū que sunt iusta. Sed ampliato vocabulo extenditur ad significandū omnem determinationem in quibuscunq; siue in speculatiuis siue practicis. Unde et dicitur q; cecus non potest iudicare de coloribus: nec infirmus ppter gustum insectūz de saporibz. Ipsum autem iudicium prout est actus iusticie tripliciter redditur vitiosus. Primo cū quis iudicat de hīs in quibz non habet potestatem: puta cū quis in iudicio examinat causam eius qui non est sibi subditus et condemnat vel absoluit eum per sententiam. ut laicū clericum. vel qui non habet regimen condemnat alium qui sibi non subditur. Et hoc dicitur iudicium usurpatum pertinens ad presūptionem. de quo supra in capitulo de presumptionibz. Secundo redditur iudicium vitiosum cum quis habens regimen et potestatem super eum quez iudicat non fm iura determinat reddens unicuiq; quod debuit esse condemnando. scilicet reum. et absoluto innocentem. sed iniusticiam facit amore vel timore ductus odio vel cupiditate vel ignorantia culpabili: et dicitur iudicium peruersum seu iniustum. Et de hoc supra. ti. primo cap. xix. de iniusticia. Tercio modo cum quis procedit ad iudicandum de alio ex leuibz signis et causis et non sufficientibz ab cognitionem facti. et dicitur iudicium suspiciosum vel temerarium. et de hoc nunc agitur alijs duobz omisiss. Quod quia vitiosum prohibet apostolus. j. ad Corin. iij. Nolite ante tempus iudicare quousq; veniat dominus. Huius vitij ut dicit Crisost. pene nullus reperitur immunis. sed clericus. religiosus et laicus. rector. et subditus eo inuoluitur. Sed per hoc cum est criminale condemnatur. Unde xpus Luce. vi. Nolite iudicare et nō iudicabimini. Nolite condemnare et non condemnabimini. idest nolite iudicare ut condemnatis. idest reputando dignum. hominem damnatione de eo de quo nō est certum. Unde psalmus. Feci iudicium et iusticiam. idest iustum iudicium et rectū. non trabas me calūniantibz me superbis. pmos. cxviij. i. nō edas me ppter hoc de monito superbis qui accusant q̄tibz bonos

760

falso tñ: et hec dñ calūnia. sicut diabol' falso accusauit Job dñio: dicens q' ppter pperitatē ei seruiret Job pmo. Abi apliāto materiaz. Nota q' triplex est iudiciū temerarium. Primum de proximo suo. Secundum de domino deo. Tercium de seipso.

Primum ad primum

a de q' principaliter incēditur. Nota q' iudiciū temerariū ē cū aliq's op' primi de q' nō habz sufficiētia indicia ad cōfiscēdū utz bonum vl' malū sit. in mēte sua firmē estimat seu determinat illud esse malū. q' dñ esse iudiciū suspitiosum seu temerariū. Circa qd tria vidēda sūt. Prio de eius cā. Scdo de ei' malitia. f. q'ta sit. Tercō q're p'hibita. ¶ Q'tū ad p'mū sicut dicit Tullius suspitio importat opinio nē mali q' ex leuibo indicijz pcedit. Et cōtingit ex tribz scdm. b. Tho. scda. scde. q. l. x. arti. iij. Anomō ex hoc q' aliq's in seipso malus ē. Et ex hoc ipso q' cōscius ē malitie sue facilius de alijs male opinat. fm illud ecclesiastes. x. Stultus. i. peccator in via ambulans cū ipse sit insipies omēs existimat insipientes. Auarus cum sit assuetus fraudibz et mendacijs in emendo et vendendo. omnes ementes et vendētes credit similia facere. Lurariosus qui respicit iuuenes et loquitur mala intentione laiciua. ita q's videt respicere vel loq' cūz hmoi. malum itē iudicat. Sed non sequitur q's ipse malus ē alij sint mali. q's essent manifeste mali. non tñ semp male faciūt et mala incēdōne. ¶ Scdo mō puenit hoc ex eo q' q's male afficitur ad alē p. Cū. n. q's cōtēnit aliū vl' obit vl' irascitur vl' inuidet ex leuibo signis. opinat male de ipso. q' vnusq'sq' faciliē credit qd appetit. q' igr male affectus ad aliū appetit sibi malū p'mptus ē ad cogitādū malū de eo. Ad hoc facit qd ait Hiero. Inuidia primuz cui morbay q'daz p'nefas noie xpiani relicta trabe in oculo p'pito in alieno vestucam querunt. i. ex hoc q' inuidēt alijs de leuibo defectibus iudicant et p'tēnāt eos. ¶ Tercō mō puenit hoc ex lōga expiētia. Tñ dicit p'bus i. ij. ethicorū q' senes sūt maxime suspicōsi. quia multoties sūt experti aliorū defectus. Prime due cause suspicionis manifeste pertinent ad puerilitatem affectus. Tercia vero diminuit rōnem suspitōis: vñ etiā peccatum. De his autē q' de se sunt mala. ut blasphemie. homicidia. adulteria et hmoi. ut dicit Beda. licet nobis suspicari et iudicare mala. immo cōtērius facere. i. estimare ea ut bona et licita: eēt peccatū et error piculosus. Unde. xj. q. iij. dñ. et est s'ntia Hiero. Aliq's dixerit iustū. f. opus iustū et iniustū iustū. utiqz abhominabilis est apud deū: sed nullus ē abhominabilis apud deū nisi ppter mortale. q' hoc ē mortale. Tñ dicit ibi glo. q' hoc itelligit vnomo cūz q's dicit vi-

tia eē vtutes vl' ecōuerso. tal' mortaliter peccat. Et consonat hoc ei qd dicit Augus. super eplam ad Corin. f. q' errare in rebus necessarijs est mortale peccatum cūz quis. f. iudicat seu putat opus bonū esse malū et ecōuerso. nam quilibet adultus tenet scire hoc bonum illud malū. hec i glo. qd itelligit de necessarijs ab salutē quoz trāsgressio vel omisio est mortale. secus de venialibz. In illis. n. necessarijs ad salutē ut dicit Hiero. parum distat a vitio decipere vel decipi posse xpianum. Et ad eos dirigitur illa ipsecatio. ysa. v. Ne q' dicitis scz in corde vō bonum malū. et malū bonum et c. Nō tñ p'tinē peccat mortaliter q' errat in necessarijs: sed p' illo temp'e q' omittit vel negligit addiscere illa. fm Tho. ¶ Q'tuz ad se cūdū. i. d' malicia quāta sit. f. veniale vl' mortale. Nota scdm bea Tho. ubi sup. q' triplex ē grad' suspicionis. ¶ Primus est cum quis ex leuibus indicijz incipit dubitare de bonitate alicui'. ut cū vidēs p'bum vix et religiosum ridere. vl' dure loq' alicui. vl' aliqd solatiū dicere incipit cogitare illū eē leuē et nō ita factūz sicut p'miū tenet. et hoc ē veniale et leue p' fm. ¶ Tertius. n. hoc ad tēptatōez hūanā sine q' vitia ista nō ducit. ut habet i glo. sup illud. i. ad Cor. iij. Nolite ante tēp' iudicare. ¶ Scdus qd' ē cū aliq's p'certo malitiā alteri' estimat ex leuibo indicijz. et hoc si sit de aliq' g'ui. i. mortali. erit mortale tale iudiciū q' nō ē sine cōtēptu p'imi interiori. sicut siq's ex hoc q' videt boīez bone fame vl' quē igrat cui' p'dictis sit. loq'ntē cū muliere quā nō cōgiscit: in loco bonesto et mō modesto. et firmiter in mēte existimat eos loq' de turpibz vel intentione praua ut inducat ad malū. cū hoc agere sit mortale tale iudiciū erit illi peccatū mortale. Soliter siq's vidēs boīem comedētēz pluries. vel hora prima in die qua ē ieiunius ecclesie ut in quabagesima. et cum non cognoscat eū nec sciat motiū ei' ad comedēdū. firmiter in aīo credit q' peccet mortaliter. et q' trāsgrediat p'ceptū ecclesie: peccaret ipse iudicās mortalitē. q' p' hē legitimā causam non ieiunandi. ut infirmitatē vl' mltū laborem necessarium. et hmoi. in quo casu non peccat non ieiunando nec trāsgreditur mādatū ecclie. Sec' autē eēt cū iudicaret p' p'sumptōnem vitelicz q's talis omittit ieiunium sine causa legitima peccet mortaliter in trāsgrediendo p'cepta ecclesie. de hoc tñ nō iudicat utz habeat cām legitimam vl' nō cū nesciat. Siliē cū q's ex eo q' aliq's nō p'uersatur domesticē cū aliq' ut prius. vl' ostēdit aliqūā irā ad eūz: p'certo credit q' habeat odiū mortale ad illū: mortalitē peccat. Nō. n. oīs irā vl' indigēt ē odiū. S3 cū q's habz sig'fatis v'gētia seu probabilia malitiē alterius utputa quia ē male fame. deprehēsus pluries in tali vitio loquitur suspect' cū suspecta in

loco et tēpe suspecto. nō esset mortale. **¶** In ca-
uendū ē etiā tūc a iudicō nisi sit suspitio vio-
lenta q̄ facit hoīem p̄uictū in foro cōtēntōso.
Eūde glo. dicit sup̄ illud. Nolite iudicare. Et
si suspitōnes vitare non possumus q̄ homines
sumus. iudicia tñ. i. diffinitiuas firmasq̄ sen-
tētiās cōtinere debemus. Siquis autē iudicat
aliquē determinate et certitudinaliter de p̄cto
veniali sine sufficiētibz signis venialiter pec-
cat. Eū saluator ait **Matth. vij.** In q̄ iudicio
iudicaueritis. s. de mortali vel veniali iudica-
bimini. s. a deo. Sed quid si quis ex ali-
quibus signis exterioribus iudicat aliquem
sup̄bum. iracūndum. vel gulosum. et huiusmōi
que sunt vitia capitalia? **¶** Et dicendū q̄ si iu-
dicat illū h̄re talia vitia scdm passionem ubi
frequenter cōmūiter ē veniale: nō fm̄ rōez de-
liberat i mortali. p̄mūter ē veniale. **¶** Ter-
cius gōus suspitōnis ē cū aliq̄s iudex p̄cedit
ex suspitōnibz ad cōtēnandū aliquē. et hoc bi-
recte ē i iusticiā. vñ et mortale. Est. n. iusticia
et iniusticia p̄pe circa opatōnes exteriores. et
ideo tūc iudiciū suspitōsum p̄tinet directe ad
iniusticiā q̄n ad actū exteriorē p̄cedit ut in fo-
ro causaz. Sed iudiciū suspitōsū interior in
m̄te p̄tinet ad iniusticiā reductiue fm̄ q̄ cō-
patur ad exterior iudiciū sicut act⁹ interior
ad exteriorē. ut concupia ad fornicatōnem. et
ira ad homicidiū. Prohibet autē i iure iudicē
iudicare ex suspitōnibz. Eū dicit Melchisedes
papa. Primo semp̄ omnia diligenter inq̄rite
ut cuq̄ iusticia et claritate diffinitis. nullum
iudicetis suspitōnis arbitrio. sed p̄mū p̄bare
ij. q. i. p̄mo ubi dicit glo. q̄ triplex est suspitō.
¶ Prima ē temeraria q̄. s. oritur ex leuio in-
bitijs ut cū ex locutōe aliquaz p̄sonaz leuiū
d̄r malū de aliquo. et de hac intelligitur quod
dicit⁹ est. vñ respuēda ē. q̄ nō facit p̄batōem.
¶ Secda ē probabilis ut cū oritur infamia de
aliq̄ apd etiā ḡues p̄sonas. hec si nō facit suffi-
cientē p̄batōem. inducit tñ purgatōem quaz
p̄ p̄elatus erigere. ut. ij. q. v. **¶** Presul. **¶** Ter-
cia ē violēta. ut cū rep̄sus suspect⁹ cū suspecta.
nubus cū nuba i eodē loco. hec q̄ p̄uincit ins-
ducit cōtēnatōem tanq̄ sufficienter p̄batum
sit. ut. xxxij. q. i. **¶** Dixit dñs. **¶** Q̄ iudicari nō de-
beat p̄ suspitōnes sed p̄ sufficientes p̄batōnes
ostendit **Euaristus** papa dicens. Si deus omniū
cōditō: sotoz mala q̄ clamor vsq̄ ad ce-
lum puenierat om̄ia sciens prius nec credere
nec iudicare voluit q̄ ip̄e ea cū fidelibz testi-
bus diligenter inuestigans que audierat ope
cōp̄obaret. Nos q̄ sumus hoīes et p̄fores q̄
bus incognita sunt occulta iudicia dei. hec p̄-
cauentes nullū aū verā iustamq̄ p̄batōnem
iudicare et damnare debem⁹. ij. q. i. **¶** Deus om-
nipotens. **¶** Etum ad terciū. s. q̄re sit phibi-
tū iudicare ex suspitōne: scō. q̄ ex hoc seq̄tur
triplex malū. Nā p̄tēnnit primum. usurpat

dei p̄p̄iū. ledit seipm. **¶** Q̄ hō cōtēnat p̄xi-
mum ex iudicō suspitōso sic declarat beatus
Tho. scda scda. q. lx. Et hoc q̄ aliq̄s habet ma-
lam op̄inōnē de aliq̄ et absq̄ sufficienti causa
iniuria ē ei et cōtēnit ip̄m in m̄te sua. nullus
autē debet cōtēnere prīmū vel qd̄cūq̄ nocu-
mētū inferre absq̄ causa urgente q̄ hoc ē cōtē-
caritatē prīmī. Et ideo ubi nō appareant ma-
nifesta signa de malicia alterius debemus eū
ut bonū h̄re. **¶** Unde ap̄lus **Ro. xiiij.** Qui non
māducatur māducantēz nō spernat. s. iudican-
do ip̄m malū ut gulosum. vel idolatram quo
ad idolatrica. et qui māducatur nō māducātem
non iudicet ut suspitōsum et h̄mōi. Siquis
obiceret q̄ iudiciū magis debz ēē de eo qd̄ ut
in pluribz accidit q̄ de eo qd̄ in paucioribz:
sed in pluribz accidit q̄ homines male agunt.
¶ Nam d̄ **Ecclesiastes. j.** Stultoz infinitus est
numerus. p̄ni. n. sūt sensus hoīm et cuncta co-
gitatō ab malū ab adolescentia sua. ut dicit⁹
Gen. vj. ḡ potius debet dubiū factūz hoīs iu-
dicari in malū q̄ in bonū. q̄ sic minus fallē
cū falli sit malū intellectus p̄pter falsitatē. **¶** Nū
det beat⁹ **Tho. ubi sup̄ arti. iij. q. q̄uis hō bu-
biū factū in melius interpretando frequentius
fallat. tñ melius ē q̄ frequentius hō fallat ha-
bendo bonam op̄inōnē de malo hoīe q̄ ra-
rius fallat h̄nto malam op̄inōnem de bono
hoīe. qd̄ p̄tingeret si dubia in p̄te p̄iorē iter-
p̄taretur. Nāz nulla iniuria fit alicui ex p̄mo.
sed ex scdo utiq̄. **¶** S; neq̄ etiā i hoc falli p̄ti-
net ad malū intellectus iudicātis bonū de ma-
lo hoīe in facto dubio. Aliud est enī iudicare
de rebo: aliud de hominibz. **¶** Nam in iudicio de
rebo attenditur ibi solum bonum iudicātis si
vere iudicet. s. put est. et ma u m si falso iudi-
cet. q̄ bonū intellectus ē ver⁹. et malū ē falsūz
fm̄ plm̄ in. vj. **¶** ethicor. **¶** Ip̄i autē rei de q̄ iu-
dicamus nil nocet qualitercūq̄ iudicemus
et ideo debet hō niti ut de rebo iudicet put sit.
¶ Sed i iudicō q̄ iudicamus de hoībo precipue
attēditur bonū et malū ex p̄te eius de q̄ iudi-
catur. q̄ in hoc ip̄o honorabilis habet q̄ bon⁹
iudicat⁹. et p̄ceptibilis si malus iudicet. **¶** Et iō
debem⁹ attēdere in tali iudicō potius q̄ bonū
iudicemus hoīem nisi manifesta rō ostendat
p̄trariū. **¶** Im̄ aut falsū iudiciū hoīs bene iu-
dicātis de malo homine nō p̄tinet ad malum
intellectus ip̄ius. sicut nec ad p̄fectōem ei⁹ p̄-
tinet cognoscere veritatē singulariū p̄tingē-
tiū. sed magis p̄tinet hoc ad bonū affectum
hoīs fm̄ caritatē. iuxta illud. j. ad **Cor. xiiij.**
¶ Caritas nō cogitat malū. s. de p̄mo. **¶** De
cūdo ex iudicō h̄mōi suspitōso usurpatur dei
p̄p̄iū. **¶** Et. n. d̄. xxxij. Erubescant. **¶** Occultorūz
cognitor et iudex ē deus. ideo sol⁹ habz iudica-
re de occultis q̄ sol⁹ nouit occulta. fm̄ illud
qd̄ ait **Salomō.** Tu solus nosti corda filiorū
hoīm. Et illud. ij. palipo. vj. **¶** Domines vident**

762

q̄ foris sūt. de? at̄ itue? cor. **S**uz igr̄ in his q̄ de
se mala n̄ sūt s̄z de genē bonoz ut elemosine.
ieiuniū q̄ h̄mōi. v̄l i dīa. ut comedē. bibē. loq̄.
q̄ h̄mōi. malicia eoz. i. q̄ sint male facta p̄ce-
dat hoc ex mala intētiōe faciētis. q̄ intētiō sit
occulta. **I**ō iudicās male de aliq̄ vsurpat deo
iudiciū suū. v̄n valde sup̄bo et arrogās. Et iō
dicit apl̄us **R**o. xiiij. Tu aut̄ q̄s es q̄ iudicās
alienū seruū: i. quō p̄sumis iudicare cor alte-
ri? qd̄ deo resuāt: Pertinet etia3 ad temera-
riū iudiciū q̄ aliq̄s q̄ eū q̄ nūc mal' ē manife-
ste velit iudicare dānādū nisi p̄ p̄suppositiōem
.f. si p̄seueret in malo. **P**ōt. n. q̄libet q̄tūcūq̄
mal' cōuertit ad dñm. **U**n̄ q̄ **L**eo papa dicit.
Nemo ē despandus dū ē i hoc corpe p̄stitur.
hoc. n. eēt iudicare d̄ futuris: q̄p̄ cognitiō deo
ē nota. **S**z q̄ de p̄teritis malis p̄mi q̄ noui-
m' n̄ debem' iudicare. f. q̄ p̄seueret in eis nisi
hoc appareat: s̄z estimare q̄ penituerit. **N**ā ut
dī. i. q. vij. **S**ācīm'. **N**emo iudicād' ē inemor
salutis sue. **P**ro reglā igr̄ iuris habet q̄ du-
bia sūt i meliorē p̄tē itēptāda. exē de re. iur.
c. **E**stote. **U**bi etia3 nota s̄m. b. **T**ho. ubi. sup̄.
q̄ itēptari i meliorē v̄l deteriorē p̄tē p̄tingit
dupl̄. **A**no mō p̄suppositiōem. alio mō p̄ de-
terminatiōem. **S**cdm̄ p̄mū mōdū. f. p̄suppositiōis
tūc cū debem' aliq̄bo mal' abbibē remediū si
ue alienis siue n̄ris. ad hoc ut securi' remedi-
um abbibeat debz p̄supponi qd̄ deteri' ē. q̄ re-
mediū qd̄ ē efficac' s̄ mai' malum mltomagis
erit s̄ min'. **E**t sic bon' nesciēs si adhuc vere
p̄tuerit de p̄missis iudicās p̄suppositiōem
acti n̄ p̄tuerit sufficiēt. itēz pluries dolet.
iuxta illud **J**ob. ix. **E**lerebar oīa opa mea. **E**t
vidēs p̄sonā igr̄ā v̄l p̄cliuē ad malū tollā an̄
eū. qd̄ possēt furari v̄l v̄n possēt male agē nō
iudicādo illū malū determinate s̄z p̄supponēdo
q̄ eē possz sibi i mibi p̄uideo. **S**cdm̄ aliū mō-
dū. f. determinatiōis sic dubia i meliorē p̄tē sūt
itēptāda. **E**tū ab terciū p̄ h̄mōi iudici-
um lebit hō seipm̄. **N**ā ut dicit **A**ugus. de oc-
cultis alieni corbis temere iudicare p̄c̄m ē.
In q̄. n. aliuz iudicās ait apl̄us ad **R**o. ij. te-
ipm̄ p̄tēnas. i. tibi nocēs cōmittēdo p̄c̄m. v̄n
punieris. **E**tū. n. hoc displiceat deo oñdī p̄
punitiōes. **L**egit. n. i vitis p̄m q̄ cū duo ger-
mani sil' i heremo habitaret ab fuiendū deo.
ad tāta puritatē mētisq̄ p̄fectiōnē venerāt ut
ad placitū suū viderēt alter alteri? grām per
splēdozē q̄nā exē resurgēt sup̄ eos. **A**ccidit
ut bie qd̄ā irēt ad visitādu3 p̄res p̄ heremum
q̄ cū minor ex eis videret unū ex illis patribz
cometētē sexta feria in hora terciāz. iudica-
uit illum trāsgressorem ieiunij: qd̄ tunc habe-
batur ut p̄ceptuz. **R**euerfus igr̄ ad cellulam
ppam cū maior orās optaret videre splēdo-
rem solitū sup̄ frēm minozē nil videre potuit
p̄pter qd̄ vocauit eū q̄ sciscitat' ē si in aliq̄ euz
p̄scia remorēderet: nā mirabā q̄ non videbat

lucē sup̄ eū ut p̄us. **I**lle vero diligēt' p̄seru-
tās consciām suā de nullo inq̄t recolo nisi
q̄ vidēs tales p̄rem cometere an̄ borā male
suspiciatus sū de eo. qd̄ itelligens maior illud
temerariū iudiciū fuisse causā illius subtra-
ctiōis ḡe. iustā. n. causam potuit habere ille
soluendi ieiunium et sic non peccare. p̄niam
egit cū eo. q̄ rebijt ad lucē pristinā. **I**te in vi-
tis p̄m cū duo frēs satis iuuenes q̄ apparen-
tes discurreret p̄dicādo verbū dei accessisset
ad quādam deuotissimam mulierem: audita
fama s̄c̄tītatis sue: post diuina colloq̄a p̄mē
bātes se oziōibz suis abierunt. **I**lla vero vi-
dens illos ita iuuenes cepit suspicari et hesi-
tare de puritate et bonitate illorum quasi nō
possent in tanto discursu puritatem seruare.
p̄pter qd̄ cū oziōi se dedisset p̄ spatiū tēporis
senties se aridā q̄ nō gustare solitaz dulcedi-
nē. cū miraret' q̄ pie conq̄rere de tāta aridi-
tate: tētemum apparuit sibi beata **M**aria bure
arguens eā de temeraria suspitiōe cōtra frēs
suos dicēs q̄ esset sufficiēs in mundo conuer-
santes p̄seruare eos: q̄ p̄pterea illa dulcedi-
ne p̄iuata fuerat. **S**up̄ q̄ penitens de temera-
rio iudicio eos in veneratiōe habuit. **E**xem-
plū etiā de heremita q̄ iudicabat **G**regorium
in papatu delitiani quō fuit sibi declaratum.

Q̄tū ad secundum §. ij.

principale. f. iudiciū q̄ iudicat deus temera-
rie ab homīe. **S**ciēdū q̄ temerarie iudicāt de
deo q̄ in passione positi arbitrat̄ur deus nō eē
iustum. ut illi q̄ dicebāt proverbiū illud. **P**at-
res nostri cometeabant uā acerbam: et den-
tes filiorum obstupescunt. i. sunt alligati (ut
vulgariter dī) i. p̄res n̄ri peccauerunt q̄ nos
portauimus penā p̄ eis **E**zech. xvij. qd̄ ē fal-
sum ostendit dñs dicēs. **F**ilius non portabit
iniquitatē p̄ris. i. nō luet penā pro eo. nec p̄
iniquitatē filij: sed unusq̄sq̄ in iniquitate sua mo-
rietur. qd̄ v̄z ē q̄ ad penā tangētē aīaz seu
in alia vita. **N**ā pena tpali s̄m iusticia3 diui-
nā q̄ hūanā puniē v̄n? p̄ alio ex causā varia.
Iudiciū autem temerarium est quo arbitrat̄ur
aliqui deum non parcere penitentiōi qñ
grave est peccatum. quod falsum esse ostendit
ps. ps. l. dicens. **T**ibi soli peccaui q̄ maluz co-
raz te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis.
et vincas cum iudicaria. **Q**ue locutio obscu-
ra est. et ideo exponenda. **E**st igitur vnus in-
tellectus s̄m bea **T**ho. post glo. super eplām
Ro. iij. ubi ponit hec autoritas sic. **E**go pec-
caui tibi soli. i. q̄ rex sū nō habens sup̄iorem
hōiem q̄ me puniat de adulterio et homicidio
cōmissio. i. tibi deo reseruatur peccatū meum
puniendū. malum coram te feci. i. sciente et si
aliq̄ ignorauerint. vel coram te. i. cito a te re-
spectu oculo miscōie tue ad te cōuersus. ab
hoc ḡ p̄cto munda me q̄ cognosco. i. doleo et
peniteo qd̄ sup̄ petierat. et hoc ut iustificeris

in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. i. ex hoc sequetur hoc bonum est: quia iustificaberis. i. iust manifestaberis. i. verax in sermonibus tuis in quibus veniam promittis peccatoribus conuersis: non solum illo sermone Ezechiel. xvij. **O**cto: in quibus hora puerus fuerit et. quia huiusmodi verba per se fuerunt dicta ante verba Ezechiel. Propterea illo sermone quod dicitur Leui. xvij. **O**rabat per impietatem suam et recordabor feneratoris mei. Et deuter. xxx. Si ducit penitentiam ne reuersus fueris ad deum reducat te dominus deus tuus et miserebitur tui. et vincas. i. vices opinionem hominum falso estimatum cum iudicaris ab eis. i. estimaris quod non parces per se dauid vel alijs peccatoribus: ita quod ipse ut huius tenet consecutivum non causatiue. Alius sensus est ut ipse ut referat non ad illud munda me. sed ad illud tibi soli peccavi consecutivum tamen non causatiue. et est sensus. ij. **R**eg. xij. Ego peccavi tibi ut iustificeris in sermone tuis. i. ex peccato meo persecutum est: quod tu appareas iustus. i. fidelis. et verax in tuis sermonibus. i. promissionibus. non frangens ipsa et perfaciles propter peccatum meum vel aliorum. **P**romiserat enim deus deus quod regnum suum stabiliret in eternum. ij. **R**eg. vij. que promissio erat implebatur per incarnationem christi. sed a quibusdam dicebatur quod propter peccatum dauid non esset deus illam observaturus: sed quod talis prophetia erat prophetia non comminationis quod mutari potest si humana merita mutantur. secundum illud bier. vij. **R**epente loquar aduersus gentes: quod ab illa respicit. sed erat prophetia predestinationis secundum quam predictum aliquid quod omnibus nobis implendum. Et ideo si factum non fuisset quod promissum est dauid iudicaretur diuine iusticie. i. veritati. et non appareret deus verax et fidelis in promissis omnino implendis. **S**ed implendo promissum illud etiam peccata dauid apparet iustus. i. verax in suis sermonibus promissionibus. et vincit opinionem falsam quod iudicat mutabilis et non fidelis in promissis. Et hec est expositio secundum dauid ad apostolum ibi inducta. **A**lie expositiones dimittam. **I**tem iudicat alij deum temerarie eo. scilicet quod affligat bonos et non premiet huius de quibus dicit Malach. iij. Dixisti vanus est qui seruit deo. et quod emolumentum recepimus quod mandatis eius obediimus: sed hoc est falsum et temerarium iudicium ostendit ipse dicens bier. Quid vultis mecum in iudicio contendere? Omnes dereliquistis me dominum quibus meretur gehenna et solum propter originale: et alias penas: et ideo nullus potest queri. bier. xij. Iustus quod tu es. de peni. bis. iij. Quid ergo.

Quod ad tertium

S. iij.

principale. i. iudicatio de seipso temerarie dicitur. i. Corin. xj. Si nosmetipsos iudicemus non oportet fieri diligenter examinationem. et de hoc intelligitur autoritas. Secundo rearguitur

onem et punitionem in se de manifestis et hoc quilibet iuxta illud per. **I**feci iudicium et iusticiam. **T**ercio potest fieri absolutum ut. scilicet quis per se reputet se innocentem et suum mortali. et hoc nulli licet. **S**i de hoc apostolus. j. ad Corin. iij. **N**eque meipsum iudico. hec **T**ho. super epistolam. **S**ciendum igitur quod tale iudicium est temerarium quoniam quod existimat certitudinaliter esse se deo gratum et virtuosum: quod eum non remouet scientia de mortalitate. **A**nte ab hoc iudicio cauet sibi apostolus dicens. j. ad Corin. iij. **N**eq. meipsum iudico. i. in nocentem pro certo me non estimo. **C**uius rationem assignat subdit. Nihil mihi prescius sum. i. non habeo prescientiam alicuius peccati mortalis. sed non in hoc iustificatus sum. i. non sufficit ad hoc quod me iustum vere pronunciem. quod potest aliquid prescientia in me esse quod me latet. iuxta illud per. **D**elicta quod intelligit. **S**i hec. scilicet certitudo iudicii de corde alius referuat soli deo. propterea subdit. **Q**ui autem iudicat me dominus est. secundum illud puer. xvj. **S**piritus tuus poterat dominus. **N**am de homine dicit etiam quod ab seipso. **N**emo scit. scilicet pro certitudinem ut pro obio vel amore sed dei sit dignus. **E**ccelesiastes. ix. **Q**uis enim quis videat se agere virtuosa opera et frequenter et delectabiliter et propter quod ab deo bicitur finez quod est signum habere generati. tamen quod actus virtutum acquisitorum sunt omnino siles actibus virtutum infusarum non potest quod scire ut talis actus bonus precebat a virtute prescientie acquisita in ipso quod non sufficit ad salutem. aut a virtute infusa necessaria ad salutem quod est ex gratia. **S**ecundo est temerarium iudicium de seipso cum estimat sibi licere iudicare de cunctis reputans se spiritualiter. pro eo quod dicit apostolus. j. ad Corin. iij. **S**piritualis omnia iudicat et ipse a nemine iudicatur. **T**emerarium est enim et presumptuosum ut quod reputet se spiritualiter. **N**am secundum **T**ho. super dicta autoritate dicit spiritualis cuius spiritus illustrat secundum intellectum. et inflamat secundum affectum a spiritu sancto. quod sciri pro certo non potest. **N**ec intelligitur illud apostoli quod talis spiritualis iudicet omnia facta hominum etiam dubia: sed quod de singulis que pertinent ad salutem rectum iudicium habet utrum. scilicet hoc sit bonum vel malum. **N**am ut dicitur. j. ethicor. **E**nusquisque bene iudicat quod cognoscit. et horum est optimus iudex. sicut medicus de medicinalibus. et sicut vere virtuosus de moribus qui sint boni vel mali. **Q**ui autem non est spiritualis modo predicto non potest bene iudicare de huiusmodi. **E**t ideo subdit quod ipse spiritualis a nemine. i. ab homine non spirituali non iudicatur. **N**on autem intelligendum est tanquam a superiori suo non possit iudicari sicut alij. **T**ercio est iudicium temerarium quanto quis estimat non curandum quicquid iudicet vel suspicet homines de eo bonum vel malum. pro eo quod ait apostolus. j. Corin. iij. **M**ihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer utrum. scilicet sum fidelis et idoneus minister christi. aut ab humano die. i. ab humano intellectu quo-

764 cūq. vel i pñti tēpore fm glo. Temerariū est hoc. Nam dicitur **Ecclias. xij.** Curā habe de bo no nomie. **Aug.** Qui negligit famā suam nimis crudelis ē. **xj. q. iij.** Non sunt audiēdi. **At** ergo dicitur **b. Tho. sup eplā** i dicitur passū. de iudicio aliorū hoīm erga se dupliciter curari cōtingit seu curā hñe. Uno mō q̄tū ad alios qui ex eoꝝ bono ope edificat̄ q̄ malo scāda: lizāf. q̄ sic boni non p mīmo s̄ p magno ha bēt ab hoībo iudicari. cum dñs dicat **Math. v.** Videat̄ opa vestra bona q̄ glorificēt p̄rem vestrum. Alio mō q̄tū ad seipos. q̄ sic non multum curat̄. q̄ nec gloriā tpalem cōcupi scūt. iuxta illō **ysaie. l.** Nolite timere obpro briū hoīm. **Et** hoc ē qd ait aplūs. **Aibi autē .i.** q̄tū ab me p̄tinet p mīmo dicit̄ q̄ fama inter minima bona p̄putat̄. i. inter tēpalia. **Quarto** iudiciū temerariū est ut aliq̄s esti met iudiciū suū i agēdis infallibile. et alios idem debere sēire: cūz dicat **Aug. de pse. dis. iij.** In vna q̄ eadē re tot fere sñie quot hoīes. **Et** aplūs ad **Ro. xiiij.** Alii iudicat inē dñe q̄ dñe. i. aliq̄ die abstinēduz et aliq̄ non fm p̄tētiā legis. Alii iudicat omēz dñe. s. habēduz idifferēter ab abstinēdu vel nō abstinēdu. **Et** intelligit̄ de illis legalibz p̄prie de quozū obf uatidē erat varia opinio inter iudeos puer̄ sos. vel etiam de illis abstinētijs q̄ licite pos sunt seruari omī die. ut nō comedere carnes q̄ huiusmōi. **Et** subdit aplūs. Unusquisq̄ in suo sensu habūdet. i. liber sit ad sequendū qd sibi videt̄. qd intelligit̄ fm **Tho. ibidez** de in differētibz. nō de hijs que de se mala sūt. **Iu stum** q̄ iudiciū iudicate ait xpc **Joh. vij.** fm quod fecit ps. dicens. **Feci iudiciū q̄ iusticiā .i.** iustum iudiciū.

Capitulū nonū de ingratitudine. et ibi de multis beneficijs nobis a deo cōcessis de quibus homo debet esse gratus deo.

Ouia prima et secunda spēs supbie quibus homo bona a deo accepta ab eo non recognos cit sed sibi attribuit vel meritis suis ascribit ad ingratitudinē p̄tinet fm **Tho.** ideo videndum est de ipā ingratitudine. **Pōt** aut sic describi. **Ingratitudo** est vitiū q̄ bñficiatus nō retribuit benefactori qd debz. **Pōt** cuius declaratione est sciendū q̄ duplex ē de bitū. **Unū.** s. legale ad quod. s. quis lege astrigitur: q̄ ad hoc reddēdu inducit iusticia vir tus cardinalis. Aliud ē debitū morale ad qd s. q̄s inducit̄ ex honestate virtutis: q̄ hoc reb dit gratia seu gratitudo respēctū beneficij ac cepti ab alio que est v̄tus specialis pars an nexa iusticie. **Et** quia ex hoc aliquod est pec catum quia repugnat seu contrariatur vir tuti. ideo ingratitudo que non reddit qd de

bet benefactori cum p̄trariet̄ gratitudinē est peccatum semp fm. **b. Tho. secūda secūde. q. cūij. arti. i.** Unde et apostolus. **ij. ad T̄bimo. iij.** ingratitudinēz cōnumerat inter alia pec cata cum dicit. **Erunt homies seipos aman tes. parentibz nō obediētes. ingrati q̄.** Nec potest se aliquis excusare a vicio ingratitu dinis ex impotentia quia. s. non potest reco pensare benefactori. quia ad debitum grati tudinis reddendum magis attenditur volū tas q̄ opus. **Ante** dñe. **in. j.** de beneficijs di cit qd beneficium non in eo q̄ sit aut datur consistit. sed magis i dātis aut facientis aio et ideo sufficit voluntas recompensādi cum deest facultas. **Procebit** siquidem debitū gra titudinis ex debito amoris a quo nulli debet velle absolui. fm illō **Ro. xij.** **Nemini** quic q̄ debeatis nisi ut inuicem diligatis. et attē datur ibi eq̄litas voluntatū ut. s. si ex prom ptitudine volūtatis beneficus aliquid erbi buit ad quod non tenebatur ita q̄ ille qui su scepit beneficium. aliquid sup̄ debitū recom pensat vel habeat voluntatem recompensā di si non potest effectu recōpēfare. **Nec** etiā ex obliuione potest quis excusari ab ingra titudine nisi illa procederet ex naturali dese ctu que non subiacet voluntati. non autē ex illa que p̄uenit ex negligentia. **Nam** ut bi cit dñe. **i. iij.** de beneficijs. **Aparet** illū non sepe de reddendo cogitasse cui oppressit obli uio. **Ante** de illo antiquo populo ingrato bi citur i ps. **cx.** Obliti sunt deum qui saluauit eos. qui fecit magnalia in egipto mirabilia i terra **Cham.** terribilia i mari rubro. q̄ dixit ut disperderet eos. **Aibi** ponit ps. illozum in gratitudinem quia obliti sūt deum non solū in hoc quia non dilexerūt nec laudauerunt deum benefactorem nec aliquid in eius obles quium fecerunt. sed grauius offenderūt ad rātes vitulū aureū p̄ deo q̄ cōgrētes de eo q̄ q̄ sūt idignati p̄ eū. **Secūdo** i breui descri bit beneficij a dño collatoꝝ multitudinem ibi. qui saluauit eos q̄. **Saluauit** eoꝝ p̄res tempore famis i egipto. postea fecit magna lia in egipto copiosissime multiplicando eos flagellāto egiptios multipliciter. terribilia i mari rubro eos p̄ mediū sicci maris p̄bucē do. q̄ **Pharaonē** cū exercitu ingressū i aquis submergendo. mirabilia i terra **Cham** p̄ des tum deducendo cū pastu manne de celo q̄ ter ram **Cham.** i. terram promissionis ip̄is habi tatoribus extinctis eis i possessionē cōceden do. **Tercio** subdit ingratitudinis punitōz. ibi. dixit ut disperderet eos. voluit q̄dez eos delere p̄ illa ingratitudine q̄ adorauerūt vi tulū aureū. sed **Moyse** orāte placat̄ fact̄ est q̄ suspēdit sñiam. **Sed** cum pluries itola trassent et multis modis deum offenderent. p̄pter qd dati sunt in sinitutez pluribz vicijs

sub diuersis tyrannis i libro Iudicij et reg. et cum clamantes ad dominum compuncti ad deum reuerterentur deus liberasset eos de necessitate suis: demum addentes summam ingrati- tudinem videlicet i occisione crudelissima unigeniti filij dei dispersit eos p vniuersum i fuos et ancillas destructa usq ad fudameta ciuitate hierusalē innuerabilibz psonis mor- tuis gladio. peste et fame. ex illis ab exerci- tibus Citi et Vespasiani. et vitijs infidelitatis et alijs debitos ad eternam damnationē de- bucit. Et quia oia in figurā cōtingebant illi. Facta sūt autē ppter nos ait apls. j. ad Co- rin. r. Fuit enī iste populus figuratiu? ppli xpiani. Ita demuz eueniet xpianis et peiora si ingrati fuerint inuenti. Saluauit enī eos a peccatis eoꝝ p passionem suaz. Fecit ma- gnalia i egipto tenebrosa mudi. quia magna documenta doctoz. magnas persiones po- puloz. magna exempla pfecte vite sanctoz. fecit mirabilia i terra Cham. in terra ecclesie mirabilia miraculoz. mirabilia sacramentoz. et inter ea pcipuū eucharistie. terribilia i ma- ri rubro. quia pstratiōes diaboli et oim pec- catoz. et iteruz in mari penitentie et lacrima- rū. et i mari rubro effusiois sanguinis mar- tirū gloriosoz. Unde timere habent ne si i- ueniantur ingrati dispgant et tpaliter dati i captiuitatem alioꝝ. et spiritualiter in cru- ciatum demonioꝝ etc.

Est autē ingratitudo .§.j.

Speciale peccatuz. Quis enī fm. b. Tho. scda scde. q. cxiij. ar. ij. i quolibz pco sit material' ingratitudo ad deū iqtū. f. facit homo aliqd qd potest ad ingratitudinem ptinere qui sū- mus benefactor est nobis. et tūc est circūstā- tia aggrauas pccm. tñ formaliter ingratitu- do est qñ actualiter beneficiū ptemnit. Sic enī gratitudo est specialis virtus habens di- uersos gradus. quoz prim' est q beneficiū recognoscat. scd' q gratias et laudes agat. tercius q retribuat p loco et tpe fm suā fa- cultatez. Ita ingratitudo q ei opponit ut pa- ter ex ipso noie. Nam ingratitudo dicit qñ nō gratitudo. est speciale pccm habēs diuersos gradus. Et quia qd est ultimū i generatiōe. est primū i resoluciōe. Ideo prim' gradus in- gratitudinis est ut homo beneficiū nō retri- buat fm qd recepit. scd' est q dissimulet. i. si laudet nec grās agat. tercius est q nō reco- gnoscat siue p obliuionē siue p quēcūqz aliū modū. Et quia i negatione intelligit affir- matio opposita. Ideo ad primū gradū ingra- titudinis ptinet q aliquis retribuat mala p bonis. Ad scdū q beneficiū vitupet. Ad ter- ciū q qñ maleficiū reputet i mēte sua ipsū be- neficiū. Unde Sen. i. iij. de beneficijs. Ingra- tus est qui dissimulat. magis ingrat' qui nō reddie. ingratissimus qui ē oblitus. Est autē

fm Tho. ubi sup. qñqz mortale qñqz veniale ipsum peccatum ingratitudinis. Dicit enī quis ingratus dupliciter ut dictuz est. Uno modo per solam omissionem: puta quia non recognoscit vel non laudat. vel nō retribuit vices pro beneficio accepto. Et hoc nō est sp mortale. quia debitum gratitudinis ē ut ho- mo etiā aliquid specialiter tribuat ad quod non tenetur. Et ideo si illud pretermittit nō peccat mortaliter. Est tamen peccatum veni- ale. quia hoc nō prouenit nisi ex negligentia quadam aut ex quadam indispositione ho- mis ad virtutē. Potest tamen contingere q talis ingratitudo sit etiam mortale peccatū. vel ppter interiorem contemptum. vel ppter cō- ditionem eius quod subtrahit benefactori a beneficiato quod ex necessitate debetur siue simpliciter siue i aliquo casu necessitatis. si- cut si quis patrem suū qui post deum est ma- ximus benefactor filij cum ab eo recepit eē: contemneret recognoscere ut patrem suum propter vilitatem cōditionis vel debilitatez sensus vel tenuitatem substantie et huiusmo- di. Aut etiam nō subueniret ei i magnis ne- cessitatibus suis cū posset. vel non laudaret eum in quo laudābus est precipue cum ex ta- li omissione laudationis sequit ei vituperiū vel infamia ipsius patris. Et idem videtur de alijs qui magna beneficia contulissent. scdo modo dicitur aliquis ingratus quia nō solū pretermittit implere gratitudinis debitum. sed etiam pteritum agit. Et hoc etia fm cō- ditionem eius quod agitur qñqz est pecca- tū mortale qñqz veniale. puta siqz deū sumuz oim bñfactorē qñ obiat seu p nihilo hēat vl' ptemnat q eū fecerit i hūc mūdum venire et esse. qd solet accidere cū qd ē tribulatio et angustijs. et tēptatioibz pssus. vel nō hē bo- na q i alijs cernit. vilificans beneficia dī sibi pcessa. utiqz hoc ē peccatū mortale qñ fm de- liberationē rōnis euenit. Sec' si fm motū sē- sualitatis. Multo magis eēt si ipa dei bñficia vituparet sibi collata. vel blasphemaret euz q i mūdū fecit eū venire. et q nil ab eo habu- it nisi mala et h'mōi. Abhuc atē gūi? si aliqs facit i iniuriā dī ut psequēdo fuos dei et h'mōi. Et silr q pntes exprobraret et cōtume- lijs afficeret aut oberaret aut alias pōdas mul- tū bñfactrices. tal' iqtitudo eēt mortale. al' ve- niale. De iqtitudine magna ppli dei loquēs Moyses Deutro. xxvij. ait. Incrassat' ē bile- et' et recalciēuit. iēssatus. ipiguat'. dilata- tus. dereliqt deū factoz suū. et recessit a dō sa- lutari suo. incrassat'. f. i naturalibz bonis col- latis sibi. ipiguat' i spūalibz. dilatat' i tpalibz. recalcitrauit offendendo opere. dereliqt deum non recognoscendo beneficia. et recessit a deo non agendo gratias ei. non laudan- do ipm sed idola. Cū autē ingratitudo ē veniale

766

talis ingratitudo nō est p̄ caritatē sed p̄ter:
quia non tollit habitū caritatis. s̄z excludit
aliquē actū ei⁹: vt feruorē. et q̄uis i q̄libz ve
niali p̄cto sic ibi aliquid ingratitudinis inḡ:
tum. s̄. p̄c̄m veniale tollit aliquē actum vir
tutis p̄ quem homo obsequit̄ deo. non est tñ
ibi p̄fecta ratio ingratitudinis. Cum aū i ḡ:
titudo est mortale difficulter pot̄ repiri nisi
mixta cū materijs alioz p̄ctoꝝ. Nā si q̄s nō
recognoscat vel p̄temnat dei beneficia in se:
erit ibi cōiter accidia vel inuidia. Et si iniu
riā parētibz vel alijs bñfactoribz verbo. erit
ibi p̄tūmelia. vel blasphemia vel aliq̄d aliō.
Et si facto erit ibi furtū. vel impietas. vel le
sio corporalis ⁊ huiusmōi. Cū aū quis hoc so
lum faciat vt ip̄m bñficiūz notabile vitupet
et vilificet vel p̄temnat. forte solū ibi ingra
tudo erit. Et vt dīc. b. Tho. vbi sup̄. nihil p̄bi
bet formalez rōez alicui⁹ sp̄alis p̄c̄i i pluri
bus generibz p̄ctoꝝ materialiter iueniri. Et
fm hoc i multis generibz p̄ctoꝝ inueit̄ ratō
ingratitudinis. Notādū etiā fm Tho. vbi su
pra q̄ ille qui ignorat beneficiū nō est ingra
tus si beneficiū nō recomp̄set dummodo sit
patus recōpensare si noscet. Est aū laudabi
le vt ille cui p̄uideat seu dāt bñficiūz ignoret
dupliciter. p̄io mō p̄pter inanis glorie vita
tiōz. sic bñs Nicolaus fecit cū p̄tēs occul
te aux̄ i domo cōiucini paup̄is hūanū fauo
rez vitare voluit. Eū dē. i. ij. de bñficijs cū
dixisset q̄ hec bñficij lex ē q̄ alter. s̄. dās statī
debet obliuisci dati. Alter. s̄. recipiēs memor
eē accepti q̄i se declarās in vij. eiusdem libri
dicit. Errat si q̄s estimat cū dicim⁹ eū q̄ bñfi
tiū dedit obliuisci excutere nos illi memoriā
rei p̄sertum honestissime. Cū ḡ dicim⁹ memi
nisse nō debet hoc volum⁹ itelligi p̄dicare nō
debet nec iactare. Secō ē laudabile vt igno
ret bñficiū. q̄ i hoc ip̄o ampli⁹ bñficiū facit
q̄ cōsultat verecūdie eius q̄ beneficiū accipit.
Eū dē. dicit i eodē li. q̄ interdū fallendus
est q̄ iuuat vt habeat. nec a q̄ accepit sciat.

Gratitas huius pec. S. ij.
cati ingratitudinis magna ē. p̄pter qd̄ p̄a. ex
citāt se ad gratitudinē exhibēdaz dicēs. Dñs
hic aīa mea dño. Secō puocat se ad inḡti
tudinē fugiēdaz dicēs. Noli obliuisci om̄es
retributiōes eius. i. bñficia ei⁹. Appellat aū
bñficia retributiōes q̄ facientibz nob̄ mala.
p̄ malis deus retribuit bona. ideo noli obli
uisci. quia hoc p̄tinet ad ingratitudinem. et
vt magis euitet inḡtitudinē enūerat bñficio
rū reuerēdā multitudinē ibi. q̄ p̄tinaf oībz
iniq̄tatibz tuis rē. Ip̄a aū gratitas hui⁹ pec
cati oñdī ex quatuor: q̄ ex ea sequūt̄.
Pr̄io p̄cessa bona auferūt̄.
Secō dimissa p̄c̄a reuertūt̄.
Tercio grauissima mala oriūt̄.
Quarto p̄missa bñficia subtrahūt̄.

Deum ad primum S. in.

dicit Aug⁹. Qd̄ deus dederat gratis abstulit
ingratis. Ante saluator dixit iudeis ingratis
postq̄ posuit pabolaz vinee plantatē ⁊ loca
te agricolis. vbi oñdī ingratitudo illoz. Tō
auferetur a vobis regnū dei. p̄ter expositiōz
l̄salem pabole videlicet de illo ip̄lo iudeoz
qui vt vinea plantatus a deo. i. positus i ter
ra promissiois cū tōculari legis q̄ timore p̄
mebat. i. retrahēbat a malis. et sepe. s̄. custo
die angelice. ⁊ turri templi nominatissimi in
culto diuino locatus. i. debitus fuit in curaz
p̄ncipibz sacerdotum vt deo faceret fructi
ficare p̄ bona opera. Et ad sollicitandū hoc
misit diuersi t̄pibz plures nūcios. i. p̄betas.
Sed illi vt ingrati occiderūt p̄betas. ⁊ temū
filiū dei p̄ris qui vineaz plantauerat ⁊ loca
uerat. p̄pter quam ingratitudinē ablatum ē
regnum dei. i. regimen fidelis ip̄li ab eis ⁊ i
tellectus verus scripturaz. Hāz nihilomī⁹
pabola sensum moralem. Vineā em̄ designat
aīam quālibet que a deo plantatur in crea
tione. in qua ponitur tōcular remorsus cō
scientie. turris ratiois ex qua possit vidento
distinguerē amicos ab inimicis. sepe circū
datur. s̄. custodia āgelica q̄ vñbz custodit:
locat colonis. s̄. appetitui intellectui ⁊ sensi
tuo. vites in ea sūt inclinātes ad virtutes
vel quod plus est habitus virtutū qui ifun
dūt i baptismo. Tempus fructuū appropin
quat cū incipit habere vsum liberi arbitrij q̄
debet in honorem dei fructus p̄ducere bono
rum opeꝝ. tūc mittit deus nūcios suos. i. bo
nas inspiratiōes ⁊ instinctus mentales ad be
neficiendū vel documenta p̄dicatōꝝ ⁊ alio
rum. Sed vt ingratus istos mortificat ⁊ cō
temnit. Nēmum ip̄e dei filius i sacramēto al
taris venit ad eū sed vel non recipit vel rece
ptum ei⁹it ex se ⁊ crucifigit malis opibz su
is. fm illud qd̄ ait apls ad Heb. vj. c. de pra
uis xp̄icolis. Rursus crucifigētes dei filium
in semetip̄is ⁊ ostentui habentes. Quid ḡ fa
cit dñs hīs inḡtis? Aufert ab eis regnū dei
illud videlicet de q̄ ait apls Ro. xij. Regnū
dei nō ē esca ⁊ pot⁹: s̄ iusticia pax ⁊ gaudiū
cū spiritu sancto. Iusticia autē est oīs virt⁹
fm pl̄m. De hac ingratitudine cōquerēs do
minus sub noīe vinee quō per ip̄m auferū
tur bona spiritalia dicit ysa. v. Vineā sc̄a
est dilecto meo. ⁊ sepiuit. et lapides elegit ex
ea. s̄. ad faciendū maceriā p̄ custodiēda ip̄a.
Lapides sūt patres solidi virtute qui custo
diunt animas. ⁊ plantauit vineam electam.
id est vites p̄cipuas. ⁊ edificauit turrē ⁊ tō
cular extruxit i ea. exposita sunt sn̄p. Et ex
pectauit vt faceret vvas et fecit labruscas.
vve sūt opera vere virtuosa. labrusce sūt ope
ra que habent apparentiam boni. Et subdit
de hac ingratitudine loquens ⁊ conquerēs.

Quid ultra debui facere vinee mee et non feci: Et nunc ostendam quod faciam vinee mee. Auferam sepe. i. subtraham custodiam. f. sollicitationem angeli custodientis: diripiā macerā. i. p̄fēs remouendo. ponam eam desertā subtrahendo grām. nō putabī a platis p̄ rep̄b̄sionem sup̄fluoꝝ: nec sobies p̄ cōtritionē et confessionem. Ascendēt spine maloꝝ desite: rior sup̄ eam. et nubibo mandabo ne pluant sup̄ eaz. i. verbū subtrahā p̄p̄ctionis a p̄bi: caribz q̄. Ad hoc etiā facit qd ait hiero. i. li. iudi. Deus q̄ videt in abscondito p̄spiciens mentē et aios vitij et passioibz seruientes et in corde eius se nō diligī. sed aut auariciam. aut libidinem. aut iactātiā. discedit a mente eius. f. subtrahendo grām. et relinquit domū eius vacuā. f. virtutibz. xj. q. iij. Audi. Primi parētes q̄ repleti omibz bonis naturalibus et sp̄ualibus oīm virtutibz et t̄p̄alibz ingrati fuerūt deo adherētes aduersario ei? et mābatū trāsgredietes omibz virtutibus expoliati sūt. Ingt? ei extitit (ingt Aug?) qui plenus virtutibz deum oīno non timuit de peni. dis. vij.

Quod ad secundum. §. iij.

propter ingratitudinē p̄cā dimissa redeūt. Et dñs in parabola de seruo debitorē decem milia talentoz q̄ (ut ingratus) noluit misereri cōseruo suo p̄ paruo debito centum denarioꝝ ob amozes dñi sui q̄ sibi remiserat decem milia talenta. iratus ip̄e dñs p̄tra eū trahit eum totibz quousq; redderet vniuersum debitū. Mat. xvij. Abi dicit Raban. Considerābū est. q̄ dicit vniuersū debitum. quia non solum p̄cā q̄ homo egit post baptismū imputabū ei ab penā. s̄ etiā originalia q̄ ei i baptismō dimissa erāt. Quō autē p̄cā dimissa p̄ p̄nā vel baptismū p̄ recidivū sequēs dicāt redire p̄pter ingratitudinē de beneficio p̄cepte remissionis. Et cā diffuse hec materia de peni. dis. iij. i. p̄. tā i. t̄. q̄ i. glo. Et i. iij. snia. dis. xij. p. to. et. b. Tho. ibidem inscripto. q̄ temū post alias op̄inōes dērmādo dīc. q̄ p̄cā dimissa realiter nūq̄ redeunt ad aīam: nec q̄ ab culpā. nec q̄ ab penā. ut. f. p̄ oībz dimissis sustineat penā sicut nūq̄ fuissent dimissa. Nec etiā sequēs culpa recidivū est tā de ḡuitatis sicut oīa dimissa peccata simul: nec etiā digna tāta pena q̄ntāz merebant oīa illa. S̄ redire dicūt fm qd nō simplici: ter. i. fm quēbz effectū aggrauatōnis p̄pter illā circūstātiā ingratitudinis. Hāz em̄ illa culpa recidivū quābz maiorē ḡuitatē p̄pter illā ingratitudinē. quā grauitatē nō h̄ret qui b̄n̄ficiū illud nō p̄cepisset. sicut etiam ille qui recepit magnū b̄n̄ficiū a dño suo t̄p̄ali sup̄ excessu p̄petrato p̄ eū sibi relaxato utiq; maiori pena dignus est q̄ si non recepit tantū b̄n̄ficiū. Et hoc idē cōfirmat

Gratian de peni. dis. iij. §. veruz. dicēs. Illa p̄cā dimissa redire dicūt. quia q̄sq; post acceptam remissionem ad vomitū redierit. tan tograu? puniet q̄to benignitate dei abusus singloꝝ remissioni acceptē ingratus extitit. hec ibi. Et Wil. dicit q̄ q̄uis q̄s nō teneatur p̄cā debito mō p̄fessa itē cōfiteri. debet tū dicere se al in filia incidisse si recidivauit ut de p̄bendat maior grauitas p̄cā. p̄pter illam ingratitudinē abiūctā. Peru? etiā liberatus a seruitute p̄pter ingratitudinē p̄missaz erga dñm suū redigē i fuitutē fm iura. Dicit apostolus ad Heb. x. Deteriora mereri supplicia qui filiū dei conculcauerit et sanguinem eius pollutum duxerit quemadmodum iudeus: et hoc propter ingratitudinem. Q̄to em̄ quis recipit maiora beneficia tāto faciens mala magis ingratus ē. unde (ceteris paribz) grauius peccat et grauius puniet. Ex quo sequit q̄ p̄ eodē p̄cō (ceteris paribz) graui? puniet fidelis q̄ infidelis. religiosus q̄ secularis. et platus q̄ subdit? q̄ p̄ ingratius fm Tho. Ad quod facit qd dicit Elrbasus papa. xij. q. j. Scimus. Et exemplum in vitis patrū de illa caluaria q̄ abiurata dixit se in vita fuisse paganam et i inferno eē. Et sub pagais iudeos. Et sub iudeis malos xpianos in profundo.

Quod ad tercium. §. v.

propter ingratitudinē incurrit quis multa mala et temporalia et spiritualia. Dicit em̄ apostolus Ro. i. de antiquis philosophis. q̄ quia cum cognouissent deum: nō sicut deum glorificauerūt neq; gratias egerūt. sed euanuerūt in cogitationibz suis sibi attribuētes b̄n̄ficiū eis a deo p̄cessum intellect. propter hoc vitiū ingratitudinis trahit illos deus in reprobū sensū et in vitia idola trit et cōtra naturam. i. trahi p̄misit. Et postea ponit multa alia peccata graua in que incurrerūt. Repletos inquit oī iniquitate. malitia. fornicatione. auaricia et. ibi vide. Ezechias rex hierusalem post victoriā maximā et liberationem de manibz Senacherib. q̄ non sufficienter gratias egit cantādo canticū domo fm morem illius ppli. ideo propter ingratitudinem egrotauit Ezechias vsq; ad mortē. ut dicit Josephus. historiaz habes f̄sale xxxviij. Joas rex iuda quia ingratisim? fuit erga Joiaha summū sacerdotē. Nam v̄p̄or ei? occultauit eū cū puul? eēt et q̄rere? ab occidēdū ab Athalia. et p̄ea i. vij. āno ip̄e Joiaha ordinauit sibi dari regnū interfecta Athalia. cū p̄ea mortuo Joiaha fili? ei? zacharias rep̄b̄deret eū de vitijs suis: ateo malus et ingtus fuit q̄ fecit eū occidi. Et p̄ea infirmat? et male sibi fuit. ut h̄. ij. palip. xxij. Eliri Sichen q̄ ingrati fuesit occidēs. lxx. filios Gebeonis a q̄ liberati fuerant de manibz

768

Madianitarum occisis centumvigintimilibus ex eis. ideo sustinuerunt multam p[re]sentiam. Iudei inq[ui]tissimi de beneficijs xpi ita ut eum crucifigerent capta tant[um] hierosolima post mortem innumerabili ferro. peste. fame. dispersi sunt p[er] orbem. Magis t[ame]n xpc cōquerit de nostra ingratitudine q[uam] de sua passione dicēs p[er] deu[m] tū Berni. Elide homo que p[er] te patior. Ad te clamo qui p[er] te morior. Vide plagas q[uo]d afficior. Vide clauos quib[us] cōfobior. et cū sit tātus dolor exterior et interior: plus t[ame]n crucior q[uam] te igratum expior. Iui? ingratitudinis mirabat Salomon Ecclesiastes. ix. vbi dicit. Ciuitas parua et pauci i ea viri. venit p[er] eam rex magnus et extruxit munitōes eius p[er] gip[er] et p[er]fecta est obfidio. Inuētusq[ue] est vir pauper i ea. et liberauit eā p[er] sapientiā suā. et nemo deinceps recordatus est paupis illius. Ciuitas hic mūdus ē. pua est respectu vniuersi. pauci viri. i. virtuosii i ea. rex q[ui] veit cōtra eā d[omi]n[us] bolus est q[ui] omnes tenebat obfesos ut caperet p[er] damnatiōes. paup[er] iuent[ur] i ea xpc est q[ui] liberauit eā p[er] prudētiā suā diabolu[m] passiōe supando: s[ed] nō est q[ui] recogitet tantū bñficiū et q[ui] audiat verba illi[us] pauperis. ecce maria ingratitudo.

¶ Quartum ad quartum §. vi.
a dicit Aug[ustinus]. Nō est dignus dābis q[ui] ē ing[ra]tus de batis. Et Berni. Ingratitudo ē vent[ur] de fide: cās et v[er]ēs fontē diuine pietatis. fluēta g[ra]tie rosē misericordie. Sapient. xvi. Ingrati spes tāq[uam] ymbernalis glacies tabescet. i. deficiet. s. q[uia] nō recipiet bñficia q[ui] sperabat. ipa tēmu gloria fidelib[us] pmissa ingrat[us] p[er]uas. Elū glo. sup eplā ad Corin. Nemo donis dei fiet bēus q[ui] eis extiterit ing[ra]tus. Dicit ei fm iura ciuilia p[er] p[ro]pter ingratitudinē p[er] p[ro]uare filiū ex toto hereditate bonor[um] suor[um] q[ui] al[iter] non poss[et]. ita de[us] p[er] p[ro]uat ing[ra]tos hereditate glorie si p[er] seuerēt i ing[ra]titudine. Nō em̄ defacili sūt subtrahenda bñficia ingrat[is]. An dicit. b Tho. scda scda. q. cxi. q[ui] circa ingratū duo sūt cōsiderāda. Primū quidē q[uo]d ipse ingrat[us] dignus sit pati: et sic certū est q[uod] meret[ur] beneficij subtractionem. Aliud est cōsiderādu[m]. s. q[uo]d oporteat ipm beneficiū facere. Et p[ri]o quidē non debet esse facilis ad ingratitudinē iudicāda q[uia] frequēter (ut ait Berni) q[ui] nō reddit. tamē gratus est. ex eo videlicet q[uia] forte non occurrat ei facultas aut oportuitas reddēdi. Secūdo debet attendere beneficis ut beneficia tū de ingrato faciat gratū. q[uo]d si nō p[er] p[ri]mo bñficio facit forte faciet scdo. Q[uia] si beneficijs multiplicatis ingratitudinē augeat et peior fi at tūc a bñficio exhibitiō cessare debet. Et sic facit gloriosus deus. de q[ui] Luc. vi. q[ui] benignus est sup ingratos et malos. quē imitari debemus ut ibi d[icitur]. Nā (ut dicit biero) Moderatio dei ac pietas solū nostrū rebitū querit ac

nos cupit longa sua bonitate saluare. videlicet non subtrahendo bona nobis collata diu expectando ad penitētiā addendo continue et alia vt grati reuertamur ad eum. Et subbit biero. q[uia] si non conuertimur. si duri corde sumus. si i peccatis vsq[ue] ad mortem illi te p[ro]duramus. assidue peccantiū non misere[re] deus. dis. xxi. c. Diaconi. et sic tēmu ablatis a nobis bonis suis ingratos ab gebennā trahit. Et ideo noli obliuisci omnes retributiōes eius. Sed benedic aia mea dominum.

¶ Anima habet potē §. vii.
tias quib[us] operat[ur]. intellectiua. s. volitiua et sensitiua. Benedic g[er] intellectu rememorādo et p[ro]siterando bona tibi collata. Oia nostra sūt (ait apls. i. ad Corin. iij.) s. diuinalia ad fruēdu[m]. i. p[ro]p[ri]e diuine. Intellectualia. i. angeli ad seruēdu[m]. quia vt d[icitur] ab heb. j. Omnes admi[n]istrato[rum] spūs sūt. Rationalia ad p[ro]uēdu[m]. i. hoies. Irrōnalia ad v[er]ēdu[m]. ps. Omia s[ub]iecti s[ub] p[er]ib[us] eius. Disce (ait Berni) p[ro]siterare singula q[ui] tibi apponit[ur]. s. beneficia vt nulla sint que debita g[ra]tia actiōe frustrēt[ur]. Benedic affectu sup oia diligēdo tācū benefactorē. Nā ethnici hoc faciunt vt diligāt eis bñficiētes. Aug. i li. de cathecizādis rudib[us]. Si amare piget reamare nō piget. s. deus p[er] tantis beneficijs. Null[us] em̄ tam fere mentis. i. ita ingratus et durus q[ui] si nō vult impēdere. vult t[ame]n repēdere. S[ed] tāta est ingratitudo hoīs vt q[uo]cūq[ue] tpale etia[m] vile magisq[ue] deū diligat. Unde in finali iudicio hanc ingratitudinē exprobando reprobus ostēdet dicēs (ut ait Criso) Ego p[ro]pter vos hō factus sū. Propter vos delusus et crucifixus. Vbi est tantar[um] mear[um] iniuriarū fruct[us]? Vbi est seruitus quā mibi debuistis p[re]cio s[an]guinis? Ego sup gloriā meā vos habui cū essem deus apparens homo. et vos omēs rē viliissimā terre amplius dilexistis q[uam] iusticiā meā et fidem. Benedic s[er]uitua potētia. i. voce laudando deum et omib[us] sensib[us] ei seruēdo. iuxta illud apli. Magnificab[is] xpc i corpore meo. Ad huiusmōdi. s. obsequiū p[ro]stādu[m] deo inducit omis creatura seruēns ad nutū suo creatori. Unde dicit Iuligo d[omi]n[us] s[an]cto victore. q[ui] q[ui]bet creatura trina voce quēlibet al[iter] loquit[ur]. videlicet accipe. redde. fuge. Accipe benefitiū ex me ad vsum tuū. Accipe inq[ui]t celū a me illuminatōes et motū. Accipe inq[ui]t ignis a me calorem. Accipe ab aere respiratōnem. Accipe ab aqua refrigeriū et lotiōes. Accipe aut terra a me animalia. victualia. metal[ia]. et sustentationes. ¶ Scda vox est redde. s. obsequiū tuo benefactori et meo creatori. q[ui] ideo me creauit vt tibi seruirem. Ego vt grata semper tibi obsequor dum tibi seruiō. Tu g[er] multo magis sibi obsequiū prestes in bonum suum me v[er]endo. et sibi de meo obsequio

770

datur medicina eucharistie. **S.** Septima ē fragilitas seu debilitas ad bene operandum. p̄ quas datur medicina confirmationis. **De.** d̄ tharan. in. iij. Sanat ergo dñs omēs infirmitates: qui ut medic⁹ de celo missus ē iuxta illud ysa. lxj. **Ad** anūciandū mansuetis misit me ut mederer p̄tritis corde. **Et** cum istis medicinis sanat. cū actu debito assumuntur. **Sed** tanta est ingratitudo hominis ut vlt̄ con- temnātur tāta beneficia. vel indebite sumā- tur. 7 ideo pauci sanant. **Unde** Aug. sup. Jo. **Scitum** est in medico sanare venit egrotum. sed ipse se interimit qui p̄cepta medici ser- uare non vult. **Noli** ergo obliuisci retributi- ones eius o anima.

Scitum ad tercium**S. r.**

A. dicit Aug. de conse. di. iij. **Firmissime** tene q̄ omīs qui cōcipitur ex viro et muliere na- scitur cū peccato originali 7 morti obnoxio. s. eterne. de qua canit ecclesia. **Libera** me do- mie de morte eterna. **Et** ps. Mors peccatorū pessima. **Naz** in inferno erit mors sine morte. **fm** Greg. i. moral. i. pena mortalis nūq̄ defi- ciens. **Maiores** pena in mūdo esse non potest q̄ mors. **Nam** fm p̄m. **Mors** est vltimū terri- bilium. hec tamen pena cito transit: sed pena mortis infernalis nūq̄. **Sed** dñs redimit. i. liberat per gratiam suaz p̄cio sanguinis sui ab hoc interitu mortis infernalis: vitam tu- am. s. amissam p̄ peccatū. **Ece** quātus inte- ritus. **Ibi** enī est p̄uatio diuini vultus. i. vi- sionis dei. ignis cruciatus. demonū insult⁹. cōscientie remouissus. puerorum tumultus. te- nebrarū locus. p̄petuus fletus seu omīs refri- gerij defect⁹. **Ab** hoc interitu infernali redi- mit dñs hominē: 7 totiens quotiens mortale commisit. **O** ingratitudo immēsa 7 cecitas mi- serāda. si a morte corpali te aliquis semel li- bēaret. p̄petuo illum amares. illū laudares. ei⁹ seruire: 7 liberātem a morte pessima nō recognoscis. **Noli** ḡ obliuisci 7c.

Scitum ad quartum.**S. r.**

Misericordia dicit quasi miseria adimens. sed maior miseria esse nō potest q̄ non esse. **Tanta** est hec q̄ in appetit⁹ creature cadere non p̄ absolute. **Ante** conceptū tuum nihil eras. **Anima** enī cuiuslibet de nihilo creatur cum corpore infunditur. **Cum** ḡ nihil esses. tantam misericordiam fecit deus ut tibi esse daret: 7 nobilissimū esse. **Nam** in anima po- fuit imaginez trinitatis 7 distinctusq̄ i an- gelis. **Similitudinez** deitatis magisq̄ i alijs inq̄tum sicut deus est totus i toto orbe 7 tot⁹ in qualibet parte. ita anima i orbe suo. i. cor- pore. tota in toto: 7 tota i qualibet parte cor- poris. **Participationem** cum omībo creatis esse. s. commūe cum elementis. vegetam cum plantis. sentire cum brutis. intelligere cū an-

gelis representatōne vniuersitatis. **Ibi** enim sunt quatuor humores i corpore p̄formes q̄- tuor elementis. **Quinq̄** sensus exteriores. vi- sus. auditus. gustus. odoratus. 7 tactus. **Et** quatuor interiores. s. sensus cōmūis. estima- tiua. fantasia. 7 memoria. quasi nouem celi. **Naz** decimum empirreum in q̄ deus residet p̄ glorie manifestationem. est pars intellectua- lis. intellectus 7 voluntas. **In** qua parte vide- tur deus 7 amatur cū sanctis 7 angelis eius. **Omniū** dñator ē. ps. Omīa subiecisti sub pe- dibus eius. **Aug.** Omīa fecit de⁹ p̄pter hoīez. **Unde** in sex diebus cūcta creando habitatio- nem homini fecit et ornauit. 7 postea crea- to hominem in possessionem posuit duplicē in natura substantiam. s. corporis 7 anime: ut possideat duplicem in celo glorificationē s. anime 7 corporis. i. quo beati homines i fu- turo angelos sanctos antecellent cū ipsi cor- pora non habeant. unde nec gloriam corpo- rum p̄ p̄ns. **Demum** in deo p̄sonalem vniō- nem. **Naz** in xpo est humanitas et diuinitas vnita. **Nec** est i illa humanitate nostra assū- ptum aliud suppositum q̄ dei verbum. **Ago- sce** ergo o xpiane (ait Leo papa) dignitatez tuam et diuine consors factus nature noli i- veterem vilitatem degeneri conuersatiōe re- dire. **Considerans** ergo ingratitudinēz hoīs sup hoc **Moyſes** ait. Deum qui te genuit de- reliquisti 7 oblita es dñi creatoris tui. deus. **xxij.** quasi diceret. quō potes esse ita ingra- ta: **Ece** quō coronauit te i misericordia. **Es-** uis enī omībus que creauit misericordiā fe- cerit de non esse in esse pducendo. **In** ista tñ misericordia tibi coronaz super omnia debet p̄ferēdo tānobile eē 7 dominiū 7 regnū oīm.

Scitum ad quintum.**S. r.**

Miserationes dei i plurali dici possūt pluri- ma bona spūalia 7 corpalia quib⁹ nos confo- latur remouēs miseras nostras i gubernati- one nostra. ita q̄ coronat te in misericordia respectu creatiōis. coronat te i misericordiis respectu gubnatōis. coronat inq̄ vni⁹q̄ cir- cundās te totū aīaz. s. 7 corp⁹ suis beneficijs. **Coronat** singulari p̄uisione quasi nil de alijs creaturis videatur curare ut tibi subueniat. **Unde** Sap. xij. dē. Cū magna reuerētia dñe disponis nos. **Et** puer. viij. c. Delitie mee eē cū filijs hoīm. **Miserie** famis et sitis p̄uident cibarijs et potib⁹ varijs ne fastidi⁹z genere- tur. **Miserie** nuditatis vestimentis plurimis laneis 7 lineis et sericis. **Miserie** frigoris. ca- lore ignis. **Miserie** tenebrarū. lumie lune et solis. **Miserie** paupertatis. diuitijs auri 7 az- genti 7 ceterorū metalloz 7 lapidum p̄cioso- rū. **Miserie** infirmitatū. medicinis innume- ris. **Sensibus** ip̄is copiose 7 suauiter provi- dit. **Elisui** de pulchritudine color. **Auditui.** de suauitate sonoz tantus et instrumentoz.

Gustui. de dulcedine ciborū. Otoratui. de fragrantia odorū florum et aliorū. Tactui. de lenitate diuersorū obiectorum. Quē sunt miserie anime. Repletus (ait Iob. xiiij) multis miserijs. quas releuat diuersis miseratōibz. Etas enī inspirationes et incitamentā ad bonum immitit. Quot documēta scripture sacre. Quot exhortatiōes sāctorū. Quot exemplā pfectorum. Etas varietates artū et artificiatorū ad tollendum ocium. Quot euasiones piculorum. Etas expectatiōes ad emendationes pctorū. Quot auxilia angelorū. p. Angelis suis deus mandauit et. Quō miseretur pater filiorū miserus est deus. Et tāta est ingratitudo nostra ut cōquerētō dicat pfa. j. Filios enutruui et exaltaui ipi autem speruerunt me et.

Quotum ad sextum. S. xiiij.

Certū est qd desiderū nostrū hic impleri non pōt ut experientia docet. Sed ut dicit ps. Saluabor cum apparuerit gloria tua. Ibi enī beati possidebūt septem bona que dicūt septē totas que implebunt aīaz et corpus. et totalitē quietabūt. videlicet visionē claram. qua implebūt sapientia. cōspēnsionē. q̄ implebūt securitate. dilectionē pfectissimā. q̄ implebūt gaudio seu fruitione quo ad corp⁹. agilitatē. subtilitatē. claritatē. impassibilitatē. Vel septem bona que hī desiderāt s; nūq̄ possidebūt plene diuitias. honorificēcias. potentias seu dominia. delectatiōes. sanitatem. vitē ppetuitatē. scientiā. virtutem. Ibi plene habent. Habent siquidē virtutes morales i patria. sed ad aliū vsum. sicut et diuitias i honorez: sed p aliū modū q̄ hic. Ergo benedic aīa mea dño et. ne sis ingrata.

Capitulū decimū de temptatione qua hō temptat deum.

Emptatio dei id est

qua homo tēptat deū. spāle peccatū est peccens ex supbia et presumptione hominis. de qua inquit dñs p ps. Temptauerūt et exacerbauerūt deū excelsus: et testimonia eius non custodierūt. Circa hoc videnda sūt tria.

Primo quid sit deū temptare.

Secūdo quare et quō sit peccm.

Tercio de punitione ei⁹.

Quotum ad primum. S. j.

Sciēduz qd tēptatio dei est vitiū qd homo p̄mittit facere qd p̄ ad picula euitāda. vlt aliqua agenda respiciēs. seu expectās diuini auxilij effectum. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. scda scde. q. xcviij. arti. j. qd tēptare ē p̄prie expmētū sumere de eo qui tēptat. Pos-

sumus at expmētū sumere de aliq̄ verb et factis. Et verbis quibz expmētū sumim⁹ qñ inquirim⁹ an sciat vel velit vel possit illd im- plere quod querim⁹. Factis at cū p ea q̄ facimus: exploramus alterius prubētis vlt voluntatem vel p̄fatez. Et rōqz hōz ptingit fieri dupliciter. Qno mō a p̄te ut cū qd se tēptatōem p̄fitez. sicut Samson p̄posuit p̄bilitateis p̄bleuma ad tēptādū eos. ut hī Iud. xiiij. Alio modo insidiose et occulte. sicut pharisēi tēptauerūt xpm qñ interrogauerūt. Licet nobis dare censū cesari Mat. xxij. Rursus qñqz hoc sit exp̄sse ut cū quis dicto vlt facto intendit expmētū sumere de aliq̄. ut cū iudei signū de celo q̄rebant a xpo tēptātes eū. ut dī Luc. xj. Qñqz interpretatiue qñ. s. et si hoc non intēdit ut expmētum sumat id tñ agit qd ad nihil aliud videt̄ ordiabile nisi ut expmētū sumat. sicut siqs portaret multam pecūiaz p viam quā nouit latronibz asuetam esset hoc quasi illos latrones tēptare si furēz quis nō intēdat hoc. vñ Bern. dixit de pecūia raptā a latronibz. Magna pecūia magna tēptatō. Sic igit hō tēptat deū qñqz verbis qñqz factis. Verbis q̄tez cū loq̄mur cū deo orādo. Qñtē i sua petitiōe aliquis exp̄sse deū tēptat qñ ea intētiōe a deo aliquid postulat ut exploret dei sciāz. p̄fatem et voluntatem. Factis aut exp̄sse tēptat qñ p ea q̄ facit intēdit expmētum sumere diuine sapientie. p̄fatis vlt pietatis. Et qñ interpretatiue deū tēptat qd si nō intēdat expmētū sumere de deo: tñ petit vel facit aliqd ad nihil aliud utile nisi ad pbandū dei p̄fatez. bonitatem vel cognitionē. ut Zacharias in petēto signū ab angelo p filio sibi nascituro Lu. j. Et Obedon iponēto vellus i area roze implendū i signū victorie Iud. vij. Sicut si aliquis faciat equū currere ut euadat hostes. hoc nō est expmētū de equo sumere. sed si equum currere faciat absqz aliq̄ necessitate. hoc nihil aliud erit qd expmētū sumere de equi velocitate. Et idē est de oībz alijs rebus. Qñ q̄ ppter aliquā necessitatem vel utilitatē cōmittit se aliq̄s diuino auxilio i suis petitiōibz vel factis. hoc nō est deū tēptare. Dicis enī. ij. palip. xx. Cum ignorem⁹ quid agē debeamus. hoc solū residui habem⁹ ut oculos n̄ros ad te erigam⁹. Et sic sācti viri moti sūt ad petēdum p̄cibo diuine p̄fatis effectum ex necessitate vel utilitate i miraculis faciēdis inspirati ad hoc a deo. Qñ at hoc agit absqz necessitate vel utilitate. hoc est interpretatiue tēptare deū. Qñ sup illud Deutro. vj. Nō tēptabis dñm deum tuū. dicit glo. Deū tēptat qd habens qd faciat. sine rōne p̄mittit se piculo exp̄iens utruqz possit a deo liberari. A quo cauendum fore docuit xpc exemplo suo. Cum enī posset de pinnaculo descendere et

772 bñana qz p scalas noluit mittere se deorsuz
ut suadebat diabolus qz piculus erat fm na-
tura et miracula facē tūc nō erat expediēs.
Et ppter eandē rōez nō volebat aliqñ i iudeā
ambulare quia q̄rebant eū iudei interficere.
Joh. viij. Hoc idem Abrahāz docuit exemplo
qn̄ descendēs in egiptū dixit Saraj esse sor-
rem suā Gen. xij. In quo facto (inqt Aug?)
ostendit qz nemo debet tēptare deū suum cū
habeat quid salubriori cōsilio faciat. s. fm vi-
am humanam. f. fecit qd potuit: quod nō po-
tuit deo p̄misit i quē speravit. xij. q. ij. Que-
rif. Sic et Paul? aplūs fecit se submitti per
sportaz de muro ut euadēt i iudeas. ij. ab Cor.
xj. nec expectavit qz de? mitteret āgelū suū.
Qz aut beata Agatha recusauerit medicinā
corpalem dicens. Habeo dñm Ihm qui solo
sermone restaurat uniuersa. nō in hoc tem-
ptauit deū. Expta em̄ erat erga se diuinā be-
niuolentiam ut vel infirmitates nō patereſ
quibz medicina indigeret vel statim in se se-
taret diuine sanatiois effectū. Et que a iure
cōi exhortabitāt i pñaz nō sūt trahēda de re.
iur. in. vj. nisi quis h̄ret siles instinctū a spi-
ritusco. Temptauerūt ḡ illi p̄ses iudeoz i
beremo deū ut p̄barent potētiam dei si possz
eis puidere dicentes ut ait i alio psal. Nūqd
poterit deus pare mensā i deserto? Nunquid
et panes poterit dare? Nūquid introducere i
terram p̄missionis et alijs modis? Est aut
hoc p̄c̄m. s. temptare deū. qd patet ex eo qd
i lege prohibetur. Deutro. vj. Nō temptabis
dñm deū tuū. Ratio hui? ē fm. b. Tho. secun-
da scde. q. xcvij. art. ij. quia ut dictū ē tēpta-
re est exp̄imētū sumē seu p̄bare. Nullus aut
exp̄imētū sumit de eo de q̄ est cert? Et ideo
tēptatio om̄is ex ignorātia vel dubitatōe p̄-
cedit aut eius q̄ tēptat. sicut cū aliqz experi-
mentū de aliq̄ re sumit ut ei? q̄litatē cogno-
scat. ut cū m̄ḡ interrogat discipulū ut sciat
si didicit vel intelligit lectōz. et aurifer auz
fricat ut sciat q̄ntū est mixtū. Aut p̄cedit ex
dubitatione alioz. sicut cū quis exp̄imētū
sumit de aliqua re ut alijs ostendat. p̄ quem
modū d̄ deus temptare homies ut Abrahāz
Gen. xij. circa ymolationem filij ut. s. osten-
deret mundo obedientiam eius. et Thobiam
ut ostēderet alijs patientiā suāz. qz b? mōi. Et
sic xpc̄ tēptauit Philippuz dicens. Ante emē?
panes q̄. ut. s. ostēderet ipi puitatē fidi sue.
Ipse ei xpc̄ sciebat quid eēt factur? Joh. vj.
Ignorare aut vel dubitare de h̄ijs q̄ p̄tinent
ad diuinā p̄fectōez. s. p̄fatis sapiētie vel bo-
nitatis ē p̄c̄m. Sic ḡ tēptare deū ut cogno-
scat qz eius virtutem p̄c̄m est. Siquis autē
ad hoc exp̄imētū sumat corū q̄ p̄tinet ad di-
uinā p̄fectōez nō ut ipse cognoscat s̄ ut alijs
demonstret. hoc nō est tēptare deū cum subest
iusta necessitas vel pia utilitas et alia que ab

hoc cōcurrere debēt. Sic em̄ apli petierūt a
dño ut in noie ihu xpi fierent signa. ut dici-
tur Act. iij. ut. s. virtus xpi i fidelibz demon-
straret. Siquis at hoc attēptaret facē. s. mira-
cula esto qz faceret ad p̄firmatōez fidei verita-
tis nisi sup hoc h̄ret instigatiōez a sp̄itūco si-
cut habuerūt sc̄i. p̄tinet hoc ad tēptatōez dī.
Qd at ait ps. Gustate et videte qm̄ suauis ē
dñs. Et apls Ro. xij. Probetis q̄ sit volūtas
dei bona bene placēs et p̄fecta. non pertinet
hoc ad temptandū deum. nec ibi est p̄c̄m qz
intelligūt de cognitione affectiua dei et p̄ba-
tione fm̄ quaz qz exp̄itur in se gustū diuine
dulcedinis et placētiaz diuine volūtatis qd
p̄uenit ex eo qz qz totaliter se subijcit dei vo-
lūtati. et attente et affectuose p̄siderat diuinā
volūtate. et ex hoc sequitur i eo exp̄ientia di-
uine dulcedinis. Sed p̄bare dei volūtate ut
bonitatē cognitōe speculatiua utz. s. sit bo-
na voluntas dei. vel utz deus sit suauis hoc
p̄tinet ad temptandū deū. sicut et p̄bare utz
deus possit eū iuuare et sibi puidere quod fe-
cerūt illi p̄ses. Unde dicit. Quadrageſima an̄is
primus fui generatōe huic. s. iudeoz i deser-
to adiunādo. desēdo ab inimicis. puidēdo i
necessitatibus. Loquit p̄ similitudinem hois q̄
cū est primus p̄ iuuare. Et dixi sp̄bi errāt
corde estimāto vel dubitando utz possim iu-
uare. et eis puidere. et corde errāt. i. volūtate
et malicia sua. qz autē rex Achaz rep̄bendit
cū quesitus ab ysaia ut peteret signūz dixit.
Nō petam et non temptabo dñm. ysa. viij. p̄-
pterea fuit quia nō p ipso soluz. sed p totius
p̄li instructōe monebat petere signū. q̄ im-
peditōz cōis salutis. Neqz em̄ hoc p̄tento tē-
ptabat deū. tñ qz hoc faciebat ex dei manda-
to. tñ qz hoc pertinebat ad cōem utilitatem
signū. s. liberatōis hūani generis ut ibi p̄t̄.
Abrahāz autē cū petijt sibi signum dari de
terra p̄missionis banda semini suo non tem-
ptauit deum quia hoc fecit ex instinctu dei.
et ibi magnū mysteriū incarnatōis. Tho. ubi
sup. Hoc a utz peccatum op̄onit virtuti re-
ligionis fm̄ Tho. ubi sup art. iij. qz cū finis
virtutis religionis sit deo reuerentiam exhibē-
bere. om̄ia illa que pertinent ad irreueren-
tiam dei religioni op̄onūtur. pertinet autē
ad irreuerentiam homis temptare eū. Nul-
lus em̄ presumit temptare eum de cui? excel-
lentia certus est. Et cōter est mortale. Eñ d̄
Sap̄le. j. Inueit dñs ab h̄ijs q̄ non temptāt
eū. Qz aut nō inueniat deus a creatura ut. s.
cognoscat eum et possideat p̄ gr̄az non ē nisi
p impedimentū mortalis p̄c̄i. hoc etiam ex
punitōne ipius notat in psal. cū d̄. Ipi non
cognouerūt vias meas. i. opera mea seu mā-
data mea quibz itur ad deum. Inter q̄ māda-
ta hoc est. Nō temptab dñm deū tuū. et p̄ter
hoc iurauit eis. i. firmiē decreui si itroibūt. si

p. nō. i. q. nō introibūt i requiem meam. i. in
terrā pmissiōis que figurabat vitā eternā.
Et sic fuit q. nullus eorū qui numerati sūt i
egypto. s. sexcentamilia hoīm ad plūm aptorū
intrauerūt. sed mortui sūt in deserto exceptis
Caleph & Josue. Propter qd hortat aplūs ut
caueamus ab isto cū sit multū graue dicens
.i. Ezrin. r. Neq. temptem? xpm. sicut quidā
temptauerūt et a serpēto pierūt. ut habet
Numeri. xxij. Multis alijs vicijs & modis tē-
ptauerūt. Et nota q. diuersimode hoīes tē-
ptant deum. Aliqui videlicet dei potētia seu
potestatem. Aliqui dei sapientiā v. veritatē.
Aliqui dei patiētiā vel bonitatem.

Temptant dei pote. S. ij.

1 statem illi qui i periculo positi cū possint re-
mediare via hūana nolūt. expectātes effectū
diuine potētatis. i. liberationē a deo. sicut
Iudas machabeus cū respiraret se cū paucis et
videret exercitū Bachibis multū eū posset
declinare certamē erubescētia ductus ne vi-
deret fugisse hostes. p. mittens se deo bellum
inire p. illum & ibi occisus est. i. Machab. ij.
Siquis etiam infirmaret & nollet vti medi-
cinis nō ppter abhominatiōem stomachi ad
eas. vel timorem nocuenti. vel impotētiā
emendi: sed ut a dño sanaret sicut bēa Aga-
tha. dei potētia temptaret nisi hēret sup hoc
familiarē cōsiliū a spū scto sicut illa. vel q.
vellet illam pēnas sustinere ppter amorē fer-
uentē ad xpm ut sanet? Egidius vulnus gut-
turis retinere voluit absq. curatione. Pertin-
et etiam ad temptandū dei p. fates q. aliquis
aggrebiat p. cula absq. necessitate sperās dei
potētiā adiuvā. sicut fecerūt Abysai cū
alijs duobus qui accesserunt ad hauriendū a-
quā de cisterna Bethleem ut afferret David
trāsēntes p. medios hostes philisteos qui
bethleem tūc tenebant. ij. Reg. xxij. Duella
etiam assumere volūtariē p. tinet etiam ad tē-
ptationem dei. Unde & p. bēet ut dicit Nico-
laus papa. ij. q. iij. Monomachia. David fa-
ciēdo duellū cum Goliath. ut bē. i. Reg. xvij.
nō temptauit deū. q. ut dicit Nicolaus de li-
ra sup dicto. c. hoc fecit ex instictu spū scti.
Et itē dicit glo. sup. c. Monomachiam. Fuit
etiā figura duelli qd xpc fecit cū diabolo si-
gnato i Goliath q. potētia & malicia sua oēs
exterrebat. S. xpc figuratus i David q. in-
terptat manu fortis. funda hūilitatis & lapi-
de fortitudinis tot? inermis malicia sustinen-
to hūilimā passiōē eū p. stravit. Qui etiam
p. i. deserto temptat? cū tribu lapidibz sum-
ptis de flumie. i. tribu autoritatibz scripture.
inimicū viciē tēptantē. ut patet Math. iij.

Temptant dei sapiē. S. iij.

tiam qui inepti et insci ponūt se ad p. can-
dum vel legendū vel disputādū cū hereticis

sperantes a deo sibi infundi sciētia. sicut ta-
ctum est aplūs. Sed dicit hiero. Qd illis sug-
gererat spū scti? hoc alijs p. fert spū scti?
Temptat dei sapiētiā vel veritatē qui faciūt
purgatiōes vulgares p. aliquo manifestādo:
puta cū habet suspectū aliquē d. furto. adul-
terio vel alio. ad p. bādū innocētiā suā & ma-
nifestandū q. nō fecerit illud. volūt q. tātāt
ferrum cantens. vel bibat aquā bullientem
sperātes q. deus sic manifestet veritatem in
hoc q. nō noceat si illud nō p. petrauit. al? no-
ceat. hoc etiam p. bēet exp. se cuiq. quia est
deū temptare. ij. q. iij. c. j. et. ca. Consultuisti.
Unde Henricus impator cū suspectā haberet
v. rōē que virgo & scēa erat de adulterio coe-
git eā nudis plantis sup ferrū ignitum ince-
dere. Unde i morte sua corā xpo accusat? et
punitus fuit. Illa tñ quia coacta fecit. ille sa-
euasit cū inocēs esset. ut habet i cronica. Si
militarē etiā p. bēet dari alicui corp? xpi ad
p. bātōē alicuius sceleris de q. suspectus hē.
Unde illud. c. Sane. r. c. Sepe. ij. q. iij. i quo
statuitur est abrogatū fm Granū & b. Tho.
i. iij. In veteri autē testamento cum habeba-
tur v. rō suspecta de adulterio permilla fuit
purgatō que fiebat per aquas certo modo ut
habetur Numeri. v. ad vitādū maius ma-
lum. s. v. rōcidium. sicut et quedam alia p.
missa sunt.

Temptant tercio dei S. iij.

bonitatem aliqui & clemētiā vel patiētiā q.
petunt sibi p. ca dimitti. & tamen ipi non di-
mittūt iniurias alijs odiū retinentes. vel al?
indeuote orāt. Propter qd d. Ecē. xvij. An-
te oīones p. para aīam tuā & noli esse q. hō q.
tēptat deū. Ubi dicit glo. q. deū tēptat q. orat
qd tocuit. s. dimitti sibi debita: s. nō facit qd
iussit. q. nō dimittit ipse debita suis offensori-
bus. Qui enī se ad deuotōē nō disponit cū
orare vult nō facit qd i se est ut exaudiat a
deo. Unde q. interpretatiue temptat quasi ve-
lit probare si est ita bonus q. etiam si non q.
rit exaudiri faciendo quod i se est. tñ velit de
us eū exaudire & dare grām illam. Et licet
hec interpretatiua temptatō videat ex p. sūptōe
pcedere et idiscretōne. Tamen fm. b. Tho. ubi
sup. hoc ipm ad irreuerētiā p. tinet dei ut ho-
mo p. sūptuose & s. debita diligentia se hēat i
hijs q. p. tinet ad deū. hoc tñ cōiter nō ē mor-
tale. Tēptat dei patiētiā & bonitatem q. p. ma-
nēs i p. cīs sperans sibi dari a deo an? termi-
nū vite spūm cōpūctōnis. quasi velit proba-
re dei patiētiā si eum ad p. nīā expectabit.
conē quem loquit aplūs ad Ro. ij. An igno-
ras q. benignitas dei ad penitentiam te ad-
ducit? tu autē fm duriciā tuā & ipēnitēs
cor tuum thesaurizas tibi irā. i. cumulas tibi
punitōnem dei. Exēplum de quobaz inue-
ne leui & lasciuo qui cum esset debitus vicijs

774

orabat eum omī mane añ oīa ut nō pmit-
teret eum mori sine auisamento. i. q̄ p̄s sibi
notificaret q̄ moreret. Quabz igr vice cuz
sic oraret apparuit ei angelus dicens se a dño
exauditū q̄ nō moreret. i. sine auisamento. Ex
qua re factus magis securus voluptatibus
mūdi isistebat. post aliquātulū t̄pis vno ma-
ne surgens de lecto sensit dolorem capitis et
cum socij euz vocarent ad vana excusauit se
non posse exire. sequēti die arripuit eum fe-
bris licet lenta. amici ⁊ planguinei incipiūt
eū admonere de p̄fessione sciētes vitam eius
lubricam. Ipe aut truffabatur. Nūquid ego
moriturus sū dicens q̄ vultis me p̄fiteri: suc-
crescit febris. et illi magis hortātur ad peni-
tentiam ut citi⁹ sanitatē recipiat. Rūdit ille
bene creto p̄pter scelera mea hoc accubisse. s̄z
puenientius est q̄ ego vadam ad ecclīaz ad
cōfitebū q̄ q̄ dem laborem cōfessōi ad ve-
niendū. sanatus oīno ibo ad cōfitebū ad
ecclīam. Cūq̄ iualuisset infirmitas et mul-
tū grauaret: ⁊ ipsū sui sollicitaret. Nō habeo
inquit caput ad hoc p̄ dolore et grauamine.
nescirem inquit dicere. sed alleuiat⁹ a febre
volo facere quod suadetis. Demum apparuit
ei angelus dicens. Agnosce me. Qui respō-
dit non. Ego sum ait angelus qui tibi anū-
ciaui ex p̄te dei q̄ non moreris sine auisa-
mento. iam tēpus est ut transeas de hoc mū-
do. Cui ille. Qūo est hoc: nunquid deus dece-
ptor est quia p̄misit auisamentum ⁊ non de-
bit: Cui angelus. imo p̄missū seruauit. Naz
non solum auisamentum vnum debet s̄z mul-
ta. p̄mū fuit dolor capitis. secundum febris.
tercium sollicitatio amicorū. quartus augmē-
tum infirmitatis. sed noluisti audire temptā-
to dei. Et ideo oportet te exire. Et subito mo-
riens ad inferna descendit ⁊c.

Capitulū vntecimū de Scismate. ⁊ ibi tra-
ctat de duobz gerētibz se p̄ sūmo pōtifice qd
agendum sit pro serenitate conscientie.

Scisma ex superbia et
ambitione p̄mūter deriuatur. ⁊
caritati ecclesiastice unitatis p̄-
riatur. Et sic p̄ diffiniri vel de-
scribi. Scisma est vitiū quo quis
sub summo pontifice esse recusat. et mēbris
ecclesie ei subiectis cōicare recusat. Pro cui⁹
declaratōne dicit. b. Tho. scda secūde. q. xxx.
ix. arti. j. q̄ nomen scismatis fm̄ vbi⁹ i li.
ethimologiaz a scissura animorū vocata est.
Scissio autem unitati opponit⁹. Ende pecca-
tum scismatis dicit⁹ quod directe et p̄ se op-
ponit unitati. Sicut enī i rebo naturalibus
id quod est p̄ accis nō p̄stituit speciē. sic nec
in rebo moralibz i quibz illud qd est intētum
illud est p̄ se. quod aut sequit⁹ p̄ter intētioez
est quasi p̄ accis. Ende peccatum scismatis

pprie est speciale peccatum eo q̄ intendit se
ab unitate separare quā caritas facit. caritas
autem non solū alteram p̄sonaz alteri unit
spūali dilectiois vinculo. s̄z etiā totā ecclīam
i unitate spūs. Et ideo pprie scismatici dicūt
q̄ ppria sponte et intentione se ab unitate ec-
clesie sepant que est unitas p̄cipalis. Nam
unitas p̄ticularis aliquoz abinuicē ordina-
tur ad unitatē ecclīe. sic p̄positio singulorū
mēbrorū in corpe naturali ordinat⁹ ad totū
corpis unitatē. Ecclīe at unitas i duobz at-
tēdit. i. i p̄neriōe mēbroz abinuicē seu cōi-
catōe. et itē i ordine oīm mēbroz ad vnū
caput. fm̄ illō Col. ij. Inflat⁹ sēsu carnis sue
⁊ nō tenens caput. ex q̄ totū corpe p̄ nexu ⁊
cōnexiones subministrat et p̄structū crescit i
augmētū dei. Hoc at caput est ipse xpc cuius
vicē i ecclīa gerit sūmus pontifex. Et iō sci-
smatici sūt qui ut dicit⁹ ē sub esse rēnuūt sū-
mo pontifici. ⁊ mēbris ecclīe ei subiectis cō-
municare recusāt. Hinc et Pelagi⁹ papa ait.
Scisma siq̄bz ipm̄ qd grecū nomē est scissu-
ram sonat. s̄z i unitate scissura esse nō p̄. Nō
ḡ unitati cōicant qui scismaticis cōicant. p̄-
ter ipi sibi fecerūt et ab eo qd vnū est (ut apl⁹
Iude iaz verbis loquar) semetip̄os segregā-
tes spūm non hnt. xxiij. q. j. scisma. Et quis
heres etiā diuidat hoīez ab unitate fidei ca-
tholice. tñ scisma ē spāle vitiū distinctum ab
ipā. Nā heres opposit⁹ directe ⁊ p̄ se fidei. ⁊ sci-
sma opponit⁹ p̄ se ecclesiastice unitatis cari-
tati. Et iō sicut fides et caritas sunt diuerse
virtutes quis quicūq̄ caret fide caret et ca-
ritate. nō tñ ecōuerso. Ita heresis et scisma
sūt diuersa vitia. quis heretic⁹ sit etiam sci-
smaticus. sed non ecōuerso. Et hoc ē qd ait
hierō. sup eplaz ad Gal. Inter scisma ⁊ he-
resim hoc arbitror interesse q̄ heresis puer-
sum dogma habz. scisma aut ab ecclīa sepat.
xxiij. q. iij. Inter. Et tñ sic amissio caritatis
ē via amittēdi fidē. ita scisma ē via ad heres-
im. An differūt sic dispositio et habitus. ut
sicut genus et spēs.

Est autem scisma pec S. j.
catū absq̄ dubio mortale. qz p̄riat caritati.
ecclesiastice unitatis. Si enī p̄cūm qd cōmit-
titur p̄tra caritatz alicui⁹ p̄sone p̄ticularis
est mortale. ut obū p̄tulare p̄ proximum.
multo magis qd p̄petrat⁹ p̄ caritatz totius
ecclesiastice p̄gregatōis ut scisma. Donū ei q̄
tōcūus tātobiūini⁹ fm̄ plm̄. ⁊ p̄ p̄s meli⁹.
et malū ei oppositū deterius. Patz etiā gra-
uitas marīa hui⁹ peccati ex dictis scōp. Di-
cit enī Aug⁹. Neq̄ scismatici aliqd sibi ex iu-
sticie mercede promittant. qz ubi caritas nō
est nō potest esse iusticia. Dilectio enī p̄imi
malū nō opat. xxiij. q. j. Albi. Itē Beda sup
Math. Quicūq̄ ab unitate fidei vel societa-
te Petri apostoli quomolibet semetip̄os

segregauerint: nec tales a viculis p̄corū ab-
soluti. nec ianuā regni celestis possunt ingre-
di. q. ea. Degregat autē quis ab unitate. Pe-
tri p̄ scisma p̄ qd̄ quis nō subiicit sūmo potē-
fici qui locū tenet Petri. **Itē Ciprianus** dicit.
Cūcti scismatici q̄ foris sunt. i. ex ecclesiā
spiritūscm nō habēt. q. ea. Dicim⁹. Hoc itē
ostendit ex graui punitiōe eorū diuina ⁊ hu-
mana. Et de diuina loquit̄ **Ciprianus**. vii. q. j.
dicēs. Deniq; q̄ sit inseparabile unitatis sacra-
mentū. ⁊ q̄ sine spe sint. ⁊ p̄bitionez sibi ma-
ximas de indignatiōe dei acquirāt qui scisma
faciūt. declarat diuina scriptura in libris **Re-**
gū. iij. ca. xij. Ubi a tribu **Iuda ⁊ Benjamin**
decem tribū scisse sūt. ⁊ relicto rege suo alte-
rum sibi foris p̄stituerūt. Et indignatus est
inquit dñs oī semini isrl̄ et demoluit eos et
dedit i direptionē donec abiceret eos a facie
sua quia dissipatus ē isrl̄ a domo **Dauid. iij.**
Reg. xviij. Et tanta indignatio dñi extitit p̄
eos q̄ scisma fecerunt ut etiā cū homo dei ad
Iheroboam missus esset q̄ ei p̄cā sua expro-
braret atq; ultionē futurā p̄biceret. panem
apud illos edere ⁊ aquam bibere vetaret. qd̄
cum nō custodisset ⁊ p̄tra dñi p̄ceptū p̄ā-
sus fuisset. statim diuina censura p̄cussus ē:
ut inde regrediens impetu ac motu leonis i
itinere necaret. **ij. Regū. xij.** Sed adhuc
euāgelio suo dñs maiorez sue intelligētie lu-
cem manifestat q̄ idem q̄ tūc se a tribu **Iuda**
⁊ Benjamin sciderant. ⁊ hierosolimis relictis
secesserant **Samaritanos** inter p̄seudo p̄p̄e-
tas ⁊ gentiles cōputaret. Nam cū primū di-
scipulos i ministeriū salutis mitteret. man-
dauit et dixit. In vias gentiū ne ieritis ⁊ in
ciuitatez **Samaritanorū** ne intraueritis. Et
ad iudeos prius mittēs. gentiles adhuc p̄e-
rire iubet. Addēdo enī gētibz ciuitate **Sama-**
ritanorū ubi erāt scismatici q̄ debebāt obmit-
ti: oñibz i hoc scismaticos gentibz. i. paganis
coeq̄ri. Et p̄ pauca inducit exēplū **Datan ⁊**
Abiron ⁊ Chore q̄ fecerūt scisma in illo p̄lo
bebreorū cūz eēt i deserto p̄ **Moyse** ⁊ **Aarō**
q̄ntes sibi usurpare ducatū p̄li p̄ **Moyse**.
⁊ sūmū sacerdotiū p̄ **Aaron**. q̄ terribiliter a
deo puniti sūt. Nā ut dī i ps. Apta ē terra et
deglutit **Datan**. ⁊ opuit sup̄ aggregationez
Abiron. iuxta vocē dñi **Nūeri. xvi.** Et exar-
sit ignis in synagoga eorū. et flamma cōbus-
sit p̄cores. s. **Chore** cū sacerdotibz complici-
bus suis. ut h̄ **Nūeri. xvi.** hec **Ciprianus**. **De**
scisma q̄ quis scisma sit graue p̄c̄m ⁊ graui⁹ pec-
cato idolatrie punitū. q̄ adorātes vitulū au-
reum gladio occisi sūt. ut h̄ **Exo. xxxij.** Scis-
ma faciēs. s. **Datan et Abiron**. a terra ab-
sorpti sūt. nō seq̄t q̄ scisma sit grauius infē-
litate. sed cōiter ⁊ ex genere suo infidelitas
grauius est. Ratio huius est fm. b. **Tho.** scū
da scde. q. xxxij. arti. ij. qz cum q̄rit in cōi de

buobz p̄c̄is qd̄ sit grauius. intelligēda ē q̄
stio de grauitate q̄ attenditur fm gen⁹ p̄c̄i.
genus autē peccati seu sp̄s attendit ex obie-
cto ⁊ ideo illud p̄c̄m qd̄ maiori bono p̄trari
atur illud ex genere suo ē graui⁹. sicut pec-
catū in deū est grauiusq̄ cōmissū i. primum.
Manifestū est at̄ q̄ infidelitas est p̄c̄m p̄ ipm
deū fm qd̄ in se ē veritas p̄ma cui innitit̄ fi-
des. Scisma est p̄tra ecclesiasticā unitatem q̄
est quoddam bonū p̄cipatū. ⁊ minusq̄ sit
ipse deus ⁊ ideo infidelitas ex genere suo ē ḡ-
uius scismate. Sed si cōsideret̄ grauitas pec-
cati ex circūstantiis. sic posset contingere q̄
aliquis scismaticus graui⁹ peccaret q̄ aliq̄s
infidelis. Et hoc vel p̄ter maiorez p̄ceptū.
vel p̄ter maius piculū qd̄ inducit. v̄l p̄ter
aliquid huiusmōi. Nec obstat p̄dictis si dica-
tur q̄ caritas cui opposit̄ scisma est maior fi-
de cui opponitur infidelitas. ⁊ quod opponit̄
maiori bono maius malū est fm p̄m i. viij.
ethicorū. Nam ut dicit **Tho.** ubi sup̄. Caritas
habz duo obiecta. Anū principale. s. bonita-
tem diuinā. Aliud secundariū. s. bonū pri-
mi. Scisma at̄ ⁊ alia p̄cā q̄ sūt p̄tra. primū
opponit̄ caritati q̄tū ad secundariū bonū qd̄
est minus bonū q̄ ipse deus. ⁊ ideo ista p̄cā q̄
sūt p̄tra. primum sunt minora q̄ infidelitas.
Sed obū p̄tra deū utiq; grauius est infideli-
tate. Inter p̄cā tñ p̄tra. primum scisma est
maximū quia p̄ sp̄iale bonū multitudinis.
Item non obstat si dicat̄. qz hiero. dicit. Qd̄
grauius ē punitū scelerati⁹ eē cōmissū. xxxij.
q. j. Non afferamus. Sed scisma est grauius
punitum idolatria ut dictum est. Nāz ut di-
cit **Tho.** ubi sup̄ dictū hiero. verū ē cōiter de
pena in hoc mūdo. Aliqñ tñ ex aliqua cā se-
cus est. Et ratio ē qz cū pene sint qd̄az medi-
cine ad accēdūz hōies a p̄c̄is. ideo aliqñ ubi
est maior p̄nitas ad p̄c̄m aliq̄d seuerior de-
bet pena adhiberi. sicut etiā ab eccl̄ia maior
p̄nia iūgic̄ uxoricide q̄ m̄ficide. ex eo. qz p̄-
niores sūt homines ad occidēdū uxorez q̄ ma-
trem. Et sic ad p̄positū ille p̄plus erat p̄nus
ad scismata ⁊ rebelliones. ut dī. j. **Esdrē. iij.**
⁊ ideo magis illud punitū. Et etiam nō erat
ita notū p̄lo qz sp̄ **Moyse** deberet esse prin-
ceps illi⁹ p̄li. sicut q̄ deberet sp̄ adorare vnū
deum. quod habebant p̄ lege. ⁊ ideo oportuit
rebellantes illius principatui pena inconsue-
ta ⁊ horribili puniri. Item qd̄ **Ciprianus** di-
xit scismaticos gentilibz coequari. hoc nō est
simpliciter verū sed fm quid q̄tū. s. ab separa-
tionem in genere ab eccl̄ia.

Scismatici in penam. §. ij.
p̄uantur ab eccl̄ia p̄fate ordinis seu cōsec̄-
tionis. quo. s. ad licitūz vsum p̄fate iurisdi-
ctionis simpliciter. ⁊ p̄fate adm̄strationis i
tempalibus. Pro maiori hōz declaratiōe di-
cit. b. **Tho.** scda scde. q. xxxij. arti. iij. qz duplex

776

est p̄as spūalis. Una q̄bez sacramentalis que p̄ferē p̄ aliquā p̄secratōis. q̄ d̄ p̄as ordīs seu p̄secratōis. et hec indelibilis ē. et auferri nō p̄. sicut nec ip̄e character ab aīa. Om̄es enim cōsecrationes sūt immobiles manēte re q̄ cōsecrat. sicut patet etiam ī rebo inatatis. Nam altare semel p̄secratū nō p̄secrat itē nisi fuerit dissipatum. Et ideo talis p̄as remanet s̄m essentia suaz ī hōie qui eā adeptus ē siue labat ī heresim siue ī scisma vel aliud malū. quod patet ex hoc q̄ talis rebis ab ecclīaz nō itē cōsecrat. Bz q̄ p̄as inferior nō debet mitti ī actū nisi s̄m qd̄ mouetur a sup̄iori p̄ate. sicut etiā patet ī naturalibz. Inde est q̄ tales vsum potestatis amittūt. s. heretici et scismatici. s. q̄ nō liceat eis illa sua potestate uti. si tñ vli fuerint eoꝝ p̄as effectū hē ī sacramentalibz. q̄ ī hīs homo non opatur nisi ut istrumētū dei. unde effectus sacramentalis nō excludūt p̄pter quācūq̄ culpā p̄ferētis sacramentum.

Secūda potestas est .§.iij.

iurisdictionis q̄ ex simplici hōis iniūctōe cōferē. et talis p̄as nō inuolabiliter abheret. vñ ī scismaticis et hereticis nō remanet. sed ecclīa auferit ab eis. vñ nec excoīcare nec ab soluere nec indulgētias dare p̄nt. aut aliqd̄ huiusmōi. Qd̄ si fecerit nihil ē actus. Cū ḡ dicūt tales nō hē p̄ates spūales. intelligendū ē de p̄ate scda. vel si intelligat d̄ p̄ma. s. p̄secratiōis. referēdū est hoc nō ad effectū p̄atis. sed quo ad legitimū vñ ei. Et sic intelligēdū ē illud qd̄ ait Ciprian⁹ de Nouatiano scismatico. vij. q. j. Nouatianus q̄ nec unitatē spūs nec p̄iūctiōis pacis obfuit. et se ab ecclīe vinculo atq̄ a sacerdotū collegio sepat. neq̄ ep̄i p̄ates p̄ hē nec honorē. q̄ ep̄at⁹ nec unitatē voluit hē nec pacē. hec ille. Rē. Dicim⁹ om̄es oīno hereticos et scismaticos nihil hē p̄atis ac iuris. xxiij. q. j. Dicim⁹. Sūt ḡ vera sacramēta q̄ p̄ferūt vel cōficiūt scismatici si seruet formā ecclīe. Nec obstat quod dicit Pelagius papa. xxiij. q. j. Scisma. videlicet. Scismatici quia in unitate vñ nō sūt. ut q̄ ī p̄e esse voluerūt. ut q̄ spūm nō hnt. cor poris xpi sacrificiū hē nō p̄nt. et ī fine. Noli ḡ inq̄t idē q̄ nulla scismaticoꝝ atq̄ ecclīe dissensio sit velle indifferē vtrorūq̄ sacrificiis sociari. Nō est xpi corpus qd̄ scismatic⁹ cōficiat si vēitate duce dirigimur. hec ille. Dicit enī ibi glo. Ro. et bene. q̄ intelligit hoc vñ cū scismaticus nō seruat formā ecclīe vel si seruat dicūt corpus xpi non esse p̄fectū ab eis. quia nō confert eis effectum spūalem ip̄ius sacramēti. Ante et Gratian⁹ post lōgā disputatōis hui⁹ materie. s. vtrū sacramenta hereticoꝝ et scismaticoꝝ sint vera sacramēta quaz ponit. j. q. j. §. ex his verbis Aug. post. c. Qd̄ q̄bas. i. fi. §. sic dicit. Sciendū q̄ sacramenta

hereticorum dicuntur irrita vel damnananda falsa et inania. s. i. diuersi capitulis ibi positus nō q̄tū ad se cū sint scda et vera etiā ab heretico celebrata. sed cum illicite dātibz p̄bis sint ad iudiciū. illicite accipiētibz ab eis nō p̄ferūt spūscm. irrita et nō vera dicūt. quia qd̄ p̄mittunt et p̄ferre credunt non tribuunt. hec ibi. Item de scismaticis. Item aut recipiētis sacramēta scienter ab hereticis et scismaticis p̄rie et stricte dictis nō recipiūt effectū gratie et characterē q̄ ad impāmetia ip̄m s̄m Tho. q̄ ficti accēbūt. cū ī hoc faciāt p̄tra p̄ceptū ecclīe hoc p̄hibētis. excepto baptismo ī casu necessitatis.

Scismatici etiam .§.iij.

privant p̄ate administratiōis tpaliū et in dignitatibz p̄stituti. imo etiam et possessionibz suis. Ante Aug⁹. Relegant leges vbi manifeste preceperūt impatores eos q̄ p̄ter catholice ecclīe cōsonem vsurpant sibi nomē xpi animum nec volūt ī pace colere pacis actōes. nihil noīe ecclīe autē ant possidere dī. viij. Quo iure. Ante. x. xxiij. q. vij. p. to. dicitur q̄ heretici sūt suis et ecclīe rebo expoliandi et qui possident hereticis ablata nō dicūt alie na possidere. qd̄ videt̄ intelligendū cū sit auctoritate et licentia pape vel dñi valēt dare hāc licentiā. Et idē iudicij d̄ de veris scismaticis. xxiij. q. j. Qui. p̄tra. et. xxiij. q. v. De liguribz. De alienatōibz factis a scismaticis. s. de bonis ecclīe q̄ nulle sunt et nulli vigoris hē extra de scisma. c. j. cū glo. Itē cū ordinatis scienter a scismaticis solus papa dispēsat. s. cū ignorāter ordiat̄ discret⁹ p̄lat⁹ p̄ dispē sare. extra de eo q̄ ab here. ordi. c. j. Sed qui ad p̄laturā p̄cipue ep̄atus sol⁹ papa dispēsat. ex ē elec. c. Quia diligētia. s̄m hosti. Et cū reuertūt ad ecclīaz recipiēdi sūt s̄m Ray. cū man⁹ ipositōe et satisfactōe: ut spūscm accipiāt quē ex ecclīa nō hēbāt. xxiij. q. j. Dicit⁹. Nec credūt eis si dicūt secū dispēsatū nisi oīdāt dispēsatōis. ex de scisma. c. ij.

Scismatici insuper .§.v.

et p̄ iudiciū ecclesiasticum excoīcāt. et p̄ potestates seculares diuersis modis coercēt. Ratio huius est s̄m. b. Tho. secūda secūde. q. xxxij. arti. iij. Quia ut dicitur Sapient. xj. Per que peccat quis: per hec et torquet. Scismaticus ut dictum est ī duobus peccat. In vno quidez quia separat se a cōmuniōe mēbroꝝ ecclīe. Et q̄tum ad hoc conueniēs pena scismaticorum est ut excoīmunicetur. Ante et Numeri. xvj. dicitur in figurā hui⁹. Recedite a tabernaculis impiorum hominū qui scz scisma fecerunt. Datan et Abiron et nolite tangere ea que ad eos pertinet ne inuoluamini ī p̄cis eoꝝ. Et. xxiij. q. j. Dicit⁹.

In alio vero q: subbi recusant capiti ecclie.
 Et ideo q: coherceri noluit p spūalem p̄tatez
 ecclie. iustuz est ut tēpali p̄tate coherceat.
 Ante. xxij. q. v. d: q: diuine et humane leges
 statuerunt ut ab ecclie unitate diuifi et eius
 pacem pturbantes a secularibz p̄tatiō cōpri
 mant. Nec est incōueniēz q: duplici pena pu
 niant. s. spūali p̄tatiō cōp̄tatiō. et tēpali p̄tate
 coherciones i rebo vel psonis fm. b. Tho. ubi
 sup. Eū enī pene huiusmōi vite sint medici
 ne. qm̄ una nō sufficit ad cohercendū hoīez a
 malo supadditur merito alia. Sicut et medi
 ci circa infirmitates corporales. ita et ecclia:
 cum aliqui p̄tatiō cōp̄tatiōez nō sufficiēter
 reprimūt: abhibet cohercionem brachij secu
 laris. Sed si una sufficeret nō apponeret al
 tera. Ante. Delagius papa. Quisq: ergo ab
 apostolicis est diuifus seculo. scismaticū esse
 non dubium est. et p̄tate vlem ecclie altare
 erigere conatur. De talibz insertus Calceo
 nensi concilio canon sic dicit. Qui a cōtione
 scipm̄ suspendit et collectaz facit et altare cō
 stituit. et noluit vocanti epō p̄fēre neq: obe
 scire et p̄mo et secūdo vocanti. hūc oīno dam
 nari necūq: vel ofonem mereri nec recipere
 eū posse honorem. Si enī p̄manserit turbas
 faciens et seditiones ecclie. p̄ extraneā p̄tate
 tanq: seditionis cōp̄tatiō. s. statim. xxij. q.
 v. Non vos. Et i. c. se. quod incipit De ligu
 ribz. sic itez ait. Regule patz hoc spūaliter
 cōstituerūt ut si qua ecclie offitij p̄so
 na cui subiectus est resistit vel seorsū col
 legerit aut aliud altare ereyēt seu scisma fe
 cerit iste excoīet atq: damnet. q: si forte et
 hoc cōp̄ferit et p̄māserit diuifiones et scisma
 ta faciendo. p̄ publicas p̄tates opprimatur. et
 paulopost. Nulle alia exēpla et cōstitutiōes
 sūt q̄b euidēter agnosciūt ut facientes scissu
 ras i ecclia scia nō solū exilis s; etiā et p̄cri
 ptiōez rep̄ et dura custodia p̄ publicas p̄tates
 debeāt coherceri. Et q: solent huiusmōi cū p̄
 violētiā cohercēt cōqueri de iniusticia. q: co
 gi nō debēt nec etiā ad bonū. Rñt ad hoc
 Aug. dicens. Scismatici dicunt. Qui vim xpc
 scilicet: quē coegit: Ecce hñt aplm̄ Paulum.
 Agnoscat i cū p̄us cogēt xpm̄. p̄ ea docēt.
 p̄us ferient. p̄ ea p̄solātem. Ap̄ est quō il
 le q: pena corporis ab euāgeliū coactus intra
 uit plus hīs omibz laborauit qui solo verbo
 vocati sūt. xxij. q. vj. Et ad hoc facit qd ha
 bet Mat. xxij. et Lu. xij. Exi i vias et sepes
 et p̄pelle inire. s. i domū ecclie. Itē Aug. Qñ
 vult de p̄tate p̄tates aduersus scismaticos
 aduersus dissipatores ecclie. blasphemī non
 mirēt. q: de p̄tate ut a Sara ūberet Agar.
 Cognoscat se agar. ponat ceruicē q: cū hūili
 ata discederet a dñā sua et cōq̄sta esset angelo
 de dñā sua. Rñt. reuertere ad dñāz tuā. ad
 hoc ei affligit ut reuertat. xxij. q. iij. Qñ.

Sed quid cum duo

§. vi.

777

vel plures in ecclia sunt gerentes se pro pa
 pa et quilibet eorum habet suam sequelam.
 quis eoz dicit scismaticus cum suis sequa
 cibus: hō. Aut constat et cōter tenet q: q̄li
 bet eoz intrusus est. i. nō canonice electus.
 Aut constat unum eoz canonice et rite ele
 ctum videlicet a duobz partibus cardinaliū
 et sine violentia. et alius postea supinduct.
 Aut dubitatur quis illoz sit canonice et rite
 electus unus vel alter. Et in p̄mo casu nul
 lus eoz. sed quilibet eoz scismaticus cū hīs
 qui scienter sequūt ipm̄ et excoīati ipō scō
 exē de elec. c. Licet. Et de hoc loquit. c. lxxij.
 bis. Si duo. ubi dicit. Si duo forte p̄tate fas
 temeritate cōcertantiū fuerint ordinati. s. i
 summos pontifices. nullū eoz futurū sacer
 dotez. i. summū pontificem permittim. sed
 illum solum i sede apostolica p̄mansurū cō
 semus quem ex numero clericoz noua ordi
 natione diuinum iudicium et vniuersitatis
 clerus elegerit. hec ibi. Nec obstat quod hoc
 statuit Honorius. august. et ab impatore nō
 spectat statuere aliqd de electionibz ecclie. si
 cut nec de rebo alijs ecclieasticis. ut d: xxvj.
 bis. Bene. Hoc ei facit rogatu ecclie. et ecclie
 sia approbavit. et sic p̄ et valet acsi ecclia fe
 cisset. ratōe approbationis. Quāto ḡ constat
 nullum eoz canonice electum ut quia non a
 cardinalibz sed ab alijs. in quo casu loquit. c.
 Siquis ex ep̄is bis. lxxij. et. c. Siquis pecu
 nia. Vel si a cardinalibz. non tñ a duobz pri
 bus. ut in decretali de elec. Licet. qui tali ad
 heret vere scismaticus est. Et p̄ conciliū p̄u
 dendum esset: cū cardinales huiusmōi causa
 essent. Als ipi cardinales aliū canonice eli
 gent. et ille verus apostolicus erit. Et nota
 q: ex hoc q: electio pape simoniace facta ēēt
 a cardinalibz dūmodo al' rite cassari nō pōt
 nec tolli qñ sit verus papa. Et s̄l'r q̄tūcūq:
 criminofus et irregularis esset electus ut bi
 cit glo. sup. c. Siquis pecunia. Et plen' glo.
 in. c. j. In scdo casu. s. cum cōstat unus ca
 nonice electum et postea alius se intrudit. sic
 Cornelius papa qui Fabiano successit. et p̄
 eum canonice creatū Nouatianus quidā pa
 pam se fecit. Tūc p̄m' est apostolic' verus. et
 alius apostaticus atpapa et antixpc scisma
 ticus vere cū seq̄cibz ei. Et Gratianus p̄
 dictū. c. Si duo. bis. lxxij. i. §. se. dicit q: hoc
 .c. de eo nō intelligēdū ē qui uno p̄ apostasiā
 ordiat a cardinalibz et religios clericis apo
 stolicē sedis intronizat. etiā si ille apostati
 cus ita cathedram p̄tri violenter tenuerit
 ut canonica electio intra urbem fieri nō va
 leat. hec ibi. Et ad hoc optime facit qd dicit
 Ciprianus. vij. q. j. Fact' est cornelius ep̄s de
 dei et xpi eius iudicio. de clericorūz pene om
 nium testimonio. de plebis que tunc affuit

778

fuffragio. de sacerdotū antiqꝫ et bonoꝝ vi
roz consensu. cū nemo añ se fact' essz: cū fa
biani loc'. i. cū loc' Petri et gbus cathedre
sacerdotalis vacaret. quo occupato et de dei
volūtate atqꝫ oim virozum cōsensu firmato.
quisqꝫ iam epūs fieri voluerit. foris fiat ne
cesse est. nec habz ecclesiasticam orbiatōne
qui ecclēie nō tenet vnitatem: quibꝫ ille fuez
rit licz de se multū iactās et plurimū sibi vē
dicans. ꝑphanus est. alienus ē. foris est. et ci
pt' primū esse nō possit quisqꝫ post vnū q̄ so
lus debz eē scē? ē. iā nō scō? ille. sꝫ null' ē. bec
ibi. Et i se. c. idēz dīc. Nouatianus epūs nō est
qui Cornelio epo i ecclesia a. xviij. epīs facto
abulter atqꝫ extraneus epūs fieri a desertorū
bus ꝑ ambitū nitif. Et ꝑta tales sic intru
sus impcānt multe maledictiones. bis. xxiij.
In noie dñi. Dīc sub Eugenio tercio factuz
est scisma tpe beati Bernardi. Naz ipso Eu
genio rite electo ali' intrusus est. sꝫ meritū
et laboribꝫ ipi' bernardi ablatum ē illud sci
sma. ꝫ remanēt Eugenio i sede. apostatic' il
le ad nihilū rebact' est. Deinde sub Iohanne
xxij. factū est aliud scisma. Nā cū ipse Iohan
nes ꝑ extrauagātem suā declarassz fore here
ticos qui xpm assererēt ꝑtinaciter nil posse
disse i cōi etiā mobile. cū sit ꝑ euāgeliz ex
psse. vt patet Job. xij. et. xij. q. j. Dabebat vo
minus. Quidāz nūcupati fraticelli de opio
ne fecerūt scisma asserētes papā Iohāne he
reticū cū successozibꝫ ꝫ seqūibz ei': et fecerūt
aliū papāz Disis. ꝫ adhuc ꝑseuerat illa here
sis i quibusdā. Greci etiā circa añū dñi. nō
gētesimū scisma faciētes i heresim etiā icide
rūt de ipsōco reprobata. extra de sū. tri. ꝫ fi.
ca. c. j. li. vj. Sed reducti ad vnitatē ecclie et
veritatēz fidei sub Eugenio. iij. q̄ nūc Petri
sedē tenet. In tercio vero casu. i. cū dubiū ē
qꝫ illoꝝ duoꝝ sit canonice elect'. puta qꝫ ele
ctio pmi dī facta ꝫ metu q̄ cabit i pstantem
virū. q̄uis i duabo ptibꝫ cardinaliū. postmo
dū ab eisdeꝫ sit electio alteri' sine violentia
et metu q̄cūqꝫ. Sicut accidit casus circa do
mini Millesimcentocoginta annos. Nam
mortuo Gregorio. xi. cardiales debētes ꝑo
cedē ad electōz successozis fuerūt (vt dī) a ro
manis ꝑmiati qꝫ occiderēt si nō eligerēt ita
licū aliqꝫ. Elegerūt qꝫ archiepꝫ Bareñ. qui
tūc erat rome expmētes ei qꝫ eligebāt ad
vitābū ꝑiculū seulfingebāt eligere. sꝫ postea
data oportunitate aliū libere ꝫ nō coacte i
tēdebāt eligere. Electio igiꝫ illo qui Urbano
us. vj. dicit' est. Ille (vt ferē) dixit qꝫ si vo
lebant eū eligere volūtarie eligerēt. qꝫ inē
debat papa eē. publicato igiꝫ illo Urbano ꝫ
papa. ꝫ a cardinalibꝫ ipis adorato. ꝫ ꝑse
rato de cōsensu eoz ac ꝫincipibus xpianitatēz
hoc ꝫ eos significato qꝫ canonice essz elect'.
Inte ad aliquos menses ipi' cardinales re

cesserūt ab eo et fugientes ab ciuitatem **F**ra-
tensem q̄ est i principio regni ibi elegēt ali-
um qui dictus est **Clemens**. vij. q̄ trāstulit ci-
ritā suāz i Auinionē. Illūq̄ venerata ē p̄ pa-
pa tota **Francia** et **Hispania** et **Cathalonía**.
Alteri vero. s. **Arbano** abbesit obedēs **Ita-**
lia **Alemonia** et **Engaria**. pseuerauitq̄ hoc
pessimū scisma ultra. rxx. ānos. Cū igit̄ hic
esset dubiū et ignorātia facti. quia exceptis
cardinalibz et paucis alijs tunc p̄sibz ceteri
scire nō poterāt si talia sic p̄cesserūt vel ali-
ter cū diuersi diuersimode gesta referret. Et
p̄m etiāz ignorātia iuris q̄ dubiū versaba-
tur apud pitissimos vtz fuerit talis met? q̄
cadere posset i p̄stantes vīrū nec ne. **¶** Et etiā
quia post electōes habuerūt t̄ps libez ab res-
cedebū. et nō fecerūt q̄citi? **¶** **Ecōtrario** p̄
signa exp̄ssa ostēderūt voluntarie et libere
factam electōez. Ignorātia aut̄ facti cum
p̄bilis est excusat. sicut excusat **Jacob** co-
gnosceās **Lyam** nō prozē suam pro **Rachele**
dixere sua. quod etiā exp̄sse dī. j. q. iij. §. nō
tādū. Et pleni? i glo. ibi q̄ etiā declarat quē
modo dicatur ignorātia p̄bilis que excu-
sat siue sit de facto p̄prio siue alieno. Ignorā-
tia iuris ciuilibz seu canonici ad qd̄ spectat
huius materie discussio vt dīc̄ ibi glo. et si nō
excusat cū est tale ius qd̄ q̄s defacit p̄ se sci-
re potest vel p̄ alios. dū tamē hēat cop̄ia p̄-
top̄ vt. ff. de iur. et fac. igno. 2. dī. rxxviij. **¶** **¶**
i laicis. Excusat tñ si est tale ius qd̄ q̄s nec p̄
se nec p̄ alios scire p̄. cū pitissimos fallat: q̄
diuersi 3ria sentiāt. ar. dī. rxxvij. §. ult. cuz
glo. **¶** **Ideo** i illo scismate illi fuerūt vere i p̄e
scismatici q̄ p̄ntes scientes factū p̄tra iura sci-
ent̄. vt p̄tra p̄fectā fecerūt scisma tale pas-
sionibz ducti. amoris. vel obij. cupiditatis.
et ambitionis. Alij vero q̄ vni vel alteri **Ar-**
bano. s. vel **Clemēti** obedientes adherēbant
moti ad huiusmōdi tenendū nō tp̄alitate sed
ex conscia ex auidis cōsilijs p̄cepto: nō erāt
vere et p̄prie scismatici. etiāz si ei qui nō erat
verus abbesissent. quia p̄ter intentionē eoz
erat error: 2 diuisio eoz. Quis enī ignorātia
iuris diuini vel naturalis nemine excusf. vt
dicit **Gratian**? i dicto. §. Notādū. ibi nō erat
talis ignorātia. quia et si crederet i vnum ca-
put sicut in vna3 catholicam ecclesiāz sit de
articulis fidei que spectat ad ius diuinū. tñ
credere hunc esse illū vnū caput vel aliū cum
duo sūt gerentes se p̄ papa. non ē articulus
fidei. s3 qui fm iura eccleie ē elect? qd̄ scire p̄
tinet ad factū et ius canonicū. Quis q̄ vna
p̄ ex cōdicaret alterā cū seq̄cibz. et scismaticā
nūcuparet. q̄ simpliciter inherēbāt excusari
videbātur a dicto scismate. Durante illo sci-
smate post **Urbanum** successit ex illa p̄te bo-
nificius nonus. **¶** **Bonifacio** successit **Innocē-**
tius sext? **¶** **Innocentio** **Gregori**? rj. Ex alia

parte Clementi successit **Benedictus**. xij. Sub
hij aut. f. **Gregorio**. xij. ex una parte. **Bene-**
dicto ex alia factū est aliud scisma circa ānos
dñi. Mcccc. Nāz recedētibz cardinalibus ab
utroq; papa & cōuenientibz **Pis**. ibiq; con-
cilium vlt celebrantibz. depositis illis duobz
f. **Gregorio** et **Benedicto** per conciliū vel cōci-
liaboli sub ea videlicet ratione depositis. quia
dicebant scandalizare facto suo publico totā
ecclesiā cū nō vellent puenire simul in aliquo
vno loco vt pmisserat & iurauerāt ad bandum
efficaciter unionem ecclesie. Demū creatus ē
Pis **Alexander** q dicebat pri^{us} **Petrus** d eā
dia cardinalis ordinis minor. cui successit **Jo-**
hannes. xxij. **Dononie** electus. Et cuz pene
omēs reges et principes xpianitatis. dimissis
Gregorio & **Benedicto** obedienciā debissent
Alexandro & successori suo. tñ adhuc maximū
dubiz erat utrū illud **Pis** celebratū fuerit
verū generale cōciliū vel cōciliaboli. cū nul-
lus eoz q se gerebant p papa fuerit auctori-
tate congregatū. Itēz utrū causa propē quā
fuit creatus ille tercius. f. **Alexāder**. valet qz
Gregorius & **Benedictus** scandalizabant ec-
clesiā ex facto suo qz. f. dissimulabāt unionez
dare ecclesie vt pmisserat esset vera. Nā d **Gre-**
gorio repertū ē priū vt apparuit de facto p-
ea. qz sponte renūciavit in concilio **Constan-**
ciensi. Et utrum potuerit illos deponē p illa
causa. & p pñs ibi creatus esset verus papa. f.
Alexander vel antipapa. Ex q̄cunq; triū par-
tiū q̄cunq; simpliciter credebatur suū esse verū
papā & nō aliū motus sciencie dictamie pa-
ratus etiā alteri adherē si hoc ibi p̄staret. ex-
celsus credē a vitio scismatis & sentēcijs ei^{us}.
In cui^{us} signū est qz in q̄libet obediencia erant
multi p̄tissimi & sanctissimi viri & cuz deus &
natura nō deficiat i necessarijs. f. vincto doce-
at de oibz vt dicit **Iohes** in cano. sua. nō est
credebū sp̄s sanctū deseruisse ecclesiā cuius
instinctu regē. dñs. viij. Qui contempta. Vel
xpm recessisse a suis q dixit. Ecce vobiscū sū
omibz diebus **Matth.** viij. si error ille fuisset
periculosus & dānabilis. Insuper & sub **Elr-**
bano & **Donifacio** fuerūt sacre q̄ claruerunt
miraculis vt sancta **Brigida** et **Katherina** de
Semi credentes in illuz. Et sub **Clemente** et
Benedicto ex alia parte fuit. b **Petrus** **Lucin-**
burgo cardinalis ei^{us} clarens miraculis. Sub
Donifacio et **Gregorio** fuit dñs **Iohes** dñici
cardinalis eius ex imie sciencie & pbitatis. Et
sub **Benedicto** m̄g^r **Elincenti** maximus p̄bica-
tor & sanctissime vite. Idem senserūt & scripse-
runt & consulerunt ipsi venerabiles viri do-
minus **Iohannes** dñici. & magister **Elincēti**.
Tandēz deo miserante cuz sic nauicula **Petri**
fluctibus q̄teret dño q̄si dormiente exurgens
trāquillū fecit. Congregato enī cōcilio **Cōstā-**
tie per impatorē **Sigismundū** assignatōe ibi

facta ip̄i per papā ad quē spectat huiusmodi.
vt patet dñs. xviij. p totum. & p **Iohannem** vi-
gesimū terciū. & p **Gregorium** duodecimū. &
cardinalibz **Benedicti** omibz ab ip̄m p̄ciliū vlt
accedentibus cū cardinalibz **Iohannis** & **Gre-**
gorij decretū est vt p efficaciori modo uniois
fiende per modū cessionis p̄cedendū fore. Dic-
qz **Gregorius**. xij. p̄fatus sponte omi iuri pa-
patus cessit & renūciavit p karolum d mala-
testis suū in hoc pcuratorē in publico consi-
lio. **Iohānes**. xxij. p̄fatus fugam arripuit.
S; impator **Sigismund** eū insecutus cepit
& redire cōpulit ad p̄fatum locū concilij. & qz
cedere nolebat. ac etiāz multis actibz suis ec-
clesiam scandalizabat depositus fuit. Et filie
Benedictus quia ad cōciliūz venire noluit. nec
mittere. nec incorporari. nec cedē dpositus fuit.
Demū de coi^{us} p̄cilio & assensu oim cardinaliū
Gregorij & **Iohannis** & **Benedicti** qui illic cōue-
nerāt & oim natōnuz. f. **Italice**. **Gallice**. **Ale-**
manie. **Hispanie**. **Anglice**. assūpti sūt aliq̄
simul cū cardinalibz haberēt vocem i electōe
fienda sūmi pontificis. Sicqz ad electōnez p-
cedentibus creatus ē canonice dñs obdo car-
dinalis d **Colūmensibus** vocatusqz **Martinus**
quintus. Acceptatusqz ab omi clero & p̄cipi-
bus xpianitatis vniuersis p vero unico & i-
dubitato apostolico **Petri** successore. **Iesu**
xpi vicario. Et decretū fuit quicqz fuisset a q̄-
cunq; illoz triū qui se gesserūt p papā cōces-
sum & ordinatū in sua dūtaxat obediencia ra-
tū esset & firmū. Tñ omīs remanserūt in suis
dignitatibz et officijs. Et q̄uis ille p̄tinax oli-
dicit **Benedictus** in castro paniscole cōfugiens
moreretur in sua duricia ab omibz derelict^{us}.
factus ē p^{er} eum a paucissimis antipapa q̄baz
Eugenius. f. subito res illa euauuit. nā cessit
sponte omi iuri si qd haberet in papatu. Cre-
ditur autē pcuratum tale conciliū p̄gregari
laboribz & industria dñi **Iohannis** dñici car-
dinalis **Ragusi** qui pluries accessit ad ipa-
torem. aliqñ in habitu cardinalatus. aliqñ
do in habitu transformato ad suggerenduz &
solicitandum illud negotium.

Qz aut in dicto scisma. §. viij.
te sic dubio null^{us} esset p̄benand^{us} cuiqz illoz
triū adhereret pura cōsciencia. nō solum rōi-
bus iam breuiter assignatis p̄bat. sed & q̄baz
m̄g^r eximi^{us} i theologia tūc cancellari^{us} **Pari-**
siensis ad idē p̄positum q̄sbā p̄clusioēs scri-
psit approbatas p doctōes toti^{us} vniuersitatis.
Prima conclusio est. Quocunq; contēde-
tium de papatu demonstrato nō ē hereticum
dicere. A. nō est papa. Rato huius cōclusio-
nis est. qm̄ nulla p̄positio ad cuius verificatō-
nem exigē veritas vnius p̄positionis cōtin-
gentis & ad fidē inptinētis ē d necessitate aut
integritate fidei. Nam sicut p̄positio copulati-
ua cuius vna pars est tota cōtingens. & cui^{us}

780

una pars est falsa aut impossibilis. ē tota falsa aut impossibilis. sic in proposito. **Constat** autē q̄ ad verificationem istius. **A.** est papa. erigitur nō solum una s3 multas propositiones contingentes esse veras. ut quia electio ē rite et canonice celebrata. et ab illis q̄ habent potestatem. et similes. **Cuz** ḡ nesciat si electio pape ē canonice celebrata nisi a paucissimis interessentibus et intelligentibus. et p̄maxime qm̄ sapientissimi d̄ hoc dubitant ut in p̄dicto scismate. ideo non est hereticū dicere q̄ talis vel talis nō ē papa: quia. s. potest nō esse electus canonice. **Non** enī pertinet ad fidei q̄ sit iste vel ille papa. sed q̄ sit unus papa ille. s. q̄ eligitur ut ordinavit xpc et ecclesia. bis. xxij. c. In nomine dñi. ¶ **Secūda conclusio** est q̄ in statu p̄dicto stat aliq̄s esse apud quos istud p̄tinaciter asserere. **A.** nō est papa. sapere heresim. **Ratō** huius conclusionis ē: qm̄ propositū dicitē sapere heresim qm̄ ex ip̄a assūptione cū aliquibus veris q̄ rāōnabiliter negari nō possunt: sequit̄ error in fide. **Sed** possibile est aliquos hominē p̄ reuelatōnem vel aliter sic certificatos esse q̄ omnia rite facta sunt: et canonice in electōne ip̄ius. **A.** in papā. qd̄ rāōnabiliter dubitare non possunt. tunc tales si negant. **A.** esse vel fuisse papā incidunt in errorem istuz q̄ rite electus et consecratus in papam nō est papa: nec vnq̄ fuit papa. et q̄ non succedit Petro. et multa similia q̄ sūt heretica. arti. vij. q. j. Factus. et extra de elec. Licet. ¶ **Tercia conclusio** est. In huiusmodi scismate tam dubio temerariū iniuriōsus et scandalosus ē asserere omnia tenentes istā partē vel omnia tenentes alterā vel neutralem etiā ad ultos vlr̄ extra statū salutis esse vel excomunicatos. vel rāōnabiliter de scismate suspectos. **Rō** huius cōclusionis ē. Qm̄ multi sunt ex utraq̄ pte et neutrales quibz nō est materia ista clarificata quin rāōnabiliter possint negare vel dubitare propositū istaz. Quocunq̄ cōtendentū de papatu demonstrato. **A.** est vel fuit rite electus. **A.** nō est scismaticus vl̄ hereticus et similes ab quas seq̄. **A.** nō esse papā. Assūptuz docet expiēcia: et tot doctissimoz diuerse aduersaq̄ sūt. Et cōstat multos esse simplices q̄ ad talia dubia inuestiganda nō tenent q̄ nō mouent nec fauore. nec odio. vel questu ad nō fauendū illi parti vel illi. et parati sunt obedire veritati sufficienter agnita: nec sunt p̄tinaces. Et si nō p̄tinaces. ḡ nec excommunicati: nec de scismate rāōnabiliter suspecti. **Tota** ratō huius fundat̄ in hoc: qz nūq̄ fuit tā verisimilis et vehemens causa dubitatis i aliq̄ scismate sicut in isto. Cui signū euidentē ē varietas opinionū inter sanctissimos et doctissimos ex utraq̄ pte. imo p̄suppositis illis que facta sūt et cōcessis. abhuc restāt q̄stiones iuris ab utrilibet disputabiles: q̄ omnia incertitudinem

rāōnabile generat̄ in hoc scismate. et ab errore p̄nitioso plurimos excusant. ar. ab hoc a simili. xxij. q. ij. c. **Dicit.** De similibz enī itez est iudicium. extra de transla. c. **Inter** corporalia. ¶ **Quarta conclusio** est. Quocunq̄ parte demonstrata temerariū et scandalosum et sapiens heresim est asserere sacramenta ab eis consecrata suam efficaciam nō habere. et sacerdotes nō esse consecratos. pueros nō esse baptizatos. et eucharistiam non esse consecratam. et huiusmodi. **Ratio** huius est qm̄ neq̄ scisma neq̄ heresia neq̄ quocūq̄ vitium impedit quin sacramenta habeant suam efficaciam. qd̄ utiq̄ verum ē q̄tum ab essentiam sacramentorū. quia vera sacramenta sunt seruatis que fieri debent. ut debita forma et materia et huiusmodi. ut dictū est supra. **Scienter** tamē fumantes a p̄cis nō recipiunt effectum vltimū sacramentorū. i. gratiam et hoc ideo quia ficti accedunt cū faciāt contra ordinatōnem ecclesie que hoc p̄hibet. **Excipitur** tamē baptismus qui in casu necessitatis a quocunq̄ scismatico vel heretico vel pagano susceptus confert gratiam et exp̄sse dicitur. xxij. bis. c. **Ceterū.** **Inte** Ciprianus qui dixit sacramenta etiā baptismum a scismaticis et hereticis collata irrita esse et inania. ut habetur. j. q. j. in. c. sicut eunuchus. **Si** q̄ inquit. reprehenditur ab Augu. et alijs doctioribz ecclesie in supradicto. c. **Ceterū.** **Sz** qm̄ scisma est dubiū et obscurum ut istud de quo ē fmo. credendum est sacramenta a quacūq̄ pte cōferant suum effectū vltimū. s. gratia cōferre hūmodo al̄ dispositi sint. et contra conscientiam alicui parti nō adhereant. ¶ **Quinta conclusio** est. Qd̄ possibile ē aliquos vere parti assentientes veraciter esse scismaticos et aliq̄s false parti assentientes modo p̄dicto non esse scismaticos. **Ratō** huius conclusionis ē. Quia stat aliq̄s vere parti assentientē sic esse p̄tinacem q̄ ppter questū vel vanam gloriā vel aliā causā nō habz animū paratū ad obediendum veritati cognite si p̄ ecclesiam vel aliter rep̄ire illum errare. vel etiā dū in tanto dubio inuolucro p̄ sua assertōne sustinēda se patet se a mēbris veris et unitate ip̄i ecclesie. **Non** enī est scisma nisi in separatōne membrorū a capite: s3 etiā in separatōne p̄tinaci mēbrorū ab inuicē. **Ex** quo p̄nter habet q̄ est temerariū et piculosum vnā partē vel aliā generaliter impugnare et ab eiusdem comunicatōne causa detestatōnis declinare. **Alter** pars conclusio nis patet ex tertia conclusione supra posita. ¶ **De sententijs excomunicatōnis. §. viij.** **a** **De** sententijs excomunicatōnis q̄ ferunt̄ ab una pte et aliam dicit q̄ fieri nā deberent. qz excomunicatō fieri non debet nisi p̄ mortali. ut dicit. xj. q. ij. **Nemo.** immo nec pro mortali nisi post contumaciā ut. q. ea. **Certū.** In huiusmodi aut nō debet q̄ iudicari de mortali. **Si** tñ snia p̄ferat prout

factum ē. nō est curābū. **Q.** em̄ ait Greg^o. xj. q. iij. Snta pastoris siue iusta siue iniusta ti menda ē et seruāda. ut dicūt doc. Hoc itelligē bū ē qñ pferē a pastore seu iudice suo. Sed i hoc casu cū nō reputet ferēte huiusmodi sniaz iudicē suū. et habeat pbabilē causam hoc estū mādi nullā bz illā credē. xj. q. iij. Cui illata.

Item ex premissis .S. iij.

Psfatus doctor elicit quatuor documenta. Pri mum est q inter hoies eiusde obediētie ex pedit adherere sentencijs latis a suo supiore credito. Alioquin nō esset vinculu caritatis inter eos. et hoc placet. al' sequeentē multa i conuenientia: et magna pfusio. **S.** Secundū documentū ē de casibz reseruatis pape de dis pensatōibz et alijs foro cōsciētie vel foro pu blico seu pcentioso. pnt hoies fm credulita tem sue ptis et suā ptem et seipos qetare tenē to p facto id qd supior eoz ab eis creditus se cerit. Neutrale aut videntē habere sufficiēte recursum ad ordinarios apud qz fm eorum opinione cōter loquendo ē pfas deducta. Et hoc satis placet excepto eo qd dicit d neutra libus. Non bene em̄ intelligo quō quis possit bene esse neutralis. **T.** Tercū documentū ē qd tñ primū ponit qd apud pluzimos potest hic applicari documētū Ambrosij ad ar. quod ha bet. xj. dif. Illa. de ieiunando vel nō ieiunan do. videlicet. cū Rome sum ieiuno sabbato cuz Mediolani sum nō ieiuno. Ita et tu ad quaz cunqz ecclesiam veneris illi' morē serua si nō vis cuiqz esse grauis: nec quēqz tibi. Ita ingt ille. itez homo p diuersitate locoz et tempoz et psonaz sine periculo scismatis et damnatō nis. nūc huius ptis. nunc alterius dictis et sē tencijs obedire potest: et nūc cum istis nūc cū illis cōmunicatōem prestare. Istud documē tuz nō placet. Nō em̄ pceptio quō illud possit rite fieri. Cum em̄ pfas iurisdicōnis ab uno sumo. s. papa xpi vicario deriuetur i alios i feriores platos. sicut sensus et motus a capi te in membra insluit. Propter qd xps vni. i Petro dixit. Tibi dabo clauēs regni celoz. Math. xvj. ad cōmēdandū unitatis sacramē tum. et q a papa in alios esset iurisdicō deri uāda ut ait Ciprianus. xxij. q. j. Loquit. cū duo capita esse nō possint. alioqui esset mon strum i ecclesia. oportet q ab uno vero vel p sumpto deriuet pfas i alios. Si g cū ē in tris obediētie vni. illi adheret ut sumo capiti a quo estimat habere pfas ut a prima origine et sic absolut. et absolutōnem ab alio p se qrit qñ accēbit ad terras obediētie alteri. quis dabit auctoritatez absoluendi eos qui sunt de illa obediētia. vel ut possit ipe absolui ab illi. Nō ille primus. cū habeat istos ut pcos. Nō secund' cū iam adhezerit primo. et sic a secūdo habeat scismaticus. Nō uterqz. qz tunc essent duo capita. Cōuenienti' videt dicendū q vni

eoz adherendo fm q magis dictat cōsciēcia nō ad quem magis tēporalitas trahat. illius auctoritate fungatur absoluens illos. et abso lutionem querens ab illis qui sunt de obediē cia ipsius cui adheret. De hominibz autē alte rius obediētie nō se intrōmittat nisi ad obe diētiā reuerfos eius cui ipe adheret. Illos tamen nō propter hoc cōdemnet. Et si quidē contingeret illum nō esse verum cui cū pura cōsciētia adhe sit. in absolutōe supplebit de sectum sumus sacerdos dominus Iesus qui habz clauēs. et cui apit: nemo claudit. Igno rantia autem pbabilis excusat eum. **¶** Abdit quartum documentum dicēs. ubi homo nihil in se sentit carnale vel tenebrosū trahēs cū ad istam partem tenendam vel aliam. nō de bet sibi seruare scrupulos. Clerissimum ē em̄ illud xpi. Si oculus tu' fuerit simplex: totuz corpus tuum lucidum erit. Nolo aut ex istis et pcedentibus dicere q in omni casu sic li ceat de obediētia pape et eius sentencijs sen tire et varia iudicare. s. tantūmodo ubi ratō nabiliter et pbabilis habetur ratō de iure du bitandi. ut est in supradicto scismate. Et hoc documentum multū placet q tuz ad utrāqz p tem. Ex prima pte elici potest ista conclusio. q in pdicto scismate et multo magis qñ esset mi nus dubium quis mouet ad inherendū et obe diendū vni magisq alteri. non ex psciēcia et veritate cognita s. ex tēporalitate. ut qd vn' magis iuuare potest vel maiora bnficia con fert q alter. ille ē i malo statu anime sue etiā adherendo vero. Ex secunda pte notandum diligenter q nō itez dicendū de qlibet scisma te. alioquin scisma et chimera itē essent. et sen tencie late p scismaticos. et tam dure infectō nes et punitiones friuole essent. et inutili mē branas occuparent. Quanto igitur scisma ē euident' et clare a nō passionis potest pcepti. ut in primo casu et secundo supradictū ē. tunc locum habent q dicta sūt in. ij. et. iij. et. iij. §. d scismaticis. Nec ignorantia excusaret eos qñ per se vel p alios dfacili veritatem scire pnt. Et de huiusmodi intelligi illud qd dicit Pe lagius papa de scismaticis veris loquēs. Nec em̄ leuigat eoz crimen. magis vero auct q eos diu restitisse dixistis ne apostolicis sedi bus comunicātes i sua cōmunionē scigent. In hoc em̄ dum et illi inculpan di sūt q cōmu nicare talibz voluerūt. multo magis tamē illi execrandi q nō solum in sacerdotibz cōmūio nē aplicaz sediū. verū etiā in ipis spreuerūt. Sed nec illud eis pdest q eos in eisdē lris vel ignorantia ratōis vel simplicitate itellectus sui a nra se cōmūione suspēdisse phibetis. Id ipm em̄ magis est. ppter qd scismatici sūt qd. x. iij. q. j. Scisma. Hinc et Beda ait tractans illud Iohis i cano. Ois q credit et nō pmanz in doctrina xpi deum non bz. Si qd venit ab

782

dos ⁊ hanc doctrinā nō affert: nolite eum re-
cipere in domū: nec ei aue dixeritis. **Hec Jo.**
de scismaticis siue d hereticis vitādis: q̄ ōibz
docuit etiam factis exhibuit. **Nam** cuz apud
Epheſum balnea lauandi gracia fuisset igref
ſus ⁊ viſiſſet ibi **Eberintus**, continuo diſceſe
ſit nō lotus dicēs. **Fugiamus** hinc ne balnea
corruant in quibz **Eberintus** lauaf inimic⁹
veritatis. it̄ refert d̄ eo **Policarp⁹**. **xxiij. q.**
i. Omnis. **Item Ambro⁹** ciprianus nō puta-
uit fidē eſſe in ſcimate. **Nāctis** fidē erga deū
tenerēt. tñ erga dei eccleſiaz nō tenebāt. cui⁹
paciebant velut quolbā artus diuidi mēbra
q̄ lacerari. **Et** enim cū ppter eccleſiaz xp̄c paſ-
ſus ſit. ⁊ xp̄i corpus ſit eccleſia. non videt ab
hijz xp̄o fides exhiberi a quibz paſſio ei⁹ eua-
cuaſ atqz diſtrahiſ. **xxiij. q. j. c.** **Aduocauit.**
Item Alexander ſecundus ait. **Qui** extra ec-
cleſiam ſūt. nec ligare poſſūt. nec ſoluere. nec
recōciliando eccleſiaſtice coioni reddere: nec
excoſmunicatio ei⁹ ſocietate priuare. qua ipſi
hereſi vel ſcimate polluti ſiue ſn̄ia notati pe-
nitus carere pbanſ. **Et** cuz dñs baret oībz
parem ligandi atqz ſolueni p̄tatem **Petro** p
omībz ⁊ p oībz clauē regni celoz ſe datur⁹
pmiſiſſet dicens. **Tibi** dabo clauē ſigni celoz.
Quicunqz ḡ ab unitate eccleſie que p **Petrū**
deſignatur alienus fuerit execrare p̄t. conſe-
crare nō valet. excoſcatis n̄is vel recōciliatis
poſtēſtātē nō habet. **xxiij. q. j.** **Audiui⁹.** **Itē**
j. q. viij. **Quotiens.** traditur forma qua ſcisma-
tici reuerſētes ad unitatē eccleſie debēt ab-
iurare ſcisma promittentes ſub iureiurando
nunq̄ in ſcisma relapſuros. ⁊ in ſcriptis redi
gere promiſſionem ſub obligatōne pene eter-
ne. **hec omīa ⁊ ſimilia** de vere et p̄p̄e ſcismatici-
cis intelligūtur. **j. vel. ij.** **moto** dictis. **non. iij.**

Scisma aut quod nunc .§.r.
Regnat factū Basilee. anno dñi. Mccccl. vel
circa. sub Eugenio quarto. videtur pertinere
ad secundū modū scismatis potiusq̃ ab ter-
cium. qđ bubium vocatum est. Nam cū mor-
tuo Martino. v. canonice fuerit creatus ipse
Eugenius 7 acceptus a tota xpianitate p̃ vni-
co 7 indubitato apostolico. 7 p̃ plures annos
papatum tenuerit. cōgregatio facta Basilee
que aliqui conciliū fuit quia auctoritate Mar-
tini congregatū. 7 postea etia3 auctoritate
Eugenij confirmatū cū fuerit dissoluta. trā-
slato concilio Ferrariam ppter reductionem
gregor. 7 inde Florenciam ppter supueniē-
tē ibi pestem. effecta est cōciliabolu 7 sinagoga
sathane adeo vt basilicum pareret ipa Basi-
lee congregatō ausu temerario psumens depo-
nere Eugeniū 7 creare Amideū ducē Sa-
baudie dictū Felicem. Pro ratōe iustificā-
tōis sue impietatis allegant. Primo q̃ ipse
Eugenius papa nō potuit dissolvere illud cō-
cilium sua auctoritate firmatum. Et ex hoc

ludo q̄ cōcilium est supra papam ab iudican-
 dum b̄ ipso. Tercio q̄ q̄ scandalizabat ecclē-
 siam iuste ip̄m cōcilium d̄posuit: ⁊ d̄posito
 alium creare potuit. ¶ Sed primū esse falsū
 ex hoc ostendit̄. quia eius est destituere ⁊ dis-
 soluere cui⁹ ē statuere sive cōstituere. cū sint
 eiusdē p̄tatis actus. ar. ext. de re. iur. dñs.
 Sic autē papa p̄t concedere canonē generalē.
 ita ⁊ tollere p̄t ⁊ mutare. ut patet. r. v. q. i. §
 vijs ita. Et sicut solus p̄t cōciliū generale dis-
 cere ⁊ facere celebrare. ⁊ ei auctoritatē dare
 ut dis. r. vi. p. to. ita ⁊ dissoluere p̄t. ¶ Secūdu
 falsum esse multa iura d̄clarāt. Non enī papa
 habet auctoritatē a concilijs principaliter: s̄
 a xp̄o. ut habetur dis. r. xi. Quis. Et ip̄e papa
 dat robur ⁊ auctoritatē ordinatis in cōcilio.
 ut dicit̄ extra de elect. Significasti. Nec est
 id quod dicit Greg⁹. dis. r. v. Picit sacri. i. si
 viteliz q̄ seipm nō illa destruit. i. ordinata i
 concilijs v̄libus primis siq̄ absoluerē q̄ illa
 ligant: p̄sumit. Nam ut ibi dicit glo. ioh̄is et
 bñ. hoc intelligit̄ q̄tum ad ea q̄ p̄tinet ad ar-
 ticulos fidei. Nā q̄tū ad positūa magis stan-
 buz est snie pape q̄ alior. Dic̄ etia. r. q. vi.
 Nemo iudicabit primā sētē iusticiā c̄pare de
 siteratē. neq̄ enī ab oī clero neq̄ ab Augu-
 sto. neq̄ a rege. neq̄ a populo iuber iudicabi-
 tur. Item dicit̄ in q̄tuor. c. se. Ponit ibi glo.
 tres exceptiōes. Prima i foro penitēcie. tūc
 enī iudicat̄ a suo p̄fessore: s̄ ille tūc tenet lo-
 cū dei. Secūda cū submittit ip̄e sua sponte se
 iudicio ecclēsie concilij vel alterius. sicut ac-
 cidit i S̄ymaco papa. ⁊ Leone. ut. ij. q. v. Au-
 ditum. et. q. vii. Nos si. ⁊ dis. r. xi. Nunc autez.
 Tercia in crimine heresis. Ante dicit̄ dis. r. l.
 Si papa. A nemie est iudicand⁹. i. papa nisi
 deprehendat̄ a fide deiuis. Abi dicit̄ glo. hoc
 verū si se nō vellet emendare. Nāz ubi se emē-
 daret nec tūc deponeret: p̄ quoddam decretū
 factum in concilio Constantiensī. Addita est
 quarta exceptiō. i. in casu scismatis: qd̄ videt̄ i
 telligendū de scismate bubio cū. i. sūt duo pon-
 tifices creati ⁊ dubitat̄ quis eorū sit verus ut
 tūc fuerat nō d̄ manifesto. i. cū vnus canonicē
 creatus. alius postea intrusus. al cū quilibet
 ep̄us possit recedere ab obediencia pape. ⁊ sic
 facere scisma: ⁊ sic habebit quotibz papa ius
 dicari cum tñ iura contrarium clament. An
 Anacletus papa inquit. Electiōnez sumozum
 pontificum sibi dñs reseruauit. dis. l. r. xi. Cū
 ḡ nullus horū casuū in p̄posito repiat. q̄ nec
 a fide deiuis Eugēnius. nec se submitisit concilij
 iudicio. nec esset tunc aliquē scisma qua ratiōe
 potuerit cōciliū. immo cōciliabolum iudicare
 d̄ ip̄o. nō apparet. ¶ Terciū etiam frivolum
 est. Nā p̄pter nullū p̄cīm excepta iuste
 litate papa p̄t deponi. Ante glo. illa q̄ habet
 r. l. dis. Si papa. dicens q̄ papa potest deponi
 p̄pter quodcūq̄ p̄cīm qd̄ scābalizaret ecclīaz

si corrigibilis esset. qz iobediētia bz infidelitas. opinatiue loquit nō assertiue. Nam ipse iohes cui? ē glo. sentit contrariū. dif. lxxix. dicens qz euz dicit ppter heresim posse deponi sumit ibi pprie? stricte heresis p errore i fide nō p cōtumacia vel inobediētia. Nec repitur aliqz papa depositus pscise ppter scelera sua. sz ppter scisma tollendū. Quales aut fuerint quāte sctitatis et fame q deposerūt Eugeniū. et apostaticū illū et antipapam elegerunt sciūt plurimi. quia multi eoz ifames et scanbala plura in diuersis locis fecerunt. Et qles electores talis electus Amiteus ambitio? sū me cupibus et dolosus. Eugenio ad pauperes liberalissimo ad ecclesias et religione? duotif. simo nullus sapiēs vitæ sue in se terogat. Circa regimen autem diuersi diuersa dicunt. sic et de quibuscunqz presidentibus. Sed ut dicit glo. super. ca. Non nos. dif. xl. Facta sūmi pōtifficis que. f. de se manifesta non sunt excusāda sūt. ut facta Samsonis. et furta hebreoz. Nō ergo videntur posse excusari a vitio proprii scismatis et penis eius recedentes ab obediētia Eugeniū. Et qui Amiteo dicto s Felice (q excomunicat? ē solēniter cū fautoribus suis p Eugeniū in concilio Florentino) ut pape obediūt. nisi forte simplices et idiote q sequūt in hoc diocesanos suos paratos ad contrariū um qn eis constaret de veritate ab eis ignorata. Q. autem aliqui dicant se credere et mente teneri Eugeniū ut verū papā. et illum reputare antipapam. sz tñ ad vitandū scandalum suum. f. amissionis rep. exilij. incarcerationis. priuationis beneficiōz. piculi mortis. illum i felicem abexta venerant. ut papam noiant et viuifmoī. tñ corte ut antipm detestantur. Nō vident magis excusari a mortali q Marcellinus papa euz in veneratōne ydoli posuit grana incensi super prunas timore mortis et pulsus. dif. xxj. Nunc. Aut q Salomon cum ob amorez mulierum idolis genua flectebat ad cōplacendū eis que tñ corde nō adorabat. Est enī ibi mendatiū in xpiana religione seu bñe que ptinent ad fidem: quod ē pñitiosum mendatiū. xxij. q. ij. Primū. Est enī mendatiū nō solum in verbo. sz in ope quod tamē pprius dicitur simulatio. An nec. b. Tho. excusat a damnatōe antiquos phos qui cōcurrebant cū populis ad venerandū ydola exteriū. quīs scirent nō esse deos. ar. ab hoc. dif. l. Presbiteros qui. Nec pro paucis dicta sunt ratōne scismatis. Sz de potestate pape et concilij infra dicetur in fine tercię partis si vitā concessit dominus.

Diuiserūt sibi vestimēta. §. xj.
mea: et super vestem meam miserunt sortem. ps. xxj. Loquitur ps. in psona xpi conquerētis pie de crucifixoribus corporaliter: sed nō minus de crucifigentibus spūaliter p scisma-

ta. hereses et malos mores. Vestimenta xpi significant spūaliter ecclesiam seu fideles alij. qñ. An d ipis loquens ppheta ait. Hijs oibus velut vestimento vestieris. ysa. xlix. Et in ps. ad xpm loquens ait. Airra. f. amaritudinis et mortificatōnis. Gutta ē quoddaz genus azo: matis quod tollit inflaturas et tumores et signat humilitatem q tollit supbiam. Cassia q in locis aquosis crescit in imensū. et significat fidem. hec odorem spirant alij boni exempli. et hoc a vestimentis tuis a domibus eburneis. i. a fidelibus tuis fm glo. q dicitur idcirco vestimenta xpi. quia sicut vestimentū inheret vestito eumqz circūdat et ornat. ita fideles xpo inherant p dilectōnem. circūbant p imitatio: nem exteriorē. ornant p veneratōnem. dicitur et domus. quia xpc inhabitat p gratiā et refectōnem. Eburnee p castitatē et fortificatōez. ex quibz. f. virtutibus delectauerūt te. i. tibi placuerunt o xpe. vel delectabilem te habuerūt filie regum. Filie spūales regum. i. prelatorū sanctoz. Est g ecclesia vestis xpi. et vestimenta eius. Vestimenta in plurali ppter multiplicatē rituum moz et diuersoz ydeomatuz ecclesiāz diuersaz. Unde et iohānes septē ecclesijs in asia mittit apocalipsū suā. ut. j. c. dicitur. Vestis in singulari dicit ppter unitatē vniū fidei. spei. et dilectōnis. An d xpc Petro ait. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam Math. xvj. Sed vestimenta hec ptuntur et diuisunt scismatici. sortunt vero mali plati. Et sic diuiserūt sibi vestimenta sua et c. In quibus tria possunt notari. Primo enormitas scismatis. ibi. Diuiserunt sibi vestimenta mea. Secūdo unitas regimīs. ibi. et sup vestem meā. Tercio prauitas regiminis vel grauitas scismatis. ibi. miserunt sortem.

Quod ad primum. §. xij.

Enormitas scismatis ex hoc apparet. qz illi q vestimenta xpi corporalia diuiserunt fuerūt gentiles et xpi crucifixores. et maxime offendētes. Paganis siles esse scismaticos xpc ostendit cum cōiunxit gentiles cum Samaritanis qui scismatici erant sepati. f. a iudeis dicens. In viā gentium nō abieritis. et ieiunatē Samaritanoz nō intraueritis. Xpm qz crucifigunt quantum in se est. qz diuisionē faciūt ppter quā tollendā inter nos et deū et pplm gētilem et iudaicū xpc crucifixus ē. Et iō apls admonet dicēs. j. ad Corin. j. Nō sint i vobis scismata. De iudeis quidē dicit q scisma erat inter eos ioh. ix. Et hoc qdū ab illos q xpm blasphemabant. et cū deuotis psonis nō pcorababāt ad sentendū unū d xpo. f. q sctus et bonus et deus erat. Egrauē aut pp magnitudinem sceleris puniantur a deo eternali et prefenciali. ab ecclesia spūaliter. a seculo

784

temporaliter. habes supra eo. c. §. iij. iij. q. v. Qui autem sint principales ad causandū sci- smata ostendit Hiero⁹ dicens. Heretici pscrutans historias inuenire nō possum alios scisse ecclesiam dei. q. de domo domini populos seduxisse pter eos qui positi sūt dñi sacerdotē et prophetas. i. speculatores. Idj vertunt in laqueum tortuosū ponentes scandalum in omni loco. xxiiij. q. iij. Transferūt. Diuisiōes sunt heretici et scismatici. Vestimenta xpi cōgregatiōes fidelium vel sacramenta vel scripturas sacras fm glo: sub quibus de⁹ latet ut homo sub vestimento. Diuidunt autē hec dñi peruertunt et corrumpunt male exponendo vel inbigne tractando.

Quum ad secundum §. xij.

a dicit glo. q. vestis xpi ē unitas ecclesie seu ecclesia que una est. Tñ in s̄mbo loquitur. Tñ sanctam catholicā. i. vlem ecclesiā. Et Anf. vj. Una est inquit sponsus d ecclesia columba mea. et ideo sicut unitas diuidi non potest ita nec ecclesia. In cuius figurā vestis illa xpi dicit euangelista Johis. xij. q. i. cōsutilis erat et dsuper contexta p totum. nō habens vitelz scissuram aliquam factam ad acum. Heretici igit et scismatici q̄tuz in eis est scindere q̄rūt. Et fm hoc dicit Hiero⁹ de quibusdā hereticis et scismaticis. Elatus oriens inter se p̄loz furorē collisus inuiscissam dñi tunicā. et desup cōextam minutatim p frustra decerpit. et xpi vineam exterminant vulpes. xxiiij. q. j. Qm. Sz pualere nō pnt. sicut nec milites sciderūt tunicam illā. Tñ Pelagius allegans Augu. Si nullo mō potest recte dici ecclesia in qua scisma est. restat ut qm ecclesia nulla esse non p̄t nisi ea sit quā i apostolice sedis p successio nes eporū radice constitutam hoim nullorū malicia vllō modo valeat extingere. xxiiij. q. j. Putenda. Sic et Ciprian⁹. Ecclesia una est q̄ i multitudine latē incrementō fecunditatis extendit: quo mō multi rabijs sūt sz vnū lumē habent. et rami arboris multi sunt: sed robur vnū tenaci radice fundatum. Et quō d fonte vno riuuli plures defluūt: et numerositas licz diffusa videat exundantis copie largitate: unitas tamē seruat in origine. Auelle rabiuz solis a corpe: diuisiones unitas nō capit. Ab arboze frange ramuz: fructus germinare nō poterit. A fonte p̄cite riuum: p̄cisus arefcit. Sic et ecclesia dei luce perfusa p totum orbez radios suos porrigit. Anum tñ est qd ubiqz diffundit: nec unitas corpis sepa. hec ille. xxiiij. q. j. Loquitur et p to. ca. illd multa d unitate ecclesie pulchra dicit. Hiero⁹ etiā dicit qd ecclesia vnica columba appellat: q̄ spōsa pulchra sine ruga. sine peccatis et macula. et ortus conclusus. et fons signatus. et puteus aque viue: et paradiesus cū pomoz fructu. q. ea. Oibo. Greg⁹ etiā dicit in libro moral. q. in vna do-

mo comedis agnus. q. in vna catholica ecclesia vera hostia redemptori ymolat. Sola est que intra se posita valida caritatis cōpage custodit extra quam omnis perit. sicut extra archam omēs reperti diluuiū pierunt. q. ea. Quia: Et nota qd extra ecclesie unitatē significatam p dñi vestem ponitur quis triplicif. s. p p̄fidiā. p sniam. p maliciam. Per p̄fidiā. s. heresis et scismatis efficit quis sepatas ab ecclesia. Tñ Ciprianus. Euz hereticus i ecclesia nō sit. bñdicit euz a deo sit maledictus. vitam pollicet cū sit mortuus. deum inuocat euz sit blasphemus. j. q. j. Si quis inquit. Et Aug⁹. Quoblibz hoz heretici et scismatici accipiant. s. bonoz caritatē: tñ que opit multitudine peccatoz q̄ p̄prium donū est catholice unitatis et pacis ipi nō habent. q. ea. Aul te. Sedo p sententiā. s. excoicatiōis ponit quis extra ecclesie unitatē. Tñ Aug⁹. Qui excoicaf sathane trahit: quō: q. s. extra ecclesiaz ponit. Extra ecclesiā autē diabolus est. sicut in ecclesia xpc. Ac p hoc diabolo trahit qui ab ecclesie cōione remouet. xj. q. iij. Ois. Sz hoc vep ē qm iuste excoicaf. Tñ Origen. sup Leuit. Euz quis non recto iudicio foras mittit. i. extra ecclesiam p excoicatiōem. si an nō exierit. i. si nō egerit ut exire mereret. nō lebit. Interdū qui foras mittit intus est. et q foras ē intus videt retineri. xxiiij. q. iij. c. Cū aliquis. Tercō efficit aliquis extra ecclesiaz p peccatū. s. mortale. Tñ Greg⁹. Nec iste dicendus est esse in ecclesia et ad istam societate spiritus pertinere q̄ ouibz xpi ficto corde misceat. Spiritus em̄ sanct⁹ discipline effugiet fictū. xxiiij. q. iij. De illis. Et Hiero⁹. Qui ē aliqua sorte peccati pollutus de ecclesia dici nō p̄t. de penitencia dis. j. Ecclesia.

Quum ad tertium §. xij.

c notat Platon prauitas in hoc qd mittit forte sup vestem dñi: q̄ signat ecclesiaz vt. s. eoz sit nō xpi. querūt videlicet regimen ecclie ad sua cōmoda. nō vt xpo lucrifaciant aias. Tura illud apli. Unusquisqz q̄ sua sūt: q̄at. nō q̄ Ihesu xpi. De quibz Aug⁹. Sūt i ecclia quidā p̄pofiti de quibz apli dicit. sua q̄rentes. non que Ihu xpi. quid est sua q̄rentes: nō xpm gratis diligentes. nō deum ppter deū q̄rentes. tpalia cōmoda cōsequētes. lucris inbiantes. honores ab hoibus appetentes. viij. q. j. Cōtra hos inuehit Ezechiel dicens. De pastoribus qui pascebant semetipos. xxiiij. Et p̄t ibi notari grauitas carismatis. ibi. Miserūt fortes. Nā sicut in missione sortitū p̄t industria et laborē hoim (bñō tñ disponente) psequit qd illud qd forte dirimit. Sic sine meritis hominū et labore quis abipiscit: et i conferat a dño vestis xpi. i. caritas. vt ponit glo. per quā p̄tinet ad unitatē ecclesie. Nec ē vestis nuptialis sine qua qd repit i nuptijs ecclie numero

excludit de ea merito. ut habetur parabolice
Matth. xxiij. Possunt homines mittere sortem. i. po-
nere et querere signa demonstratiua quae debeat
habere vestem domini. i. caritatem: puta si audiat
libenter verbum dei. si est promptus ad bonum. et
doleret de peccatis. Sed dominus datur ipsam cui pla-
cet secundum illud puer. xvij. Hortes mittunt in sinum
suum ab hominibus: sed a domino temperant. i. disponit quod
habeat quod forte querit. Sic cecidit fors super
Matthiam. Act. i. illud signum distinctiuum. i.
super humilem. Interpretatur enim paruus.

Titulus quartus de Inani gloria. Capitu-
lum primum de ipsa progenita superbie filia.

Primogenita superbie
filia est vana gloria que
est vitium capitale ex quo septem
alia oriuntur. secundum Gregorium. xxxi. mo-
ral. ut infra dicitur. Et quis multum sue geni-
trici pessime assimulet: differet tamen realiter ab ea.
Nam superbia inordinate excellentiam appetit.
Inanis gloria vero manifestatorem ipsius ex-
cellentie apud alios. Postquam ei turrum babil.
i. superbie celsitudinem in mente sua cepit edi-
ficare pertingentem ad celum ut celebret nomen
eius in terra per vanam gloriam exquirat. Cuius
tamen finis pfusio est secundum illud apostoli ad Phil.
iij. Gloria eorum in confusione. Et cum cetera vi-
tia in seruis diaboli inhabitent (ut dicit Crisostomus)
hec etiam in seruis dei habitaculum reperit.
Nulla enim est taceret celsa virtus quam dulcedine glo-
rie non tangat. ait quidam ex gentilibus. Unde
et vulgare puerbum est quod cuiuslibet placet caro
a laude. Unde narrat valerius maximus. quod cum
in quadam bello quidam mutus strenue dimicasset.
ita quod debebat ei secundum morem illius civitatis
triumphus. i. quidam bonorum unde resultabat ei
magna gloria. cum sibi non daret. tanta fuit a-
uiditas illius glorie quod fregit vicula mutitatis.
et petijt illum triumphum. De sancto Basilio le-
gitur quod in diebus solennibus cum in habitu pon-
tificali ornatus professionaliter iret: ordinave-
rat ut quidam sibi diceret. post sepulchrum tuum
nondum est perfectum. iube quod compleri. quia nescitis
quoniam dominus veniet. et hoc ne insurgeret fumus in-
anis glorie. Sed et cum papa consecrasset quidam
elevans in aridine stupam incensam clamat.
post sancte sic transit gloria mundi. scilicet. Cato.
autem huius quere tamartem desiderat est: quod bea-
tudo quam naturaliter appetit: habet in se gloriam.
i. claritatem et decorem sed veram et permanentem. Unde
et ipsa beatitudo frequenter in scripturis gloria
nuncupatur. ps. cxliij. Gloria hec est omnibus san-
ctis eius. Et Iacobus. i. Beatus vir qui sustinet tem-
ptationem: quoniam cum probatus fuerit accipiet coro-
nam glorie. i. premium. Alia ratio est quia natura-
liter homo appetit perpetuari. et quia in vita non per-

cum moriatur. quare per gloriam. i. famam quam durat in
mentibus hominum. Unde dicit sapiens de iustis. Et
vult notitia eorum in seculum seculi. Prima est inanis
gloria secundum Augustinum. quam campum intrat et stultos pu-
gnatura. ultima est in recessu. Unde quod nullus quasi
evadit qui ab ea aliquando feriat. propterea salua-
tor. Matth. v. non dixit simpliciter negando beati qui
non habent spiritum. i. ventum tanis glorie: sed beati pauperes
spiritu. i. qui pauperes habent de ea. In huius figuram fortissi-
mum et sanctissimum Samson cum maxilla azimi mil-
le ex philisteis occidisset. aliquantulum gloriatur
et dicens. In maxilla azimi etc. Iub. xv. subito
tamen humiliatur et siccus usque ad mortem ut recognos-
ceret a deo omnem suam virtutem. Sic et apostoli fortissi-
mi postea sancti cum simplicitate vite sue et doctri-
ne demones ab obsessis corporibus expulissent. et
vicia in mentibus eorum occidissent cum ad christum re-
versi de huiusmodi gloriarentur. christus eos exemplo
terrui sathane de celo cecidit ex superbia unde
ortum habet tanis gloria. Tanto autem (inquit Augustinus).
et civi. dei) efficiuntur deo acceptiores quanto fu-
erimus ab hac imbecillia mubiores. Hanc christus
vitare exemplo suo nos docuit dicens Iob. viij.
Ego gloriam meam non quero (et merito) quod ipsa
ducit ad pfusionem eternam. Unde ps. xlvij. Qui con-
fidit in virtute sua: et in multitudinis divitiarum
suarum gloriatur. Frater non redimit: redimet homo
non habet deo placationem suam. Albi tria de in-
ani gloria notantur.

Primo causa a qua oriatur. ibi. Qui confidunt
in virtute sua.

Secundo materia in qua exerceatur. ibi. et in
multitudine divitiarum suarum gloriantur.

Tertio quod pena puniatur. ibi. si non redire. homo etc.

Quintum ad primum. S. j.

Ondit. ps. causa tanis glorie esse superbia. Nazer
hoc quod confidunt homines in virtute sua glori-
antur. Confidere autem in virtute sua est estima-
re mala et pericula posse evadere. et bona spiri-
tualia sibi posse procurare ex seipso. Fallit autem
talis per superbiam appetentem excellentiam su-
pra se estimans se aliquid esse cum nihil sit. ut
ait apostolus ad Gal. vi. Naz sine me (inquit christus)
nihil potestis facere Iobis. xv. quinimo secundum
apostolum. ij. ad Corin. iij. Non sumus sufficientes
cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Si autem
accepisti. scilicet a deo omnia ait item. quod gloriaris
quasi non accepisti: Sciendum tamen secundum Iacobum. b. Tho. scda
scda. q. cxxij. arti. j. quod appetitus glorie de se non
nominat aliquod vitiosum: sed appetitus inanis
glorie. Sic etiam gloriatio siue gloriari potest bonum
et male fieri. Pro cuius declaratione viden-
dum est quid sit gloria. Circa quod dicit Tul-
lius in rethorica sua. quod gloria est frequens de
aliqua fama cum laude. Et ad idem pertinet (quod
ait Ambrosius). scilicet quod gloria est cum clara laude noti-
tia. gloria igitur claritatem quamdam signat. Unde
gloriari idem est quod clarificari. ut dicit Augustinus.
super Iobem. tractans illud verbum christi. Clarifica